

Regeringens proposition**1983/84: 30****om allemanssparandet;**

beslutad den 13 oktober 1983.

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll ovannämnda dag.

På regeringens vägnar

INGVAR CARLSSON

KJELL-OLOF FELDT

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ett nytt sparsystem, allemanssparandet, som skall ersätta skattesparsystemet. Sparsystemet är i princip öppet för alla fysiska personer fr. o. m. det år de fyller 16 år. Allemanssparandet har två former, sparande på *rikssparkonto* i bank, varifrån medlen slussas vidare till riksgäldskontoret, och aktiesparande i *kapitalsparfond*.

Högsta tillåtna månadsinsättning är 600 kr. Totalt får en sparare sätta in högst 30 000 kr. i allemanssparandet. Spararna får inom givna ramar fritt fördela sitt sparande mellan de båda sparformerna.

På rikssparkonto erhålles en avkastning motsvarande räntan på långsiktig bankinlåning. Avkastningen på sparande i kapitalsparfond är beroende av avkastningen och värdeutvecklingen på fondens placeringar. Avkastning och värdestegring på sparade medel är under obegränsad tid befriade från inkomstskatt. Under 1984 utgår vidare en särskild bonusränta på 5 % i båda sparformerna. För ungdomar mellan 16 och 25 år utgår motsvarande bonusränta för det första sparåret även efter 1984.

För sparande i kapitalsparfond skall bildas nya fondbolag och fonder. Varje fondbolag tillåts endast förvalta en kapitalsparfond. Existerande fondbolag som förvaltar en företagsanknuten aktiesparfond tillåts dock förvalta också en företagsanknuten kapitalsparfond. Verksamheten skall med vissa undantag bedrivas i enlighet med aktiefondslagstiftningen. Antalet andelsägare begränsas till högst 75 000 per fond. Sparmedlen skall placeras i svenska aktier och liknande värdepapper. Vidare tillåts placeringar i statspapper upp till 25 % av fondförmögenheten. Avkastning som tillfaller kapitalsparfond skall vara fri från inkomstskatt och återinvesteras.

1 Riksdagen 1983/84, I saml. Nr 30

Rättelse: S. 1, namnunderskriften Står: OLOF PALME
Rättat till: INGVAR CARLSSON

Reglerna om allemanssparandet avses träda i kraft den 1 april 1984. Samtidigt upphör nyinsättningar i skattesparsystemet. Avkastning och värdestegring på insättningar i skattsparandet under första kvartalet 1984 är skattefria. För detta sparande slopas skattereduktionen och någon bindning av sparmedlen sker ej. Sparande under första kvartalet 1984 kan således vid valfri tidpunkt tas ut utan avdrag.

1 Förslag till

Lag om allemanssparande

Allmänna bestämmelser

1 § I denna lag behandlas den särskilda sparform (allemanssparande) som är förenad med skattelättnader enligt lagen (1983:000) om skattelättnader för allemanssparande.

2 § Var och en som är kyrkobokförd här i landet får ansluta sig till allemanssparandet från och med det år då han fyller sexton år.

3 § Sparmedlen skall sättas in i en svensk bank som enligt överenskomelse med riksgäldskontoret förmedlar allemanssparande. En sparare får inte spara på mer än ett *rikssparkonto* och i fler än två *kapitalsparfonder*.

Vad som föreskrivs i första stycket och annars i denna lag i fråga om bank gäller också i fråga om sparkassa.

4 § Varje sparare får sätta in högst 600 kronor i månaden i allemanssparandet.

Spararens insättningar, i förekommande fall minskade med uttag, får sammanlagt inte överstiga 30 000 kronor.

5 § Den som börjar spara under år 1984 får för detta år ett särskilt tillägg (bonusränta) motsvarande fem procent årlig ränta. Även den som börjar spara ett senare år och som det året fyller högst 25 år får en sådan bonusränta.

Bonusräntan bekostas av staten och tillförs sparmedlen vid utgången av det år då sparandet inleddes.

6 § Vid uttag betalar spararen till banken en avgift motsvarande en procent av det uttagna beloppet, dock minst 20 kronor.

7 § En sparare får överföra hela behållningen på sitt rikssparkonto till ett sådant konto i en annan bank. Med iakttagande av 3 § första stycket får han även överföra, helt eller delvis, behållningen i en kapitalsparfond till annan sådan fond.

Banken är berättigad till ersättning av spararen för sina kostnader för en överföring. Någon uttagsavgift enligt 6 § skall inte betalas.

8 § Om rätten till sparmedlen genom överlåtelse eller på annat sätt övergår till någon annan eller om spararen pantsätter sin fordran, skall inestående medel betalas ut.

Om en sparare överskrider de begränsningar som gäller enligt 3 § första stycket eller 4 §, skall de oriktigt insatta sparmedlen betalas ut till honom. Någon ränta eller värdeökning på dessa medel skall ej gottskrivas spararen. Om det för sparmedlen har förvärvats andelar i en kapitalsparfond och

om andelsvärdet därefter har sjunkit, skall beloppet jämkas i motsvarande mån.

Vid utbetalning enligt första stycket skall uttagsavgift enligt 6 § erläggas.

Rikssparkonton

9 § De medel som sätts in på ett rikssparkonto skall överföras från banken till riksgäldskontoret.

På de medel som satts in på ett rikssparkonto utgår årlig ränta enligt en räntefot som motsvarar det av riksbanken fastställda, vid varje tid gällande diskontot med tillägg av 1,25 procentenheter.

Kapitalsparfonder

10 § En kapitalsparfond är en fond för sparande i svenska aktier och andra svenska värdepapper.

I fråga om kapitalsparfonder gäller vad som föreskrivs i aktiefondslagen (1974:931) och annan författning i fråga om aktiefond med de avvikelser som följer av denna lag och lagen (1983:000) om skattelättnader för allmanssparande.

11 § Antalet andelsägare i en kapitalsparfond får inte överstiga 75 000.

12 § En kapitalsparfond förvaltas av ett fondbolag som bildas särskilt för detta ändamål.

Ett fondbolag får inte förvalta mer än en kapitalsparfond.

Bankinspektionen kan, om det finns särskilda skäl, medge undantag från första stycket.

13 § Styrelsen för fondbolaget skall bestå av minst sju ledamöter. Av styrelseledamöterna väljs flertalet och bland dem styrelsens ordförande av en fondandelsägarstämma. Av de övriga ledamöterna utses två av regeringen och minst en av bolagsstämman i fondbolaget. För de av fondandelsägarstämman valda ledamöterna skall stämman välja suppleanter.

Intill dess att fondandelsägarstämma hållits består styrelsen av de ledamöter som regeringen och bolagsstämman har utsett.

Fondandelsägarstämmans val av ledamöter och suppleanter i fondbolagets styrelse skall beredas av en valberedning, utsedd av en fondandelsägarstämma. Detta gäller dock ej första gången val äger rum.

14 § För fondandelsägarna i en kapitalsparfond skall årligen hållas stämma.

En fondandelsägarstämma skall hållas första gången tidigast tre och senast sex månader efter det att bankinspektionen meddelat tillstånd för fondbolaget att utöva fondverksamhet.

15 § Fondbolag får till en kapitalsparfond förvärva endast följande slag av värdepapper, nämligen

1. sådana svenska aktier och av svenskt aktiebolag utfärdade konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning som är inregistrerade vid Stockholms fondbörs,

2. sådana svenska aktier och av svenskt aktiebolag utfärdade konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning som utbjuds till försäljning under sådana förhållanden att sannolika skäl finns för antagande att de inom ett år från förvärvet kommer att inregistreras vid Stockholms fondbörs.

3. andra svenska aktier samt andra av svenskt aktiebolag utfärdade konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning.

4. bevis om rätt att teckna eller erhålla aktier eller andra värdepapper som avses i 1–3.

5. obligationer och andra skuldförbindelser, utfärdade av staten.

Har värdepapper som förvärvats enligt första stycket 2 ej inregistrerats inom ett år från förvärvet, skall de avyttras så snart det lämpligen kan ske, om de inte vid något tillfälle under ettårsperioden kunnat inrymmas inom tioprocentgränsen enligt sista stycket.

Ett fondbolag får inte till en kapitalsparfond förvärva aktier i bolaget.

Ett fondbolag får inte till fonden mot vederlag förvärva värdepapper som avses i första stycket 3 eller bevis om rätt att teckna eller erhålla sådana värdepapper i sådan omfattning att värdet av värdepapperen och bevisen genom förvärvet kommer att överstiga tio procent av fondens värde. Bankinspektionen kan, om det finns särskilda skäl, medge att procenttalet överskrids. Ej heller får ett fondbolag till fonden mot vederlag förvärva värdepapper enligt första stycket 5 i sådan omfattning att värdet av de värdepapper som där avses genom förvärvet kommer att överstiga tjugofem procent av fondens värde. Den sistnämnda begränsningen gäller dock inte förrän ett år efter det att fondbolaget erhållit bankinspektionens tillstånd att bedriva fondverksamhet.

16 § Ett fondbolag skall tillse att en kapitalsparfond får en med hänsyn till intresset av riskspridning lämplig sammansättning av värdepapper.

Fondbolaget får ej till fonden mot vederlag förvärva värdepapper av samme utfärdare i sådan omfattning att värdet av de värdepapper i fonden som utfärdats av denne genom förvärvet kommer att överstiga tio procent av fondens värde. Detta gäller ej värdepapper som har utfärdats av staten.

Om de finns särskilda skäl, kan bankinspektionen medge att procenttalet i andra stycket överskrids.

Utan hinder av andra stycket och 15 § sista stycket får vid emission aktier, konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning förvärvas på grund av fondens tidigare aktieinnehav. Sådana aktier eller skuldebrev skall dock avyttras så snart det lämpligen kan ske och senast ett år efter förvärvet, om värdepapperen ej vid något tillfälle under ettårsperioden kunnat inrymmas inom de gränser som anges i andra stycket och 15 § sista stycket första meningen. Om det finns särskilda skäl, kan bankinspektionen medge uppskov med avyttringen.

17 § I beslut om rösträtt för aktier i fonden deltar endast de ledamöter i fondbolagets styrelse som har utsetts av fondandelsägarestämman.

18 § Fondbestämmelserna för en kapitalsparfond skall ange att

1. fonden är en kapitalsparfond för vilken denna lag gäller,
2. fondbolaget skall föra register över innehav av fondandelar och inte skall utfärda fondandelsbevis.

3. utdelning till fondandelsägarna inte skall ske,
 4. inlösen av fondandel skall ske i de fall och på de villkor som anges i denna lag och i aktiefondslagen (1974: 931).
- Fondbestämmelserna skall också innehålla närmare regler om fondandelsägarstämma.

Företagsanknutna kapitalparfonder

19 § I en företagsanknuten kapitalparfond får kapitaltillskott göras endast av den som är anställd i ett visst bolag eller inom en viss koncern. För en sådan fond gäller i tillämpliga delar 10–18 §§, om inte annat följer av 20–23 §§.

20 § Ett fondbolag som avses i 10 § första stycket lagen (1978:428) om aktiesparfonder får även förvalta en företagsanknuten kapitalparfond.

21 § Styrelsen för fondbolaget skall bestå av minst fem ledamöter. Av ledamöterna väljs flertalet och bland dem styrelsens ordförande av fondandelsägarstämman. Övriga ledamöter väljs av bolagsstämman i fondbolaget. Minst en ledamot skall väljas av bolagsstämman. För de av fondandelsägarstämman valda ledamöterna skall stämman välja suppleanter.

Om ett fondbolag förvaltar flera företagsanknutna fonder, skall för varje sådan fond i fondbolagets styrelse ingå minst en ledamot, som har valts av andelsägarstämman i fonden.

Utan hinder av 8 § fjärde stycket första meningen aktiefondslagen (1974:931) får till styrelseledamöter i ett fondbolag, som förvaltar en företagsanknuten kapitalparfond för anställda hos ett bankaktiebolag, utses anställda i bankbolaget.

22 § Minst tjugofem procent av en företagsanknuten kapitalparfonds värde skall placeras i sådana värdepapper som avses i 15 § och som har utfärdats av det aktiebolag i vilket de som tillskjuter kapital till fonden är anställda eller – om bolaget ingår som moderbolag i en koncern – i vars dotterbolag de är anställda.

Den i 22 § aktiefondslagen (1974:931) föreskrivna begränsningen i fråga om en aktiefonds innehav av aktier i samma bolag gäller ej för en företagsanknuten kapitalparfond.

Av fondens beteckning skall framgå vilket företag den är anknuten till.

23 § Bestämmelsen i 4 § andra stycket aktiefondslagen (1974:931) gäller inte fondbolag som förvaltar en företagsanknuten kapitalparfond.

Bankinspektionen får efter ansökan medge att fondbolaget inte avger kvartalsredogörelse för fonden.

Bankinspektionen får avstå från att för fondbolaget förordna revisor som avses i 46 § tredje stycket aktiefondslagen.

Bemyndigande

24 § Riksgäldskontoret svarar för administration och kontroll av allmanssparandet och får meddela de föreskrifter som behövs härför.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1984.

2 Förslag till

Lag om skattelättnader för allemanssparande

Skattelättnader enligt denna lag medges för sparande enligt lagen (1983:000) om allemanssparande.

Räntan på sparmedlen samt bonusräntan enligt 5 § lagen (1983:000) om allemanssparande utgör inte skattepliktig inkomst vid taxering enligt kommunalskattelagen (1928:370) eller lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt. Ränta och utdelning som tillfaller en kapitalsparfond utgör inte heller skattepliktig inkomst.

Realisationsvinst på andel i kapitalsparfond utgör inte skattepliktig inkomst. Avdrag får ej göras för realisationsförlust på sådan andel.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1984 och tillämpas på insättningar som har skett efter ikraftträdandet.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1978: 428) om aktiesparfonder

Härigenom föreskrivs att 2, 3, 10 och 11 §§ lagen (1978: 428) om aktiesparfonder skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Aktiesparfond förvaltas av fondbolag som bildas särskilt för detta ändamål.

Styrelsen för fondbolaget skall bestå av minst sju ledamöter.

Av styrelseledamöterna utser regeringen två ledamöter. Minst hälften av återstående ledamöter utses av fondandelsägarna eller intressesammanslutning för dem.

Styrelsen för fondbolaget skall bestå av minst sju ledamöter. Av dessa skall flertalet och bland dem ordföranden väljas av en fondandelsägarstämma, som skall hållas årligen. Av de övriga ledamöterna utses två av regeringen och minst en av bolagsstämman i fondbolaget. För de av fondandelsägarstämman valda ledamöterna skall stämman välja suppleanter.

Fondandelsägarstämmans val av ledamöter och suppleanter i fondbolagets styrelse skall beredas av en valberedning, utsedd av en fondandelsägarstämma.

I beslut om rösträtt för aktier i fonden deltar endast de ledamöter i fondbolagets styrelse som har utsetts av fondandelsägarstämman.

3 §¹

Till aktiesparfond får förvärvas endast värdepapper enligt 19 § aktiefondslagen (1974: 931) vilka är

1. aktier i svenskt aktiebolag,
2. sådana konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning som har utfärdats av svenskt aktiebolag.

Om det lämpligen kan ske, skall förvärvas sådana aktier, som utfärdas i samband med nyemission, eller konvertibla skuldebrev.

1. aktier i svenskt aktiebolag,
2. sådana konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning som har utfärdats av svenskt aktiebolag,
3. obligationer och andra skuldförbindelser, utfärdade av staten.

Ett fondbolag får inte till fonden mot vederlag förvärva värdepapper enligt första stycket 3 i sådan omfattning att värdet av de värdepapper som där avses genom förvärvet kommer att överstiga tjugofem procent av fondens värde.

Bankinspektionen får medge att det i 19 § sista stycket aktiefondslagen angivna procenttalet överskrids.

¹ Senaste lydelse 1982: 545.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 §²

Förvaltar ett fondbolag uteslutande en eller flera företagsanknuten aktiesparfonder, gäller i stället för 2 § andra och tredje styckena att styrelsen för fondbolaget skall bestå av minst fem ledamöter och att minst hälften av styrelseledamöterna skall utses av fondandelsägarna eller intressesammanslutning för dem.

Om ett fondbolag förvaltar flera aktiesparfonder, skall för varje företagsanknuten fond i fondbolagets styrelse ingå minst en ledamot, som utsetts av delägarna i denna fond eller av intressesammanslutning för dem. Ett beslut om utövande av rösträtt för aktier i en sådan fond skall ha biträts av mer än hälften av de ledamöter som utsetts för fondens delägare.

Utan hinder av 8 § fjärde stycket första meningen aktiefondslagen (1974:931) får till styrelseledamöter i fondbolag, som förvaltar en företagsanknuten aktiesparfond för anställda hos ett bankaktiebolag, utses anställda i bankbolaget.

11 §³

Ett fondbolag får inte förvärva andra aktier till en företagsanknuten aktiesparfond än aktier som avses i 19 § andra stycket 1 eller 3 aktiefondslagen (1974:931) och som har utfärdats av det aktiebolag, i vilket de som tillskjuter kapital till fonden är anställda eller – om bolaget ingår som moderbolag i en koncern – i vars dotterbolag de är anställda. Av andra värdepapper får till fonden förvärvas endast sådana i samma punkter avsedda konvertibla skuldebrev eller skuldebrev

Förvaltar ett fondbolag uteslutande en eller flera företagsanknuten aktiesparfonder, gäller i stället för 2 § andra stycket att styrelsen för fondbolaget skall bestå av minst fem ledamöter samt att flertalet och bland dem ordföranden skall väljas av fondandelsägarstämman. Övriga ledamöter väljs av bolagsstämman i fondbolaget. Minst en ledamot skall väljas av bolagsstämman. För de av fondandelsägarstämman valda ledamöterna skall stämman välja suppleanter.

Om ett fondbolag förvaltar flera aktiesparfonder, skall för varje företagsanknuten fond i fondbolagets styrelse ingå minst en ledamot, som valts av andelsägarstämman i denna fond.

I en företagsanknuten aktiesparfond skall minst tjugofem procent av fondens värde placeras i sådana värdepapper som avses i 3 § första stycket 1 eller 2 och som har utfärdats av det aktiebolag, i vilket de som tillskjuter kapital till fonden är anställda eller – om bolaget ingår som moderbolag i en koncern – i vars dotterbolag de är anställda. Den i 22 § aktiefondslagen (1974:931) föreskrivna begränsningen i fråga om en aktiefonds innehav av aktier i samma bolag gäl-

² Senaste lydelse 1980: 1001.

³ Senaste lydelse 1982: 545.

Nuvarande lydelse

förenade med optionsrätt till nyteckning som har utfärdats av det bolag i vilket aktier får förvärfvas.

Av fondens beteckning skall framgå vilket bolags aktier som får förvärfvas till fonden.

Föreslagen lydelse

ler ej för en företagsanknuten aktiesparfond.

Av fondens beteckning skall framgå vilket företag den är anknuten till.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1984.

En styrelse i fondbolag, vilken valts före lagens ikraftträdande, kvarstår utan hinder av 2 § andra stycket och 10 § första stycket under den tid valet avser. Bestämmelserna i 2 § tredje och fjärde styckena tillämpas inte förrän styrelse enligt denna lag första gången har valts.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1978: 423) om skattelättnader för vissa sparformer

Härigenom föreskrivs att 1–4 §§ lagen (1978: 423) om skattelättnader för vissa sparformer skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Skattelättnader enligt denna lag medges fysisk person över 16 år, som har varit bosatt eller stadigvarande har vistats här i riket under någon del av inkomståret och som under året har haft sådan inkomst som enligt 9 § 3 mom. andra stycket lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt är att anse som A-inkomst eller har haft inkomst enligt lagen (1958: 295) om sjömansskatt.

Skattelättnader enligt denna lag medges fysisk person över 16 år, som har varit bosatt eller stadigvarande har vistats här i riket under någon del av inkomståret och som under året har haft sådan inkomst som enligt 9 § 3 mom. andra stycket lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt är att anse som A-inkomst eller har haft inkomst enligt lagen (1958: 295) om sjömansskatt. *Skattelättnader medges inte för sparande som sker efter utgången av mars 1984.*

Frågan om den skattskyldiges ålder bedöms enligt 65 § kommunalskattelagen (1928: 370).

Med inkomstår förstås det kalenderår som närmast har föregått taxeringsåret.

2 §¹

Sparskattereduktion åtnjuts med 10 % av belopp som under inkomståret har insatts på särskilt lönsparkonto och som vid årets utgång inneslår på kontot samt med 20 % av belopp som under inkomståret har insatts på aktiesparkonto och som vid årets utgång motsvaras av andelar i aktiesparfond enligt lagen (1978: 428) om aktiesparfonder eller inneslår på kontot för inköp av sådana andelar. Sparskattereduktion åtnjuts under förutsättning att insättningar på lönsparkonto eller aktiesparkonto har gjorts på kontot under minst sex av inkomstårets månader. Varje insättning skall uppgå till lägst 75 kronor och högst 600 kronor. Högsta belopp för insättning på lönsparkonto är dock

Sparskattereduktion åtnjuts med 10 % av belopp som under inkomståret har insatts på särskilt lönsparkonto och som vid årets utgång inneslår på kontot samt med 20 % av belopp som under inkomståret har insatts på aktiesparkonto och som vid årets utgång motsvaras av andelar i aktiesparfond enligt lagen (1978: 428) om aktiesparfonder eller inneslår på kontot för inköp av sådana andelar. Sparskattereduktion åtnjuts under förutsättning att insättningar på lönsparkonto eller aktiesparkonto har gjorts på kontot under minst sex av inkomstårets månader. *För sparande under år 1983 medges dock sparskattereduktion, även om insättningar gjorts under ett mindre antal månader.*

¹ Senaste lydelse 1982: 1199.

Nuvarande lydelse

400 kronor. Sparskattereduktion får — utom i fall som avses i andra stycket — inte beräknas på högre sammanlagt belopp än 7200 kronor, varav högst 4800 kronor får avse insättningar på lönsparkonto. Sparskattereduktion får inte heller beräknas på högre belopp än som motsvaras av sådan inkomst som anges i 1 §. Öretal som uppkommer vid beräkning av sparskattereduktion bortfaller.

Har sparande enligt första stycket påbörjats under senare delen av året men har inte insättningar skett under sex månader, åtnjuts sparskattereduktion för sådana sparmedel först vid beräkning av skatt för det närmast följande inkomståret. Sparskattereduktion enligt detta stycke medges endast om sparandet under det sistnämnda inkomståret uppfyller de förutsättningar som anges i första stycket. Sparskattereduktion får med tillämpning av detta stycke beräknas på ett sammanlagt belopp av högst 10200 kronor, varav högst 6800 kronor får avse insättningar på lönsparkonto.

I fråga om sparskattereduktion tillämpas 2 § 4 mom. femte och sjätte styckena uppbördslagen (1953: 272). Sparskattereduktion skall tillgodoräknas den skattskyldige före annan skattereduktion.

Har skattskyldig under beskattningsåret varit skyldig att erlagga sjömansskatt och har denna nedsatts enligt 12 § 4 mom. lagen (1958: 295) om sjömansskatt på grund av bestämmelserna i denna lag, skall reduktionsbeloppet minskas med det belopp varmed nedsättning har skett.

Föreslagen lydelse

Varje insättning skall uppgå till lägst 75 kronor och högst 600 kronor. Högsta belopp för insättning på lönsparkonto är dock 400 kronor. Sparskattereduktion får — utom i fall som avses i andra stycket — inte beräknas på högre sammanlagt belopp än 7200 kronor, varav högst 4800 kronor får avse insättningar på lönsparkonto. Sparskattereduktion får inte heller beräknas på högre belopp än som motsvaras av sådan inkomst som anges i 1 §. Öretal som uppkommer vid beräkning av sparskattereduktion bortfaller. *För insättningar under år 1984 åtnjuts ej sparskattereduktion.*

Har sparande enligt första stycket påbörjats under senare delen av året men har inte insättningar skett under sex månader, åtnjuts sparskattereduktion för sådana sparmedel först vid beräkning av skatt för det närmast följande inkomståret. Sparskattereduktion enligt detta stycket medges endast om sparandet under det sistnämnda inkomståret uppfyller de förutsättningar som anges i första stycket. *För att sparande under år 1982 skall berättiga till sparskattereduktion vid 1984 års taxering krävs vidare att insättningar på lönsparkonto eller aktiesparkonto har gjorts under minst sex månader under år 1983.* Sparskattereduktion får med tillämpning av detta stycke beräknas på ett sammanlagt belopp av högst 10200 kronor, varav högst 6800 kronor får avse insättningar på lönsparkonto. *Bestämmelserna i detta stycke tillämpas inte i fråga om sparande som påbörjas under år 1983.*

3 §

Har sparskattereduktion åtnjutits enligt 2 §, utgör räntan på sparmedlen under inkomståret och närmast följande fem år inte skattepliktig inkomst vid taxering enligt kommunalskattelagen (1928: 370) eller lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt. Vad nu har sagts gäller inte ränta som belöper på sådan del av inkomstår som anges i 2 § andra stycket första meningen. Ränta och utdelning som tillfaller aktiesparfond utgör inte heller skattepliktig inkomst.

Räntan på sparmedel som satts in på lönsparkonto under år 1984 utgör inte skattepliktig inkomst under det året eller de närmast följande fyra åren.

4 §²

Vid realisationsvinstberäkning enligt bestämmelserna i punkt 2 b av anvisningarna till 36 § kommunalskattelagen (1928: 370) i fråga om andel som har innehafts i fem år räknat från utgången av det år för vilket sparskattereduktion har medgivits, får efter den skattskyldiges val anskaffningskostnaden beräknas antingen till andelens marknadsvärde vid utgången av det femte året eller till värdet vid utgången av det år för vilket sparskattereduktion har medgivits ökat med avkastningen under de därpå följande fem åren. I det första fallet anses andelen anskaffad vid utgången av det femte året och i det andra fallet vid utgången av det år för vilket sparskattereduktion har medgivits.

Vid realisationsvinstberäkning i fråga om en andel som har innehafts mindre än fem år räknat från utgången av det år för vilket sparskattereduktion har medgivits skall andelen anses anskaffad den 31 december sistnämnda år för en kostnad som motsvarar det sammanlagda beloppet av under året gjorda insättningar på aktiesparkonto. I fall som anges i 2 § andra stycket medräknas i anskaffningskostnaden även insättningar på aktiesparkonto som gjorts under året före det år för vilket sparskattereduktion har medgivits. Bestämmelserna i punkt 2 b tredje stycket av anvisningarna till 36 § kommunalskattelagen får inte tillämpas. Vid vinstberäkningen medges avdrag för belopp som fondbolaget har innehållit med stöd av 5 §.

För andelar som förvärvats under år 1984 gäller dock följande. Avyttras en andel före utgången av år 1988, utgör realisationsvinst som uppkommer vid avyttringen inte skattepliktig inkomst. Ej heller medges avdrag för realisationsförlust, som uppkommer vid en sådan avyttring. Avyttras en andel efter utgången av år 1988 får efter den skattskyldiges val anskaffnings-

² Senaste lydelse 1982: 1207.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

kostnaden beräknas antingen till andelens marknadsvärde vid utgången av år 1988 eller till värdet vid utgången av mars 1984 ökat med avkastningen till och med år 1988. I det första fallet anses andelen anskaffad vid utgången av år 1988 och i det andra fallet vid utgången av mars 1984.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1984 och tillämpas första gången vid 1984 års taxering.

FINANSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1983-09-22

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Petersson, Andersson, Rainer, Boström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Thunborg

Föredragande: statsrådet Feldt

Lagrådsremiss med förslag till lag om allemanssparande, m. m.

1 Inledning

Staten har under lång tid på olika sätt stimulerat hushållens sparande. Detta har skett dels genom ett allmänt sparavdrag dels genom särskilda sparstimulanser som lättnader i beskattningen, premier och vinstutlottningar. Exempel på särskilda sparformer med sparstimulanser är det nuvarande vinstsparandet och det skattesparande som infördes hösten 1978.

I januari 1983 tillsatte chefen för finansdepartementet en expertgrupp¹ för att utreda vissa frågor rörande stimulanser av hushållens sparande. Expertgruppen avlämnade i juni 1983 betänkandet (Ds Fi 1983: 15) Allemanssparandet – Ett nytt sparsystem för hushållen. Betänkandet har remissbehandlats. I ärendet har därefter överläggningar hållits med företrädare för bl. a. bankgrupperna.

Till protokollet i detta ärende bör fogas dels en sammanfattning av betänkandet som *bilaga 1*, dels de lagförslag som läggs fram i betänkandet som *bilaga 2*, dels en förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena som *bilaga 3*.

2 Nuvarande sparsystem

Staten har sedan länge med hjälp av olika sparstimulanser sökt motivera hushållen till ett långsiktigt sparande. Stimulanserna har huvudsakligen utgjorts av skattelättnader, vinstutlottningar, ränteförmåner och andra typer av sparpremier.

¹ Statssekreteraren Erik Åsbrink, ordförande, samt byråchefen Gösta Almgren, civilekonomen Ragnar Boman, riksbanksdirektören Erik Karlsson, rättschefen Kurt Malmgren och fil kand Göran Wikner.

Genom det allmänna sparavdraget undantas kapitalinkomster upp till en viss nivå från inkomstskatt. Avdraget uppgår sedan 1975 till 800 kr. för ensamstående och 1 600 kr. för makar gemensamt. Avkastningen på spar- och premieobligationer är delvis skattefri eller lågt beskattad.

Olika system för lönsparande med vinstutlottningar har varit i kraft alltsedan ungdomens lönsparande infördes 1949. Systemen har byggt på regelbundna avsättningar från lönen till lönsparkonto i bank. Uppfyllda sparvillkor ger rätt till deltagande i vinstutlottningar. Vinsterna är skattefria och bekostas av staten.

Sedan hösten 1978 är två sparsystem i kraft, vinstsparandet och skattespargrandet. Vinstsparandet har utvecklats från tidigare lönsparssystem och är utformat som ett regelbundet sparande som berättigar till deltagande i två vinstutlottningar per år.

2.1 Skattesparsystemet

Skattespargrandet sker i två former, banksparande och aktiesparande. För att få delta måste man ha fyllt 16 år senast den 1 november året före sparåret samt under sparåret ha haft A-inkomst. Sparstimulansen utgörs av skatteförmåner i form av skattefri avkastning och värdestegring samt viss skattereduktion i procent av sparat belopp. För att skatteförmånen skall medges fordras att minst sex månadsinsättningar gjorts under året med minst 75 kr. per insättning. Högsta tillåtna insättning per månad är för skattespargrandet i bank 400 kr. och – fr. o.m. år 1981 – för aktiesparandet 600 kr. Den som sparar i båda sparformerna får sätta in högst 600 kr. sammanlagt per månad.

För skattespargrandet i bank medges skattereduktion med 10% av det sparade beloppet vid taxeringen för sparåret. Före år 1983 var nämnda procentsats 20%. Räntan på spargrandet är skattefri för sparåret och de fem följande åren varvid högsta bankränta utgår. Görs uttag från kontot innan fem år förflutit efter sparårets utgång skall 15% av det uttagna beloppet innehållas av banken och betalas till staten. För uttag av spargrandet som skett före 1983 skall 25% av beloppet innehållas.

Skattefondspargrandet sker i särskilda aktiesparfonder och innebär att spararen gör månatliga insättningar på ett aktiesparkonto för vilka fonden köper aktier. Insättningarna omvandlas till fondandelar. Sparmedlen skall i huvudsak placeras i börsnoterade svenska aktier eller konvertibla skuldebrev. Högst 10% av fondförmögenheten får placeras i samma bolag och fonden får inneha aktier motsvarande högst 5% av röstvärdet i ett bolag. Vidare gäller att högst 10% av fondförmögenheten får placeras i icke börsnoterade företag. Avkastning och utdelning som tillfaller fonden är fri från beskattning och återinvesteras.

Spararna erhåller skattereduktion med 20% i denna sparform. Löses fondandelarna in före femårsperiodens utgång, skall 25% av det uttagna

beloppet betalas till staten. Under åren 1980–1982 var skattereduktionen 30 % och i konsekvens därmed skall vid förtida inlösen av andelar som förvärvats dessa år 35 % av uttaget belopp återbetalas.

Värdestegringen på fondandelarna under sparåret och den därpå följande femåriga sparperioden är skattefri. Sker inlösen av fondandelarna senare får dessa sålunda skattetekniskt anses anskaffade vid utgången av det femte året efter sparåret till det vid den tidpunkten gällande marknadsvärdet.

Skattefondsparandet stod ursprungligen inte öppet för anställda som uteslutande ville spara i det egna företagets aktier. Reglerna om riskspridning för aktiefonder inkl. aktiesparfonder tillät inte detta. För att stimulera till aktiesparande i det egna företaget öppnades den 1 januari 1981 möjligheten att skattespara i s. k. företagsanknutna aktiesparfonder där endast börsnoterade aktier i det egna företaget eller koncernen ingår. Dessa fonder är öppna endast för de anställda i företaget eller kommunen. I övrigt är reglerna likartade dem som gäller för det vanliga aktiefondsparandet.

Bland de vanliga aktiesparfonderna finns en stor grupp som av bankinspektionen fått dispens från kravet på riskspridning. Dessa fonders medel får upp till 25 % placeras i aktier i det företag som äger fondbolaget. Som regel riktar sig en aktiesparfond med sådan dispens till sparare med anknytning till ett visst företag men fonden är i princip öppen för varje sparare. Möjligheten att placera upp till 25 % av fondförmögenheten i det egna företagets aktier kan efter dispens av bankinspektionen öppnas också för aktiesparfonder som bildas vid icke börsnoterade företag.

Fram t. o. m. 1980 var skattefondsparandet blygsamt relativt sett. Den tröga starten föranledde vissa regeländringar för fondsparandet. Skattereduktionen höjdes fr. o. m. 1980 års sparande till 30 % och högsta tillåtna sparande fr. o. m. 1981 års sparande till 600 kr. per månad. Som redan nämnts öppnades dessutom möjlighet att spara i det egna företagets aktier. Antalet skattefondkonton har därefter ökat snabbare än skattesparkonton. Av totala antalet konton i skattesparsystemet har skattefondkontona ökat från ca 10 % till drygt 40 %.

Antalet konton totalt sett uppgick i augusti 1983 till ca 1,4 miljoner. Ungefär var sjätte sparare tycks av olika undersökningar att döma ha konto i båda sparformerna. Under 1982 uppgick de totala insättningarna till ca 4 miljarder kr. och ungefär motsvarande årstakt gäller för 1983. Per den 31 augusti 1983 uppgick det sammanlagda sparbeloppet till nästan 16 miljarder kr. varav närmare 11 miljarder kr. i banksparande. Det senare motsvarar knappt 5 % av hushållens totala bankinlåning. Antalet skattesparkonton var 786 000 och sparbeloppet i medeltal knappt 14 000 kr.

Antalet skattefondkonton uppgick vid samma tidpunkt till ca 595 000 med en genomsnittlig insättning per konto på drygt 8 000 kr. Fondförmögenheten inkl. värdeökningen uppgick till ca 9 miljarder kr., således en fördubbling av insatta belopp (se tabell I).

Tabell 1 Skattesparandets utveckling

	Skattespar- konton	Skattefond- konton	Samtliga konton
<i>Antal konton:</i>			
1978-12-31	386 200	43 100	429 300
1979-12-31	461 900	47 200	509 100
1980-12-31	556 400	75 550	631 950
1981-12-31	658 300	351 950	1 010 250
1982-12-31	752 350	509 700	1 262 050
1983-08-31	785 600	595 800	1 381 400
<i>Innestående sparbelopp¹ (milj. kr.)</i>			
1978-12-31	306	28	334
1979-12-31	1 996	157	2 153
1980-12-31	4 132	307	4 439
1981-12-31	6 611	1 579	8 190
1982-12-31	9 620	3 558	13 178
1983-08-31	10 960	4 971	15 931

¹ Skattesparkonton inklusive ränta, på skattefondkonton exklusive värdestegring.

Källa: Riksgäldskontoret.

2.2 Aktiesparfondernas organisation

De vanliga aktiesparfonderna utan dispens från riskspridningskravet är sju stycken. Av dessa är sex knutna till bankerna. Antalet aktiesparfonder med dispens att placera upp till 25 % av fondförmögenheten i det egna företagets aktier är f. n. 13. De företagsanknutna aktiesparfonderna är 47 till antalet.

För fondbolag som förvaltar aktiesparfond gäller aktiebolagslagens bestämmelser om inte annat följer av aktiefondslagen och lagen om aktiesparfonder.

För aktiesparfonderna gäller att fondbolagets styrelse skall bestå av minst sju ledamöter. Två är utsedda av regeringen och av de övriga skall majoriteten utgöras av andelsägarrepresentanter. För de företagsanknutna fonderna utses ej några regeringsrepresentanter, utan fondbolagets styrelse består av minst fem ledamöter, varav minst hälften utses av fondandelsägarna.

Till varje aktiesparfond finns knuten en förvaringsbank vars funktion i huvudsak är att förvara aktiesparfondens värdepapper och hantera in- och utbetalningar för fonden. Förvaringsbankerna för de sex bankanknutna aktiesparfonderna är direkt eller indirekt också ägare till fondbolaget.

Värdet på spararens fondandelar är beroende av direktavkastningen och värdeutvecklingen för fondens placeringar. Fondens värde är skillnaden mellan dess tillgångar och skulder. Tillgångarna beräknas enligt gällande marknadsvärde. Värdet av en fondandel är fondens värde delat med antalet utelöpande fondandelar.

Beträffande aktiesparfondernas ägarroll föreskrivs i aktiefondslagen att fonden endast kan innehå aktier i ett och samma företag motsvarande 5 %

av det totala röstvärdet i företaget. Ett utnyttjande av rösträtten förutsätter beslut i varje enskilt fall. Beslutet måste fattas av en majoritet av fondbolagets styrelse och godkännas av en majoritet av fondandelsägarnas representanter i styrelsen. De sistnämnda har således vetorätt i fråga om utövande av rösträtten.

En ägarroll kan utövas dels genom ett aktivt uppträdande på bolagsstämorna, dels genom förvärv och avyttring av aktier. Aktiesparfonderna har hittills endast i få fall varit representerade på bolagsstämmorna. Fonderna har emellertid varit stora nettoköpare av aktier under senare år och i vissa fall blivit ägare till betydande aktieposter i enskilda företag.

3 Allmän motivering

3.1 Allmänna utgångspunkter

Den svenska ekonomin har under en följd av år utvecklats ogynnsamt vad gäller bl. a. produktion, investeringar och prisstabilitet. Detta har lett till en ekonomi i obalans med stigande arbetslöshet och stora underskott i bytesbalansen och statsbudgeten. De bakomliggande problemen torde i allt väsentligt vara av djupgående, strukturell natur.

Långvarigt svag eller obefintlig ekonomisk tillväxt är ett hot mot den framtida levnadsstandarden och sysselsättningen. Den ekonomiska politiken måste därför inriktas på att samtidigt öka de produktiva investeringarna och minska underskotten i bytesbalansen. Det innebär att det totala sparandet i ekonomin måste öka kraftigt. Om detta torde det råda stor politisk enighet.

Ett ökat sparande behöver i stor utsträckning komma till stånd inom den offentliga sektorn. Det innebär att statens budgetunderskott måste minskas. Inom den privata sektorn har näringslivet under senare år kunnat uppvisa ett stadigt förbättrat finansiellt sparande. Låg investeringsaktivitet och kraftiga vinstökningar är viktiga orsaker till denna utveckling. Hushållen har däremot sedan slutet av 1970-talet minskat sitt sparande. Sparkvoten, dvs. sparandets andel av disponibel inkomst, har nu fallit till en historiskt och internationellt sett mycket låg nivå.

Mot denna bakgrund framstår det från samhällsekonomiska utgångspunkter som angeläget att öka hushållens sparande. Det är också angeläget att finna former för den statliga upplåningen som minskar de problem som stora budgetunderskott skapar på kreditmarknaden. En bestående kraftig statlig upplåning i kapitalmarknadsinstitut och banker är förknippad med problem. Näringslivets utrymme på den långa låne marknaden beskärs och bankernas soliditet försvagas.

Sedan fjolåret har statens upplåning från företagen ökat kraftigt genom att ett nytt värdepapper, statsskuldväxeln, introducerades på penning-

marknaden. Det är nu önskvärt att också få med hushållen i den direkta statsupplåningen i större utsträckning än tidigare.

Hushållen torde därutöver kunna spela en viktig roll för näringslivets behov av riskkapital. En investeringsexpansion i industrin är av strategisk betydelse för möjligheterna att på sikt öka industriproduktionen och stärka bytesbalansen. Det är således av stor vikt att hushållssparandet stimuleras på bred bas.

Det nuvarande skattesparsystemet är i behov av översyn. Då bindningstiden för det första årets sparande går ut efter 1984 kan systemet inte fortleva i sin nuvarande utformning. En översyn av skattesparandet är motiverad också av andra och viktigare skäl. Kritik mot systemet har anförts vad gäller bl. a. omfattningen av skattelättnaderna, de fördelningspolitiska effekterna, andelsägarnas inflytande i aktiesparfonderna samt fondernas placeringsregler.

I direktiven till gruppen anfördes att syftet var att finna lämpliga former för fortsatta stimulanser av hushållens sparande till statsfinansiellt rimliga kostnader. Sparstimulanserna borde vara fördelningspolitiskt rättvist utformade och inriktade på att förmå även nya grupper att spara. Sparandet skulle vara långsiktigt och ske i former som underlättade finansieringen av budgetunderskottet samt näringslivets försörjning med riskkapital.

Expertgruppens förslag innebär att ett nytt sparsystem inrättas den 1 januari 1984. Det vänder sig genom sin konstruktion till bredare hushållsgrupper än skattesparandet och syftar till att få en större omfattning även i sparbelopp räknat. Expertgruppen har eftersträvat ett enkelt system med klara regler för spararen och för dem som skall administrera systemet. Man har vidare bedömt att möjligheten att disponera över sparmedlen är en mycket viktig faktor för hushållens sparande och val av sparform. En alltför hög grad av bindning riskerar enligt expertgruppen att stöta bort stora grupper presumtiva sparare.

Vidare har en utgångspunkt varit att ge spararen en positiv real avkastning efter skatt. Varje form av indexering har dock avvisats. Rimliga fördelningspolitiska hänsyn har enligt gruppen tagits genom de beloppsbegränsningar som gäller i systemet, samt genom den låga bindningsgraden för de sparade medlen. En annan väsentlig omständighet som legat till grund för förslaget har varit önskvärdheten att undanta skattemyndigheter från den löpande kontrollen av systemet. Detta ligger i linje med strävandena att förenkla de vanliga inkomstagarnas självdeklarationer.

Förslaget innebär slutligen att sparandet direkt kanaliseras till riksgäldskontoret (dvs. staten) och till särskilt inrättade fonder vilka placerar sparmedlen huvudsakligen i aktier.

Förslaget om allemanssparande har väckt stort intresse. Remissinstanserna delar i allt väsentligt uppfattningen att hushållssparandet har stor betydelse för möjligheterna att uppnå ekonomisk balans och därför bör stimuleras. Åtskilliga instanser framhåller dock att de statliga budgetun-

derskotten är det allvarligaste problemet och att en sanering av statens finanser är en förutsättning för att uppnå en bättre samhällsekonomisk balans.

Några remissinstanser beklagar att expertgruppen inte tagit ett bredare grepp om hushållssparandets former och villkor. Man menar också att hushållens sparande i längden inte bör göras beroende av speciella statliga subventioner. Skattesystemet bör i stället förändras så att det lönar sig bättre att spara.

Från några håll är man skeptisk till metoden att rikta stimulanser till vissa sparformer eller konton. Det ökar inte nysparandet. I stället bör de allmänna sparvillkoren förbättras, t. ex. i form av ett höjt sparavdrag. För vissa grupper, såsom ungdomarna, kan sådana generella åtgärder behöva kompletteras med någon typ av specialdestinerat stöd.

Beträffande själva sparförslaget ifrågasätter åtskilliga remissinstanser om ett nytt sparsystem måste skapas. Vissa förändringar i det befintliga skattsparandet skulle enligt dessa vara tillräckliga varvid kostnaderna för administration, systemutveckling och marknadsföring skulle kunna bli väsentligt lägre.

I många avseenden går det att instämma i de allmänna synpunkter som framkommit i remissbehandlingen. Permanenta och stora budgetunderskott är inte förenliga med samhällsekonomisk balans. De åtgärder som krävs för att komma till rätta med dessa problem är en viktig uppgift för den allmänna ekonomiska politiken.

I expertgruppens direktiv framhölls att en översyn av hushållssparandets villkor i stort skulle behöva göras sedan de mest närliggande problemen utretts. Flera remissinstanser har påpekat behovet av en sådan översyn. I vilka former denna bör ske får övervägas senare.

Frågan om vilken effekt olika sparstimulerande åtgärder har på nysparandet är besvärlig och ofta återkommande i debatten. Det kan hävdas att vad den svenska ekonomin behöver är ett reellt nysparande och att detta mål för hushållens del bättre nås med andra sparstimulanser såsom ett höjt sparavdrag. Det går emellertid inte att avgöra om sådana åtgärder för en viss given statsfinansiell kostnad har en större effekt på nysparandet än ett sparsystem. Ett sparsystems fördelar ligger ofta dels i att den statsfinansiella kostnaden inledningsvis blir relativt liten, dels i att systemet uppmuntrar till ett regelbundet sparbeteende. Det bör också understrykas att stimulanser som leder till en från kreditpolitisk synpunkt önskvärd omfördelning av hushållens finansiella tillgångar har ett stort värde även om inslaget av nysparande kan vara begränsat. I enlighet med vad som angavs i direktiven syftar det framlagda sparförslaget till att sparandet skall länkas över till riksgäldskontoret och aktiemarknaden.

I detta sammanhang bör även tas upp en särskild fråga som rör kooperationen. Förslagets placeringsregler medger att kapitalsparfondernas medel till högst 10% placeras i kooperativt ägd verksamhet. Sådana placeringar

kan dock inte avse andelar i ekonomiska föreningar utan endast aktier i kooperativt ägda bolag. I remissvaren från KF och LRF framhålls att frågan om kooperationens riskkapitalförsörjning inte behandlats närmare av expertgruppen. Man anser att de kapitalsparfonder som enligt förslaget skall kunna bildas av KF och LRF bör ha rätt till liknande placeringsregler som expertgruppen föreslår för de företagsanknutna kapitalsparfonderna. Det skulle innebära att dessa fonder tilläts placera mellan 25 och 50 % av sitt kapital i kooperativt ägda aktiebolag och kooperativa föreningar. Placeringar i de sistnämnda skulle ske i någon form av s.k. garantikapital. Fonderna skulle vidare stå öppna inte bara för de anställda i föreningarna utan även för medlemmarna. Huvudmannaskapet skulle kunna ligga hos samorganisationer ägda av organisationer som var och en för sig eller tillsammans uppfyller de föreslagna kraven för huvudmannaskap.

Frågan om att ge kooperationens medlemmar möjlighet att satsa kapital vid sidan av den obligatoriska medlemsinsatsen samt för andra än medlemmar att satsa riskkapital har behandlats av kooperationsutredningen (SOU 1981: 60). Enligt chefen för industridepartementet förbereds en proposition om kooperationen där frågan om kooperationens riskkapitalförsörjning behandlas. Ett förslag om en ny finansieringsform, s.k. förlagsinsats, övervägs därvid. Frågan om huruvida kapitalsparfonder i kooperationens regi kan förvärva sådana förlagsinsatser och därigenom bidra till att förbättra kooperationens riskkapitalförsörjning kommer att tas upp i det sammanhanget.

En allmän fråga är naturligtvis huruvida det gått att uppnå de syften som anges i utredningsuppdraget inom ramen för skattesparsystemet. Expertgruppen har förutsättningslöst sökt konstruera ett sparsystem utifrån givna direktiv. De beloppsgränser och regler bl. a. vad gäller sparandets bindning som ingår i det föreslagna systemet torde inte varit möjliga att inarbeta i det nuvarande skattesparandet. En del remissinstanser synes i denna fråga sätta likhetstecken mellan ett bevarat system och oförändrade skattelättnader. I många fall föreslås även en utvidgning av dessa så att de ackumulerade sparbeloppen även efter bindningstiden skulle berättiga till fortsatta skatteförmåner. Även sparstimulanser för hushållen måste självfallet bedömas utifrån det ansträngda statsfinansiella läget och de hårda budgetrestriktioner som allmänt gäller.

Det får också anses rimligt att subventionsgraden anpassas efter sparformens allmänna attraktivitet och enkelhet. Främst genom att bindningen av de sparade medlen minskats jämfört med skattesparandet kan subventionsgraden sänkas.

De undersökningar som gjorts om skattesparandets utbredning och fördelning bland hushållen visar också entydigt att stora grupper alltjämt står utanför systemet. Skall den bilden förändras krävs det en ny typ av sparsystem.

Med utgångspunkt i de här gjorda övervägandena framläggs förslaget om ett nytt sparsystem, allemanssparandet.

3.2 Gemensamma grunddrag i allemanssparandet

3.2.1 Kretsen av sparare

Departementsförslaget: Allemanssparandet är öppet för alla här i landet kyrkobokförda personer fr. o. m. det år de fyller 16 år. Inget krav på att spararen skall ha A-inkomster uppställs.

Expertgruppens förslag: Överensstämmer med departementsförslaget bortsett från kravet på kyrkobokföring (se betänkandet, s. 49).

Remissinstanserna: Endast en remissinstans har närmare berört frågan och har förordat att ett krav på kyrkobokföring här i landet uppställs (se bil. 3, avsnitt 2).

Skäl för departementsförslaget: Som namnet "allemanssparandet" markerar är ett viktigt syfte med det nya sparsystemet att ge så breda grupper av befolkningen som möjligt tillfälle att spara på förmånliga villkor. Från administrativ synpunkt är det också en fördel, om så få kvalifikationer som möjligt ställs upp för deltagande i sparandet. Det krav på att spararen skall ha haft A-inkomst som finns i skattesparandet har därför ingen motsvarighet i allemanssparandet utan det är tillräckligt att spararen fyller 16 år senast det år han börjar spara.

Den som är kyrkobokförd här i landet får ett personnummer. Eftersom det bl. a. av kontrollskäl fordras att varje sparare i systemet har ett personnummer, har det ansetts lämpligt att också ställa upp ett uttryckligt krav på att man är kyrkobokförd här i landet när man ansluter sig till allemanssparandet. Något särskilt bevis om kyrkobokföringen bör inte avkrävas spararna.

3.2.2 Sparstimulanser

Departementsförslaget: All ränta, utdelning och värdestegring är utan tidsbegränsning fri från inkomstskatt. Kapitalsparfonderna beskattas dock för realisationsvinst på försäljning av aktier som innehafts kortare tid än två år. En extra, av staten bekostad, bonusränta på 5 % utgår under år 1984. Motsvarande bonusränta under sitt första sparår får också ungdomar som ansluter sig senare, dock senast det år de fyller 25 år.

Expertgruppens förslag: I stället för bonusränta en startpremie på 400 kr. Den utgår om spararen påbörjat sitt sparande under år 1984 och fram till den 31 mars 1986 satt in netto 2400 kr. En motsvarande premie för senare tillkommande sparare i åldern 16–25 år. I övrigt lika med departementsförslaget (se betänkandet, s. 51).

Remissinstanserna: Utredningens förslag har fått ett blandat mottagande. Åtskilliga remissinstanser ifrågasätter behovet av en startpremie. Flera hävdar att de sparstimulerande effekterna inte motsvarar kostnaderna för startpremien och för nödvändiga kontrollåtgärder. Någon pekar också på att det är möjligt att få del av startpremien genom ett sparande som är koncentrerat till senare delen av den period under vilken sparandet skall ha skett. Vidare anser flera remissinstanser att sparandet på rikssparkonton gynnas för mycket i förhållande till sparandet i kapitalsparfonder och att fondernas realisationsvinster helt bör befrias från skatt. (se bil. 3, avsnitt 2).

Skäl för departementsförslaget: En allmän enighet torde råda om att allemanssparandet bör ges den sparstimulans det innebär att avkastning och värdestegring på insatta medel befrias från inkomstskatt. Expertgruppen har ansett att det därutöver behövs en startpremie för att förstärka incitamenten hos allmänheten att gå med i sparandet och för att snabbt få en betydande volym på sparandet. En särskild möjlighet för sparare i åldrarna 16–25 år att få startpremie har gruppen föreslagit, därför att den velat stimulera sparande bland ungdomen. Också från rättvisesynpunkt menar expertgruppen att det är motiverat att tillkommande grupper i de yngre åldersklasserna skall kunna åtnjuta premien.

Sannolikt är startpremien inte behövlig för att ett mycket stort antal av dem som deltar i det nuvarande skattesparandet skall fortsätta att spara i allemanssparandet. För att få med nya grupper av sparare, inte minst i yngre årgångar, torde det dock krävas en viss ytterligare stimulans. Startpremien skulle vara en sådan stimulans utöver skattefriheten. De statsfinansiella kostnaderna för den föreslagna premien är emellertid relativt höga. Expertgruppen har under vissa antaganden beräknat de statsfinansiella kostnaderna till inemot 500 milj. kr. Som många remissinstanser påpekat medför premiens konstruktion också relativt stora kontrollkostnader. Med en annan konstruktion av stimulansen kan emellertid de statsfinansiella kostnaderna begränsas avsevärt och kontrollen förenklas, samtidigt som en tillräckligt god stimulanseffekt kan uppnås. I stället för en startpremie bör därför utgå en bonusränta under år 1984. Denna bonusränta som bekostas av staten bör uppgå till 5% på insatta medel såväl på rikssparkontona som i kapitalsparfonderna.

Ungdomar som går in i sparsystemet efter 1984 bör på motsvarande sätt få en bonusränta på 5% under sitt första sparår. Skulle det i den fortsatta översynen av hushållssparandets villkor visa sig att ungdomssparandet bättre kan stimuleras på annat sätt är det självfallet möjligt att ta upp frågan om bonusränta till ungdomar som påbörjar sitt sparande efter 1984 till förnyad prövning.

Om den totala sparvolymen i allemanssparandet antas uppgå till fyra miljarder kr. per år den närmaste femårsperioden, skulle den statsfinansiella kostnaden för bonusräntan begränsas till ca 75 milj. kr. Den här

föreslagna konstruktionen gör det möjligt att låta stimulansen tillfalla alla som sparar under första året, även dem som sparar ett relativt litet belopp.

Reglerna om skattefrihet och bonusränta har utformats så att stimulanserna får anses neutrala till sparande på rikssparkonto resp. kapitalsparfond. Som flera remissinstanser har påpekat är skattefriheten i fråga om kapitalsparfonderna inte fullständig, om realisationsvinst på försäljning av aktier, som en fond innehaft under kortare tid än två år, skall beskattas. En kapitalsparfond har enligt expertgruppens förslag likställts i skattehänseende med en aktiesparfond. En sådan är enligt 54 § första stycket j) kommunalskattelagen frikallad från skattskyldighet för realisationsvinst avseende aktier som innehafts i minst två år. Det kan visserligen hävdas att en fullständig neutralitet i beskattningshänseende mellan sparande på rikssparkonto och i kapitalsparfond förutsätter att kapitalsparfondens skattefrihet för realisationsvinster utsträcks till att omfatta också kortare innehav än två år. En sådan utvidgning av skattefriheten framstår emellertid i dagsläget inte som nödvändig och är dessutom förknippad med vissa negativa effekter genom att den uppmuntrar en kortfristig placeringspolitik. Liksom expertgruppens förslag innehåller departementsförslaget därför inte en så långtgående skattefrihet för realisationsvinster. Risken för att kapitalsparfonden skall drabbas av realisationsvinstbeskattning, därför att det förvaltande fondbolaget tvingats realisera aktier, som fonden innehaft kortare tid än två år, torde inte vara så stor. Här om se vidare avsnitt 3.2.5. Skulle det visa sig att den bibehållna skattskyldigheten för realisationsvinster på kortfristiga aktieinnehav är till allvarig nackdel för kapitalsparfondernas utvecklingsmöjligheter kan den frågan tas upp till förnyad prövning.

I och med att en neutralitet i stort sett kommer att råda gentemot sparandet på rikssparkonton blir det placerarnas/fondbolagens uppgift att söka skapa en god marknad för kapitalsparfonderna. Avgörande för hur de lyckas blir den allmänna utvecklingen inom näringslivet och fondbolagens förmåga att genom kloka och vinstgivande affärer intressera spararna för att förvärva andelar i fonderna.

3.2.3 Sparbeloppens storlek och fördelning

Departementsförslaget: En sparare får sätta in högst 600 kr. per månad i allemanssparandet. Inget krav ställs på visst lägsta belopp per månad eller på visst minsta antal insättningar per år. En sparares totala nettoinsättningar får inte överstiga 30 000 kr. Sparandet får fördelas på ett rikssparkonto och högst två kapitalsparfonder.

Expertgruppens förslag: Överensstämmer med departementsförslaget med det tillägget, att en minimigräns på 100 kr. per insättning skall gälla och att sparande inte får ske på mer än ett rikssparkonto och en kapitalsparfond (se betänkandet, s. 52).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser godtar expertgruppens förslag. Från bankhåll vill man dock slopa minimigränsen för insättningar. Några remissinstanser förordar högre maximibelopp eller vill helt slopa maximeringen. Andra anser att man bör få spara i flera kapitalsparfonder samtidigt (se bil. 3, avsnitt 2).

Skäl för departementsförslaget: I det nuvarande skattesparsystemet är det högsta beloppet för skattefondsparandet 7 200 kr. per år eller 600 kr. per månad. Skattefondsparandet i bank är maximerat till 4 800 kr. per år eller 400 kr. per månad. Den minsta årliga insättningen är 450 kr. eller sex månadsinsättningar om vardera 75 kr. Huvudprincipen i allemanssparandet bör också vara regelbundna månadsinsättningar. Samtidigt är det angeläget att få ett system som inte binder spararna för hårt utan är flexibelt. Måste en sparare göra ett visst minsta antal månadsinsättningar, kan han, t. ex. på grund av sjukdom eller tillfälliga påfrestningar i privatekonomin, tvingas att avstå från att delta i sparsystemet. Något krav på visst minsta antal månadsinsättningar bör därför inte gälla.

Expertgruppen föreslår att varje insättning på rikssparkonto och i kapitalsparfond skall uppgå till minst 100 kr. Begränsningen är betingad av hänsyn till bankernas hanteringskostnader för små belopp. Eftersom det från bankhåll har uppgetts att kostnaderna för kontroll av minimibeloppet bedöms bli större än den beräknade minskningen av hanteringskostnaderna, har något krav på minimigräns inte uppställts.

Sparformer som ges särskilda sparstimulanser bör innehålla någon övre gräns för sparandet. Liksom i skattefondsparandet bör i allemanssparandet en maximigräns för månadsinsättningarna gälla. Denna bör lämpligen sättas vid 600 kr., dvs. samma belopp som gäller för sparande i de nuvarande skattefonderna. Även om denna gräns funnits några år, framstår den som väl tilltagen. Främst av fördelningspolitiska skäl bör också ett översta tak för insättningarna sättas. Taket bör lämpligen bestämmas till 30 000 kr. Genom att avkastningen får läggas till sparkapitalet, kan det inestående beloppet för en sparare överstiga 30 000 kr. Taket skulle avse nettoinsättningarna. Skulle spararen göra ett uttag, får han ett motsvarande utrymme för nya insättningar. Taket på 30 000 kr. kan uppnås först efter drygt fyra års sparande. Om det visar sig behövt, får frågan om en höjning av taket tas upp när sparsystemet funnits någon tid.

För att inte administrationen och kontrollen av allemanssparandet skall kompliceras alltför mycket, måste antalet konton för varje sparare begränsas. Det finns knappast skäl att låta en sparare ha mer än ett rikssparkonto. Om spararen på grund av flyttning eller av annat skäl vill byta bank kan han överföra hela behållningen på sitt rikssparkonto till en annan bank. Däremot kan goda skäl åberopas för att låta en sparare samtidigt spara i flera kapitalsparfonder. Särskilt gäller detta för sparare som är med i en företagsanknuten kapitalsparfond. För dem kan det vara ett starkt intresse att låta en del av sparandet gå in i en fond med större riskspridning. Också

sparare i vanliga kapitalsparfonder kan ha intresse av att fördela sitt sparande mellan fonder med olika riskprofiler. Därför bör det vara möjligt att samtidigt spara i flera kapitalsparfonder.

Införandet av en sådan möjlighet blir lättare genom att det s. k. huvudbankssystemet inte genomförs (se avsnitt 3.5.1). Innan närmare erfarenheter vunnits av kontrollsystemet bedöms det dock inte möjligt att tillåta en sparare att samtidigt spara i fler än två fonder.

3.2.4 Bindningen av de sparade medlen

Departementsförslaget: Spararen kan vid valfri tidpunkt göra uttag från rikssparkonto eller lösa in sina andelar i kapitalsparfonden. Då debiteras en avgift på 1 % på uttaget belopp, dock minst 20 kr. Avgiften tillfaller banken där rikssparkontot finns resp. förvaringsbanken för kapitalsparfonden.

Expertgruppens förslag: Överensstämmer med departementsförslaget (se betänkandet, s. 52).

Remissinstanserna: Flera remissinstanser är positivt inställda till den låga bindningsgraden för sparandet. Några anser dock att avgiften är alltför låg (se bil. 3, avsnitt 2).

Skäl för departementsförslaget: För att allemanssparandet skall få en så bred anslutning som möjligt, är det viktigt att de sparade medlen inte binds alltför hårt. Uttag bör vara tillåtna vid valfri tidpunkt och bör inte medföra en alltför hård påföljd. Särskilt för människor med små finansiella tillgångar är det angeläget att sparmedlen någorlunda ograverade skall kunna disponeras utan större besvär. Samtidigt bör sparandet ha en långsiktig karaktär.

Det kan hävdas att ett sparsystem med låg bindning inte minskar likviditeten i ekonomin tillräckligt mycket. I praktiken kan dock allemanssparandet förväntas bli av långsiktig karaktär. Nästan alla hushåll som deltar kommer att också ha traditionella banktillgodohavanden. Eftersom bara medel som står inne i sparsystemet får del av sparstimulanserna, kommer hushållen att välja att möta likviditetspåfrestningar i första hand genom uttag från övriga banktillgodohavanden. Begränsningen vad gäller högsta tillåtna månadsinsättningar kommer att göra det omöjligt att kompensera uttag genom stora engångsinsättningar och på så sätt snabbt återställa sparandet till den nivå som uppnåtts före uttaget. Även bonusräntan bidrar till att binda sparandet i inledningsfasen.

För att sparandets långsiktiga karaktär skall markeras bör det finnas en uttagsavgift som dock bör vara förhållandevis låg. Olika meningar kan givetvis råda om hur lågt den skall sättas. Den avgiftssats expertgruppen föreslagit, 1 % på det uttagna beloppet, synes dock vara lämpligt avvägd. I överensstämmelse med bankernas praxis borde avgiften komma att avräknas mot upplupen ränta, när spararen gör uttag från sitt rikssparkonto.

I frågan om sparmedlens bindning kan tilläggas följande. Med den föreslagna konstruktionen av det nya sparsystemet undviker man det utträdesproblem som uppstår när bindningen av sparmedlen upphör, dvs. ett av de problem som kännetecknar skattesparsystemet. Trots att medlen i allemanssparandet är tillgängliga för uttag när som helst, finns det starka drivfjädrar för spararna att låta medlen stå kvar och göra nya insättningar.

3.2.5 Överföring av sparmedel inom allemanssparandet

Departementsförslaget: Samtliga sparmedel på ett rikssparkonto i en bank kan vid valfri tidpunkt flyttas till ett sådant konto i en annan bank. På motsvarande sätt kan en sparare byta kapitalsparfond. Till skillnad från överföring mellan rikssparkonton behöver inte bytet omfatta hela sparandet i fonden. Överflyttning får inte förekomma mellan ett rikssparkonto och en kapitalsparfond.

Expertgruppens förslag: Överensstämmer med departementsförslaget med det undantaget att expertgruppens förslag över huvud taget inte medger överföring av en del av sparandet (se betänkandet, s. 54).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser gillar att det blir lättare än i skattesparandet att flytta över sparmedlen. Flera vill också att överföring skall kunna ske av en del av sparandet samt mellan rikssparkonto och kapitalsparfond. Ett fåtal motsätter sig att byte av kapitalsparfond medges. (se bil. 3, avsnitt 2 och 5).

Skäl för departementsförslaget: Sparare i det nuvarande skattesparandet kan med bibehållna skatteförmåner byta bank endast vid helårsskiften och fond vid halv- och helårsskiften. Tidigare insatta medel måste dock stå kvar. Endast nyinsättningar kan ske i den nya banken resp. fonden.

Det är önskvärt att ge spararna en starkare ställning och större valfrihet än inom skattesparandet. Detta är särskilt viktigt vad gäller sparandet i kapitalsparfonder. Dessa önskemål kan uppnås genom att spararna ges möjligheter att flytta över sina sparade medel. Härigenom sätts en ökad press på fondbolagen att sörja för en god kapitalavkastning. Spararna bör få byta kapitalsparfond vid valfri tidpunkt. Även de som sparar på ett rikssparkonto bör kunna byta bankförbindelse.

Enligt expertgruppens förslag skall överflyttning kunna förkomma endast inom vardera sparformer, dvs. från ett rikssparkonto till ett annat och från en kapitalsparfond till en annan. Vidare innebär gruppens förslag att alla inestående medel och för kontrollen behövliga uppgifter skall flyttas över. En del remissinstanser har inte velat ha ens dessa begränsningar. Det kan emellertid – som expertgruppen anfört finnas risk för oönskade störningar, främst på aktiemarknaden, om överflyttning tillåts mellan de båda sparformerna. Vissa remissinstanser motsätter sig å andra sidan att spararen skall ha rätt att föra över det sparade beloppet från en kapitalsparfond

till en annan. De anser att kapitalsparfonden kan tvingas att sälja ut delar av sitt aktieinnehav om alltför många sparare byter fond samtidigt. Detta kan medföra att kvarvarande andelsägares fondandelar sjunker i värde på grund av att fonden tvingats sälja ut till underkurs. Vidare kan fondens försäljning av aktier innebära att kapitalsparfonden tvingas ta upp hela realisationsvinsten till beskattning om avyttring skett inom två år. Skatte-reglerna för kapitalsparfondens realisationsvinster har redovisats i avsnitt 3.2.2.

Det antal sparare som kan förväntas byta kapitalsparfond måste emellertid antas bli förhållandevis begränsat. Dessutom kan fonderna hålla en större andel värdepapper av likvid karaktär än aktiesparfonderna (se avsnitt 3.4.4.) vilket innebär att avyttringar av aktier av denna orsak torde bli mycket ovanliga. I den mån som fondbolaget tvingas att avyttra aktier torde försäljning komma att avse värdepapper som innehafts under en längre period än två år.

Vad beträffar den föreslagna regeln om att alla sparmedel måste flyttas, är den närmast en konsekvens av expertgruppens förslag att spararen bör ha endast ett rikssparkonto och vara med endast i en kapitalsparfond. Departementsförslaget i ett tidigare avsnitt (3.2.3) avviker emellertid delvis från expertgruppens förslag genom att det medger sparande i två kapitalsparfonder på en gång. Det är därför rimligt att en sparare skall kunna flytta över inte alltid hela utan ibland endast en del av sitt sparande från en fond till en annan. Så kan vara fallet om han sparar t.ex. i en företagsanknuten kapitalsparfond (se avsnitt 3.4.5) och vill börja spara också i en vanlig kapitalsparfond. Självfallet kan spararen också låta alla sparmedlen stå kvar i den första fonden och fortsätta göra insättningar i en ny fond.

Som flera remissinstanser har förordat bör dock en administrativ avgift kunna tas ut vid överflyttning. Enligt aktiefondslagen som i princip blir tillämplig på förvaltningen av kapitalsparfonderna kan de fondbestämmelser som skall finnas för varje fond medge att fondbolaget debiterar en andelsägare för kostnader avseende inlösen av hans andelar m. m. (30 § tredje stycket aktiefondslagen). Bankerna bör också vara oförhindrade att ta ut ersättning av spararen som högst ger kostnadstäckning för arbetet med överföringen av sparande mellan rikssparkonton eller kapitalsparfonder. Det är också rimligt att kostnaderna för överflyttning bärs av dem som utnyttjar dessa möjligheter.

3.3 Sparande på rikssparkonto

Departementsförslaget: Insättningar kan göras på konto i bank och i vissa sparkassor, s. k. rikssparkonto. Spararen erhåller ränta motsvarande diskontot + 1,25 %. Medlen överförs till riksgäldskontoret. Banken har en fordran på riksgäldskontoret och en skuld till spararen men kan nettoredovisa dessa tillgångar och skulder i sin balansräkning.

Expertgruppens förslag: Överensstämmer i allt väsentligt med departementsförslaget (se betänkandet, s. 56).

Remissinstanserna: Expertgruppens förslag godtas av flertalet remissinstanser men från några håll framförs kritik mot principen för räntesättning. Frågan om effekterna på kreditmarknaden och redovisningsprinciperna diskuteras också av några remissinstanser. (se bil. 3, avsnitt 3.)

Skäl för departementsförslaget: Stimulans till ökat hushållssparande på bredast möjliga bas bör avse allmänt accepterade och utnyttjade sparformer. Så gott som alla hushåll sparar på eller utnyttjar på annat sätt någon typ av bankkonto. I skattesparandet är skattesparkonton på bank den mest spridda sparformen. Det är därför naturligt att även fortsättningsvis stimulera hushållens banksparande.

Mot bakgrund av statens stora upplåningsbehov är det samtidigt önskvärt att hushållen kan förmås öka sin andel av den löpande finansieringen av budgetunderskottet. Den statliga upplåningen från hushållen har hittills skett i form av spar- och premieobligationslån. Hushållens andel av den totala statsskuldens finansiering har sedan mitten av 1970-talet minskat från 18 % till 12 %. I samband med introduktionen av statsskuldväxlar har företag och kommuner framgångsrikt förmåtts att öka sitt engagemang i statsupplåningen. Genom dessa värdepappers relativt korta löptider kan det emellertid bli svårt att bibehålla en fortsatt kraftig nettoupplåningsökning medelst statsskuldväxlar de närmaste åren.

En stor del av statsupplåningen måste ske i banksystemet. Det innebär att bankernas soliditet försvagas vilket påverkar bedömningen av de svenska bankerna i internationella sammanhang. Det är således önskvärt att finna former för hushållens sparande som mer direkt underlättar riksgäldskontorets upplåning. Eftersom riksgäldskontoret inte har någon organisation som är uppbyggd för att hantera kontoinlåning bör sparandet ske via bankerna som har ett väl utbyggt kontorsnät. Expertgruppens förslag är en smidig lösning som bygger på en traditionell inlåningsform. Bankerna står som gäldenär gentemot hushållen och relationen till kunderna förblir densamma. Bortsett från att sparmedlen på rikssparkonton slussas vidare till riksgäldskontoret är denna kontoinlåning jämförbar med annan bankinlåning.

Det har från några remissinstanser riktats principiella invändningar mot det föreslagna systemet. Det gäller i första hand kreditmarknadsmässiga

effekter och redovisningsfrågor. Vidare anförts tvivel om att rikssparkonton kan ge något verkligt långsiktigt sparande och på andra håll befarar man att massiva överflyttningar från andra inlåningsräkningar kan komma att ske och att det kan leda till konkurrerande räntehöjningar. Beträffande räntan förordas det att denna knyts till den långfristiga statsobligationsräntan resp. bestäms av riksgäldskontoret i samråd med riksbanken. Slutligen har det framförts önskemål om att sparande i KF:s sparkassa till alla delar skall likställas med bankernas rikssparkonto och att bostadssparande i bostadskooperationen skall ges samma fördelar men få behållas inom bostadskooperationen.

Som expertgruppen framhållit kan sparande på rikssparkonto få större omfattning än aktiesparandet. Samtidigt kan emellertid den totala sparvolymen på grund av sparsystemets konstruktion komma att bli större än i skattesparsystemet.

Effekterna på kreditmarknaden har behandlats i expertgruppens betänkande (s. 75). Av betänkandet framgår att sparbanker och föreningsbanker får en väsentligt högre andel av sin inlåning från hushållen än affärsbankerna.

Samtidigt är emellertid den totala sparvolymen i skattespärandet i förhållande till hushållsinlåningen mindre i dessa banker än i affärsbankerna. Inlåningen på skattesparkonton är således fördelad på de olika bankgrupperna i samma proportioner som den totala inlåningen och inte som hushållsinlåningen. Om allemanssparandet får en likartad fördelning som skattespärandet kommer således bankgrupperna att beröras i ungefär lika stor utsträckning av det nya sparsystemet.

Farhågorna att vissa bankgrupper skulle drabbas extra hårt och därmed få sitt utlåningsutrymme mycket nära beskuret får bl. a. mot denna bakgrund inte överdrivas. I sammanhanget finns det anledning att erinra om statsskuldväxlarna som dragit in mångdubbelt större belopp än vad rikssparkonton kan göra. Detta har kraftigt dämpat affärsbankernas inlåningsexpansion. Samtidigt har bankernas placeringar i statspapper kunnat hållas nere. Utlåningsutrymmet har inte nämnvärt begränsats för affärsbankerna sedan dessa drabbades av den likviditetsindragning som statsskuldväxlarna innebär.

Sammanfattningsvis finns det inte skäl att befara att någon bankgrupp genom mycket stora insättningar på rikssparkonton skall få ett nämnvärt mindre utrymme för utlåning än andra bankgrupper. Det finns också möjlighet att vid utformningen av kreditpolitiken beakta i vilken utsträckning som bankerna genom allemanssparandet bidragit till finansieringen av budgetunderskottet.

Hur bankerna skall redovisa medlen på rikssparkonton har diskuterats utförligt i remissvaren (se bil. 3, avsnitt 3). Bankgrupperna har principiellt olika uppfattningar i denna fråga. Affärsbankerna vill ha en nettoredovisning, eftersom detta stärker soliditeten, vilket är till gagn för banker med

betydande utlandsrörelser. Affärsbankerna anser i det sammanhanget att det behövs en garanti från riksgäldskontoret för respektive banks skulder till spararna på rikssparkonto. Endast härigenom kan man uppnå att utländska långgivare m. fl. bortser från de här berörda skulderna vid en bedömning av svenska bankers soliditet. Sparbanksföreningen hävdar att bruttoredovisning bör ske enligt vanlig praxis. Ett lägre soliditetstal vid bruttoredovisning motsvaras, menar man, inte av någon faktisk försämring, eftersom placeringar i riksgäldskontoret måste anses helt riskfria. Föreningsbankernas förbund anser att bruttoredovisning måste gälla om bankerna skall stå som gäldenär gentemot spararna. Vid nettoredovisning måste riksgäldskontoret fungera som gäldenär.

Bankinspektionen anser att en nettoredovisning kan godtas om banken omedelbart kan disponera medlen för utbetalning när kunden gör uttag.

Något avgörande hinder mot nettoredovisning av rikskontosparandet har inte framkommit under remissbehandlingen. Metoden förutsätter dock att överförda medel till riksgäldskontoret är avista och omedelbart tillgängliga om t. ex. nettouttag mot förmodan skulle göras.

En nettoredovisning förordas sålunda som huvudprincip. För att bl. a. vid utländska bedömningar av bankernas soliditet skapa klarhet angående grunden för nettoredovisning krävs såsom affärsbankerna påpekat att riksgäldskontoret utfäster sig att – med avräkning mot bankernas motsvarande fordran på riksgäldskontoret – svara för respektive banks förpliktelser gentemot spararna. Det ankommer vidare på bankinspektionen att ge anvisningar om hur bankernas skall kvitta insättningar på rikssparkonton mot sin fordran på riksgäldskontoret.

Det är naturligtvis ett starkt önskemål att alla bankgrupper förfar på samma sätt i sin redovisning men något krav härpå kan inte ställas. Inom varje bankgrupp bör dock redovisningen vara enhetlig. För att få en fullt jämförbar bankstatistik skall anvisningarna innefatta krav på tillräckliga noter eller kommentarer i balansräkningen om rikssparkontonas storlek.

Beträffande farhågorna för den allmänna räntenivån är det inte särskilt troligt att bankerna skulle vilja skydda sin normala hushållsinlåning genom att driva upp räntorna på andra inlåningsräkningar. Det finns klara beloppsrestriktioner i systemet som förhindrar en alltför snabb volymexpansion. Med hjälp av kreditpolitiken kan tillses att rikssparkontona inte tillåts påverka bankernas utlåningsmöjligheter på ett oneutralt sätt. Mindre höjningar av bankernas normala räntesatser torde heller inte vara särdeles effektiva i konkurrens med den skattefria räntan på rikssparkontona.

I fråga om räntesättningen på rikssparkontona bör den normala räntan för bankernas mer långsiktiga hushållsinlåning vara lämplig. Den är väl känd hos hushållen och innebär ingen nyhet jämfört med t. ex. villkoren i skattesparandet. Den långsiktiga statsobligationsräntan bör förbehållas utgivandet av värdepapper. I annat fall riskerar man en onödig konkurrens med andra statliga upplåningsformer hos hushållen, t. ex. sparobligationer.

Spararna bör i normalfallet kunna erhålla en positiv real avkastning på sitt sparande. Statsfinansiella kostnaderna måste samtidigt hållas inom måttliga gränser. En lämplig avvägning bör vara att spararen erhåller en avkastning motsvarande diskontot plus 1,25 %.

Önskemålet att Kooperativa förbundets sparkassa skall få erbjuda sina sparare att få deltaga i sparande på rikskonto på samma villkor som bankerna bör tillgodoses. Eftersom sparkassan kunnat erbjuda sina kunder att delta i skattesparandet är det rimligt att de också får möjlighet att låta sina kunder delta i allemanssparandet. Detta är också önskvärt av konkurrensskäl. Även andra sparkassar bör, om riksgäldskontoret i det särskilda fallet bedömer det vara möjligt, få förmedla allemanssparande.

De önskemål som framförts att bostadssparandet bör få del av statliga sparstimulanser är förståeliga. Det är emellertid inte möjligt att nu införliva även olika former av bostadssparande i allemanssparandet. Uppgifterna för detta sparsystem är att slussa sparmedel till riksgäldskontoret och aktiemarknaden. Frågan om bostadssparandets allmänna villkor får tas upp i annat sammanhang.

3.4 Sparande i kapitalsparfond

3.4.1 Inrättande av kapitalsparfonder

Departementsförslaget: Riskkapitalsparande i allemanssparandet skall ske i kapitalsparfonder. För dessa gäller aktiefondslagen i tillämpliga delar.

Expertgruppens förslag: Överensstämmer med departementsförslaget (se betänkandet, s. 57).

Remissinstanserna: De remissinstanser vilka inte avstyrker systemet med allemanssparande i dess helhet godtar i allmänhet expertgruppens förslag. Några remissinstanser ifrågasätter emellertid nödvändigheten av att inrätta nya kapitalsparfonder (se bil. 3, avsnitt 5).

Skäl för departementsförslaget: Det är främst två skäl som talar för att det skall upprättas nya fonder. Det ena skälet är att det skulle stöta på svåra tekniska problem, att tillåta sparandet att kanaliseras till exempelvis de nuvarande aktiesparfonderna. Det skulle nämligen innebära att det i samma fond kunde förekomma två olika typer av sparande för vilka det i flera avseenden skulle gälla olika regler. Det andra skälet är strävan att motverka en ökad makt- och ägarkoncentration i näringslivet bl. a. genom att öka antalet fonder och begränsa deras storlek. Motiven i dessa avseenden presenteras mer utförligt senare i detta avsnitt.

3.4.2 De allmänna kapitalsparfondernas organisation

Departementsförslaget: Inga särskilda begränsningsregler uppställs för vilka som kan äga fondbolag (vara huvudmän). Huvudmannen har rätt att äga flera fondbolag. Ett fondbolag får endast förvalta en kapitalsparfond. En kapitalsparfond får ha högst 75 000 andelsägare.

Expertgruppens förslag: Avviker från departementsförslaget genom att kretsen av huvudmän begränsats, att en huvudman endast får äga ett fondbolag samt att expertgruppen föreslagit en begränsning om högst 50 000 andelsägare per kapitalsparfond (se betänkandet, s. 59).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna avstyrker utredningens förslag om att begränsa antal sparare per kapitalfond (se bil. 3, avsnitt 5).

Skäl för departementsförslaget: Aktiesparfonder förvaltas av fondbolag som bildats särskilt för detta ändamål. De fondbolag som förvaltar de större aktiesparfonderna ägs f. n. alla av banker eller dotterbolag till dessa. Det finns f. n. ingen begränsning av vilka som får vara huvudmän, dvs. äga ett fondbolag. Ej heller finns i lagen några begränsningsregler för hur många aktiesparfonder ett fondbolag får förvalta eller hur många andelsägare som får finnas i en aktiesparfond.

De nuvarande aktiesparfonderna är starkt knutna till bankerna. I alla de större aktiesparfonderna fullgör banker på en och samma gång rollerna som huvudman, placerare och förvaringsbank. Därigenom har bankerna möjlighet att utöva ett starkt inflytande på aktiesparfondernas verksamhet.

Om ett stort antal kapitalsparfonder kunde etableras i decentraliserade former, skulle det kunna bidra till att i viss mån minska maktkoncentrationen i näringslivet. Strävan bör därför vara att kapitalsparfonderna i så hög grad som möjligt får andra huvudmän än bankerna. De nya huvudmännen skulle exempelvis kunna vara olika slag av intresseorganisationer. Det är alltså angeläget att få nya huvudmän till kapitalsparfonderna. Expertgruppens förslag till begränsningar skall ses mot denna bakgrund. Förslaget kan sägas förutsätta att ett tillräckligt antal organisationer redan från årsskiftet 1983/84 är beredda att starta kapitalsparfonder. Av remissvaren framgår att detta knappast blir fallet. Antalet sparare i de nu existerande aktiesparfonderna uppgår till knappt 600 000. Det är önskvärt att så många som möjligt av dessa fortsätter att spara i de nya kapitalsparfonderna. Om inte ett stort antal sparare skall utestängas från fortsatt sparande måste därför bankerna tillåtas att ta emot fler än 50 000 sparare.

Vissa begränsningsregler bör ändå gälla. En enskild kapitalsparfond bör inte bli alltför stor. Det är viktigt med tanke på riskkapitalmarknadens funktionssätt och andelsägarnas möjligheter att utöva ett inflytande på

fondernas förvaltning. Samtidigt ökar självfallet de totala kostnaderna med fler och mindre fonder. En lämplig avvägning bör vara att tillåta 75 000 andelsägare per kapitalsparfond. För att inte någon sparare skall utestängas bör vidare varje huvudman ha rätt att starta fler fondbolag som vart och ett förvaltar en sådan fond.

Med denna uppläggning finns det inte längre några tungt vägande skäl för att begränsa kretsen av huvudmän. En sådan avgränsning skulle också vara svår att tillämpa i praktiken och kräva dispensmöjligheter. Enligt aktiefondslagens bestämmelser, som blir tillämpliga även i fråga om kapitalsparfonderna, följer att en viss lämplighetsprövning sker innan ett bolag tillåts förvalta aktiesparfonder (15 § aktiefondslagen).

Även om det kan bli svårt för olika organisationer att redan under nästa år starta kapitalsparfonder kan de efterhand komma igång i allt större omfattning. För att stimulera till en sådan utveckling bör ett särskilt utbildningsbidrag utgå till vissa organisationer.

3.4.3 Fondandelsägarnas inflytande

Departementsförslaget: Fondbolagets styrelse skall bestå av minst sju ledamöter varav flertalet, inkl. ordföranden, efter förslag av en valberedning väljs av en obligatorisk andelsägarstämma. Två ledamöter utses av regeringen och minst en av bolagsstämman i fondbolaget. Endast fondandelsägarnas representanter får besluta i frågor som rör utövande av rösträtt för fondens aktier. Motsvarande regler skall gälla i fråga om aktiesparfonderna.

Expertgruppens förslag: Överensstämmar i huvudsak med departementsförslaget (se betänkandet, s. 64).

Remissinstanserna: Expertgruppens förslag godtas i allmänhet. Vissa remissinstanser menar att fondbolaget bör få en större representation i fondstyrelsen än vad som anges i förslaget (se bil. 3, avsnitt 5).

Skäl för departementsförslaget: Erfarenheterna hittills har visat att fondandelsägarnas inflytande i aktiesparfonderna har varit ringa. Det finns flera orsaker till detta, bl. a. att huvudmännen måst söka sig fram för att finna metoder att ta tillvara det intresse för fondens verksamhet som bör finnas bland spararna. Det är angeläget att öka möjligheterna för andelsägarna att påverka förvaltningen av fondernas medel.

Enligt lagen för aktiesparfonder skall styrelsen bestå av minst sju ledamöter, varav regeringen utser två. Detta bör gälla även för kapitalsparfonderna. Ägaren till fondbolaget är enligt lagen inte garanterad några platser i fondbolagets styrelse. I praktiken har dock ägaren kunnat tillsätta de ledamöter, i allmänhet två, som ej enligt lagen måste tillsättas av fondan-

delsägarna. Expertgruppen har föreslagit att fondbolagets ägare bör få utse en ledamot av fondbolagets styrelse. En del remissinstanser har hävdad att fondbolaget bör få en starkare representation i fondstyrelsen. Man hänvisar bl. a. till att huvudmannen tillskjuter aktiekapital vid bolagsbildningen och ansvarar för marknadsföringen m. m. Dessa skäl är beaktansvärda. Å andra sidan är det viktigt att andelsägarnas möjlighet till inflytande i kapitalsparfonden stärks. Det bör därför vara tillfyllest att möjlighet finns att utöka fondbolagets styrelse och därigenom öka antalet representanter från fondbolagets ägare utan att majoritetsförhållandet i fondstyrelsen rubbas.

Om styrelsen begränsas till sju ledamöter kommer den således att bestå av fyra ledamöter utsedda av fondandelsägarna, två utsedda av staten och en av fondbolagets ägare. Om styrelsen utvidgas till nio ledamöter öppnas däremot en möjlighet för fondbolagets ägare att utse två ledamöter i fondbolagets styrelse. Andelsägarnas inflytande bör vidare stärkas genom att andelsägarstämmorna görs obligatoriska. I samma syfte bör det alltid finnas en av stämman utsedd valberedning.

För att ytterligare stärka andelsägarnas inflytande skall endast de styrelseledamöter som utsetts av fondandelsägarstämman utöva rösträtten för fondens aktier. Förändringarna rörande styrelsesammansättning, lagstadgad valberedning och andelsägarstämma samt utövandet av rösträtten för fondens aktier bör även gälla för de nuvarande aktiesparfonderna.

3.4.4 Placeringsmöjligheterna för de allmänna kapitalsparfonderna

Departementsförslaget: De placeringsmöjligheter som föreslås för de allmänna kapitalsparfonderna överensstämmer med ett undantag med dem som f. n. gäller för aktiesparfonder, dvs. svenska aktier, konvertibla skuldebrev och skuldebrev med optionsrätt. Dessutom tillåts placeringar upp till 25 % av fondförmögenheten i värdepapper utfärdade av svenska staten. Motsvarande regler skall gälla för aktiesparfonderna.

Expertgruppens förslag: Överensstämmer med departementsförslaget (se betänkandet, s. 59).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker utredningens förslag. (se bil. 3, avsnitt 4.)

Skäl för departementsförslaget: Aktiesparfondernas placeringsmöjligheter har enligt lagen (1978: 428) om aktiesparfonder begränsats jämfört med vad som generellt gäller för aktiefonder enligt aktiefondslagen (1974: 931). Aktiesparfondernas medel skall placeras i börsnoterade svenska aktier, konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt. Sedan 1982 kan dessutom 10 % av fondförmögenheten placeras i icke

börsnoterade företag. Denna möjlighet har dock utnyttjats i begränsad utsträckning. Eftersom hushållssparandet i de nya kapitalsparfonderna skall kanaliseras som riskkapital till svenskt näringsliv bör dessa fonder liksom aktiesparfonderna få en snävare placeringsram än vad som gäller för aktiefonderna. I huvudsak bör de placeringsregler som har gällt för aktiesparfonderna gälla också för kapitalsparfonderna. På en punkt är det dock angeläget att vidga såväl kapitalsparfondernas som de nuvarande aktiesparfondernas placeringsmöjligheter. Det gäller möjligheten att placera i svenska statspapper.

Det årliga tillskottet till aktiesparfonderna uppgår för närvarande till ca 2 miljarder kr. eller omkring 170 milj. kr. per månad. Detta medför en kontinuerlig efterfrågan på den inhemska aktiemarknaden, som delvis är oberoende av ekonomiska förändringar i företagssektorn. Följden kan i vissa fall bli att mindre lämpliga placeringar framtvingas och att börskursen utsätts för en mekanisk press som inte har någon motsvarighet i företagets ekonomiska utveckling.

För att undvika sådana marknadsstörningar och samtidigt öka fondernas möjligheter att hålla en relativt hög likviditet bör högst 25 % av fondförmögenheten få placeras i olika typer av statspapper. Därigenom får fonderna goda möjligheter att tillgodose eventuella krav på uttag eller byte av fond utan att behöva avyttra aktier när skatteeffekterna är negativa eller kursläget ofördelaktigt. Fondernas möjligheter att genom en skicklig placeringspolitik hålla uppe avkastningen även vid en svag kursutveckling på aktiemarknaden förbättras också. Dessa placeringsregler bör gälla för såväl kapitalsparfonderna som de nuvarande aktiesparfonderna. Vissa remissinstanser har framhållit att fonderna bör få möjlighet att placera sin kassa i form av bankinlåning eller bankcertifikat. Denna möjlighet följer av bestämmelserna i aktiefondslagen (se prop. 1982/83: 133, s. 7 f).

3.4.5 De företagsanknutna kapitalsparfonderna

Placeringsmöjligheter

Departementsförslaget: Företagsanknutna kapitalsparfonder, som kan bildas vid börsnoterade företag, skall placera till mellan 25 % och 100 % i aktier m. m. utgivna av företaget. Liksom i de allmänna kapitalsparfonderna kan 25 % av fondförmögenheten placeras i statspapper. Den femprocentiga röstvärdesspärren som f. n. gäller för de företagsanknutna aktiesparfonderna skall inte tillämpas för kapitalsparfonderna. Motsvarande förändringar skall genomföras för de företagsanknutna aktiesparfonderna.

Expertgruppens förslag: Överensstämmer med departementsförslaget, med undantag av att expertgruppen föreslår att högst 50 % av fondförmögenheten får placeras i det egna företaget (se betänkandet, s. 66).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker expertgruppens förslag. En del menar dock att den övre gränsen på 50 % inte är nödvändig (se bil. 3, avsnitt 6).

Skäl för departementsförslaget: Bestämmelser om företagsanknutna aktiesparfonder infördes vid årsskiftet 1980/81. Reglerna innebär i korthet att anställda inom ett börsnoterat företag eller koncern kan spara i en särskilt inrättad aktiesparfond. Fondernas medel skall till 100 % placeras i det egna företagets aktier. Undantag görs således från aktiefondslagens bestämmelser om att högst 10 % av fondens värdepappersinnehav får avse ett företag. Enligt aktiefondslagen kan en aktiefond endast inneha aktier motsvarande högst 5 % av röstvärdet i respektive bolag. För de företagsanknutna aktiesparfonderna har denna röstvärdesspärri bibehållits.

De nuvarande företagsanknutna aktiesparfonderna är stelt konstruerade. Fonderna är tvungna att i alla situationer placera hela förmögenheten i det egna företagets aktier. Trots detta hämmas andelsägarnas möjligheter till inflytande på företagets skötsel genom röstvärdesspärren. Den bristande flexibiliteten hos de företagsanknutna aktiesparfonderna verkar sannolikt hämmande på sparvolymen.

Det är mot denna bakgrund angeläget att skapa möjligheter för de företagsanknutna kapitalsparfonderna att sprida riskerna. Samtidigt bör en anknytning till det egna företaget säkerställas. Aktieköp i det egna företaget bör därför kunna ske i större omfattning än vad som är möjligt enligt den tioprocentgräns som normalt gäller för aktiefonders placeringar i ett och samma företag. Från remissinstansernas sida har det framförts önskemål om att den övre gränsen på 50 % tas bort. Som skäl har bl. a. anförts att många företag saknar resurser och kompetens att klara arbetet med att placera hälften av fondens förmögenhet i värdepapper utfärdade av andra företag. Fondstyrelserna bör dessutom själva få bedöma vilka risker som är förknippade med en placering på upp till 100 % i det egna företaget och anpassa sitt agerande därefter. Eftersom spararna tillåts spara i två kapitalsparfonder samtidigt, (se avsnitt 3.2.3) kan andelsägarna balansera sitt risktagande bättre än enligt expertgruppens förslag.

Den ökade risk som finns i de företagsanknutna fonderna bör motsvaras av en ökad möjlighet till inflytande. Det bör med andra ord inte finnas någon begränsning i fråga om hur stor andel av röstvärdet för företagets aktiekapital som skall kunna innehas av en företagsanknutna kapitalsparfond. Nu nämnda regler bör gälla också för de företagsanknutna aktiesparfonderna.

Fondbolagets styrelse

Departementsförslaget: Fondbolagets styrelse som förvaltar den företagsanknutna kapitalsparfonden skall bestå av minst 5 ledamöter varav majoriteten inklusive styrelsens ordförande utses av fondandelsägarstämman. Ägarna till fondbolaget utser minst en ledamot. Motsvarande regler ska gälla för de företagsanknutna aktiesparfonderna.

Expertgruppens förslag: Fondbolagets styrelse skall bestå av minst fem ledamöter, varav en utses av bolagsstämman i fondbolaget och de övriga, inklusive styrelsens ordförande, av fondandelsägarstämman (se betänkandet, s. 67).

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrat sig om detta förslag menar att bolagsstämman i fondbolaget bör få utse mer än en ledamot i fondbolagets styrelse (se bil. 3, avsnitt 6).

Skäl för departementsförslaget: För en starkare representation i styrelsen än vad expertgruppen föreslagit har anförts fondbolagets roll för kapitalsparfondens verksamhet. Huvudmannen, ägaren till fondbolaget, skall tillskjuta aktiekapital vid bolagsbildningen och fondbolaget skall ansvara för marknadsföring m.m. Med hänsyn till detta bör det inte uppställas något legalt hinder mot att fondbolagets ägare tillsätter mer än en representant i styrelsen. Fondandelsägarnas möjlighet till inflytande är tillgodosett i och med att deras representanter garanteras majoritet i fondstyrelsen, utser styrelsens ordförande samt har ensamma rätt att besluta om och hur rösträtten för fondens aktier skall utnyttjas. Motsvarande regler bör gälla för de företagsanknutna aktiesparfonderna.

3.4.6 Behovet av nya fondbolag

Departementsförslaget: Kapitalsparfonderna skall förvaltas av nybildade fondbolag. Befintliga fondbolag som förvaltar företagsanknutna aktiesparfonder får dock också förvalta en företagsanknuten kapitalsparfond. Vidare skall det finnas dispensmöjligheter från den generella regeln att nytt fondbolag skall bildas.

Expertgruppens förslag: Överensstämmer med departementsförslaget utom vad gäller dispensmöjligheten (se betänkandet, s. 68).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser som yttrat sig i denna fråga vill att befintliga fondbolag skall få förvalta de nya kapitalsparfonderna (se bil. 3, avsnitt 5).

Skäl för departementsförslaget: Som tidigare framhållits är det viktigt bl. a. med tanke på kapitalmarknadens funktionssätt att undvika alltför dominerande placerare på marknaden. Det är därför önskvärt att kapitalsparfonderna förvaltas av nybildade fondbolag. Detta gäller inte i lika hög grad för de företagsanknutna kapitalsparfonderna. För dessa små fonder kan kostnaden för ett nytt fondbolag också bli relativt kännbar. Övervägande skäl talar därför för att ett fondbolag som förvaltar en företagsanknuten aktiesparfond också får förvalta en företagsanknuten kapitalsparfond. Motsvarande resonemang är tillämpligt på de fondbolag som förvaltar aktiesparfonder med dispens från riskspridningsregeln och vissa andra fondbolag som förvaltar mindre aktiesparfonder. För dessa fall bör bankinspektionen ges möjlighet att meddela dispens från kravet på nytt fondbolag. Det bör dock inte få förekomma att ett fondbolag som förvaltat en aktiesparfond med dispens från riskspridningsregeln också förvaltar en företagsanknuten kapitalsparfond.

3.4.7 Igångsättande av verksamheten

Departementsförslaget: Fondandelsägarstämma skall hållas inom tidigast 3 månader och senast 6 månader efter det att fondbolaget har tillstånd att bedriva verksamhet. Innan andelsägarstämman hållits, skall fondbolaget såvitt möjligt undvika att fatta långsiktigt bindande beslut för verksamheten. Kapitalsparfonden skall under de första 12 månaderna efter det att bankinspektionen har meddelat sitt tillstånd tillåtas placera upp till 100% av sin förmögenhet i statspapper.

Expertgruppens förslag: Överensstämmer med departementsförslaget (se betänkandet, s. 68).

Remissinstanserna: En del av de remissinstanser som yttrat sig i denna fråga menar att det kan uppstå svårigheter för fondbolaget att marknadsföra kapitalsparfonden och sprida information om fondens verksamhet, om val av placeringspolitik och placerare inte får ske i samband med igångsättandet av kapitalsparfonden (se bil. 3, avsnitt 5).

Skäl för departementsförslaget: Som tidigare anförts är det viktigt att det skapas reella förutsättningar för att öka andelsägarnas inflytande i de nya kapitalsparfonderna. Fondbolaget måste, som några remissinstanser framhållit, i sin marknadsföring i ett tidigt skede kunna ange en placeringsinriktning. Denna skall också anges i de fondbestämmelser som måste fastställas av bankinspektionen innan fondbolaget får utöva verksamhet. Efter beslut av fondandelsägarstämman kan dock fondbestämmelserna ändras. Innan fondandelsägarstämma hållits bör fondbolagets styrelse

undvika att fatta långsiktigt bindande beslut. Detta får självfallet inte tolkas så att fondbolaget är förhindrat att placera i aktier.

Anledningen till att tre månader skall ha förflutit innan den första andelsägarestämman skall hållas, är bl. a. att viss förberedelseperiod torde krävas för att det skall vara möjligt att finna lämpliga kandidater bland andelsägarna till styrelseposterna. Fondbolagen bör också under de första 12 månaderna kunna placera upp till 100 % av fondförmögenheten i statspapper.

3.5 Övriga frågor

3.5.1 Administration och kontroll

Departementsförslaget: Banken kontrollerar att spararen följer givna sparregler. En central instans kontrollerar på uppdrag av riksgäldskontoret att spararna ej har för många konton eller överskrider beloppsgränserna. Riksgäldskontoret har det övergripande ansvaret för administrativa rutiner och kontroller. Bankinspektionen har ett tillsynsansvar för kapitalsparfonderna. Taxeringsmyndigheterna har inget särskilt kontrollansvar i detta sparsystem.

Expertgruppens förslag: Avviker från departementsförslaget genom att ett huvudbanksystem föreslås (se betänkandet, s. 69).

Remissinstanserna: Samtliga bankgrupper avstyrker förslaget med huvudbanksystem (se bil. 3, avsnitt 7).

Skäl för departementsförslaget: En viktig utgångspunkt är att sparsystemet skall vara enkelt för den enskilde spararen och begränsa de centrala myndigheternas kontrollåtgärder. För att möjliggöra en effektiv kontinuerlig kontroll i banksystemet föreslår expertgruppen att varje medlem i allmanssparandet skall ha en huvudbankförbindelse. Genom denna huvudbank skall samtliga transaktioner ske och huvudbanken skall svara för fullständiga kontobesked till spararen. Denna ordning bedömdes som önskvärd framför allt i de fall kunden valt att spara i en kapitalsparfond som anlitar en annan bank som förvaringsbank än kundens huvudbank. Ett sådant val från den enskilde spararen kunde tänkas bli tämligen vanligt mot bakgrund av att varje bank endast tilläts äga ett fondbolag och detta i sin tur endast förvalta en fond med ett begränsat antal sparare.

Enligt de olika bankgrupperna skulle ett huvudbanksystem kräva omfattande och kostsamma utbyggnader av datasystem samt riskera att försena införandet av allmanssparandet. Vidare skulle det krävas ett betydande informationsutbyte mellan bankerna, vilket kan anses olämpligt av sekretess- och konkurrensskäl. Det kan också te sig förvirrande för kunden om

kontobesked om fondandelarnas värde och utveckling kommer från en annan bank än fondens förvaringsbank.

Att införa huvudbanksystemet är uppenbarligen en komplicerad och tidskrävande procedur. Vid ärendets beredning i regeringskansliet har det framkommit att en smidigare och lika effektiv och säker kontroll kan byggas upp enligt följande huvudlinjer.

Banken ansvarar för att den enskilde kunden inte överskrider 600 kronors- eller 30 000 kronors-gränsen på ett enskilt konto i allemanssparandet. Har kunden ett konto i vardera sparformen i samma bank får banken kontrollera det sammanlagda beloppet. Det klarar inte alla banker idag men efterhand bör detta vara möjligt. Till dess kan bankerna därför endast åläggas kontrollera att beloppsgränserna inte överskrids för ett enskilt konto. För sparande på fondkonto ligger ansvaret för denna kontroll givetvis på förvaringsbanken.

I början av varje månad lämnar banken för såväl rikssparkonto som kapitalsparkonto till en central kontrollinstans nödvändiga uppgifter såsom kontohavarens personnummer, typ av konto, öppningsdatum, insatt månadsbelopp och ackumulerat nettoinsättningsbelopp (dvs. insättningar minus uttag). Vid det tillfälle bonusränta krediteras ett konto skall även detta inrapporteras.

På den centrala kontrollinstansen registreras och samkörs rapporterna. Därvid skall kontrolleras att kontohavarna inte har öppnat för många konton, att de sammanlagda månadsinsättningarna ej överstiger 600 kr., och att ackumulerat sammanlagt nettoinsättningsbelopp ej överskrider 30 000 kr. För ungdomar måste också uppgifter om utfallen bonusränta lagras så länge att kontroll av att bonusräntan endast utgår en gång kan ske.

Kontrollinstansen återrapporterar till aktuella bankinstitut de kontohavare som har felaktiga konton eller gjort felaktiga insättningar. Har kunden för många konton skall det sist öppnade avslutas. Har för stora belopp sparats sammanlagt på tillåtna konton skall överskjutande belopp återbetalas från det sist öppnade kontot. En särskild regel bör finnas för de fall då spararen öppnat flera konton samma dag. Redan till nästa månadsinsättning bör kunden kunna göra korrekta insättningar. Kontrollrutinerna får anpassas därefter. På felaktiga månadsinsättningar utgår ingen ränta och beloppen återbetalas. För kapitalsparfonderna får en jämkning ske om andelsvärdet fallit under det insatta beloppet.

Med nettoinsättningar avses insättningar minus uttag. Ränta, bonusränta och värdestegring räknas ej som insättning. Uttag minskar i första hand insättningsbeloppet och skapar därigenom utrymme för nya insättningar.

Bankernas kontobesked till kunderna bör innehålla uppgifter om under året insatt belopp, gjorda uttag, ackumulerade insättningar netto samt totalsaldo. För kapitalsparkonto skall dessutom uppgift lämnas om antalet fondandelar och värdet på andelarna.

Riksgäldskontoret, som har det övergripande ansvaret för allemanssparandets administration och kontroll, utfärdar efter samråd med bankerna anvisningar om hur sparsystemet skall tillämpas i sina olika detaljer. Riksgäldskontoret bör bemyndigas att meddela föreskrifter om administration och kontroll av allemanssparandet.

Eftersom riksgäldskontoret inte självt har resurser för en kontinuerlig kontroll av systemet, bör kontoret uppdra åt någon annan att svara för det praktiska arbetet med den centrala kontrollen. Det ligger nära till hands att därvid söka anlita bankgirocentralen. Andra tänkbara kontrollinstanser kan vara postgirot, upplysningscentralen eller någon lämplig servicebyrå.

Datainspektionen har i sitt remissvar pekat på frågan om registeransvaret enligt datalagen (1973: 289). Den överföring och registrering av uppgifter som behövs inom allemanssparandet kommer att ske för riksgäldskontorets räkning. Riksgäldskontoret måste därför anses vara registeransvarigt såvitt avser den registrering som den centrala kontrollinstansen skall handha. Liksom fallet är med de kundregister som bankerna, spar-kassorna och fondbolagen kommer att utnyttja i allemanssparandet måste den centrala kontrollinstansens registrering betraktas som ett naturligt led i sparsystemet och i förhållandet mellan spararna och riksgäldskontoret. Därvid förutsätts att spararna är informerade om systemets uppbyggnad i stort och riksgäldskontorets roll i detta. För att uppgifter om insättningar m. m. skall kunna inhämtas från bankernas och andra sparställens kundregister och samköras i den centrala kontrollinstansens register, får beslut om inrättande av sådant register fattas innan allemanssparandet inleds.

Något behov av inkomstskattekontroll finns normalt inte i det föreslagna systemet. Detta ligger i linje med strävandena att förenkla självdeklarationerna för huvuddelen av inkomsttagarna. Avkastningen är skattefri och behöver alltså ej deklarerars som inkomst av kapital. Däremot skall saldot på rikssparkonto och/eller värdet av andelarna i kapitalsparfond redovisas på självdeklarationens förmögenhetssida i likhet med övriga finansiella tillgångar.

Riksskatteverket konstaterar i sitt remissvar att möjligheter till skattekontroll kommer att saknas. Verket tolkar förslaget så att taxeringsnämnden inte kan korrigera taxeringen genom att påföra ränta på ett felaktigt allemanskonto som skattepliktig inkomst. Med anledning av detta kan framhållas att kontrollen förbättras i förhållande till skattesparandet och att antalet felaktiga konton bör bli marginellt. I praktiken bör inte heller några skattepliktiga räntor uppkomma eftersom felaktiga konton inte skall gottskrivas någon ränta. Skulle det likväl inträffa, har spararen givetvis att uppge räntan som skattepliktig inkomst i vanlig ordning.

3.5.2 Ersättningsfrågor

Departementsförslaget: Bankernas ersättning från staten för skötseln av rikssparkontona skall motsvara 0,5% av behållningen på kontona vid slutet av resp. år samt 1% av årets saldoökning netto inklusive ränta och bonusränta. Bankerna erhåller också full kompensation från riksgäldskontoret för hela det räntebelopp som spararna erhållit. Vidare bekostar staten den kontroll som på uppdrag av riksgäldskontoret utförs vid någon central kontrollinstans. Bankerna erhåller också uttagsavgiften på 1%. Därutöver får de fritt disponera månadens nettoinsättningar tills dessa senast den 15:e i månaden därefter överförs till riksgäldskontoret.

Expertgruppens förslag: Enligt betänkandet skulle bankerna få ersättning motsvarande 2,5% av saldoökningen netto inkl. ränta men exkl. startpremie. Någon kompensation för räntekostnaderna under den tid sparmedlen står kvar i bankerna skulle ej utgå. Vidare skulle den ersättning som föreslås till bankerna även täcka de kostnader som sammanhänger med huvudbanksystemet (se betänkandet, s. 73).

Remissinstanserna: Bankerna anser att den av expertgruppen föreslagna ersättningen är helt otillräcklig för att täcka uppläggningskostnader och rörliga kontokostnader. Några remissinstanser ställer sig tveksamma till konstruktionen och i några fall anser man att bankerna även bör ersättas för de insättningar som förmedlas till kapitalsparfonderna (se bil. 3, avsnitt 8).

Skäl för departementsförslaget: Bankföreningen menar att ersättningen bör utgå på den årliga saldoökningen brutto, dvs. uttag bör inte dras bort från ersättningsunderlaget. Av administrativa skäl vill man att sparpremien inräknas i ersättningsunderlaget. För att motivera personalen att få med kunderna i allemanssparandet vill man ha ersättning med 0,5% på kontobehållningen varje år. Slutligen önskar affärsbankerna full kompensation för räntebelopp som de gottskrivit spararna från insättningsdagen tills medlen överförs till riksgäldskontoret.

I sistnämnda krav instämmer sparbanksföreningen som menar att ersättningsfrågor som inte täcks av lagstiftning måste regleras i avtal efter förhandlingar. Föreningsbankernas förbund föreslår en årlig ersättning i storleksordningen 0,75% på stocken samt som stimulans för bankkontoren minst 1% på saldoökningen. Om enbart ersättning på saldoökningen skall gälla bör denna enligt förbundet fastställas till 4%.

Ersättningens storlek bör i huvudsak grundas på en bedömning av bankernas hanteringskostnader för insamling, kontroll och överföring av spar-

medlen till riksgäldskontoret. Ersättningen bör också utformas så att bankkontoren stimuleras att aktivt medverka i allemanssparandet.

Expertgruppens förslag om att ersättningen i huvudsak skall baseras på saldoökningen har fördelen att den stimulerar bankerna att försöka öka de behållningar som står inne på rikssparkontona. Under förutsättning att behållningen på rikssparkontona ökar i jämn takt blir kostnadsersättningen också relativt jämnt fördelad mellan åren. Det finns emellertid en risk att ersättningen till bankerna kan bli alltför liten om insättningarna efter en tid avtar. För att undvika detta bör ersättningen delas upp på två komponenter. Bankerna bör erhålla en ersättning motsvarande dels 0,5 % av behållningen på rikssparkontona vid slutet av resp. år, dels 1 % av årets saldoökning, netto. För att förenkla beräkningarna bör, såsom bankerna begärt, i ersättningsunderlaget också ingå den bonusränta som spararna får.

Denna konstruktion av ersättningen kan leda till att bankerna på lång sikt överkompenseras för sina kostnader. Ersättningen får då anpassas så att den står i rimlig relation till kostnaderna främst genom att ersättningen på inneslående behållningar justeras.

Bankernas argument för att få full räntegottgörelse från riksgäldskontoret är att de annars står en ränterisk på medel som är öronmärkta för staten och inte behöver medräknas bland bankernas skulder. Vidare har anförts att vissa redovisningsproblem kan uppstå.

De synpunkter som framkommit motiverar att bankerna gottskrivs fullt ut för erlagda räntor vilket innebär att bankernas ersättning jämfört med expertgruppens förslag höjs. Höjningen motsvarar den avkastning som banken kan uppnå vid placering av insatta medel innan dessa överförs till riksgäldskontoret.

Vad gäller uppläggnings- och hanteringskostnader i stort bör det betonas att dessa rimligen har minskat i och med att huvudbanksystemet inte föreslås bli genomfört. I det nya systemet kommer staten att bekosta den centrala kontrollen. Som bankerna efterlyst får man också vid överföringar ta ut avgifter för kostnaderna i samband därmed (se avsnitt 3.2.5).

Eftersom det är svårt att mera exakt bedöma hur stor sparvolymen på rikssparkontona på längre sikt kommer att utvecklas är det också svårt att under mycket lång tid låsa den ersättning som bankerna bör ha för sin medverkan i systemet. Sammantaget torde emellertid den föreslagna ersättningen under de första fem åren täcka kostnaderna och ge en stimulans att medverka i systemet (se avsnitt 3.5.4, tabell 2).

De skäl som kan anföras för att staten skall ersätta bankerna för deras medverkan i sparandet på rikssparkonto kan inte tillämpas på bankernas medverkan i fondsparandet. I rikssparkontosystemet utför bankerna ett uppsamlings- och förmedlingsuppdrag för statens räkning och får därför betalt för detta. Motsvarande arbete med kapitalsparfonderna sker för fondbolagens räkning och får ersättas av dessa. Det får ankomma på

bankinspektionen att tillse att den ersättning som bankerna tar ut för sitt arbete med kapitalsparfonderna står i rimlig relation till kostnaderna för detta arbete.

Medel för marknadsföringsinsatser måste ställas till riksgäldskontorets förfogande. Det bör också som tidigare nämnts ställas vissa medel till förfogande i form av utbildningsbidrag för organisationer som önskar bilda ett fondbolag och tillhörande kapitalsparfond.

En särskild sparkommitté för allemanssparandet bör också bildas med uppgift att på olika sätt marknadsföra, informera om och följa upp det nya sparsystemet.

3.5.3 Övergången från skattesparande till allemanssparande

Departementsförslaget: Allemanssparandet startar den 1 april 1984. Vid samma tidpunkt upphör nyinsättningar i skattesparandet. För skattesparande under första kvartalet 1984 görs vissa ändringar i skatteregler. Insättningar berättigar inte till skattereduktion. Den femåriga bindningen gäller inte för dessa insättningar. Sparmedlen är således tillgängliga för uttag utan avdrag. Övriga skatteförmåner som skattefri ränta och värdestegring gäller liksom för 1983 års skattesparande t. o. m. 1988.

Expertgruppens förslag: Allemanssparandet föreslås starta den 1 januari 1984 och samtidigt upphör nyinsättningar i skattesparandet (se betänkandet, s. 89).

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, bland dem bankorganisationerna, har understrukit att längre tid behövs för att utarbeta nödvändiga administrativa rutiner och vidta andra åtgärder som krävs för igångsättande av allemanssparandet. Ett antal remissinstanser efterlyser också närmare bestämmelser om vad som skall gälla för skattesparandet efter bindningstidens utgång (se bil. 3, avsnitt 10).

Skäl för departementsförslaget: Med hänsyn bl. a. till de statsfinansiella kostnader som är förenade med det nuvarande skattesparandet är det angeläget att det snarast möjligt ersätts med allemanssparandet. Det är vidare så att ett årsskifte av olika skäl är den lämpligaste tidpunkten under ett år för byte av sparsystem. En lämplig tidpunkt för byte av sparsystem skulle sålunda vara den 1 januari 1984.

Om allemanssparandet skall införas vid årsskiftet 1983/84 är det dock uppenbart att tiden blir mycket kort mellan tidpunkten för riksdagens beslut och för den nya sparformens start. För bankerna medför övergången ett omfattande förberedelsearbete med systemuppläggning, allmän marknadsföring och kundkontakter. En stor andel av spararna i skattesparandet har stående överföringar till skattesparandet antingen inom banken eller mellan olika banker. Strävan måste vara att få med så många som

möjligt av dessa sparare också i allemanssparandet. Detta förutsätter kontakter mellan banken och spararen.

Av olika skäl kan det vara svårt för en bank eller bankgrupp att avsluta sitt systemarbete i sådan tid att banken kan ta emot insättningar i allemanssparandet redan vid årsskiftet. Det är också oviss i vilken utsträckning man till den tidpunkten har nått kontakt med alla de sparare som har stående överföringar till skattesparandet. Samtidigt är det angeläget att hushållens regelbundna sparande inte avbryts utan så smidigt som möjligt växlas in i det nya sparsystemet. Efter kontakter med representanter för de olika bankgrupperna har det visat sig förenat med stora svårigheter och betydande osäkerhet att införa allemanssparandet redan till den 1 januari 1984. Bankerna förordar att övergången sker den 1 april 1984 och att de nu gällande reglerna för skattesparandet bibehålls också för denna period. Särskilt från sparbankernas sida har framhållits att det är förenat med svårigheter att ändra i reglerna för skattesparandet under det första kvartalet 1984. Det är emellertid angeläget med hänsyn till dels det statsfinansiella läget, dels den belastning på skattemyndigheterna som skattereduktionen förorsakar att skattereduktionen nu slopas. Övergången från skattesparandet till allemanssparandet bör därför ske på följande sätt.

Allemanssparandet startar den 1 april 1984. Därmed får bankerna god tid att informera om det nya sparsystemet och få kontakt med alla dem som har stående överföringar i skattesparsystemet. Det utsträcker också den tid som står till förfogande för systemuppläggning etc.

För att bevara kontinuiteten i hushållens sparande bör insättningar i skattesparandet, dock med reducerade skattefälvörer tillåtas t. o. m. mars månad 1984. Därefter skall inga insättningar ske i skattesparandet.

Skattereduktion vid 1984 års taxering medges för samtliga insättningar under 1983. Krav på att minst sex månadsinsättningar skall ha gjorts skall alltså inte gälla för 1983. I övrigt gäller de nuvarande reglerna ifråga om bindning i fem år, skattefrihet för avkastning och värdestegring samt avdrag vid förtida uttag. I den mån sparare som sparat del av år ej erhåller sparbevis kan han själv genom kontoutdrag styrka sin rätt till skattereduktion.

För skattesparande under första kvartalet 1984 bör också gälla skattefrihet för avkastning och värdestegring. Dessa skatteförmåner bör gälla under samma tid som motsvarande förmåner för skattesparande under 1983. Däremot bör dessa insättningar ej berättiga till någon skattereduktion. Om skattereduktion inte medges bör beloppen heller inte vara bundna under en femårsperiod. Insättningar i skattesparandet under första kvartalet 1984 kan då tas ut vid valfri tidpunkt utan att avdrag görs och utan uttagsavgift. För skattefondsparande innebär detta att inlösen av fondandelar skall ske till gällande marknadsvärde.

Ovanstående övergångsregler innebär således att spararens skatteförmåner reduceras men att sparmedlen i stället görs tillgängliga för uttag utan

avdrag. I och med att skattesparandet förlängs behöver nuvarande stående överföringar inte avbrytas vid årsskiftet om kunden ej önskar detta.

Praktiskt bör övergången kunna ske i den ordningen att kunden före årsskiftet får besked om de nya sparvillkoren så att han kan meddela banken om han inte önskar kvarstå i sparandet. Vid underhandskontakter med bankinspektionen och konsumentverket har det inte framkommit några invändningar mot detta förfaringssätt.

Bindningen av sparmedlen i skattesparandet upphör för första sparårets sparande vid årsskiftet 1984/85. Värdet av de belopp som nu står inte i skattesparandet uppgår till ca 11 miljarder kr. i skattesparande och ca 9 miljarder kr. i skattefondsparandet. Dessa medel inkl. avkastning kommer successivt att bli tillgängliga för uttag under en femårsperiod med början fr. o. m. 1985.

I skattefondsparandet är det endast mindre belopp som frigörs före 1987. När större belopp senare frigörs kan det uppstå ett visst säljtryck på aktiemarknaden i samband med att aktiesparfonderna måste sälja ut motsvarande del av sitt aktieinnehav för att kunna tillgodose spararnas uttag. Det har emellertid inte ansetts nödvändigt att i detta sammanhang ta slutlig ställning till hur avvecklingen av skattefondsparandet närmare skall regleras. De lagstiftningsåtgärder som kan komma att vara erforderliga bör kunna vidtas i god tid före utgången av 1984.

När det gäller skattesparande i bank uppstår knappast några större problem i samband med att inestående belopp frigörs. Eventuellt kan det visa sig lämpligt att anpassa utgivningen av premie- och sparobligationer med hänsyn till när beloppen frigörs. Någon remissinstans har framhållit att medel som står inne på skattesparkonto i bank till skillnad från vad expertgruppen föreslagit inte skall behöva betalas ut när bindningstiden går ut. De kan tillåtas stå kvar på skattesparkontot utan att komma i åtnjutande av detta kontos skatteförmåner. I den mån belopp som avser olika sparår kan hållas isär, bör detta få ske. Enligt gällande anvisningar har spararen rätt att under ett år efter bindningstidens utgång utan uttagsavgift ta ut det frigjorda beloppet.

För att de fondbolag som skall förvalta kapitalsparfonderna i det nya allemanssparandet skall kunna sätta igång sin verksamhet så snart som möjligt efter lagens ikraftträdande har övergångsbestämmelserna utformats på ett sådant sätt att förberedande åtgärder såsom bildande av fondbolag och inhämtande av tillstånd från bankinspektionen kan ske före den tidpunkten.

3.5.4 Statsfinansiella kostnader

I direktiven till expertgruppen anfördes att fortsatt stimulans avushållssparandet skulle ske till statsfinansiellt rimliga kostnader. Subventionsgraden i skattesparandet har varit för hög. Andra hänsyn som påverkar utformningen av subventionen är kravet på enkelhet samt ambitionen

att hålla skattemyndigheterna helt utanför systemet. Subventionsgraden måste också bedömas utifrån de prestationer som spararen gör vad gäller bindning etc.

Expertgruppens förslag innebär att statens direkta kostnad i första hand utgörs av skattebortfallet på avkastningen från sparandet samt kostnaden för startpremien. De kalkyler som gjorts i betänkandet visar att de direkta kostnaderna för skattesubventioner och startpremie i allemanssparandet är ca 40 % lägre för en femårsperiod än de subventioner som utgår i skatte-sparandet. Kalkylen bygger på de volymer som skattesparandet genererat under senare år, ca 4 miljarder per år. Som framhållits av riksrevisionsverket varierar emellertid kostnadsfördelarna starkt med sparvolymen per konto. Den startpremie på 400 kr. per person som skulle utgå var givetvis en relativt sett tung kostnadspost vid små sparvolymer per konto.

Den bonusränta som nu istället föreslås tillfaller visserligen alla som sparar under 1984 men blir billigare för statskassan. Kostnaderna för staten blir på detta sätt relaterad till sparvolymen. Med utgångspunkt i förhållandet i skattesparandet dvs. en årlig sparvolym på ca 4 miljarder och ca 1,2 milj. sparare skulle statens kostnad bli ca 60 milj. kr. under 1984. Den av expertgruppen föreslagna startpremien skulle utbetalas först 1986 men då kosta ca 480 milj. kr. Tas även hänsyn till årligen tillkommande ungdomsgrupper har en besparing skett jämfört med expertgruppens förslag på ca 500 miljoner kr. (jfr. tabell 2).

Tabell 2. Kostnadsjämförelse mellan skattesparande och allemanssparande
(Milj. kr., 10 % avkastning, 55 % marginalsatt)

År	Årligt sparande	Skattesubventioner och premier					Ersättning till banker och kontrollinstans i allemanssparandet		
		Skattesparande		Allemanssparandet			Departementsförslaget ⁵		Expertgruppens förslag ⁶
		Skattefri avkastning	Skatte-reduk-tion ¹	Skattefri avkastning	Bonus ränta ³ ca	Start-premie enl. expert gruppens förslag ⁴	Banker	Kontroll ca	
1	4 000	110	600	110 ²	60	—	32	2- 4	39
2	4 000	341	600	341	4	—	53	2- 4	56
3	4 000	595	600	595	4	480	68	2- 4	62
4	4 000	875	600	875	4	50	83	2- 4	68
5	4 000	1 182	600	1 182	4	50	101	2- 4	75
Summa		3 103	3 000	3 103	76	580	337	10-20	300

¹ Här antas 15 % skattereduktion i genomsnitt för sparandet.

² Kostnaderna för skattesparandet under första kvartalet 1984 har lagts på allemanssparandet för att få en rimlig jämförelse.

³ Departementsförslaget innebär bonusränta på 5 % för alla under 1984 samt alltid första året för ungdomar. 125 000 ungdomar antas tillkomma årligen.

⁴ I expertgruppens förslag utgår 400 kr./person 31/3 1986 för alla som börjat spara under 1984. Ungdomarna 16-25 år får alltid startpremie. Här antas ca 125 000 tillkomma varje år.

⁵ Ersättning till banker med 0,5 % av behållningen på rikssparkonton, plus 1 % av nettosaldoökningen inkl. ränta och bonusränta, plus full räntekompensation för en månadsinsättning under ca 20 dagar.

⁶ Ersättning till banker med 2,5 % av nettosaldoökningen inkl. ränta på rikssparkonton. För jämförbarhet med departementsförslaget antas ersättningen utgå fr. o. m. 1 april 1984.

Å andra sidan ökar statens kostnader jämfört med expertgruppens förslag vad gäller ersättningen till bankerna från ca 300 till ca 340 miljoner kr. enligt samma tabell. Staten har också åtagit sig att svara för kostnaderna för den centrala kontrollen, vilka kan beräknas uppgå till 2–4 milj. kr. per år. Vidare tillkommer statens kostnader för marknadsföring samt utbildningsbidrag till organisationer som önskar starta kapitalsparfond. Däremot bortfaller skatteadministrativa kostnader.

4 Upprättade lagförslag

I enlighet med det anförda har inom finansdepartementet upprättats förslag till

1. lag om allemanssparande,
2. lag om skattelättnader för allemanssparande,
3. lag om ändring i lagen (1978:428) om aktiesparfonder,
4. lag om ändring i lagen (1978:423) om skattelättnader för vissa sparformer.

Förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

5 Specialmotivering

Den centrala reglerna om det nya sparsystemet har samlats i en särskild lag om allemanssparande.

Lagen inleds med allmänna bestämmelser. Där finns regler om vilka som får delta i allemanssparandet (2 §), olika sparformer samt begränsningar i fråga om sparbelopp (3 och 4 §§), bonusränta (5 §), uttagsavgift (6 §) samt om överföring mellan olika sparformer (7 och 8 §§).

Efter de allmänna bestämmelserna följer bestämmelser om rikssparkonto (9 §).

Därefter kommer bestämmelser om kapitalsparfonder. Det finns bestämmelser om aktiefondslagens tillämplighet (10 §), antalet andelsägare (11 §), förvaltning av kapitalsparfond (12 §), styrelsen för fondbolaget (13 §), andelsägarstämman (14 §), placeringen av fondmedel (15 och 16 §§), rösträtten för fondens aktier (17 §) samt om fondbestämmelserna (18 §).

Särskilda bestämmelser finns om företagsanknutna kapitalsparfonder, nämligen bestämmelser om kretsen av sparare (19 §), förvaltning (20 §), styrelsens sammansättning (21 §) och placering av fondmedel (22 §) samt redovisning m. m. (23 §).

De regler om skattelättnader som föreslås för allemanssparande har införts i en särskild lag.

Förslaget till lag om ändringar i lagen (1978:428) om aktiesparfonder

avser i huvudsak bestämmelser angående styrelsens sammansättning i aktiesparfonder (2 och 10 §§) samt placering av fondmedel (3 och 11 §§).

Förslaget till lag om ändring i lagen (1978:423) om skattelättnader för vissa sparformer avser bestämmelser för skattesparandet under första kvartalet 1984.

5.1 Förslaget till lag om allemanssparande

Allmänna bestämmelser

1 § I denna lag behandlas den särskilda sparform (allemanssparande) som är förenad med skattelättnader enligt lagen (1983:000) om skattelättnader för allemanssparande.

De skattelättnader som medges enligt den särskilda lagen (1983:000) om skattelättnader för allemanssparande består i huvudsak av skattefrihet för ränta och annan avkastning av sparandet (se avsnitt 5.2).

2 § Var och en som är kyrkobokförd här i landet får ansluta sig till allemanssparandet från och med det år då han fyller sexton år.

Som anförts i avsnitt 3.2.1 bör inte den som vill gå med i allemanssparandet avkrävas något särskilt bevis om kyrkobokföringen. Om spararen uppger att han är bosatt här i landet bör detta regelmässigt vara tillräckligt för att låta honom gå med i allemanssparandet. Kravet på kyrkobokföring innebär endast att spararen skall vara kyrkobokförd här i landet vid det tillfälle då han ansluter sig till allemanssparandet.

3 § Sparmedlen skall sättas in i en svensk bank som enligt överenskommelse med riksgäldskontoret förmedlar allemanssparande. Medlen sätts in på ett *rikssparkonto* hos banken eller överförs till högst två *kapitalsparfonder*. Sparmedlen får även fördelas mellan de båda sparformerna.

Vad som föreskrivs i första stycket och annars i denna lag i fråga om bank gäller också i fråga om sparkassa.

För att en bank skall förmedla allemanssparande förutsätts att en överenskommelse träffats mellan banken och riksgäldskontoret, som för statens räkning handhar administrationen av allemanssparandet. Bankerna torde i de flesta fall komma att företrädas av sina centrala organisationer vid träffande av överenskommelser.

Inom allemanssparandet finns två sparformer, dels sparande på rikssparkonto dels sparande i högst två kapitalsparfonder. Medel som sätts in på rikssparkonto överförs till riksgäldskontoret. Medel som är avsedda för en kapitalsparfond sätts in i eller överförs till den förvaringsbank som skall finnas för fonden. Närmare föreskrifter om sparformerna finns i 9 § och följande paragrafer.

Även sparkassor av den typ som t. ex. KF har bör kunna medverka i

allmanssparandet. En förutsättning för att en sparkassa skall få medverka är att kassan kan svara för de kontrollåtgärder som krävs. Det får ankomma på riksgäldskontoret att träffa överenskommelser med de sparkassar som är intresserade av att förmedla allmanssparande.

4 § Varje sparare får sätta in högst 600 kronor i månader i allmanssparandet.

Spararens insättningar, i förekommande fall minskade med uttag, får sammanlagt inte överstiga 30 000 kronor.

I denna paragraf finns regler om beloppsgränser för allmanssparandet. De begränsningarna gäller att spararen inte får sätta in högre belopp än 600 kr. i månaden samt att insättningar i allmanssparandet totalt för en person inte får överstiga 30 000 kr. Begränsningen till 600 kr. avser bruttobeloppet av insättningar per månad och beräknas alltså utan avdrag för ev. uttag under månaden. Däremot avser gränsen på 30 000 kr. nettobeloppet av insättningar. Har summan av spararens insättningar vid något tillfälle uppgått till 30 000 kr. och har han därefter gjort uttag kan han ånyo göra insättningar på sitt konto med samma belopp som tidigare uttag, dock med högst 600 kr. per månad. Inget hindrar att en sparare gör flera insättningar per månad om han iakttar de begränsningar som här har redovisats.

Av andra stycket framgår att uttag alltid skall avräknas på insättningar, så långt dessa räcker, även i de fall då ränta tillförts kontot. Man kan alltså inte genom uttag av insättningar och ränta skapa utrymme för insättning av högre belopp än 30 000 kr. Med uttag åsyftas här också inlösen av andelar i kapitalsparfond.

En särskild situation kan uppkomma i kapitalsparfonder om fondandelarnas värde sjunker under anskaffningspriset. Antag att en sparare har satt in 30 000 kr. i en kapitalsparfond och att fondandelarna p. g. a. kursfall inte är värda mer än 20 000 kr. Denne sparare har inte möjlighet att göra ytterligare insättningar i fonden trots att värdet på hans fondandelar just vid detta tillfälle ligger 10 000 kr. under taket i allmanssparandet. Följaktligen har heller inte en sparare som i motsvarande situation gör ett uttag möjlighet att senare sätta in mer än vad han tagit ut. Å andra sidan påverkas inte möjligheten att göra insättningen på totalt 30 000 kr. av en värdestegring.

Maximigränsen på 30 000 kr. omfattar inte heller ränta eller bonusränta. Om sparmedlen står kvar en längre tid kan alltså behållningen – med ränta på ränta och, i kapitalsparfonderna, värdestegring – betydligt överstiga de 30 000 kr. som satts som en övre gräns för själva insättningarna.

Några särskilda krav på regelbundenhet, t.ex. i form av månatliga insättningar, ställs inte.

För kontroll av de här angivna beloppsgränserna förutsätts att samtliga banker och andra sparställen regelbundet rapporterar transaktionerna i allmanssparandet till den redovisningscentral som riksgäldskontoret anvisar.

5 § Den som börjar spara under år 1984 får ett särskilt tillägg (bonusränta) motsvarande fem procent årlig ränta. Bonusräntan bekostas av staten och tillförs spararens konto vid utgången av år 1984.

En bonusränta betalas även till den som börjar spara efter år 1984, om det sker senast det år då spararen fyller 25 år. Bonusräntan tillförs spararens konto vid utgången av det år då sparandet har inletts.

För att stimulera intresset för allemanssparandet utgår bonusränta med 5 % till alla dem som inleder sitt sparande under år 1984. På belopp som står inne på rikssparkonto under 1984 får alltså spararen en ränta motsvarande diskontot plus 6.25 %. Liksom räntan i övrigt tillförs bonusränta spararens konto vid utgången av år 1984. Även den som sparar i kapitalsparfond får på motsvarande sätt en bonusränta om 5 %.

Också till den som börjar spara efter 1984 utgår bonusränta om sparandet inleds senast det år då spararen fyller 25 år.

För den som sparar både på rikssparkonto och på ett eller två kapitalsparkonton tillförs resp. konto bonusränta motsvarande det på kontot sparade beloppet. Bonusräntan överförs från riksgäldskontoret till den bank där spararen har sitt rikssparkonto resp. förvaringsbanken för kapitalsparfonden.

I och för sig skulle en person i åldern 16–25 år, efter avbrott, kunna börja spara flera gånger i allemanssparandet. Bestämmelsen i andra stycket – en bonusränta – innebär emellertid att en sparare inte har rätt till bonusränta mer än en gång. För att kontrollera detta måste alltså även uppgifter om avslutade konton bevaras i det centrala registret till utgången av det år då spararen fyllt 25 år.

6 § Vid uttag betalar spararen en avgift motsvarande en procent av det uttagna beloppet, dock minst 20 kronor.

Uttagsavgiften tillfaller banken vid uttag såväl från ett rikssparkonto som från en kapitalsparfond.

I paragrafen finns bestämmelser om avgifter vid uttag. Överföringar mellan konton i allemanssparandet anses inte som uttag enligt denna paragraf. Om överföringar, se 7 §. Avgift betalas vid varje uttag. Den uppgår till en procent av det uttagna beloppet, dock minst 20 kr. Avgiften räknas inte som uttag i den meningen att avgiftsbeloppet räknas av vid bestämmandet av det maximala beloppet för insättningar. I överensstämmelse med den praxis som bankerna tillämpar bör avgiften vid uttag från rikssparkonto kunna avräknas mot spararens fordran på ränta. Skulle räntebeloppet inte räcka till bör det stå banken fritt att i motsvarande mån jämka avgiften.

7 § Utan hinder av 4 § får en sparare överföra hela behållningen på sitt rikssparkonto till ett sådant konto i en annan bank eller, helt eller delvis, behållningen i en kapitalsparfond till en annan sådan fond.

Vid överföring enligt första stycket är banken berättigad till ersättning av spararen för sina kostnader för överföringen. Någon uttagsavgift enligt 6 § skall inte betalas.

Enligt denna paragraf kan spararens behållning i allemanssparandet överföras från en bank till en annan utan hänsyn till beloppsgränserna i 4 §. Likaså kan överföring fritt ske från en kapitalsparfond till en annan sådan fond och även till en företagsanknuten kapitalsparfond, om spararen uppfyller kravet på anställning i företaget. Överföring förutsätter att andelar löses in. Att överföra behållningen på ett rikssparkonto till en kapitalsparfond eller vice versa medges däremot inte.

En överföring mellan rikssparkonton måste avse hela behållningen. Överföring mellan kapitalsparfonder kan däremot också ske av en del av spararens tillgodohavanden i fonden.

8 § Om rätten till sparmedlen genom överlåtelse eller på annat sätt övergår till någon annan än spararen eller om spararen pantsätter sin fordran, skall inestående medel betalas ut.

Om en sparare överskrider de begränsningar som enligt 4 § gäller för allemanssparandet, skall överskjutande sparmedel betalas ut till honom. Någon ränta eller värdeökning på dessa medel skall ej gottskrivas spararen. Om det för sparmedlen har förvärvats andelar i en kapitalsparfond och om andelsvärdet därefter har sjunkit, skall beloppet jämkas i motsvarande mån.

Vid utbetalning enligt första stycket skall uttagsavgift enligt 6 § erläggas.

Så som sparsystemet är uppbyggt blir spararen efter hand berättigad till allt större skatteförmåner även efter det att han har satt in maximalt belopp på kontot. Det beror på att eftersom behållningen växer med ränta på ränta och hela den årliga ränteavkastningen är skattefri. Den grund för skatteförmåner som spararen på detta sätt har byggt upp kan av naturliga skäl inte längre gälla om rätten till sparmedlen, genom arv eller på annat sätt, övergår till en annan person. För att så långt som möjligt förenkla kontrollförfarandet i allemanssparandet föreskrivs därför i denna paragraf att sparmedlen skall betalas ut när rätten till dem övergår till annan person. Detsamma gäller om spararen pantsätter sin fordran. Utbetalning bör göras så snart det lämpligen kan ske.

Om det vid kontrollen i bankgirocentralen konstateras att spararen överskrider de begränsningar i fråga om antal konton och belopp som anges i 3 § första stycket och 4 § skall oriktigt insatta belopp betalas ut till spararen. Vid en sådan utbetalning erhåller spararen som regel ett belopp motsvarande det han satt in för mycket i allemanssparandet. Upplupen ränta på rikssparkonto tillfaller banken och eventuell värdetillväxt på andelar i kapitalsparfond tillfaller fonden. Skulle andelarna ha minskat i värde får beloppet reduceras i motsvarande mån.

I avsnitt 3.5.1. har närmare redovisats hur bankerna i en sådan situation

bör kunna förfara. Där anges vilka konton som skall avslutas och från vilka konton som utbetalning till spararen skall ske.

Rikssparkonto

9 § De medel som sätts in på ett rikssparkonto skall överföras från banken till riksgäldskontoret.

På de medel som satts in på ett rikssparkonto utgår årlig ränta enligt en räntefot som motsvarar det av riksbanken fastställda, vid varje tid gällande diskontot med tillägg av 1,25 procentenheter.

I första stycket föreskrivs att *insatta medel* skall överföras till riksgäldskontoret. Hur överföringen bör gå till har berörts i avsnitt 3.5.2.

Ändringar av diskontot tillkännages särskilt. Diskontot är f.n. 8,5% (SFS 1983:181).

Kapitalsparfonder

10 § En kapitalsparfond är en fond för sparande i svenska aktier och andra svenska värdepapper.

I fråga om kapitalsparfonder gäller vad som föreskrivs i aktiefondslagen (1974:931) och annan författning om aktiefond med de avvikelser som följer av denna lag och lagen (1983:000) om skattelättnader för allemanssparande.

Sparandet i aktier i det nya sparsystemet avses ske i kapitalsparfonder. För kapitalsparfonderna gäller i allt väsentligt vad som stadgas om aktiefonder i aktiefondslagen (1974:931). Vissa särskilda bestämmelser angående kapitalsparfonderna har dock tagits upp i 11–23 §§ lagen om allemanssparande och i lagen (1983:000) om skattelättnader för allemanssparande.

11 § Antalet andelsägare i en kapitalsparfond får inte överstiga 75 000.

12 § En kapitalsparfond förvaltas av ett fondbolag som bildas särskilt för detta ändamål.

Ett fondbolag får inte förvalta mer än en kapitalsparfond.

Bankinspektionen kan, om det finns särskilda skäl, medge undantag från första stycket.

Av första stycket framgår att en kapitalsparfond endast får förvaltas av fondbolag som bildats särskilt för ändamålet. Om särskilda skäl föreligger kan dock, enligt tredje stycket, bankinspektionen medge att även annat fondbolag får förvalta en kapitalsparfond. Sådan dispens är tänkt att ges när ett tillstånd inte skulle strida mot de allmänna strävandena att motverka att inflytande m. m. samlas på ett fåtal händer. Som exempel på fall där dispens bör kunna ges kan nämnas de fondbolag som förvaltar aktiesparfonder som huvudsakligen vänder sig till de anställda i ett visst företag och vars medel upp till 25 % enligt tillstånd av bankinspektionen får placeras i aktier i företaget.

Också ett fondbolag som nyligen startat sin verksamhet och som förvaltar en aktiesparfond av ringa omfattning bör kunna erhålla dispens. Ett sådant exempel är det fondbolag som förvaltar en aktiesparfond med anknytning till Civilingenjörsförbundet. Motsvarande, bör gälla om den förvaltade fonden har en klart begränsad, regional inriktning som Arvika-fonden.

Eftersom reglerna om bl. a. sammansättningen av fondbolagets styrelse är olika i fråga om allmänna kapitalsparfonder (däribland fonder med s. k. 25 %-dispens) och företagsanknutna kapitalsparfonder kan ett fondbolag som förvaltar en allmän kapitalsparfond inte ges dispens att förvalta en företagsanknuten fond. Omvänt gäller att fondbolag som förvaltar en företagsanknuten fond inte kan få dispens att förvalta en allmän fond.

13 § Styrelsen för fondbolaget skall bestå av minst sju ledamöter. Av styrelseledamöterna väljs flertalet och bland dem styrelsens ordförande av en fondandelsägarstämma. Av de övriga ledamöterna utses två av regeringen och minst en av bolagsstämman i fondbolaget. För de av fondandelsägarstämman valda ledamöterna skall stämman välja suppleanter.

Intill dess andelsägarstämma hållits består styrelsen av de ledamöter som regeringen och bolagsstämman har utsett.

Fondandelsägarstämmans val av ledamöter och suppleanter i fondbolagets styrelse skall beredas av en valberedning, utsedd av en fondandelsägarstämma. Detta gäller dock ej första gången val äger rum.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om styrelsens sammansättning och om förfarandet vid val av ledamöter.

Av första stycket framgår att en styrelse med sju ledamöter kommer att bestå av fyra andelsägarrepresentanter, två av regeringen utsedda ledamöter och en representant för fondbolaget. Genom en ökning av antalet styrelseledamöter kan fondbolagets representation stärkas. Representanterna för fondandelsägarna kommer dock under alla förhållanden att vara i majoritetsställning.

För en styrelseledamot som utsetts av andelsägarstämman skall alltid utses suppleant. Huruvida suppleanter skall finnas för de av fondbolagets bolagsstämma valda styrelseledamöterna regleras i bolagsordningen.

Antalet eller lägsta och högsta antalet ledamöter och suppleanter i fondbolagets styrelse skall enligt 12 § aktiefondslagen anges i fondbestämmelserna. Detsamma gäller mandatperioden.

Av 8 kap. 9 § aktiebolagslagen (1975:1385) följer att minst hälften av ledamöterna måste vara närvarande för att styrelsen skall vara beslutför. Enligt samma stadgande skall som styrelsens beslut gälla den mening som flertalet av de närvarande röstar för eller, vid lika röstetal, den mening som ordföranden biträder. Krav på högre närvaro och kvalificerad majoritet kan ställas upp i bolagsordningen. Dessa bestämmelser är tillämpliga också i fråga om de aktiebolag (fondbolag) som har fått tillstånd att förvalta en kapitalsparfond.

Valet av andelsägarrepresentanter i fondbolagets styrelse vid den första stämman kan uppenbarligen inte vara berett av en av andelsägarstämma utsedd valberedning. Det får ankomma på de styrelseledamöter som regeringen och fondbolagets bolagsstämma utsett att tillse att valet bereds på ett sådant sätt att intresset av ett spritt andelsägarinflytande kan komma till uttryck redan i det första valet av andelsägarrepresentanter i fondbolagets styrelse. I en företagsanknuten kapitalsparfond får uppgiften ankomma på de av bolagsstämman utsedda ledamöterna.

14 § För fondandelsägarna i en kapitalsparfond skall årligen hållas stämman.

En fondandelsägarstämma skall hållas första gången tidigast tre och senast sex månader efter det att bankinspektionen meddelat tillstånd för fondbolaget att utöva fondverksamhet.

Enligt första stycket blir det obligatoriskt att hålla fondandelsägarstämma i kapitalsparfonderna. Sådant stämman skall hållas minst en gång om året.

För att så snart som möjligt efter det att fondförvaltningen kommit igång, men först sedan ett tillräckligt antal andelsägare finns, ge andelsägarna möjlighet att utöva inflytande på fondens verksamhet föreskrivs i andra stycket att den första fondandelsägarstämman skall hållas tidigast tre och inte senare än sex månader efter det att bankinspektionen meddelat tillstånd för fondbolaget att utöva aktiefondsverksamhet.

Enligt 18 § skall fondbestämmelserna innehålla närmare regler om fondandelsägarstämman.

15 § Fondbolag får till en kapitalsparfond förvärva endast följande slag av värdepapper, nämligen

1. sådana svenska aktier och av svenskt aktiebolag utfärdade konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning som noteras vid Stockholms fondbörs,

2. värdepapper som avses i 1 och som utbjuds till försäljning under sådana förhållanden att sannolika skäl finns för antagande att de inom ett år från förvärvet kommer att inregistreras vid Stockholms fondbörs,

3. andra svenska aktier samt andra av svenskt aktiebolag utfärdade konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning,

4. bevis om rätt att teckna eller erhålla aktier eller andra värdepapper som avses i 1–3,

5. obligationer och andra skuldförbindelser, utfärdade av staten.

Har värdepapper som förvärvats enligt första stycket 2 ej inregistrerats eller noterats inom ett år från förvärvet, skall de avyttras så snart det lämpligen kan ske, om de inte vid något tillfälle under ettårsperioden kunnat inrymmas inom tioprocentsgränsen enligt sista stycket.

Ett fondbolag får inte till kapitalsparfond förvärva aktier i bolaget.

Ett fondbolag får inte till fonden mot vederlag förvärva värdepapper som avses i första stycket 3 eller bevis om rätt att teckna eller erhålla sådana

värdepapper i sådan omfattning att värdet av värdepapperen och bevisen genom förvärvet kommer att överstiga tio procent av fondens värde. Ej heller får ett fondbolag till fonden mot vederlag förvärva värdepapper enligt första stycket 5 i sådan omfattning att värdet av de värdepapper som där avses genom förvärvet kommer att överstiga tjugofem procent av fondens värde. Den sistnämnda begränsningen gäller dock inte förrän ett år efter det att fondbolaget erhållit bankinspektionens tillstånd att bedriva fondverksamhet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om kapitalsparfondernas placeringsområden. I huvudsak överensstämmer reglerna med vad som gäller för de nuvarande aktiesparfonderna.

För att öppna möjlighet också för anställda i icke börsnoterade företag till ett aktiesparande som är inriktat på det egna företaget bör bankinspektionen, om särskilda skäl föreligger, kunna ge dispens från den 10%-begränsning som enligt fjärde stycket gäller i fråga om icke börsnoterade aktier. En förutsättning för dispens bör vara att en inte obetydlig handel i företagets aktier äger rum.

Till skillnad från vad som hittills gällt för aktiesparfonderna ges kapitalsparfonderna möjlighet att placera upp till 25 % av fondförmögenheten i obligationer och andra skuldförbindelser som är utfärdade av staten. Under det inledande skedet av fondverksamheten, ett år från det att fondbolaget fått tillstånd att bedriva verksamheten, gäller överhuvudtaget ingen begränsning i fråga om placering av fondmedel i statspapper.

16 § Ett fondbolag skall tillse att en kapitalsparfond får en med hänsyn till intresset av riskspridning lämplig sammansättning av värdepapper.

Fondbolaget får ej till fonden mot vederlag förvärva värdepapper av samma utfärdare i sådan omfattning att värdet av de värdepapper i fonden som utfärdats av denne genom förvärvet kommer att överstiga tio procent av fondens värde. Detta gäller ej värdepapper som har utfärdats av staten.

Om det finns särskilda skäl, kan bankinspektionen medge att procenttalet i andra stycket överskrids.

Utan hinder av andra stycket och 15 § sista stycket får vid emission aktier, konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning förvärfas på grund av fondens tidigare aktieinnehav. Sådana aktier eller skuldebrev skall dock avyttras så snart det lämpligen kan ske och senast ett år efter förvärvet, om värdepapperen ej vid något tillfälle under ettårsperioden kunnat inrymmas inom de gränser som anges i andra stycket och 15 § sista stycket första meningen. Om det finns särskilda skäl, kan bankinspektionen medge uppskov med avyttringen.

Denna paragraf innehåller regler om riskspridning. I huvudsak överensstämmer förslaget med motsvarande bestämmelser för aktiefonder. En kapitalsparfond skall alltså i princip inte ha mer än 10 % av fondförmögenheten placerad i värdepapper av samma utfärdare. Bestämmelsen om statspapper i 15 § sista stycket förutsätter dock att undantag görs för sådana. Det har skett i andra stycket.

Begränsningen gäller vid anskaffningstillfället. Skulle fondens aktier i ett visst företag vid senare tillfälle, t. ex. genom kursstegringar eller fondemissioner, överstiga 10 % av fondförmögenheten är fonden inte för den skull tvingad att genom försäljning nedbringa sitt aktieinnehav i företaget till sådan nivå att värdet motsvarar högst 10 % av fondförmögenheten.

Liksom i fråga om aktiesparfonderna kan bankinspektionen medge undantag från det här uppställda kravet på riskspridning. Inspektionen har därvid brukat medge att värdepapper med samma utfärdare får motsvara upp till 25 % av fondförmögenheten.

Möjligheten till undantag har främst utnyttjats av de allmänna aktiesparfonder som i första hand riktat sig till sparare med anknytning till ett visst företag. Behovet av dispenser för kapitalsparfonder bör bli mindre om skyldigheten för de företagsanknutna fonderna att placera fondmedlen i det egna företaget begränsas till minst 25 %. Det har dock bedömts lämpligt att behålla dispensmöjligheten.

För kapitalsparfonder gäller liksom för aktiefonder att i fonden inte får ingå mer än 5 % av röstvärdet för samtliga aktier i ett och samma bolag (22 § aktiefondslagen, beträffande företagsanknutna kapitalsparfonder, se 22 § andra stycket denna lag).

17 § I beslut om rösträtt för aktier i fonden deltar endast de ledamöter i fondbolagets styrelse som har utsetts av andelsägarstämman.

18 § Fondbestämmelserna för en kapitalsparfond skall ange att

1. fonden är en kapitalsparfond för vilken denna lag gäller,
2. fondbolaget skall föra register över innehav av fondandelar och inte skall utfärda fondandelsbevis,
3. utdelning till fondandelsägarna inte skall ske,
4. inlösen av fondandel skall ske i de fall och på de villkor som anges i denna lag och i aktiefondslagen (1974: 931).

Fondbestämmelserna skall också innehålla närmare regler om fondandelsägarstämma.

I denna paragraf anges vissa minimikrav på vad fondbestämmelserna för en kapitalsparfond skall innehålla.

Enligt andra stycket skall fondbestämmelserna innehålla närmare regler om fondandelsägarstämma. Bland de regler som bör gälla för stämman kan följande nämnas. För att få tillträde till andelsägarstämma och få rösta vid stämman bör fordras att personen i fråga styrkt sitt innehav av fondandelar. Olika röstvärde för andelar skall inte förekomma. Varje andel skall alltså berättiga till en röst. Fondandelsägares rätt bör kunna utövas genom ombud på samma sätt som gäller för aktieägare enligt 9 kap. 2 § aktiebolagslagen. Vid ordinarie fondandelsstämma bör förekomma, förutom val av ledamöter och suppleanter i fondbolagets styrelse, en redogörelse för *förvaltningen av fonden*.

Ytterligare bestämmelser om fondandelsägarstämma som kan meddelas

i fondbestämmelserna är t. ex. bestämmelser om tidpunkt för stämma, kallelseförfarande, regler för röstning och även regler för extra stämma.

Företagsknutna kapitalsparfonder

19 § 1 en företagsanknuten kapitalsparfond får kapitaltillskott göras endast av den som är anställd i ett visst bolag eller inom en viss koncern. För sådan fond gäller i tillämpliga delar 10–18 §§ om inte annat följer av 20–23 §§.

Kapitaltillskotten till en företagsanknuten kapitalsparfond skall, liksom i fråga om motsvarande aktiesparfonder, komma från dem som är anställda i ett visst aktiebolag eller inom en viss koncern. Avgörande är att anställningsförhållande föreligger när tillskotten sker. Beträffande koncernbegreppet, se 1 kap. 2 § aktiebolagslagen (1975:1385). Vid fastställande av vilka som kan räknas som anställda torde man kunna få ledning av hur begreppet arbetstagare/anställd bestämts när det gäller skyldighet att betala arbetsgivaravgift. Man anknyter därmed till det socialförsäkringsrättsliga arbetstagarbegreppet. Detta kan i vissa fall inrymma personer som civilrättsligt är att betrakta endast som uppdragstagare.

Det ankommer på fondbolaget att pröva om anställningsförhållande föreligger.

Den som pensioneras eller av annat skäl slutar sin anställning på sitt företag kan låta sparmedlen stå kvar i den företagsanknutna kapitalsparfonden men kan inte tillskjuta ytterligare medel till den fonden. Däremot kan han fortsätta sitt sparande i en annan kapitalsparfond.

20 § Utan hinder av 12 § gäller att ett fondbolag som förvaltar en eller flera företagsanknutna aktiesparfonder även får förvalta en företagsanknuten kapitalsparfond.

Till skillnad från vad som gäller i fråga om förvaltningen av allmänna kapitalsparfonder får ett fondbolag som förvaltar uteslutande en eller flera företagsanknutna aktiesparfonder enligt lagen (1978:428) om aktiesparfonder får även förvalta *en* företagsanknuten kapitalsparfond.

21 § Styrelsen för fondbolaget skall bestå av minst fem ledamöter. Av ledamöterna väljs flertalet och bland dem styrelsens ordförande av fondandelsägarstämman. Övriga ledamöter väljs av bolagsstämman i fondbolaget. Minst en ledamot skall väljas av bolagsstämman i fondbolaget. För de av fondandelsägarstämman valda ledamöterna skall stämman välja suppleanter.

Om ett fondbolag förvaltar flera företagsanknutna fonder skall för varje sådan fond i fondbolagets styrelse ingå minst en ledamot som har valts av andelsägarstämman i fonden.

Utan hinder av 8 § fjärde stycket första meningen aktiefondslagen (1974:931) får till styrelseledamöter i ett fondbolag som förvaltar en före-

tagsanknuten kapitalsparfond för anställda hos bankaktiebolag, utses anställda i bankbolaget.

I fråga om styrelsens sammansättning gäller att den skall ha minst fem ledamöter samt att flertalet av ledamöterna och bland dem ordföranden skall väljas av fondandelsägarstämman. Övriga ledamöter väljs av bolagsstämman i fondbolaget. För att garantera fondbolaget ett visst inflytande på verksamheten föreskrivs att minst en styrelseledamot skall utses av bolagsstämman i fondbolaget.

Valet av andelsägarrepresentanter skall, liksom i fråga om kapitalsparfonderna i allmänhet, förberedas av en valberedning (13 och 19 §§).

Ett fondbolag kan samtidigt förvalta både en eller flera företagsanknutna aktiesparfonder och en företagsanknuten kapitalsparfond. I sådant fall skall, enligt andra stycket och 10 § andra stycket lagen om aktiesparfonder, i fondbolagets styrelse finnas minst en företrädare för andelsägarna i varje fond.

Av 8 § fjärde stycket aktiefondslagen följer bl. a. att en person som är anställd i ett bankaktiebolag inte får vara fondandelsägarrepresentant i styrelsen för ett fondbolag som anlitar banken som förvaringsbank för aktiefond. Tredje stycket innehåller ett undantag från detta förbud såvitt gäller företagsanknutna kapitalsparfonder.

22 § Minst tjugofem procent av en företagsanknuten kapitalsparfondsvärde skall placeras i sådana värdepapper som avses i 15 § och som har utfärdats av det aktiebolag i vilket de som tillskjuter kapital till fonden är anställda eller – om bolaget ingår som moderbolag i en koncern – i vars dotterbolag de är anställda.

Den i 22 § aktiefondslagen (1974: 931) föreskrivna begränsningen i fråga om en aktiefonds innehav av aktier i samma bolag gäller ej för en företagsanknuten kapitalsparfond.

Av fondens beteckning skall framgå vilket företag den är anknuten till.

Denna paragraf innehåller placeringsreglerna för företagsanknutna kapitalsparfonder. Jämfört med de nuvarande företagsanknutna aktiesparfonderna innebär förslaget en väsentligt ökad frihet i fråga om de företagsanknutna kapitalsparfonderna att placera i andra värdepapper än sådana som getts ut av det egna företaget (den egna koncernens moderbolag). Det enda krav som ställs upp är att minst 25 % av fondförmögenheten skall placeras i värdepapper utgivna av det egna företaget (moderbolaget). Vid tillämpning av begränsningsregeln skall hänsyn tas till de kursvärden som gäller när aktier förvärvas eller avyttras. Har värdet av aktierna i det egna företaget gått ner under 25 % av fondens värde, åligger det fondbolaget att förvärva ytterligare i det egna företaget så snart det kan ske på ett för fonden ekonomiskt försvarbart sätt.

För företagsanknutna kapitalsparfonder gäller, liksom för kapitalsparfonder i allmänhet, att fondförmögenheten kan placeras till högst 25 % i statspapper.

Enligt 22 § aktiefondslagen får i en aktiefond inte ingå mer än 5 % av röstvärdet för samtliga aktier i ett och samma aktiebolag. Enligt andra stycket gäller denna begränsningsregel inte de företagsanknutna kapitalsparfonderna.

23 § Bestämmelsen i 4 § andra stycket aktiefondslagen (1974:931) gäller inte fondbolag som förvaltar en företagsanknuten kapitalsparfond.

Bankinspektionen får efter ansökan medge att fondbolaget inte avger kvartalsredogörelse för fonden.

Bankinspektionen får avstå från att för fondbolaget förordna revisor som avses i 46 § tredje stycket aktiefondslagen.

Enligt 4 § andra stycket aktiefondslagen skall det i ett fondbolags bolagsordning tas in utlånningsförbehåll enligt 4 § lagen (1982:617) om utländska förvärv av svenska företag m. m. I paragrafen görs undantag från denna bestämmelse för företagsanknutna kapitalsparfonder. Detta överensstämmer med vad som gäller för företagsanknutna aktiesparfonder. Skälen till att undantag gjordes för dessa fonder var bl. a. följande. Ett utlånningsförbehåll innebär i princip att endast en mindre del av aktierna i bolaget – motsvarande mindre än 1/5 av röstetalet för samtliga aktier i bolaget – får förvärfas av utländska rättssubjekt. Med utländskt rättssubjekt jämställs i detta sammanhang bl. a. svenska aktiebolag vars bolagsordning inte innehåller en utlånningsklausul. Sådan klausul saknas emellertid i bolagsordningen för åtskilliga av de större svenska börsnoterade företag som kan vara intresserade av att bilda ett fondbolag. Dessa företag skulle således kunna förvärva endast en mindre del av aktierna i fondbolaget. Eftersom många av de här nämnda företagen sannolikt kan ha intresse av att helt äga de nybildade fondbolagen har det ansetts motiverat att göra undantag från den här redovisade bestämmelsen i aktiefondslagen.

I likhet med vad som gäller för de företagsanknutna aktiesparfonderna kan bankinspektionen avstå från att förordna särskild revisor för att medverka i granskning av fondbolag som förvaltar en företagsanknuten kapitalsparfond.

För aktiefond och aktiesparfond skall fondbolaget senast en månad efter utgången av varje kalenderkvartal avge kvartalsredogörelse för fond som bolaget förvaltar. Bankinspektionen får enligt 12 § lagen om aktiesparfonder medge undantag för denna redovisningsskyldighet i fråga om företagsanknutna aktiesparfonder. Intresset av att andelsägarna ges utförlig information om förvaltningen av en företagsanknuten kapitalsparfond är emellertid större genom att dessa fonders placeringsområde vidgas. Möjligheten att efterge kravet på kvartalsredovisning har likväl fått stå kvar. Den bör dock i huvudsak endast medges för de fonder där placeringarna även i fortsättningen helt koncentrerar sina placeringar till det egna företaget.

24 § Riksgäldskontoret får meddela de föreskrifter som behövs för administration och kontroll av allemanssparandet.

I avsnitt 3.5.1. har frågan om administration och kontroll av allemanssparandet behandlats. Där föreslås att riksgäldskontoret skall ha de övergripande ansvaret för de administrativa rutiner och kontrollåtgärder som behövs. Innan föreskrifter utfärdas måste riksgäldskontoret självfallet samråda med de banker som skall förmedla allemanssparandet.

Övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 april 1984 och gäller även dessförinnan i fråga om åtgärder som behövs för att lagen i sin helhet skall kunna tillämpas från och med den dagen.

Övergångsbestämmelserna har utformats så att förberedande åtgärder för kapitalsparfondernas verksamhet skall kunna genomföras redan i början av år 1984. Fondbolag kan bildas och registreras. Styrelseledamöter kan utses av regeringen och av fondbolagets bolagsstämma. Vidare kan bankinspektionen pröva frågan om tillstånd för fondbolagen att utöva fondverksamhet. Fondbestämmelser kan fastställas och dispenser kan meddelas.

5.2 Förslaget till lag om skattelättnader för allemanssparandet

Skattelättnader enligt denna lag medges för sparande enligt lagen (1983:000) om allemanssparande.

Räntan på sparmedlen samt bonusräntan enligt 5 § lagen (1983:000) om allemanssparande utgör inte skattepliktig inkomst vid taxering enligt kommunalskattelagen (1928:370) eller lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt. Ränta och utdelning som tillfaller en kapitalsparfond utgör inte heller skattepliktig inkomst.

Realisationsvinst på andel i kapitalsparfond utgör inte skattepliktig inkomst. Avdrag får ej göras för realisationsförlust på sådan andel.

Avkastningen i form av ränta på sparmedel på rikssparkonto är skattefri. Vad gäller storleken på den skattefria avkastningen finns det ingen annan begränsning än den som följer av att nettoinsättningarna på rikssparkontot inte får överstiga 30 000 kr.

Skattefrihet gäller också för den bonusränta som utgår på sparande på rikssparkonto och kapitalsparfond under 1984 och, i vissa fall, för sparande som inleds senare.

Ränta och utdelning som tillfaller en kapitalsparfond utgör inte skattepliktig inkomst för fonden. Detta överensstämmer med vad som gäller för de nuvarande aktiesparfonderna under den tid de sparade medlen är bundna i fonden.

Inte heller spararens realisationsvinst vid inlösen av andel i kapitalspar-

fond utgör skattepliktig inkomst. Å andra sidan får avdrag inte göras för realisationsförlust vid inlösen av sådan andel.

Samtliga skattelättnader gäller inkomstskatt. Tillgångarna på riksgäldskonto och andelarnas värde i kapitalsparfond skall på vanligt sätt redovisas i förmögenhetsdeklarationen.

För realisationsvinst i kapitalsparfond föreslås inga särskilda skattelättnader. För dessa fonder kommer därför att gälla samma regler som för en aktiefond. Alltså blir fonden skattskyldig för realisationsvinst på aktier som fonden innehaft under kortare tid än två år. Vid längre innehav är realisationsvinsten fri från skatt.

Övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 april 1984 och tillämpas på insättningar som har skett efter ikraftträdandet.

Genom lagen upphävs lagen (1978:423) om skattelättnader för vissa sparformer. Den gamla lagen gäller fortfarande i fråga om sparande som har skett före den 1 april 1984.

Den lag som nu gäller om skattelättnader för vissa sparformer (sparande på skattesparkonto och skattefondkonto) upphävs. Den gamla lagen skall dock fortfarande gälla insättningar som har skett i dessa sparfonder före den 1 april 1984. Alltså erhåller spararen skattereduktion vid 1984 års taxering för sitt sparande under 1983. Likaså gäller den femåriga bindningstiden och bestämmelserna om avdrag vid förtida uttag. Ränta och utdelning på sparskattekonto och i aktiesparfonder är skattefri under bindningstiden.

Som redovisas i avsnitt 5.4 föreslås särskilda bestämmelser gälla för den som deltagit i skattesparandet under en del av år 1983 men som enligt nu gällande bestämmelser inte skulle erhålla skattelättnader för detta sparande taxeringsåret 1984. I samma avsnitt föreslås också särskilda bestämmelser för sparande enligt den gamla lagen under första kvartalet 1984.

5.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1978:428) om aktiesparfonder

2 § Aktiesparfond förvaltas av fondbolag som bildas särskilt för detta ändamål.

Styrelsen för fondbolaget skall bestå av minst sju ledamöter. Av dessa skall flertalet och bland dem ordföranden väljas av en fondandelsägarstämma, som skall hållas årligen. Av de övriga ledamöterna utses två av regeringen och minst en av bolagsstämman i fondbolaget. För de av fondandelsägarstämma valda ledamöterna skall stämman välja suppleanter.

Fondandelsägarstämmans val av ledamöter och suppleanter i fondbolagets styrelse skall beredas av en valberedning, utsedd av en fondandelsägarstämma.

I beslut om rösträtt för aktier i fonden deltar endast de ledamöter i fondbolagets styrelse som har utsetts av fondandelsägarstämman.

Genom de föreslagna ändringarna kommer samma regler att gälla för aktiesparfonderna som för kapitalsparfonderna i de frågor som redovisats ovan.

3 § Till aktiesparfond får endast förvärvas

- a) värdepapper enligt 19 § aktiefondslagen (1974: 931) vilka är
 - 1. aktier i svenskt aktiebolag,
 - 2. sådana konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning som har utfärdats av svenskt aktiebolag,
- b) obligationer och andra skuldförbindelser, utfärdade av staten.

Utan hinder av 21 § andra stycket aktiefondslagen får fondbolaget till fonden mot vederlag förvärva värdepapper enligt första stycket b) i sådan omfattning att värdet av de värdepapper som där avses genom förvärvet kommer att uppgå till tjugofem procent av fondens värde.

Bankinspektionen får medge att det i 19 § sista stycket aktiefondslagen angivna procenttalet överskrids.

Innebörden av den i paragrafen föreslagna ändringen är att aktiesparfondernas liksom kapitalsparfondernas medel kan till högst 25 % placeras i statspapper. Här hänvisas till vad som anförts under 15 § i avsnitt 5.1.

Med hänsyn till att aktiesparfonderna inte tillförs något nytt kapital från andelsägarna efter den 31 mars 1984 har bestämmelsen om placeringsinriktning på nyemitterade aktier och konvertibla skuldebrev i nuvarande tredje stycket ansetts kunna utgå.

10 § Förvaltar ett fondbolag uteslutande en eller flera företagsanknutna aktiesparfonder, gäller i stället för 2 § andra stycket att styrelsen för fondbolaget skall bestå av minst fem ledamöter samt att flertalet och bland dem ordföranden skall väljas av fondandelsägarstämman. Övriga ledamöter väljs av bolagsstämman i fondbolaget. Minst en ledamot skall väljas av bolagsstämman. För de av fondandelsägarstämman valda ledamöterna skall stämman välja suppleanter.

Om ett fondbolag förvaltar flera aktiesparfonder, skall för varje företagsanknuten fond i fondbolagets styrelse ingå minst en ledamot, som valts av fondandelsägarstämman i denna fond.

Utan hinder av 8 § fjärde stycket första meningen aktiefondslagen (1974: 931) får till styrelseledamöter i fondbolag, som förvaltar en företagsanknuten aktiesparfond för anställda hos ett bankaktiebolag utses anställda i bankbolaget.

De ändringar som föreslås i fråga om styrelsens sammansättning i fondbolag som förvaltar företagsanknutna aktiesparfonder överensstämmer med vad som föreslagits i fråga om de fondbolag som förvaltar företagsanknutna kapitalsparfonder. Här hänvisas till vad som anförts under 21 § i avsnitt 5.1.

Också för de företagsanknutna aktiesparfonderna innebär förslaget att endast andelsägarrepresentanterna i fondbolagets styrelse deltar i beslut rörande rösträtt för fondens aktier.

11 § I en företagsanknuten aktiesparfond skall minst tjugofem procent av fondens värde placeras i sådana värdepapper som avses i 3 § första stycket a) och som har utfärdats av det aktiebolag, i vilket de som tillskjuter kapital till fonden är anställda eller – om bolaget ingår som moderbolag i en koncern – i vars dotterbolag de är anställda.

Den i 22 § aktiefondslagen (1974: 931) föreskrivna begränsningen i fråga om en aktiefonds innehav av aktier i samma bolag gäller ej för en företagsanknuten aktiesparfond.

Av fondens beteckning skall framgå vilket företag den är anknuten till.

Den föreslagna ändringen innebär att de företagsanknutna aktiesparfonderna ges samma möjlighet till riskspridning som gäller för de företagsanknutna kapitalsparfonderna. Alltså begränsas kravet på placeringar i det egna företaget till att gälla minst 25 % av fondförmögenheten. Den föreslagna ändringen innebär att det också för de företagsanknutna aktiesparfonderna öppnas möjlighet att placera 25 % av fondförmögenheten i statspapper.

En aktiefonds möjligheter att inneha aktier i samma bolag begränsas bl. a. av 22 § aktiefondslagen, där det föreskrivs att i en fond inte får ingå mer än 5 % av röstvärdet för samtliga aktier i ett och samma bolag. Föreskriften är f. n. tillämplig också i fråga om företagsanknutna aktiesparfonder. I likhet med vad som föreslås beträffande de företagsanknutna kapitalsparfonderna föreslås att denna begränsning inte längre skall gälla för de företagsanknutna aktiesparfonderna.

Övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 april 1984.

En styrelse i fondbolag, vilken valts före lagens ikraftträdande kvarstår utan hinder av 2 § andra stycket och 10 § första stycket under den tid valet avser. Bestämmelsen i 2 § tredje och fjärde styckena tillämpas inte förrän styrelse enligt denna lag första gången har valts.

Av övergångsbestämmelserna följer att den styrelse som sitter vid månadsskiftet mars/april 1984 kan vara kvar mandatperioden ut. Först därefter kommer alltså de nya reglerna angående styrelsens sammansättning att tillämpas i fråga om fondbolag som förvaltar aktiesparfonder. Det har också ansetts lämpligt att tillämpa de nya reglerna angående förfarandet vid beslut om rösträtt för innehavda aktier först då den nya styrelsen har tillträtt. Liksom i fråga om kapitalsparfonderna kan val av fondandelsägarrepresentanter första gången ske utan att valet beretts av en valberedning.

5.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1978: 423) om skattelättnader för vissa sparformer

Enligt vad som tidigare framgått (avsnitt 5.2) föreslås lagen om skattelättnader för vissa sparformer bli upphävd genom lagen om skattelättnader

för allemanssparande när denna träder i kraft den 1 april 1984. Den gamla lagen skall dock fortfarande gälla i fråga om sparande som sker före den 1 april 1984. För sådant sparande skall alltså skattelättnader fortfarande åtnjutas enligt den gamla lagen.

I fråga om det sparande som sker enligt den gamla lagen under första kvartalet 1984 och en del av 1983 års sparande enligt samma lag, föreslås dessutom följande ändringar i den gamla lagen.

I 1 § första stycket görs ett tillägg om att skattelättnader enligt den gamla lagen inte skall medges för sparande som sker efter utgången av mars 1984.

I 2 § första stycket, enligt vilket spararen får sparskattereduktion under förutsättning att han gjort insättningar under minst sex av inkomstårets månader, inskjuts dels en bestämmelse om att sparskattereduktion medges för sparande under 1983, även om insättningar gjorts under ett mindre antal månader, dels en bestämmelse om att sparskattereduktion inte åtnjuts för sparande under 1984.

Om någon börjat spara under senare delen av året, men inte hunnit kvalificera sig för sparskattereduktion genom sex månadsinsättningar det året, har han enligt 2 § andra stycket kunnat utnyttja dessa insättningar för erhållande av sparskattereduktion på en gång för dessa och nästa års insättningar. En förutsättning för detta har varit att han gjort minst sex månadsinsättningar året efter det han började spara. För att inte den i första stycket föreslagna regeln rörande sparande under 1983 skall berättiga någon som börjat spara under 1982 till sparskattereduktion utan att nämnda förutsättningar har uppfyllts, har en bestämmelse som hindrar detta införts i andra stycket. I samma stycke har också tillagts att bestämmelserna i detta inte skall tillämpas i fråga om sparande som påbörjas under år 1983.

De skattelättnader som medges för sparande enligt den gamla lagen under första kvartalet 1984 medges under samma tid som skattelättnaderna för sparande under 1983. I enlighet härmed föreskrivs i ett nytt andra stycket i 3 § att räntan på sparmedel som satts in på lönsparkonto under 1984 inte utgör skattepliktig inkomst under det året eller de närmast följande fyra åren. Vidare föreskrivs följande i ett tillägg till andra stycket i 4 §, som behandlar realisationsvinstberäkning i fråga om fondandelar, när det gäller andelar som förvärvats under 1984. Avyttras en andel före utgången av 1988 utgör en realisationsvinst, som uppkommer vid avyttringen, inte skattepliktig inkomst. Ej heller medges avdrag för realisationsförlust som uppkommer vid en sådan avyttring. Avyttras en andel efter utgången av 1988 får, efter den skattskyldiges val, anskaffningskostnaden beräknas antingen till andelens marknadsvärde vid utgången av 1988 eller till värdet vid utgången av mars 1984, ökat med avkastningen t. o. m. 1988. I det första fallet anses andelen anskaffad vid utgången av 1988 och i det andra fallet vid utgången av mars 1984. Sistnämnda regler överensstämmer i princip med vad som gäller vid avyttring av andelar som förvärvats före 1984.

Om någon gör uttag från skattesparkonto eller löser in andelar i aktiesparfond före utgången av det femte året "efter det år för vilket sparskattereduktion kommer i fråga", skall enligt 5 § visst avdrag göras. Att den som deltar i skattsparandet under första kvartalet 1984 inte skall vidkännas sådant avdrag följer redan av 5 §. Någon sparskattereduktion kommer ju inte i fråga för insättningar under 1984. I 5 § behöver alltså ingen ändring göras.

I 6 § föreskrivs att skattskyldig som vill åtnjuta sparskattereduktion skall till deklarationen foga ett intyg rörande sina insättningar m. m. Intyget har form av ett med hjälp av ADB framställt sparbevis. De som enligt det tillägg som föreslås i 2 § första stycket får sparskattereduktion för sparande under 1983 kan av tekniska skäl enligt uppgift inte få sådant sparbevis. Som intyg bör i dessa fall godtas kontoutdrag eller liknande handling som banken eller fondbolaget utfärdar.

Ändringar i lagen om skattelättnader för vissa sparformer avses träda i kraft den 1 januari 1984 och tillämpas första gången vid 1984 års taxering.

6 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslagen till

1. lag om allemanssparande,
2. lag om skattelättnader för allemanssparande,
3. lag om ändring i lagen (1978:428) om aktiesparfonder,
4. lag om ändring i lagen (1978:423) om skattelättnader för vissa sparformer.

7 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

Sammanfattning av expertgruppens betänkande (Ds Fi 1983: 15) Allemanssparandet

Bakgrund

Regeringen tillsatte i slutet av januari 1983 en expertgrupp med uppgift att utreda vissa frågor rörande stimulanser av hushållens sparande.

Den allmänna bakgrunden är att sparandet i den svenska ekonomin är för lågt och måste höjas väsentligt, om det skall vara möjligt att häva de ekonomiska obalanserna. Bl. a. är det viktigt att öka hushållens sparande, som f. n. är mycket lågt både historiskt sett och vid en internationell jämförelse.

Utredningsuppdraget har gått ut på att söka finna metoder att stimulera hushållens sparande i former som underlättar finansieringen av statens budgetunderskott och främjar näringslivets försörjning med riskvilligt kapital.

Finansieringen av det stora statliga budgetunderskottet riskerar att skapa allvarliga problem antingen genom att driva upp räntorna – vilket skulle hämma näringslivets investeringar – eller genom att ytterligare öka likviditeten i ekonomin – vilket skulle kunna leda till ökad inflation och valutautflöde. Av denna anledning är det angeläget att hushållen i ökad utsträckning får medverka till att direkt finansiera statsupplåningen. Vidare kräver den nödvändiga expansionen av den konkurrensutsatta sektorn i svenskt näringsliv bl. a. ett betydande utbud av riskvilligt kapital. Även i detta avseende är det önskvärt att hushållen kan medverka. Härigenom skapas också möjligheter att i någon mån motverka makt- och ägarkoncentrationen i näringslivet.

En rad frågor som berör hushållssparandets villkor har inte ingått i utredningsuppdraget. Det gäller bl. a. förslag att höja det s. k. sparavdraget, ändra utformningen av vinstsparsystemet och allmänna önskemål att särskilt stimulera vissa sparformer eller vissa gruppers sparande, t. ex. bostadssparande, försäkringssparande, kooperativt sparande och ungdomars sparande. Det har inte heller legat inom utredningsuppdraget att diskutera utformningen av skattesystemet, t. ex. vad gäller kapitalbeskattningen, eller förändringar i riktning mot en utgiftsskatte- eller realbeskattningsmodell. Sådana frågor bör enligt vår mening övervägas i annat sammanhang.

Utredningsuppdraget har huvudsakligen gällt att utifrån den kritik som har riktats mot det nuvarande skattesparandet antingen föreslå tillräckligt omfattande förändringar av detta sparsystem eller också att föreslå nya sparformer som får ersätta skattesparandet. De regler som föreslås skall enligt direktiven träda i kraft fr. o. m. den 1 januari 1984.

Kritiken mot skattesparandet har bl. a. gällt de höga statsfinansiella

kostnaderna, den fördelningspolitiska utformningen, de hårda bindningsreglerna som torde ha avskräckt stora grupper med måttliga inkomster från att delta samt den s. k. utträdesproblematiken, dvs. möjligheten att efter bindningsperioden lyfta medel och göra nya insättningar med dessa medel som berättigar till ytterligare förmåner.

Kritik har också riktats mera specifikt mot olika inslag i aktiefondsparandet. Man har därvid pekat på spararnas bristande möjligheter till insyn och inflytande i aktiesparfonderna, deras alltför begränsade möjligheter att byta fond och fondernas starka anknytning till bankerna. Det har vidare anförts att de nuvarande placeringsreglerna tenderar att i vissa fall framtvinga mindre lämpliga placeringar och kan medföra en mekanisk press uppåt på aktiekurserna.

Krav på det nya sparsystemet

I våra överväganden har vi kommit fram till att följande krav bör ställas på det framtida sparsystemet. Det bör

- stimulera hushållens sparande i sådana former som dels underlättar finansieringen av det statliga budgetunderskottet och dels tillför näringslivet riskkapital,
- främja ett långsiktigt och regelbundet sparande,
- stimulera nya grupper att spara,
- vara fördelningspolitiskt rättvist,
- vad gäller aktiesparande, främja ett spritt ägande, motverka makt- och ägarkoncentration och öka spararnas insyn och inflytande,
- vara enkelt och lättförståeligt för spararna,
- möjliggöra en positiv real avkastning efter skatt på de sparade medlen,
- vara förbundet med begränsade statsfinansiella kostnader,
- vara enkelt att administrera och kontrollera.

Vi har bedömt att dessa krav ej skulle uppfyllas vid mera begränsade förändringar av skattesparsystemet. Därför föreslår vi att sparstimulanserna skall knytas till ett nytt sparsystem som ersätter skattesparsandet.

Allemanssparandet – huvuddrag

Vi föreslår att ett nytt sparsystem införs med följande allmänna kännetecken:

- Sparsystemet skall kallas allemanssparandet.
- Sparsystemet är öppet för alla fysiska personer fr. o. m. det år de fyller 16 år.
- Avkastningen på medel som står inne i sparsystemet är befriad från inkomstskatt. Någon tidsbegränsning för denna förmån finns ej.
- Sparstimulanser utgår dels till sparande på *rikssparkonton* i bank, där medlen slussas vidare till riksgäldskontoret, dels till aktiesparande i *kapitalsparfonder*.
- Insättningarna per månad kan vara lägst 100 kr. och högst 600 kr. Något

krav på visst minsta antal insättningar per år ställs inte. Totalt tillåtna nettoinsättningar (insättningar minus uttag) maximeras till 30 000 kr. per sparare. Avkastningen ackumuleras på respektive konton.

- En skattefri *startpremie* om 400 kr. som bekostas av staten skall utgå till alla som går in i sparsystemet 1984 och vilkas nettoinsättningar uppgår till minst 2 400 kr. den 31 mars 1986. För ungdomar mellan 16 och 25 år utgår startpremien med motsvarande villkor även för sparande som igångsatts efter 1984.
- Spararna får inom givna ramar fritt fördela sitt sparande mellan de båda sparformerna.
- Uttag är tillåtna. Därvid tas en avgift på 1 % av det uttagna beloppet ut, dock minst 20 kr.
- Sparandet kan vid valfri tidpunkt flyttas *inom* respektive sparform till annan bank/kapitalsparfond men ej *mellan* de båda sparfonderna.

Sparande på rikssparkonton

Sparande på rikssparkonton sker i bank. Banken slussar medlen vidare till riksgäldskontoret. Spararen har sin fordran på banken och inte på riksgäldskontoret. En person får endast spara på *ett* rikssparkonto.

Ränteavkastningen ackumuleras på kontot. Räntan bör ligga på en nivå som motsvarar vad som gäller för den långsiktiga bankinlåningen. Räntan bör därför sättas till diskontot plus 1,25 %, vilket f. n. motsvarar 9,75 %. Bankerna ersätts av staten för sin medverkan i upplåningen.

Sparande i kapitalsparfonder

Det sparande som sker i riskvilligt kapital skall kanaliseras till särskilda nybildade fonder för aktiesparande som kallas för kapitalsparfonder. Direktavkastningen återinvesteras i fonden. Såväl direktavkastning som värdestegring är befriad från skatt, oavsett innehavstid.

En person får endast spara i *en* kapitalsparfond. En sparare får vid valfri tidpunkt byta kapitalsparfond och skall då flytta hela sitt inestående belopp från den gamla fonden till den nya. Härigenom stärks spararnas ställning gentemot fonderna, valfriheten för spararna ökar och det sätts en ökad press på fonderna att bevaka kapitalavkastningen.

Kapitalsparfonderna får i likhet med de nuvarande aktiesparfonderna göra placeringar i börsnoterade svenska aktier, konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt. För att öka riskspridningen och undvika tvånget att omedelbart behöva placera alla inkommande medel på aktiemarknaden bör kapitalsparfonderna dessutom ha möjlighet att placera högst 25 % av fondförmögenheten i statspapper. Dessa bör huvudsakligen vara kortfristiga för att snabbt möjliggöra omplaceringar i aktier o. dyl. och för att kunna tillgodose spararnas eventuella krav på uttag eller byte av fond.

I övrigt gäller samma regler som för vanliga aktiefonder, dvs. högst 10 %

av fondförmögenheten kan placeras i ett och samma bolag och en kapital-sparfond kan inneha aktier motsvarande högst 5 % av röstvärdet i respekti-ve bolag.

Kapitalsparfondernas organisation och andelsägarnas inflytande

För att motverka tendenserna till makt- och ägarkoncentration och stärka andelsägarnas insyn och inflytande föreslås en rad förändringar jämfört med vad som gäller för de nuvarande aktiesparfonderna.

Den del av allemanssparandet som skall placeras i riskkapital kanaliseras till *nyinrättade* kapitalsparfonder. Varje kapitalsparfond skall ägas av ett *nybildat* fondbolag. Fondbolaget får endast förvalta *en* kapitalsparfond och får inte förvalta andra aktiefonder eller aktiesparfonder.

Huvudman för en kapitalsparfond, dvs. ägare av ett fondbolag, skall vara en bank, ett fondkommissionsbolag eller en organisation. Organisationen får inte ha bildats huvudsakligen i syfte att utöva aktiefondverksamhet. Normalt bör organisationen ha minst 1 000 medlemmar (fysiska personer). En huvudman får äga endast *ett* fondbolag av ovan nämnda slag, vilket innebär att en huvudman endast kan förvalta en kapitalsparfond. Det bör emellertid vara möjligt att exempelvis en rikstäckande organisations regionala organ är huvudmän för vardera en kapitalsparfond.

En kapitalsparfond får ha högst 50 000 andelsägare. De totala insättningarna i en fond kan därmed bli högst 1,5 miljarder kr.

Med denna utformning bör det vara möjligt att bilda en rad olika kapital-sparfonder av begränsad storlek och med skilda huvudmän. Kretsen av huvudmän bör kunna vidgas avsevärt jämfört med vad som gäller för de nuvarande aktiesparfonderna. Härigenom skapas förutsättningar för att motverka koncentrationen av aktiefonder i bankväsendet. Det bör sålunda vara möjligt för olika organisationer att bilda fonder för i första hand de egna medlemmarna. En fond kan ges anknytning till exempelvis en viss region eller en viss bransch i näringslivet. Den kan också skapa en egen profil, bl. a. vad gäller valet av placerare, placeringspolitiken och utövan-det av inflytande på bolagsstämmor i de företag där fonden innehar aktier.

Andelsägarnas inflytande bör förstärkas jämfört med vad som gäller för de nuvarande aktiesparfonderna. De bör utse majoriteten av styrelsen i fondbolaget, inklusive ordföranden. I övrigt bör regeringen utse två ledamöter och fondbolagets ägare en ledamot i styrelsen. I frågor som gäller utövande av rösträtt för fondens aktier har endast de av fondandelsägarna utsedda styrelseledamöterna beslutanderätt. Vidare görs andelsägar-stämman och valberedning obligatoriska.

Om huvudman för fondbolaget saknar egen kompetens som placerare, bör det vara möjligt att köpa sådana tjänster från banker, fristående fond-kommissionärer eller andra kompetenta placerare. Varje kapitalsparfond bör vidare anlita en bank som förvaringsbank, som förvaltar fondens tillgångar och handhar vissa andra administrativa uppgifter.

Bankinspektionen är tillsynsmyndighet över kapitalsparfonderna.

För att minska riskerna för att kapitalsparfondernas verksamhet redan från början binds upp innan andelsägarna kan börja göra sig gällande, t. ex. vad gäller val av placerare och utformning av placeringspolitiken, föreslås särskilda regler som gäller det första skedet av kapitalsparfondernas verksamhet.

Företagsanknutna kapitalsparfonder

Det bör också vara möjligt att inrätta företagsanknutna kapitalsparfonder. Anställda inom ett börsnoterat företag eller en koncern bör kunna spara i en sådan fond. För företagsanknutna kapitalsparfonder bör det även vara möjligt att det ifrågavarande företaget eller moderbolaget i koncernen äger fondbolaget. Vissa förändringar bör ske jämfört med de nuvarande företagsanknutna aktiesparfonderna.

De företagsanknutna kapitalsparfonderna bör få placera mellan 25 och 50 % av fondförmögenheten i aktier i det egna företaget eller i den egna koncernen. För att öka riskspridningen bör det vara möjligt att – i likhet med vad som gäller för de vanliga kapitalsparfonderna – även placera i andra aktier och, upp till 25 %, i statspapper. Någon röstvärdesspärr bör inte gälla för de företagsanknutna kapitalsparfondernas innehav av aktier i det egna företaget eller den egna koncernen. Styrelsen skall bestå av minst fem personer, varav en ledamot utses av fondbolaget och övriga, inklusive ordföranden, av andelsägarna.

Administration och kontroll

Administrationen och kontrollen av allemanssparandet bör bli relativt enkel. Kontrollen läggs främst på riksgäldskontoret och bankerna. Till skillnad från vad som gäller för skattesparandet kan skattemyndigheterna till stor del hållas utanför kontrollen, vilket innebär en avsevärd förenkling.

Avkastningen på allemanssparandet är skattefri och behöver ej tas upp i deklarationen. Dock måste den inestående behållningen tas upp i förmögenhetsredovisningen i deklarationen.

För att underlätta administrationen och kontrollen föreslås att en sparare i allemanssparandet skall ha endast en bankförbindelse (huvudbanken). I den mån spararen därvid sparar i en kapitalsparfond som anlitar en annan förvaringsbank än huvudbanken, skall pengarna slussas från huvudbanken till förvaringsbanken. Huvudbanken svarar därvid för kontrollen av att de givna reglerna följs. Om konton har öppnats via flera banker, skall endast det först öppnade kontot anses vara giltigt och berättiga till de förmåner sparsystemet erbjuder.

Allemanssparandets omfattning och effekter på kreditmarknaden

Det är naturligtvis svårt att bedöma hur omfattande det föreslagna allemanssparandet kan bli vad gäller antalet deltagare och sparade belopp. Det finns dock förutsättningar för en större sparvolym än i det nuvarande skattesparandet, där sparvolymen 1982 uppgick till drygt 4 miljarder kr. En orsak till detta är att nya grupper kan börja spara bl. a. på grund av den relativt låga bindningen av sparandet. Å andra sidan kan bl. a. bristande kunskaper om det nya sparsystemet verka återhållande i ett inledningskede. Ett rimligt antagande är vidare att inflödet till rikssparkonton kommer att bli större än till kapitalsparfonderna.

Det är också mycket svårt att bedöma hur stort det egentliga nysparandet kommer att bli. Det tar tid att påverka sparbeteendet och det är därför möjligt att nysparandet till en början är lågt och sedan kommer att stiga.

Allemanssparandet kommer att minska nyinlåningen till bankerna. Detta är en avsedd effekt bl. a. för att minska belastningen på kreditpolitiken. Vi bedömer dock att denna effekt kommer att bli begränsad.

Det går inte att med ledning av tillgängliga uppgifter komma till slutsatsen att konkurrenssituationen mellan olika bankgrupper mera påtagligt skulle förändras till följd av sparandet på rikssparkonton. Konkurrenssituationen vad gäller hushållens inlåning till bankerna påverkas dessutom av en rad andra faktorer. Enligt vår mening bör inte det föreslagna sparsystemet få verka styrande för hur omfattande kreditexpansionen skall vara i olika bankgrupper.

Statsfinansiella kostnader

De direkta statsfinansiella kostnaderna för allemanssparandet beror på skattebortfallet på avkastningen och startpremien. För skattemyndigheterna bör vissa kostnadsbesparingar kunna ske, eftersom allemanssparandet medför ett mindre kontrollbehov än skattesparandet.

Det finns emellertid en rad faktorer som gör att kostnadsberäkningarna blir osäkra. De beräkningar vi gjort tyder på att kostnaderna för allemanssparandet är ca 40% lägre än för skattesparandet vid samma sparvolym. Det innebär att allemanssparandet skulle kunna bli ungefär 65% större än skattesparandet, dvs. öka från en årlig volym på ca 4 till ca 6.5 miljarder kr., innan kostnaderna blir lika stora som för skattesparandet.

Övergången från skattesparandet till allemanssparandet

Några nyinsättningar i skattesparandet bör ej få göras efter utgången av 1983. Allt sparande som har skett t. o. m. 1983 bör berättiga till de skatteförmåner som skattesparsystemet garanterar.

Fr. o. m. 1985 kommer de inestående beloppen i skattesparandet att successivt frigöras efter bindingsperiodens utgång. Medlen bör därvid tas ut eller föras över till andra bankkonton, aktiefonder o. dyl. Vi bedömer inte att detta behöver medföra några större problem och har därför inte föreslagit att några speciella åtgärder skall vidtas av statsmakterna.

Det är önskvärt att de personer som f.n. deltar i skattesparsystemet på ett smidigt sätt kan förmås att övergå till att spara i det nya allemanssparandet. Förändringarna i sparrutinerna för de enskilda spararna är små. Det krävs dock ett formellt medgivande från spararna för att en övergång skall kunna ske. Bankerna bör i god tid informera spararna om hur de skall gå till väga.

Marknadsföringen av allemanssparandet får huvudsakligen skötas av bankerna och huvudmännen för kapitalsparfonderna. Informations- och utbildningsinsatser från statsmakternas sida kan också bli aktuella.

Expertgruppens lagförslag

Förslag till

Lag om allemanssparande

Härigenom föreskrivs följande.

Allmänna bestämmelser

1 § För sparande enligt denna lag (allemanssparande) medges skattelättnader enligt lagen (1983: 000) om skattelättnader för allemanssparande.

2 § Var och en får delta i allemanssparandet från och med det år då han fyller sexton år.

3 § Sparmedlen skall sättas in i en bank och överföras till ett rikssparkonto eller till en sådan kapitalsparfond som avses i denna lag. Sparmedlen får även fördelas mellan ett rikssparkonto och en kapitalsparfond. Medel på rikssparkonto skall överföras till riksgäldskontoret.

Varje insättning och överföring till rikssparkonto och kapitalsparfond skall uppgå till minst 100 kronor. Under en månad får högst 600 kronor sättas in.

I allemanssparandet får en sparares insättningar, i förekommande fall minskade med uttag, inte överstiga 30 000 kronor.

4 § Den som börjar spara under år 1984 och som den 31 mars 1986 har gjort insättningar (i förekommande fall minskade med uttag) som sammanlagt uppgår till 2 400 kronor får som startpremie 400 kronor. Premien bekostas av staten och tillförs spararens konto den 31 mars 1986.

Startpremie enligt första stycket utgår även för sparande som påbörjas efter år 1984 om detta sker senast det år då spararen fyller 25 år. De villkor som anges i första stycket skall vara uppfyllda den 31 mars andra året efter det år då sparandet har inletts. Premien tillförs spararens konto vid samma tidpunkt.

En sparare har inte rätt till mer än en startpremie i allemanssparandet.

5 § Vid uttag skall spararen erlägga en avgift motsvarande en procent av det uttagna beloppet, dock minst 20 kronor.

Utagsavgiften tillfaller banken vid uttag såväl från ett rikssparkonto som från en kapitalsparfond.

6 § Utan hinder av 3 § får spararen överföra hela behållningen på sitt rikssparkonto till ett sådant konto i en annan bank eller från en kapitalsparfond till en annan.

Vid överföring enligt första stycket skall uttagsavgift enligt 5 § inte erläggas.

7 § Om rätten till sparmedlen genom överlåtelse eller på annat sätt övergår till annan än spararen eller om spararen pantsätter sin fordran skall inestående medel betalas ut.

Om en sparare öppnar mer än ett konto för allemanssparande skall insatta medel på samtliga konton utom det först öppnade betalas ut. Någon ränta eller värdeökning skall ej gottskrivas spararen på de utbetalda beloppen.

Kapitalsparfonder

8 § En kapitalsparfond är en fond för sparande i aktier och andra värdepapper.

För kapitalsparfond gäller vad i aktiefondslagen (1974:931) och annan författning föreskrivs om aktiefond, dock med de avvikelser från aktiefondslagen som följer av denna lag.

9 § Antalet andelsägare i en kapitalsparfond får inte överstiga 50 000.

10 § En kapitalsparfond förvaltas av ett fondbolag som bildas särskilt för detta ändamål.

Tillstånd att förvalta en kapitalsparfond får meddelas endast aktiebolag som ägs av ett svenskt bankinstitut, svenskt fondkommissionsbolag eller av en svensk organisation för fysiska personer med ändamål att främja medlemmarnas fackliga, ekonomiska eller ideella intressen. Organisationen får inte ha bildats huvudsakligen i syfte att utöva fondverksamhet.

Ägare av aktier i ett fondbolag som förvaltar en kapitalsparfond får inte samtidigt inneha aktier i ett annat sådant fondbolag.

Ett fondbolag får inte förvalta mer än en kapitalsparfond.

11 § Styrelsen för fondbolaget skall bestå av minst sju ledamöter.

Av styrelseledamöterna utses två av regeringen och en av bolagsstämman i fondbolaget. Övriga ledamöter och bland dem styrelsens ordförande utses av fondandelsägarstämma. För de av stämman valda ledamöterna skall suppleanter utses.

Andelsägarstämmans val av ledamöter och suppleanter i fondbolagets styrelse skall beredas av en valberedning, utsedd av andelsägarstämma.

12 § I en kapitalsparfond skall årligen hållas stämma för andelsägarna.

En fondandelsägarstämma skall hållas första gången tidigast tre och inte senare än sex månader efter det att bankinspektionen meddelat tillstånd för fondbolaget att utöva aktiefondsverksamhet.

Fondbestämmelserna skall innehålla närmare regler om fondandelsägarstämma.

13 § Fondbolag får till kapitalsparfond förvärva endast följande slag av värdepapper, nämligen

1. svenska aktier som noteras vid Stockholms fondbörs,
2. svenska aktier som utbjuds till försäljning under sådana förhållanden att sannolika skäl finns för antagande att de inom ett år från förvärvet kommer att inregistreras vid fondbörs,
3. andra svenska aktier samt av svenskt aktiebolag utfärdade konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning,
4. bevis om rätt att teckna eller erhålla aktier eller andra värdepapper som avses i 1–3,
5. obligationer och andra skuldförbindelser, utfärdade av staten.

Har värdepapper som förvärvats enligt första stycket 2 ej inregistrerats eller noterats inom ett år från förvärvet, skall de avyttras så snart det

lämpligen kan ske, om de inte vid något tillfälle under ettårsperioden kunnat inrymmas inom tioprocentsgränsen enligt sista stycket.

Ett fondbolag får inte till kapitalsparfond förvärva aktier i bolaget.

Ett fondbolag får inte till fonden mot vederlag förvärva värdepapper som avses i första stycket 3 eller bevis om rätt att teckna eller erhålla sådana värdepapper i sådan omfattning att värdet av värdepapperen och bevisen genom förvärvet kommer att överstiga tio procent av fondens värde. Ej heller får ett fondbolag till fonden mot vederlag förvärva värdepapper enligt första stycket 5 i sådan omfattning att värdet av de värdepapper som där avses genom förvärvet kommer att överstiga 25 procent av fondförmögenheten. Den sistnämnda begränsningen gäller dock inte förrän ett år efter det att fondbolaget erhållit bankinspektionens tillstånd att bedriva fondverksamhet.

14 § Fondbolag skall tillse att en kapitalsparfond får en med hänsyn till intresset av riskspridning lämplig sammansättning av värdepapper.

Fondbolaget får ej till fonden mot vederlag förvärva värdepapper med samme utfärdare i sådan omfattning att värdet av de värdepapper i fonden som utfärdats av denne genom förvärvet kommer att överstiga tio procent av fondens värde. Detta stycke gäller ej värdepapper som har utfärdats av staten.

Utan hinder av andra stycket och 13 § sista stycket får vid emission aktier, konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning förvärfas på grund av fondens tidigare aktieinnehav. Sådana aktier eller skuldebrev skall dock avyttras så snart det lämpligen kan ske och senast ett år efter förvärvet, om värdepapperen ej vid något tillfälle under ettårsperioden kunnat inrymmas inom de gränser som anges i andra stycket och 13 § sista stycket. Om särskilda skäl föreligger, kan bankinspektionen medge uppskov med avyttringen.

15 § I beslut rörande rösträtt för aktier i fonden deltar endast de ledamöter i fondbolagets styrelse som har utsetts av andelsägarstämman.

16 § Fondbestämmelserna för en kapitalsparfond skall ange att

1. fonden är en kapitalsparfond för vilken denna lag gäller,
2. fondbolaget skall föra register över innehav av fondandelar och inte skall utfärda fondandelsbevis,
3. utdelning till fondandelsägarna inte skall ske,
4. inlösen av fondandel skall ske i de fall och på de villkor som anges i denna lag.

Företagsanknutna kapitalsparfonder

17 § I en företagsanknuten kapitalsparfond får kapitaltillskott göras endast av anställda i ett visst bolag eller inom en viss koncern. För sådan fond gäller i tillämpliga delar 1–16 §§ om ej annat följer av vad som nedan stadgas.

18 § Utan hinder av 10 § gäller i fråga om företagsanknutna kapitalsparfonder att

1. en företagsanknuten kapitalsparfond får förvaltas av ett fondbolag som ägs av företaget,
2. ett bankaktiebolag eller fondkommissionsbolag som äger ett fondbolag som förvaltar en kapitalsparfond får även äga ett fondbolag som förval-

tar en till banken eller fondkommissionsbolaget anknuten kapitalsparfond.

3. ett fondbolag som förvaltar en eller flera företagsanknutna aktiesparfonder får även förvalta en företagsanknuten kapitalsparfond.

19 § Styrelsen för fondbolaget skall bestå av minst fem ledamöter. En av ledamöterna skall utses av bolagsstämman i fondbolaget. Övriga ledamöter och bland dem styrelsens ordförande utses av fondandelsägarstämma.

Om ett fondbolag förvaltar både en företagsanknuten kapitalsparfond och en eller flera företagsanknutna aktiesparfonder skall för varje företagsanknuten fond i fondbolagets styrelse ingå minst en ledamot, som har utsetts av andelsägarstämman i fonden.

Utan hinder av 8 § fjärde stycket första meningen aktiefondslagen (1974: 931) får till styrelseledamöter i fondbolag, som förvaltar en företagsanknuten kapitalsparfond för anställda hos bankaktiebolag, utses anställda i bankbolaget.

20 § Minst 25 procent av fondförmögenheten skall placeras i sådana värdepapper som avses i 13 § och som har utfärdats av det aktiebolag, i vilket de som tillskjuter kapital till fonden är anställda eller – om bolaget ingår som moderbolag i en koncern – i vars dotterbolag de är anställda. Mer än 50 procent av fondförmögenheten får inte placeras i sådana värdepapper som avses i detta stycke.

Den i 22 § aktiefondslagen (1974: 931) föreskrivna begränsningen i fråga om en aktiefonds innehav av aktier i samma bolag gäller ej för en företagsanknuten kapitalsparfond.

Av fondens beteckning skall framgå vilket företag den är anknuten till.

21 § Om spararens anställning i företaget upphör skall sparmedlen betalas ut eller överföras till en annan kapitalsparfond.

22 § Bestämmelsen i 4 § andra stycket aktiefondslagen (1974: 931) gäller inte fondbolag som förvaltar en företagsanknuten kapitalsparfond.

Bankinspektionen får avstå från att för fondbolaget förordna revisor som avses i 46 § tredje stycket aktiefondslagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1984 och gäller även dessförinnan i fråga om åtgärder som behövs för att lagen i sin helhet skall kunna tillämpas från och med den dagen.

Förslag till

Lag om skattelättnader för allemanssparande

Härigenom föreskrivs följande.

Skattelättnader enligt denna lag medges för sparande enligt lagen (1983: 000) om allemanssparande.

Räntan på sparmedlen samt startpremien enligt 4 § lagen (1983: 000) om allemanssparande utgör inte skattepliktig inkomst vid taxering enligt kommunalskattelagen (1928: 370) eller lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt. Räkta och utdelning som tillfaller en kapitalsparfond utgör inte heller skattepliktig inkomst.

Realisationsvinst på andel i kapitalsparfond utgör inte skattepliktig inkomst. Avdrag får ej göras för realisationsförlust på sådan andel.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1984 och tillämpas på insättningar som har skett efter ikraftträdandet.

Genom lagen upphävs lagen (1978:423) om skattelättnader för vissa sparformer. Den gamla lagen gäller fortfarande insättningar som har skett före den 1 januari 1984. Den som påbörjat sparande enligt 2 § första stycket nämnda lag under år 1983 skall åtnjuta skattereduktion för sparmedlen vid 1984 års taxering.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1978:428) om aktiesparfonder

Härigenom föreskrivs att 2, 3, 10 och 11 §§ lagen (1978:428) om aktiesparfonder skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Aktiesparfond förvaltas av fondbolag som bildas särskilt för detta ändamål.

Styrelsen för fondbolaget skall bestå av minst sju ledamöter.

Av styrelseledamöterna utser regeringen två ledamöter. Minst hälften av återstående ledamöter utses av fondandelsägarna eller intresse-sammanslutning för dem.

Av styrelseledamöterna utses två av regeringen och en av bolagsstämman i fondbolaget. Övriga ledamöter och bland dem styrelsens ordförande utses av fondandels-ägarstämma. Valet av dessa ledamöter skall beredas av en valberedning, utsedd av fondandelsägarstämma.

I beslut angående rösträtt för aktier i fonden deltar endast de ledamöter i fondbolagets styrelse som har utsetts av andelsägarstämman.

3 §

Till aktiesparfond får förvärvas endast värdepapper enligt 19 § aktiefondslagen (1974:931) vilka är

1. aktier i svenskt aktiebolag,
2. sådana konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning som har utfärdats av svenskt aktiebolag.

Om det lämpligen kan ske, skall förvärvas sådana aktier, som utfär-

Till aktiesparfond får förvärvas endast värdepapper enligt 19 § aktiefondslagen (1974:931) vilka är

1. aktier i svenskt aktiebolag,
2. sådana konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning som har utfärdats av svenskt aktiebolag,
3. obligationer och andra skuldförbindelser, utfärdade av staten.

Utan hinder av 21 § andra stycket aktiefondslagen (1974:931)

Nuvarande lydelse

das i samband med nyemission, eller konvertibla skuldebrev.

Föreslagen lydelse

får fondbolaget till fonden mot vederlag förvärva värdepapper enligt första stycket 3 i sådan omfattning att värdet av de värdepapper som där avses genom förvärvet kommer att uppgå till 25 procent av fondförmögenheten.

Bankinspektionen får medge att det i 19 § sista stycket aktiefondslagen angivna procenttalet överskrids.

10 §

Förvaltar ett fondbolag uteslutande en eller flera företagsanknutna aktiesparfonder, gäller i stället för 2 § andra och tredje styckena att styrelsen för fondbolaget skall bestå av minst fem ledamöter och att *minst hälften av styrelseledamöterna skall utses av fondandelsägarna eller intressesammanslutning för dem.*

Om ett fondbolag förvaltar flera aktiesparfonder, skall för varje företagsanknuten fond i fondbolagets styrelse ingå minst en ledamot, som utsetts av *delägarna i denna fond eller av intressesammanslutning för dem. Ett beslut om utövande av rösträtt för aktier i en sådan fond skall ha biträts av mer än hälften av de ledamöter som utsetts för fondens delägare.*

Utan hinder av 8 § fjärde stycket första meningen aktiefondslagen (1974:931) får till styrelseledamöter i fondbolag, som förvaltar en företagsanknuten aktiesparfond för anställda hos ett bankaktiebolag utses anställda i bankbolaget.

11 §

Ett fondbolag får inte förvärva andra aktier till en företagsanknuten aktiesparfond än aktier som avses i 19 § andra stycket 1 eller 3 aktiefondslagen (1974:931) och som har utfärdats av det aktiebolag, i vilket de som tillskjuter kapital till fonden är anställda eller – om bola-

Förvaltar ett fondbolag uteslutande en eller flera företagsanknutna aktiesparfonder, gäller i stället för 2 § andra och tredje styckena att styrelsen för fondbolaget skall bestå av minst fem ledamöter och att *en styrelseledamot skall utses av bolagsstämman i fondbolaget samt övriga styrelseledamöter och bland dem styrelsens ordförande av fondandelsägarstämma. Valet av de sistnämnda ledamöterna skall beredas av en valberedning, utsedd av fondandelsägarstämma.*

Om ett fondbolag förvaltar flera aktiesparfonder, skall för varje företagsanknuten fond i fondbolagets styrelse ingå minst en ledamot, som utsetts av *andelsägarstämman i denna fond.*

I en företagsanknuten aktiesparfond skall minst tjugofem procent av fondförmögenheten placeras i sådana värdepapper som avses i 3 § första stycket 1 och 2 och som har utfärdats av det aktiebolag, i vilket de som tillskjuter kapital till fonden är anställda eller – om bola-

Nuvarande lydelse

get ingår som moderbolag i en koncern — i vars dotterbolag de är anställda. Av andra värdepapper får till fonden förvärfvas endast sådana i samma punkter avsedda konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning som har utfärdats av det bolag i vilket aktier får förvärfvas.

Av fondens beteckning skall framgå vilket bolags aktier som får förvärfvas till fonden.

Föreslagen lydelse

get ingår som moderbolag i en koncern — i vars dotterbolag de är anställda.

Av fondens beteckning skall framgå vilket företag den är anknuten till.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1984.

En styrelse i fondbolag, vilken valts före lagens ikraftträdande kvarstår utan hinder av 2 § andra stycket under den tid valet avser. Bestämmelserna i 2 § fjärde stycket tillämpas inte förrän styrelse enligt denna lag har valts.

Sammanställning av remissyttrandena över expertgruppens betänkande (Ds Fi 1983: 15) Allemanssparandet

Remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av postverket, bankinspektionen, statskontoret, riksrevisionsverket, riksskatteverket, hovrätten för övre Norrland, kammarrätten i Göteborg, länsstyrelsen i Malmöhus län, länsstyrelsen i Värmlands län, länsstyrelsen i Västmanlands län, länsstyrelsen i Norrbottens län, fullmäktige i Sveriges riksbank, fullmäktige i riksgäldskontoret, datainspektionen, allmänna pensionsfonden, 1–3:e fondstyrelserna, allmänna pensionsfonden, 4:e fondstyrelsen, statens industriverk, styrelsen för Stockholms fondbörs, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Svenska bankföreningen, Post- och kreditbanken, PK-banken, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges föreningsbankers förbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation Familjeföretagen (SHIO), Sveriges industriförbund, Svenska fondhandlareföreningen, Sveriges värdepappersfonders förening, Sveriges finansanalytikers förening, Aktiefrämjandet, Sveriges aktiesparares riksförbund, Kooperativa förbundet (KF), Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Hyresgästernas Sparkasse- och Byggnadsföreningars Riksförbund, Svenska Försäkringsbolagens Riksförbund och Folksam.

SACO/SR har bifogat ett yttrande från Civilingenjörsförbundet.

Yttrande har även inkommit från Svenska Bankmannaförbundet.

1 Allmänna synpunkter

1.1 Statskontoret

Statskontoret anser inledningsvis att allemanssparandet för hushållen kan vara en attraktiv sparform på medellång sikt. Eftersom den effektiva räntan i allemanssparandet tenderar att sjunka för sparkapital som står inne under längre tid samtidigt som hushållens kostnader för att finansiera sina större köp via konsumtionskrediter fortfarande är begränsade anser statskontoret att den föreslagna sparformen knappast kommer att leda till ett förändrat sparbeteende. Den väsentligaste förbättringen för att stimulera sparandet är troligen att kapitalet ej binds för viss tid.

Förslagets utformning tar emellertid inte direkt sikte på att öka nysparandet utan utredningen räknar t. ex. med att sparmedel direkt kan överföras från nuvarande skattesparande till allemanssparande. En utsträckt

avdragsrätt för den del av lönen som ej konsumeras tillsammans med en positiv realränta i kombination med ett beslut om en åtstramning av konsumtionskrediterna krävs troligtvis för att uppnå ett verkligt nysparande.

Statskontoret anser att ofta återkommande förändringar i villkoren för sparandet marknadsförda under olika sparformer i sig kan verka återhållande på det totala sparandet. Ändringarna är svåra att överblicka och värdera och utestänger därför i realiteten en del av befolkningen från sparande under de gynnsammaste villkoren. Införandet av en ny sparform måste därför stödjas av en omfattande marknadsföringsinsats. Statsmakterna måste ge berörd myndighet särskilda direktiv och resurser för detta.

1.2 Länsstyrelsen i Västmanlands län

Av direktiven framgår att regeringen senare avser att göra en omfattande översyn av formerna för hushållssparandet. Nu föreliggande förslag tar därför enbart sikte på att lösa vissa närliggande problem rörande detta sparande. Länsstyrelsen vill emellertid påpeka att de förslag som nu kan komma att genomföras bör vara av sådan natur att de om möjligt på ett enkelt sätt kan anslutas till senare beslut om sparstimulerande åtgärder och på ett fullvärdigt sätt vad gäller förmånerna kan ingå bland övriga former av sparande som då kan bli aktuella. Länsstyrelsen vill dessutom i detta sammanhang betona att även andra former för sparande än de som syftar till statsupplåning och upplåning av kapital till företagen bör ges en hög prioritering, t. ex. ungdomssparandet, bostadssparandet och lånesparandet. Risker är eljest att hushållssparandet endast kommer att omfattas av de personer som i dag använder sig av skattesparandet och att några nya målgrupper som t. ex. låginkomsttagare och ungdomar inte nås.

1.3 Fullmäktige i Sveriges Riksbank

Den svenska ekonomin karakteriseras i dag av ett stort sparandeunderskott. Detta sparandeunderskott härrör framför allt från statens stora – och hittills – snabbt växande underskott. Men även hushållens sparande har kraftigt försämrats och ligger för närvarande på en extremt låg nivå. För att komma till rätta med den svenska ekonomins problem måste det inhemska sparandet höjas väsentligt.

Fullmäktige noterar med tillfredsställelse att departementschefen i direktiven till expertgruppen utlovar en omfattande översyn av olika former för att stimulera hushållens sparande. Enligt fullmäktiges mening är kraftfulla åtgärder härvidlag nödvändiga.

En sådan allmän översyn för att stimulera hushållens sparande är oundvikligen en omfattande uppgift som kräver sin tid. Expertgruppens uppgift har varit mer begränsad. Den skulle se över det nuvarande skattesparandets konstruktion och skapa lämpliga former för att underlätta finansiering av budgetunderskott och näringslivets försörjning med riskkapital.

Den konstruktion som det nuvarande skattesparandet har gör en översyn nödvändig. Det skatteavdrag, som insättningar i det nuvarande skattesparandet berättigar till, kan inte rimligen fortsätta efter 1984. De sparbelopp som frigörs fr. o. m. 1985 skulle nämligen komma i åtnjutande av skatteavdraget enbart genom att de användes som insättningar 1985. Sparstöd skulle således ges utan att någon som helst sparinsats görs. Detta framstår som helt orimligt.

1.4 Fullmäktige i riksgäldskontoret

Fullmäktige delar expertgruppens uppfattning att det totala sparandet i svensk ekonomi måste öka.

De möjligheter som står till buds för en positiv förändring av sparandet är dock begränsade. Den sparandeminskning som skett sedan mitten av 1970-talet är främst resultatet av ett ökande statligt budgetunderskott. Som ett led i ett åtgärdsprogram för att befrämja sparandet i svensk ekonomi anser fullmäktige det angeläget att budgetunderskottets storlek begränsas. Det torde nämligen enligt fullmäktiges mening vara mycket svårt att på sikt uppnå jämvikt i vår bytesbalans utan att minska budgetunderskottet. Det skulle förutsätta att det finansiella sparandet inom övriga delar av ekonomin, dvs. hushålls- och företagssektorerna, måste ökas i en omfattning som motsvarar underskottet i den offentliga sektorn. En sådan utveckling skulle vara mycket svår att uppnå utan att driva upp räntenivån och försvåra näringslivets kapitalförsörjning.

Även om ett ökat offentligt sparande därför framstår såsom det viktigaste inslaget i ett sådant åtgärdsprogram får det ändå inte bli det enda. Hushållssparandet utgör en väsentlig pluspost i den totala sparbild. Hushållens sparande mätt i relation till disponibel inkomst har dock under senare år successivt minskat och nu nått en historiskt sett låg nivå. Med hänsyn till hushållssparandets betydelse och till risken att detta på sikt kan komma att försvagas ytterligare av en vikande reallöneutveckling anser fullmäktige att särskilda åtgärder bör vidtas för att öka hushållssparandet och ge spararna möjlighet att spara till en positiv realränta. Under de senaste fem åren har hushållssparandet stimulerats bl. a. genom det s. k. skattesparandet. Denna sparform har resulterat i att knappt 1,2 miljoner personer har sparat ca 15 miljarder kr. Statens kostnad för detta sparande har exkl. kostnader i form av skattebortfall på avkastningen från sparandet uppgått till drygt 2,8 miljarder kr.

Uppgiften för expertgruppen har enligt direktiven varit att försöka finna en lämpligare form än det nuvarande skattesparandet för fortsatt stimulans av hushållssparandet och till statsfinansiellt rimligare kostnader. Det åsyftade sparandet bör dessutom enligt direktiven – till skillnad från skattesparandet – ske i former som bl. a. underlättar finansieringen av budgetunderskottet. Utredningsuppdraget har härigenom begränsats till att avse

vissa klart avgränsade frågor rörande hushållssparandet. Avsikten är att senare göra en mer omfattande översyn av olika former av hushållssparande för att stimulera detta sparande. Fullmäktige anser det angeläget att en sådan utredning snarast kommer till stånd.

1.5 Statens industriverk

I allmänhet finner man i empiriska studier att sparandets andel av hushållens disponibla inkomster är stabil på lång sikt. I Sverige sjönk dock hushållens sparkvot under åren 1964–1969. En rimlig förklaring till detta är att införandet av ATP minskat behovet av privat pensionssparande. Under 1970-talet kan man inte urskilja någon trend i hushållens sparkvot. Under perioden 1970–1981 har den i genomsnitt varit knappt 4 procent. Sparkvoten har emellertid varierat kraftigt år från år. Hushållen förefaller nämligen anpassa sitt sparande så att konsumtionen hålls någorlunda stabil vid förändringar i disponibla inkomster. Enligt preliminära beräkningar sjönk år 1982 hushållens reala disponibla inkomster med 3 procent medan konsumtionen bara minskade med knappt en procent. Härigenom minskade sparkvoten från storleksordningen 5 procent 1981 till en procent 1982.

Eftersom hushållen så gott det går försöker upprätthålla sin konsumtion är det förmodligen mycket svårt att förmå dem att öka sin sparbenägenhet vid förändringar i disponibla inkomster. Enligt preliminära beräkningar sjönk år 1982 hushållens reala disponibla inkomster med 3 procent medan konsumtionen bara minskade med knappt en procent. Härigenom minskade sparkvoten från storleksordningen 5 procent 1981 till en procent 1982. Hushållens långsiktiga sparkvot.

Det förefaller således mindre troligt att införandet av "allmanssparandet" leder till någon nämnvärd ökning av hushållens sparkvot vare sig på kort eller lång sikt. Däremot blir det lönsamt för hushållen att omfördela sina tillgångar från bankkonton till "allmanssparandet". Tillgodohavandena i "allmanssparandet" föreslås ju – till skillnad vad som gäller det nuvarande s. k. "skattsparandet" – bli lika likvida som bankinlåning och dessutom ha en högre avkastning efter skatt. Förutsättningarna är således goda för att den åsyftade omfördelningen från bankinlåning till "allmanssparandet" blir framgångsrik.

Enligt SINDs bedömning finns det inte några *industripolitiska* skäl att införa ett "allmanssparande". Det kan emellertid av fördelningspolitiska skäl vara önskvärt att spararna erhåller en positiv avkastning efter skatt på sitt sparkapital. Det är också önskvärt att sparandet i aktier stimuleras för att underlätta företagens försörjning med riskvilligt kapital. Detta kan emellertid uppnås genom att se över befintliga regler som påverkar villkoren för hushållens sparande och kräver inte i och för sig att något nytt sparsystem införs.

1.6 Stockholms fondbörs

Utredningen har inte haft till uppgift att behandla sådana för hushållens sparande – och inte minst deras sparande i aktier – viktiga villkor som kapitalbeskattningen, marginalsatserna och dubbelbeskattningen av aktieutdelning.

Det bör dock ändå framhållas att det är tveksamt om i längden skatterabatter och sparpremier, alltså åtgärder av det mera begränsade och riktade slag som såväl skattesparandet som det nu föreslagna allemanssparandet arbetar med, är den lämpligaste och mest effektiva formen för att stimulera enskilda att spara i aktier. Mer logiskt och med stor sannolikhet mera verksamt vore att i stället ytterligare minska marginalsatserna, höja sparavdraget på kapitalinkomster och att slopa eller lindra dubbelbeskattningen av aktieutdelning. Vill man ha ett uthålligt sparande i aktier måste avkastningen efter skatt hos spararen bli mera gynnsam än den nu är. På lång sikt är det endast genom en gynnsam utveckling av den direkta avkastningen efter skatt som en aktie kan upprätthålla och förkovra sitt värde. — — —

Från synpunkten av skattesparandets förmåga att generera riskvilligt kapital till aktiemarknaden finns det ingen anledning att överge det nu fungerande systemet. Det är möjligt att det i längden inte är rimligt att behålla en så stor rabatt på anskaffningspriset på aktier som den 30 %-iga; sedermera 20 %-iga skattereduktionen kan sägas innebära. För att tillmötesgå de krav som framförs på ändringar i dessa och vissa andra avseenden är det emellertid inte nödvändigt att införa ett helt nytt system. De önskade förändringarna kan lätt åstadkommas genom ändringar av reglerna inom ramen för det redan befintliga skattesparandet.

Reservation av ledamoten Hermansson

Jag delar expertgruppens uppfattning vad det gäller kritiken mot det nuvarande skattesparandet och i fråga om de krav som bör ställas på det framtida sparsystemet. Jag tillstyrker alltså att ett nytt sparsystem införs med i huvudsak de huvuddrag som expertgruppen föreslår.

Det förefaller mig dock tveksamt om skattestimulanserna är lämpligt utformade. Rimligare synes vara att de utformas som ett skatteavdrag motsvarande t.ex. 50 % av en schablonmässigt beräknad avkastning på inkomstarets nettoökning av sparandebeloppet.

Jag finner vidare att det kan ifrågasättas om staten bör stimulera anställda att spara i aktier i det egna företaget. Detta kan leda till att de sociala konsekvenserna av en företagsnedläggning blir ännu svårare än annars.

Som majoriteten framhåller kan konsekvenserna av ett andelsägarerik på 50 000 bli olämpliga för redan existerande fonder som vid ikraftträdandet har flera delägare. Detta kan undvikas genom undantag från taket för redan existerande stora fonder.

1.7 Tjänstemännens centralorganisation (TCO)

I TCOs remissvar på lönsparutredningens betänkande 1978 ifrågasattes om förslaget skulle leda till en reell ökning av hushållssparandet. Utvecklingen därefter visar att en sådan tveksamhet var riktig. Hushållssparandet, och för övrigt också samhällets totala sparande, ligger nu på en historiskt sett mycket låg nivå. Det finns anledning att också ifrågasätta om nu föreslagna system leder till en ökning av sparandet. Nu, liksom då, finns emellertid skäl att konstatera att frågan om att säkerställa en positiv realavkastning för småsparare i sig är så angelägen att det motiverar att åtgärder vidtas. Föreliggande förslag bör ge möjlighet till en positiv realavkastning på insatta medel samtidigt som den statsfinansiella kostnaden kan minskas i förhållande till dagens system.

TCO framförde också kritik mot de bindningsregler på fem år som lönsparutredningen föreslog. Dessa ingår i nuvarande skattesparande. Dessa bindningsregler drabbar i första hand låginkomsttagare och löntagare med små förmögenheter, varför skattestimulansen i första hand kommer att omfatta dem som redan tidigare tillhörde de mer välbeställda. Det förtjänar att påpekas att sparstimulanser alltid medför fördelningspolitiska problem då det med nödvändighet är så att de mer välbeställda kan utnyttja förmånerna. Det är därför viktigt att sparreglerna åtminstone inte får en sådan utformning att de utesluter de sparare som har de minsta förmögenheterna. TCO vill i detta sammanhang betona att det är till fördel om det framtida sparandet kan bli långsiktigt trots borttagandet av bindningsreglerna. TCO instämmer i den övriga kritik mot nuvarande skattesparande som redovisats av expertgruppen.

1.8 SACO/SR

SACO/SR instämmer i den allmänna utgångspunkten att sparandeunderskottet måste hävas för att det skall bli möjligt att komma till rätta med obalansen i den svenska ekonomin. På sikt måste de ekonomisk-politiska åtgärderna inriktas på att skapa en sådan struktur i den svenska ekonomin att vanligt sparande ger en real avkastning samtidigt som neutralitet upprätthålls mellan olika sparformer.

Genom kombinationen av skattesystemet och hög inflation har dessa grundläggande krav inte tillgodosetts under det senaste decenniet. I stället har en mycket stor förmögenhetsomfördelning ägt rum från småsparare till låntagare.

Det är dessa brister i den ekonomiska strukturen som har gjort det nödvändigt att på kort sikt söka öka sparandet genom särskilda subventioner typ skattesparandet och det nu föreslagna allemanssparandet. SACO/SR vill understryka betydelsen av att de ekonomiska strukturproblemen angrips så att vanligt sparande kan bli lönsamt utan särskilda subventioner.

Det nuvarande skattesparandet har enligt SACO/SR blivit väl etablerat och dessutom fungerat tillräckligt tillfredsställande för att det skall kunna användas som en bas i ett justerat och utvidgat system. SACO/SR ser positivt på utredningens intentioner att uppnå ökad flexibilitet och konkurrens i systemet genom möjligheten att flytta kapitalet mellan olika aktiefonder, liksom på förslaget att bredda kretsen av huvudmän och öka aktiespararnas inflytande över verksamheten. Organisationen ser vidare positivt på den ökade likviditet som systemet ger den enskilde och som bör kunna locka nya grupper till sparande.

SACO/SR anser emellertid att successiva reformer av det nuvarande skattesparandet i angiven riktning är att föredra framför ett avskaffande av skattesparandet och införande av ett helt nytt system med alla de övergångsproblem detta för med sig. Fördelen med att bygga vidare på det befintliga systemet är att nuvarande sparare automatiskt står kvar, såvida de inte fattar ett aktivt beslut om att lämna sparandet.

1.9 Svenska arbetsgivareföreningen

I den av utredningen refererade kritiken mot skattesparandet berördes den hårda bindningen av sparade medel samt utträdesproblematiken. Vad gäller bindningen är det rimligt att se denna som det pris spararen får betala för erbjudna fördelar. Vad gäller utträdesproblematiken, kan denna sägas innebära ett reellt problem som hittills inte lösts inom ramen för skattesparandet. Enligt Svenska arbetsgivareföreningens bedömning motiverar emellertid de härmed sammanhängande problemen snarare en komplettering än ett avskaffande av skattesparandet. För att ytterligare vidga kretsen av sparare borde vid sidan av nuvarande skattesparande alternativa sparformer skapas med en mindre hård bindning av de sparade medlen och där samtidigt förmånerna är något mindre. Utträdesproblematiken löses exempelvis genom att tidigare sparade medel får överföras till ett nytt konto, där utdelningen/räntan fortsätter att vara skattefri. Det av expertgruppen för att stimulera hushållens sparande föreslagna allemanssparandet bör enligt Svenska arbetsgivareföreningens bedömning kunna tas som utgångspunkt för en sådan komplettering av nuvarande skattesparande snarare än ett nytt system som skulle ersätta detta.

1.10 Svenska sparbanksföreningen

Expertgruppen framhåller att en rad frågor som berör hushållssparandets villkor inte ingått i utredningsuppdraget. Det gäller bl. a. förslaget att höja sparavdraget samt allmänna önskemål att särskilt stimulera vissa sparformer eller grupperns sparande, t. ex. bostadssparande och ungdomssparande. Enligt föreningens uppfattning är den begränsning expertgruppen ansett sig arbeta under en alltför snäv tolkning av direktiven. Rege-

ringen förutskickar visserligen i direktiven sin avsikt att senare göra en omfattande översyn av olika former för att stimulera hushållens sparande. Detta borde dock inte ha hindrat expertgruppen från att lägga en bredare syn på hushållssparandet till grund för sitt arbete. Den nu tillämpade arbetsordningen är olycklig. Förslaget till allemanssparande är en dellösning utan att helheten har beaktats. Ett införande av systemet kan komma att utgöra en begränsning av handlingsfriheten i ett andra skede med den omfattande översyn som förutskickas.

Sparbanksföreningen har en avgörande huvudinvändning mot förslaget till rikssparkonto. Invändningen gäller att sparstödet till hushållen kopplas direkt till finansieringen av statens budgetunderskott. Varje sådant stöd kopplat till speciella sparformer tenderar att gynna de grupper av sparare som redan har god likviditet och kan överföra sitt sparande till den premierade sparformen och missgynna de grupper vars likviditet behövs för andra närliggande sparändamål. Föreningen anser att expertgruppens förslag inte undanröjer den kritik i detta avseende som riktats mot gällande skattesparande och som även regeringspartiet tidigare i oppositionsställning framfört (motion 1981/82: 2016). Som exempel kan nämnas att ungdomar som sparar till bosättning och bostad i de sparformer med lånelöften som sparbankerna erbjuder inte heller i ett allemanssparande kan tillgodo-göra sig de av samhället erbjudna sparpremieringarna.

Sparbanksföreningen föreslår mot denna bakgrund ett annat sparsystem. Grunden i ett sådant system är ett höjt sparavdrag i deklarationen. Nuvarande avdrag om 800 kronor för ensamstående och 1 600 kronor för sammanboende infördes 1975. Det gav då en skattefri avkastning på banksparande upp till ca 12 000 resp. 24 000 kronor. I dagens penningvärde motsvarar ett sådant sparbelopp ca 26 000 resp. 52 000 kronor. För att ge en skattefri avkastning på detta sparkapital i dagens ränteläge skulle sparavdraget behöva tredubblas. Enligt föreningens uppfattning bör sparavdraget inte bara återges sitt reala värde från 1975 utan sättas väsentligt högre och göras värdebeständigt.

Föreningen hänvisar till sin skrivelse till regeringen per 1983-03-07 angående sparstimulerande åtgärder. Sparavdraget föreslås däri till ett halvt basbelopp för ensamstående och ett helt basbelopp för sammanboende.

Många hushåll har i dag så begränsade sparbelopp att ränteinkomsterna understiger nuvarande sparavdrag. Med ett statiskt betraktelsesätt kan man säga att ett ökat sparavdrag inte är någon omedelbar sparstimulans för denna hushållsgrupp. Genom olika undersökningar vet man emellertid att denna grupp är intresserad av att öka sitt sparande eller att börja spara. Dessa undersökningar visar att även för denna grupp det begränsade sparavdraget uppfattas som ett väsentligt hinder. Uppfattningen att inflation och skatteregler gör det olönsamt att spara är djupt rotad. Det är därför viktigt att samhällets syn på sparandet manifesteras genom bl.a. skatteregler som stimulerar sparandet på sikt. Det är här också i hög grad fråga om attitydförändringar. Det måste löna sig att spara.

1.11 Sveriges föreningsbankers förbund

SFF har i olika sammanhang framfört uppfattningen att sparavdraget – som successivt urholkats på grund av det gångna decenniets ogynnsamma inflationsutveckling – bör höjas kraftigt. Det faktum att det är främst bankernas hushållsinlåning som kommer att drabbas av det nya sparsystemet innebär ytterligare motiv till att snabbt införa en påtaglig höjning av sparavdraget, vilket skulle kunna leda till en nettoökning av hushållens sparande. Om sparavdraget däremot bibehålls på nuvarande nivå är risken stor att hushållssparandet enbart omfördelas, dvs. att de privata hushållen minskar sitt banksparande till förmån för det aviserade statliga sparandet. Det är enligt SFFs uppfattning ytterst angeläget, att relationen mellan banksparande och statligt sparande inte förändras till nackdel för banksparandet. Det vore samhällsekonomiskt mycket skadligt, om bankernas utlåningsunderlag vad gäller finansiering av näringslivets produktiva investeringar skulle bli otillräckligt på grund av lågt banksparande.

1.12 Aktieförämjandet

Expertgruppen menar att det nuvarande skattefondsparandet genom skatterabatten (ca 400 mkr/år) är för dyr för staten. Motsvarande "kostnad" för de föreslagna löntagarfonderna blir 1 miljard kr och för institutionella placeringar 2–5 miljarder kr. Det samhällsnyttiga enskilda aktiesparandet är, genom den unika trippelbeskattningen, vår i särklass hårdast beskattade sparform. Skattefondsparandet har genom sin stimulerande inverkan på aktiemarknaden inneburit att statens inkomster från aktiesparandet totalt sett har ökat mångfalt. "Allemanssparandet" innebär därför sannolikt en minskning av skatteintäkterna. Samtidigt försvåras riskkapitalbildningen till nackdel för företagens investeringar och utveckling.

Med t. ex. 15 % skattereduktion i skattefondsparandet blir statens kostnader härför, i inskränkt mening, ca 300 mkr/år. Kostnaden för "allemanssparandets" sparrabatt blir vid samma antal sparare 130 mkr/år (1984 och 85). Mellanskillnaden är för liten för att motivera förändringar med så riskfyllda konsekvenser och marginella förtjänster. Förtjänsten överstiger inte de administrations- och marknadsföringskostnader som krävs för att omedelbart bygga upp ett helt nytt sparsystem för 650 000 sparare.

1.13 Kooperativa förbundet

I fråga om sparandet i riskkapital har KF vid ett flertal tillfällen påtalat att företagsformen ekonomisk förening inte givits med aktiebolagen likvärdiga förutsättningar för sin försörjning med riskkapital. Detta har bl. a. skett i samband med Kooperationsutredningen, där KF framlade ett förslag till riskbärande sparande. Konsummedlemmar skulle enligt detta för-

slag erbjudas teckna s.k. garantikapital i konsumentföreningarna under likartade former som tillämpas för skattesparandet. Det är visserligen enligt förslaget om allemanssparande möjligt för t. ex. flertalet konsumentföreningar att stå som huvudmän för nybildade kapitalsparfonder. Dessa skulle dock enligt föreslagna placeringsregler kunna placera endast 10 % av fondkapitalet i kooperativ verksamhet (aktier i kooperativt ägda bolag). Det måste, enligt KF:s uppfattning, anses rimligt att en kapitalsparfond, som vänder sig till sparare i deras egenskap av konsumentföreningarnas ägare, får möjlighet att placera en större andel av fondförmögenheten i kooperativ verksamhet.

KF vill i detta sammanhang föreslå att liknande placeringsregler, som utredningen föreslår för de företagsanknutna aktiesparfonderna, skall få tillämpas för kooperativa kapitalsparfonder. Detta skulle i så fall innebära att dessa fonder tilläts placera mellan 25 och 50 % av sitt kapital i kooperativt ägda aktiebolag och kooperativa föreningar. Placeringar i de sistnämnda skulle då ske i form av garantikapital eller B-insatser. I övrigt skulle samma placeringsregler gälla som för andra företagsanknutna aktiesparfonder. Sparandet i dessa fonder borde vidare, enligt KF:s mening, stå öppet inte bara för medlemmar i de kooperativa föreningarna utan även för anställda i dessa och deras eventuella dotterföretag.

1.14 Lantbrukarnas riksförbund

LRF instämmer tillfullo i behovet av ett hushållssparande i individuella former som kan underlätta näringslivets riskkapitalförsörjning. LRF har dock anledning att understryka att den kooperativa företagsformen utgör en betydelsefull del av svenskt näringsliv. LRF finner det därför anmärkningsvärt att expertgruppen ej beaktat behovet av att underlätta kooperationens riskkapitalförsörjning, i likhet med aktiebolagen, och anvisat former för allemanssparande inom den kooperativa företagssfären. De nu föreslagna kapitalsparfonderna medför fortsatt diskriminering för riskkapitalanskaffning i kooperationen. Det skall dock noteras att expertgruppen efter framläggandet av betänkandet tagit kontakt med LRF för en diskussion, i positiv anda, om möjligheten att bilda kooperativa kapitalsparfonder.

LRF anser således att allemanssparandet bör bli tillgängligt för alla typer av företag, såväl aktiebolag som ekonomiska föreningar. För att de senare skall ges möjlighet att utnyttja allemanssparandet via kapitalsparfonder krävs vissa anpassningar av expertgruppens förslag. De kooperativa kapitalsparfonderna bör arbeta utefter samma förutsättningar som de i expertgruppen föreslagna kapitalsparfonderna, utom i ett avseende. Kooperativa kapitalsparfonder bör få möjlighet att placera sparmedel i lämpliga långfristiga former (ev. B-insatser eller motsvarande) i ekonomiska föreningar i stället för i aktier.

2 Gemensamma grunddrag i allemanssparandet

2.1 Statskontoret

Enligt statskontorets bedömning är fasta penningbelopp ineffektiva som incitament för långsiktigt sparande och dessutom dyrbar i den nu föreslagna formen. En mindre justering uppåt av räntan bedöms som mer ändamålsenlig.

2.2 Riksrevisionsverket

Riksrevisionsverket anser att startpremien är alltför dyrbar för staten i förhållande till den osäkra stimulanseffekten. Den kräver dessutom extra administration och kontroll.

2.3 Riksskatteverket

RSV anser även att begreppet "konto" i 7 § andra stycket jämfört med 3 § förslag till lag om allemanssparande getts en för vid innebörd. RSV föreslår därför att lagtexten i 7 § andra stycket ändras enligt följande:

— — — Om en sparare öppnar mer än ett rikssparkonto eller en kapitalsparfond skall insatta medel på samtliga övriga rikssparkonton eller kapitalsparfonder utom det först öppnade betalas ut — — —.

Enligt specialmotiveringen på sid. 96 skall uttagsavgift erläggas på utbetalning som skett till följd av att rätten till sparmedel överlåtits till annan än spararen. RSV vill erinra att 5 § förslag till lag om allemanssparande endast reglerar avgifter vid uttag. Utbetalning är ju inte detsamma som uttag varför det av 7 § klart bör framgå i vilka av de där reglerade utbetalningsfallen som uttagsavgift skall erläggas.

2.4 Hovrätten för Övre Norrland

I 5 § finns bestämmelser om uttagsavgift. Enligt specialmotiveringen bör avgiften avräknas mot spararens fordran på ränta men — om räntebeloppet inte räcker till — jämkas i motsvarande mån. Denna jämkningsmöjlighet bör enligt hovrättens åsikt framgå av lagtexten och inte bara omnämnas i motiven.

2.5 Länsstyrelsen i Malmöhus län

I dagens skattesparande ger risksparande i aktier 10 procentenheter större skattereduktion än skattesparande i bank. I allemanssparandet föreslås ingen skattemässig skillnad mellan sparande i kapitalsparfonder och på rikssparkonton. Den riskpremie som avses stimulera hushållen att

placera sina sparpengar i aktiesparfonder försvinner helt. Detta utgör enligt länsstyrelsens mening en brist i förslaget, vilket bör åtgärdas under den fortsatta behandlingen av ärendet. Det nya allemanssparandet kan annars komma att leda till en oönskad överströmning av sparmedel från aktiesparande till sparande i bank. Om aktiefondsparandet inte redan i utgångsläget ges en större stimulans än sparande på rikssparkonto måste man i allt fall fortlöpande studera fördelningen mellan sparande i kapitalsparfonder och på rikssparkonton för att i tid kunna vidta eventuellt behövliga extra stimulansåtgärder för det mer riskfyllda aktiesparandet.

Enligt förslaget får varje kapitalsparfond ha högst 50 000 andelsägare, och varje huvudman får endast ha *ett* fondbolag och därmed bara förvalta *en* fond. De större bankerna har i dag fondbolag med andelsägare överstigande denna gräns. Bildas inte nya fonder i tillräcklig utsträckning kommer platserna i de bankanknutna fonderna inte att räcka till. I dag finns ca 540 000 konton i de sju existerande aktiesparfonderna. Skulle begränsningen gå igenom skulle endast 350 000 konton få plats om inga nya fonder bildades. Den föreslagna begränsningen till 50 000 andelsägare bör enligt länsstyrelsens uppfattning utgå. Begränsningen minskar också det meningsfyllda i förslaget att en andelsägare skall ha rätt att byta fond om han så önskar.

2.6 Länsstyrelsen i Västmanlands län

Enligt 2 § förslaget till lag om allemanssparande får var och en delta i sparandet från och med det år då han fyllt 16 år. Med hänsyn till vissa förmåner och kontroller t. ex. att endast ett konto öppnats kommer det att krävas en ganska omfattande registrering av personuppgifter. Mot bakgrund härav torde deltagandet böra inskränkas till personer som är kyrkobokförda här i riket. Bestämmelse härom bör därför lämpligen tas in i nämnda lagrum. Det kan eventuellt övervägas att sparformen kan stå öppen även för den person som varit kyrkobokförd här vid tidpunkten för kontots öppnande men som därefter flyttat ur riket.

Av samma paragrafs utformning framgår även att sparandet endast står öppet för fysisk person. Enligt 7 § i lagförslaget skall inestående medel utbetalas om rätten till sparmedel övergår till annan än spararen. Härav skulle då följa att om en sparare avlider och rätten till sparmedlen övergår till ett oskiftet dödsbo i avvaktan på bouppteckning och kommande skifte eller avveckling skulle omedelbart utbetalande krävas. Förslaget kan förväntas medföra betydande komplikationer. Visserligen kan dödsfall inom riket bevakas genom folkbokföringsaviseringar men detta kräver i och för sig rätt omfattande arbete. I många fall tillkommer dessutom svårigheter att spåra rätt mottagare av medlen dvs. vem som svarar för dödsboet. Först sedan bouppteckning avlämnats kan i dessa fall dödsbodelägarna spåras, ett arbete som för övrigt skulle medföra orimligt stora arbetsinsatser.

Länsstyrelsen vill därför föreslå att medel tillhörande dödsbo får stå kvar inom allemanssparandet med förmån av skattefri avkastning och värdehöjning (vad gäller fondandelar) liksom i förekommande fall rätt till sparpremie men att ytterligare insättning inte får ske efter dödsfallet. I varje fall måste lämpligt rådrum ges åt dödsbodelägarna att säga upp kontot, t. ex. ett år efter bouppteckningen.

Förslaget om skattefri avkastning på rikssparkontona kan självfallet bli till fördel för personer vars intäkter av kapital överstiger det s. k. sparavdraget vid inkomsttaxeringen eller som vid taxeringen redovisar underskott på grund av gäldränteavdrag i förvärvskällan kapital. Denna förmån parad med den skattefria startpremien om 400 kr till sparare, vars konto den 31 mars 1986 uppgår till 2 400 kr samt den föreslagna avkastningen, diskontot plus 1,25 %, bör som expertgruppen funnit i normala fall ge spararna en positiv real avkastning (s. 56). Även för sparare som inte direkt kan dra nytta av den skattefria avkastningen torde rikssparkontot i vart fall under en övergångstid vara en lönsam sparform mot bakgrund av förslaget om sparpremien.

När det däremot gäller kapitalsparfonderna föreligger det knappast någon säkerhet för en positiv real avkastning. Visserligen skulle reglerna om startpremie samt skattefri avkastning gälla även här och dessutom skulle tillkomma skattefri värdestegring. Det skall emellertid först konstateras att den reella avkastningen på aktier (utdelning i förhållande till aktiekurs) är vida lägre än den utdelning som expertgruppen föreslagit för rikssparkontona. Enbart genom startpremien och utdelningen torde därför inte någon real avkastning kunna uppnås. En förutsättning härför synes vara att aktievärdena på fondbörsen därutöver nära nog ständigt befinner sig i stigande, en utveckling som knappast framstår som trolig. Det kan invändas att envar andelsägare i kapitalsparfonder kan minska förlustrisken genom att lösa in sin andel så snart aktiekurserna ligger stilla eller tenderar att gå ner men detta kan knappast vara den bärande tanken bakom ett brett allemanssparande med idéer bl. a. att tillföra näringslivet riskkapital. Det skulle dessutom i extrema fall kunna leda till vissa säljtryck på aktiemarknaden. Mot bakgrund av det nu sagda anser länsstyrelsen att sparandet i kapitalsparfonder bör ges större förmåner än sparandet på rikssparkontona. En sådan förmån skulle kunna utformas så att sparare i kapitalsparfonder erhöill inte endast en startpremie på 400 kr utan även premier för fortsatt sparande i senare skeden.

2.7 Fullmäktige i Sveriges Riksbank

Enligt fullmäktiges mening är det rimligt att begränsa storleken på de månatliga insättningarna på det sätt expertgruppen föreslår. Men om denna begränsning finns kan det vara onödigt och även olämpligt att ha en total maximering till 30 000 kronor. Detta omöjliggör ett mera långsiktigt

sparande. En person som, säg, sparar 400 kronor per månad kan hålla på med detta endast i 6 år innan taket är nått. Enligt fullmäktiges mening borde detta tak kunna undvaras utan att några olägenheter uppstår.

Över huvud taget bör ju syftet vara att stimulera till ett långfristigt sparande. Fullmäktige vill därför även något beröra frågan om avgiften vid uttag från allemanssparandet. Expertgruppen föreslår här en uttagsavgift om 1 procent dock minst 20 kronor. Systemet med en begränsning av det belopp som kan sättas in varje månad leder visserligen i sig till att kontona knappast kommer att utnyttjas som transaktionskonton. Enligt fullmäktiges mening framstår den föreslagna uttagsavgiften likväl som låg. En något högre avgift skulle understryka allemanssparandets långfristiga karaktär.

Den favör som allemanssparandet erbjuder hushållen är en skattefri avkastning. För att ytterligare stimulera hushållen till att ansluta sig till sparsystemet föreslår expertgruppen att en introduktionspremie betalas under vissa villkor. Enligt vad fullmäktige erfarit är en sådan extrapremie mycket komplicerad att hantera för bankerna som ju praktiskt skulle sköta kontoföringen. Skulle dessa svårigheter vara av en sådan karaktär att de hotar att försena införandet av allemanssparandet kan extrapremien utgå ur systemet. Över huvud taget torde värdet av extrapremien som en sparstimulans kunna ifrågasättas. Förmodligen skulle dessa pengar ge större effekt om de t.ex. användes för informationskampanjer på arbetsplatser.

2.8 Fullmäktige i riksgäldskontoret

Enligt fullmäktiges uppfattning står de föreslagna startpremierna inte i rimlig proportion till de effekter de kan förväntas ha i sparstimulerande syfte. Expertgruppen konstaterar i betänkandet att spararna i skattesparandet utgör en primär målgrupp och bör förmås att fortsätta sitt sparande i det nya sparsystemet. Försöken att förmå denna grupp till fortsatt sparande kan enligt fullmäktiges mening knappast anses motivera en tillfällig sparstimulans av denna omfattning.

Reglerna för startpremien föranleder vidare en omfattande systemkonstruktion för kontroll inte bara av kontobehållningen exkl. räntor den 31 mars 1986 för sparande som påbörjats under 1984 på enskilda konton, utan även av den sammanlagda behållningen på rikssparkonton och kapitalsparfonder.

Enligt fullmäktiges uppfattning bidrar startpremierna till att det administrativa systemet för det föreslagna sparandet i hög grad kompliceras.

Med hänvisning till det anförda anser fullmäktige att såväl statsfinansiella som administrativa skäl talar för att startpremierna bör utgå ur systemet. Enligt fullmäktiges uppfattning bör skattefriheten för avkastningen vara fullt tillräcklig som sparstimulans. Önskemålet att snabbt

rekrytera en stor mängd sparare i alla åldrar för att därigenom uppnå tillräckliga volymer bör enligt fullmäktiges mening lösas genom andra, mer traditionella marknadsföringsåtgärder.

2.9 Allmänna pensionsfonden, 1–3:e fondstyrelserna

För att öka stimulansen till nysparande bör man enligt styrelserna införa ett element av regelbundenhet i det nya allemanssparandet i likhet med vad som gäller i nuvarande sparsystem. Hänsyn till andra spararkategorier gör det vidare skäligt att överväga om inte likartade förmåner bör tillföras även annat organiserat och målinriktat sparande. Styrelserna är vidare tveksamma till om den föreslagna startpremien fyller någon viktig funktion. Kostnaderna för denna torde effektivare användas som förbättring av övriga stimulanser i systemet.

Insättningen föreslås maximerad till 7 200 kr per år och totalt till 30 000 kr. per sparare. Med hänsyn till omfattningen av subventionerna är en begränsning nödvändig. Styrelserna vill dock ifrågasätta om inte taket satts för lågt, särskilt med hänsyn till avvecklingen av nuvarande skatte-sparande.

Möjligheten att flytta sparandet inom resp. sparform är en fördel som styrelserna tillstyrker. Störst betydelse har denna möjlighet för andelsägarna i kapitalsparfonderna. Överflyttningsmöjligheten är dock begränsad i den meningen att andelsägande får förekomma endast i en fond (liksom insättaren på rikssparkonto är bunden till en bank). Styrelserna kan inte bedöma om administrativa och kontrolltekniska skäl gör en sådan begränsning nödvändig.

Subventionsnivån i det nya systemet föreslås visserligen sänkt i förhållande till nuvarande nivå men detta uppväges av att likviditeten är större hos sparandet i det nya systemet och av att skattefriheten på avkastningen icke är tidsbegränsad. Dessa stimulanser verkar starkare på insättningar i rikssparkonton än i kapitalsparfonderna. Eftersom maximeringen av insättningen gäller summan medel i de båda sparformerna sammantaget är det därför sannolikt att en mindre andel av sparandet går till aktiefonderna. Styrelsen ifrågasätter om inte en höjning av stimulansen till kapitalsparfonderna därför bör ske. Behov härav kan visa sig föreligga vid avvecklingen av skattesparandet. För att motverka ett icke önskvärt utbud av aktier vid denna avveckling bör bl. a. en ökning av maximiinsättningen övervägas.

2.10 Allmänna pensionsfonden, 4:e fondstyrelsen

Förslaget att medge överflyttning av det totala sparandet inom resp. sparform vid valfri tidpunkt bör enligt 4:e AP-fonden också gälla flyttning mellan sparformerna vilket skulle öka systemets marknadsmässighet.

2.11 Styrelsen för Stockholms fondbörs

Förslaget om att spararen skall kunna disponera sina medel när som helst utan bindningstider mot en avgift på 1% på uttaget belopp innebär risk för att likviditeten i samhällsekonomin ökar på ett icke önskvärt sätt. Bindningsreglerna bör vara sådana att de dämpar benägenheten att ta ut pengar ur systemet och minst lika stränga som de som gäller uttag från bankernas långa räkningar. Den rörlighet beträffande sparade medel som det föreslagna systemet medger innebär kostnader. Dessa kostnader bör belasta den som rör på pengarna.

2.12 Centralorganisationen SACO/SR

Om allemanssparandet införs försvinner den särskilda stimulansen till aktiesparande. Den skattefria avkastningen betyder samtidigt mer för direktavkastningen än för de reavinster som kan uppstå i kapitalsparfonderna. Om spararna är rationella bör det därför bli en mycket liten del av allemanssparandet som går till aktiesparande i kapitalsparfonderna.

Det är vidare olyckligt att utredningen inte föreslår att sparkapital skall kunna flyttas från rikssparkonton till kapitalsparfonder. Även denna begränsning motverkar möjligheterna att få tillräcklig omfattning på det riskvilliga aktiesparandet. Därmed blir det svårt att tillgodose intentionerna om breddat aktieäggande till förmån för näringslivets utveckling.

Om en överföring från rikssparkonton till aktiesparande i kapitalsparfonder däremot tillåts kan nybildade fonder tillgodogöra sig ett större ackumulerat kapital redan från början. Fonderna blir då mera attraktiva som en lösning på praktiska kapitalförsörjningsproblem. Om kapitalsparfonderna endast får byggas upp genom månatliga avsättningar på högst 600 kronor är det svårt att se hur de mer profilerade fonder, som utredningen förespråkar, skall kunna byggas upp.

2.13 Svenska arbetsgivareföreningen

Maximeringen av totala nettoinsättningar till 30 000 kronor innebär att ett mindre förmånsberättigat sparande tillåts än i nuvarande skattesparande. Den som varje månad spar 600 kronor inom skattesparandets ram kommer efter sex år upp i en total nettoinsättning på 43 200 kronor. Den av utredningen föreslagna 30 000-kronorsgränsen skulle uppnås redan efter drygt 4 års sparande. Gränsen framstår i det perspektivet som för lågt satt.

Den föreslagna startpremien förefaller enbart vara ägnad att uppmuntra till anslutning till allemanssparandet under 1984, inte till att stimulera till ett regelbundet sparande. Den som från och med januari 1984 till och med mars 1986 spar 600 kronor per månad erhåller genom sparpremien knappt 2,5 öre per sparad krona eller 1,1 öre per sparad krona och år. Den som

maximalt söker utnyttja systemet genom att gå in i detta i december 1984 genom en insättning på 100 kronor och genom en insättning på 500 kronor i december 1985 samt därefter maximala insättningar under de tre första månaderna 1986 får genom startpremien ett bidrag på 4.35 öre *per sparad krona och månad* för sina insättningar under 1985 och 1986.

Det föreslagna allemanssparandet är ur avkastningssynpunkt betydligt mindre förmånligt än nuvarande skattesparande. Den som går in i allemanssparandet i januari 1984 och därefter regelbundet spar 400 kronor per månad disponerar vid utgången av 1989 39 396 kronor inkl. startpremie vid en ränta på 10%. Hans insättningar har då uppgått till 28 800 kronor. Hans kapital motsvarar 1.37 kronor per sparad krona. Med nuvarande regler för skattesparande på bank skulle han i stället – om skattereduktionen frånräknas hans sparande – ha disponerat 1.48 kronor per sparad krona. Med den större skattereduktion som gällde 1980–82 skulle han ha disponerat 1.62 kronor per sparad krona.

Enligt förslaget skulle alla uttag från allemanssparandet vara förenade med en uttagsavgift på 1 procent eller minst 20 kronor. Att en sådan regel finns är rimligt. I själva verket gäller, att det föreslagna allemanssparandet i mindre grad än nuvarande skattesparande är ägnat att åstadkomma ett långsiktigt, bundet sparande. Icke desto mindre borde det vara möjligt att efter ett visst antal års sparande eller efter en uppsägningstid göra uttag som ej belastas med uttagsavgift.

2.14 Svenska bankföreningen

Bankföreningen delar uppfattningen att sparandet bör vara långsiktigt. Eftersom expertgruppen inte föreslår någon formell bindningstid anser emellertid bankföreningen att den föreslagna *uttagsavgiften* på 1 procent är alltför låg. Det finns risk att spararen vid så låg avgift kommer att betrakta sitt allemanssparande som transaktionsmedel och snabbt tar ut pengarna för konsumtion.

För traditionella bankkonton med 12, 18 eller 24 månaders uppsägning tillämpas en uttagsavgift på vanligtvis 2 procent, men även högre avgift förekommer. Räntan på dessa konton är inte högre än den som expertgruppen föreslår skall gälla för rikssparkonto, vars ränta dessutom föreslås bli skattefri. En så låg uttagsavgift som 1 procent skulle enligt bankföreningens uppfattning riskera medföra en från flera utgångspunkter oönskad ränteuppdrivning på vissa inlåningskonton i bankerna. – Bankföreningen föreslår därför att uttagsavgiften fastställs till minst 2 procent.

Ingen avgift föreslås av expertgruppen vid uttag i samband med *överflyttning* av medel på rikssparkonto från en bank till en annan eller av medel från en kapitalsparfond till en annan. Bankföreningen anser att en avgift på 1 procent bör gälla vid sådana överflyttningar. En sådan avgift kan motverka att möjligheten att flytta sparandet missbrukas genom alltför

täta överflyttningar. Överflyttningar är givetvis förenade med kostnader för bankerna och fondbolagen. Det är rimligt att dessa kostnader bärs av dem som flyttar sina sparmedel i stället för av dem som är kvar i fonden.

Expertgruppens förslag att spararen vid väl av "ny" bank för riksspar-konto eller "ny" kapitalsparfond måste överflytta hela sitt tidigare sparande är olämpligt. Dels förorsakas onödigt stora kostnader, dels tvingas spararen t. ex. vid arbetsbyte att gå ur den kapitalsparfond som är knuten till hans tidigare anställningsföretag. Den föreslagna regeln är inte nödvändig från kontrollsynpunkt.

2.15 Svenska sparbanksföreningen

När kund flyttar sitt rikssparkonto från en bank till en annan eller byter kapitalsparfond skall enligt förslaget ingen uttagsavgift utgå. En sådan åtgärd från kundens sida är förenad med administrativa kostnader för bank och kapitalsparfond. Föreningen utgår från att inget hinder föreligger att en administrativ avgift kan uttas av kunden. Storleken på avgiften får bestämmas av konkurrenssituationen på marknaden.

Expertgruppen föreslår en minimigräns om 100 kronor per insättningstillfälle och månad. Till grund för detta ligger hänsyn till bankernas hanteringskostnader för små belopp. Föreningen bedömer emellertid att kostnaderna för kontroll av minimibeloppet blir större än de eventuellt minskade hanteringskostnader som kan uppnås med ett minimibelopp. Föreningen förordar därför att ingen formell minimigräns per insättningstillfälle och månad uppsätts.

2.16 Sveriges föreningsbankers förbund

Kapitalsparfondernas attraktivitet bygger huvudsakligen på spararnas skattefrihet vad gäller utdelning och värdetillväxt. Dessa regler tillstyrks av SFF. Däremot anser SFF, att premieringen av risktagandet – vilket aktiesparandet utan tvekan innebär – inte belönas tillräckligt i det nya förslaget.

I betänkandet heter det, att skattefriheten på totalavkastningen i regel borde erbjuda spararna i kapitalsparfonderna en positiv avkastning. Denna bedömning präglas enligt SFFs uppfattning starkt av de senaste årens exceptionella "boom" på Stockholmsbörsen. Om man ändå utgår från dagens 2,5-procentiga direktavkastning, så erfordras en genomsnittlig 7,5-procentig värdetillväxt för att kapitalsparfonderna skall kunna konkurrera med rikssparkontona. En sådan långsiktig utveckling förefaller emellertid ingalunda som säker.

SFF bedömer det som ofrånkomligt att kapitalsparfonderna borde få en något förbättrad konkurrenssituation jämfört med rikssparkontona. Ett sätt att uppnå detta vore enligt SFFs bedömning att slopa den för båda

sparformerna planerade startpremien om 400 kr för nyspararna vilket dessutom skulle innebära en minskning av statens utgifter i storleksordningen 200–300 miljoner kr. En annan möjlighet vore att diversifiera startpremien till 400 kr för sparare i kapitalsparfonder och exempelvis 200 kr för nyöppnade rikssparkonton.

Enligt expertgruppen skall bankerna erhålla en uttagsavgift om 1 % eller minst 20 kr på sådana uttag som inte är överflyttningar till rikssparkonton i andra banker.

SFF vill påpeka, att även denna ersättning förmodligen inte blir kostnadstäckande. SFF föreslår i stället en 2-procentig uttagsavgift, vilket också motsvarar föreningsbankernas vanliga provision för förtidsuttag.

En annan faktor, som SFF anser som otillfredsställande, är utredarnas avsikt, att ingen ersättning för överflyttning av sparade medel till annan bank skall utgå. SFF vill därför yrka att avgift skall utgå även i detta fall.

2.17 Sveriges hantverks- och industriorganisation

Familjeföretagen (SHIO)

Arbetsgruppen föreslår en övre gräns (30 000 kronor) för de insättningar som totalt kan göras inom sparsystemet. Enligt organisationens uppfattning är den övre gränsen alltför lågt satt. Beloppet är inte heller enligt förslaget skyddat mot inflationens verkan.

SHIO-Familjeföretagen anser att en rimligare nivå på den övre gränsen är 100 000 kronor. Beloppet bör värdesäkras och vi föreslår att det anges till 5 basbelopp enligt lagen om allmän försäkring.

2.18 Sveriges industriförbund

Industriförbundet har svårt att förstå att sparpremiens utformning skulle locka till långsiktigt sparande. Snarare kan det leda spararna till uttag efter 2 1/4 års sparande. En skattereduktion borde vara ett bättre lockbete till ett stort och långsiktigt sparande.

Det är fortfarande angeläget att särskilt premiera aktiesparande om man vill uppnå rättvisa mellan detta och annat sparande. De nyligen beslutade reglerna om skatt på utdelning under 1984 diskriminerar aktiesparandet ytterligare. Det finns en påtaglig risk att om sparpremierna för aktier inte blir större än totalt 400 kronor, aktiesparandet kan kraftigt minska, varvid en omvänd process till den vi erfarit under senare år skulle kunna inträffa.

Förbundet anser att avgiften för uttagna belopp bör höjas. Avgiften måste dels täcka banks resp. fondbolags kostnader, dels något hämma uttagsfrekvensen. När det gäller omflyttning från en fond till en annan får enligt expertgruppens förslag inga avgifter tas ut. Tillsammans med möjligheterna till fria uttag kommer detta att avsevärt fördyra fondförvaltningen till nackdel för andelsägarna. Det är fråga om dels förvaltningskostnader,

dels den alternativkostnad det innebär att ligga med en jämfört med aktiesparfonderna hög likviditet. Förvaltningskostnaderna måste ju betalas av fondbolaget. Vi anser det rimligare att låta dessa särdebiteras dem som byter fond än att de fördelas på alla andelsägare.

2.19 Sveriges värdepappersfonders förening

Föreningen anser det vara självklart att det riskfyllda aktiesparandet i kapitalsparfonder bör premieras bättre än det riskfria sparandet på rikssparkonto. Föreningen finner det också helt oacceptabelt att hela startpremien tillfaller rikssparkontot vid kombinerat sparande. I extremfallet kan den situationen uppstå att en sparare som sparat 100 kronor på rikssparkonto och 16 100 kronor i kapitalsparfond ändå premieras med 400 kronor till sitt rikssparkonto.

En sparare som väljer att byta kapitalsparfond skall enligt utredningens förslag flytta hela sitt inestående belopp från den gamla fonden till den nya. Föreningen anser inte att skäl föreligger härför, utan menar att det från spararens riskspridningssynpunkt är motiverat att han själv beslutar huruvida det redan sparade kapitalet skall flyttas eller inte. Härav följer att kontrollen av sparandet inte bör ske inom det föreslagna huvudbanksystemet, utan bör lämpligen ligga på ett fristående kontrollorgan.

2.20 Sveriges finansanalytikers förening

Det bör framhållas att det föreslagna systemet skiljer sig från skattesparandet genom att *de totala insättningarna föreslås maximerade till 30 000 kr*. Föreningen vill för sin del rekommendera att denna begränsning slopas. Härigenom skulle skapas en ytterligare förbättrad kontinuitet i sparandet och långsiktigheten betonas än mer. Här öppnas också en annan möjlighet att på ett generöst sätt lösa avvecklingsproblematiken i det nuvarande skattesparandet. I skarven mellan sparformerna skulle hela det inestående skattesparandet kunna tillåtas att överföras – *utan den årliga beloppsbegränsningen* – till allemanssparandet.

Föreningen vill också rikta uppmärksamheten mot att förmånsgraden för båda sparformerna inom allemanssparandet föreslås bli densamma trots att sparformerna representerar två principiellt olika sparformer (riskfritt resp. riskvilligt sparande). Rikssparkonton gynnas t.o.m. eftersom bankerna ersätts för administrationen av dessa, vilket alltså inte sker vid sparande i kapitalsparfonder där spararna själva står för denna kostnad. Riskvilligheten kompenseras således inte av en förmånligare behandling, vilket vore motiverat ur neutralitetssynpunkt. Föreningen vill förorda att fonderna åtminstone jämställs härvidlag, dvs. bankerna ersättes med 2,5 % av saldoökningen per år även för kapitalsparkonto. Detta är viktigt också för att incitamentet vid rådgivning till bankernas kunder skall bli neutralt.

2.21 Sveriges aktiesparares riksförbund

Sveriges aktiesparares riksförbund hävdar att frånvaron av en riskpremie rubbar balansen mellan de två sparformerna. Den extra premieringen av aktiesparandet i skattesparsystemet anser man ha haft en avsevärd betydelse för denna sparforms framgång. Vidare framhålls att hushållens strävan att undvika risk är en dominerande faktor vid val av sparform. Aktiespararna anser det därför helt säkert att andelen allemanssparare som väljer Kapitalsparfond kommer att bli mindre än andelen skattesparare som valt Aktiesparfond.

I syfte att ge en bättre balans mellan sparformerna och mildra övergångsproblem från skattesparandet föreslår aktiespararna ett annat premieringssystem:

- det viktigaste anses därvid vara att en kontant årlig riskpremie utgår med 400 kr i januari om spararens insättningar på kontot året innan uppgår till minst 2000 kr netto
- en snabbhetspremie bör också inrättas varvid de som satt in minst 1000 kr under första halvåret 1984 i Kapitalsparfond får 200 kr insatt på kontot i januari 1985
- den ungdomspremie som föreslagits i betänkandet bör därtill bibehållas.

Av någon anledning har arbetsgruppen föreslagit en högsta gräns för varje sparares insättningar i sparsystemet på 30 000 kr.

Syftet med sparsystemet är att öka hushållens sparande, i aktier och obligationer. Om detta är målet, varför ska man då begränsa de tillåtna insättningarna? Ett Allemanssparande *utan* denna begränsning genererar med säkerhet mer hushållssparande än ett Allemanssparande *med* begränsning.

Skulle det vara fördelningspolitiskt svårt att acceptera, att sparare i Allemanssparandet får skattefrihet på avkastningen på insättningar överstigande 30 000 kr?

I dessa tider, när stora löntagargrupper äger egna bostäder i halvmiljonklassen, är 30 000 ett ganska blygsamt belopp. Aktiespararna föreslår, att gränsen sätts till *tre basbelopp*, dvs. för närvarande ca 60 000 kr, vilket således varje år justeras upp med konsumentprisindex.

2.22 Aktiefrämjandet

Om "allemanssparandet" genomförs måste förslaget ändras i vissa avseenden för att drastiskt negativa effekter på riskkapitalbildningen skall undvikas:

Sparrabatten för aktiesparande måste höjas i förhållande till sparande på riksgäldskonto, t. ex. från 400 till 800 kr på två år.

Anledningen är att "allemanssparandet" i större utsträckning än skattesparandet är särskilt inriktat på småsparare, som av tradition och säkerhet sannolikt väljer det mindre riskfyllda riksgäldssparandet.

Utvecklingen av skattefondsparandet i det totala skattesparandet visar att fondernas ökning av sparandelen från 10 till 50 % varit beroende av att fondspararna kompenserats för den större risken. Behovet härav är inte mindre nu med tanke på dagens höga kursnivåer.

Det månatliga maxbeloppet bör kunna höjas till 800 kr. Det maximala månadssparandet i skattefondsparandet, 600 kr. har nu varit oförändrat i ett par år.

3 Sparande på rikssparkonto samt effekter på kreditmarknaden

3.1 Bankinspektionen

En fråga som varit föremål för diskussioner mellan expertgruppen och bankinspektionen är hur inlåningen på rikssparkonto skall redovisas. Enligt expertgruppen skall inlåningen även i fortsättningen ske i banken med banken som gäldenär visavi kunden. Pengarna skall efter viss tid överföras till riksgäldskontoret. Därvid uppkommer två möjligheter att redovisa medlen, nämligen brutto eller netto. Expertgruppen har mycket kortfattat berört denna problematik och har överlåtit på bankgrupperna att själva bestämma redovisningsmetod.

Skulle bankgrupperna välja att redovisa brutto uppkommer inga större problem. Bankinspektionen har emellertid förståelse för de synpunkter, som tidigare framförts från banker med utlandsengagemang, att det kan vara svårt att visa och förklara graden av soliditet med en sådan redovisningsmetod.

Väljer bankgrupperna däremot att redovisa enligt nettometoden innebär detta en avvikelse från bokföringslagens regler. Detta kan lösas genom lagändring eller genom att avvikelsen på annat sätt accepteras, t. ex. genom riktlinjer från bankinspektionen. För att en sådan metod skall kunna godtas måste dock enligt inspektionens mening krävas att det i det avtal som upprättas mellan banken och riksgäldskontoret klart utsägs, att riksgäldskontoret garanterar bankens krav på kontoret och att banken har omedelbar tillgänglighet till inlevererade medel för utbetalning vid uttag från kundens sida. Om ett sådant avtal upprättas kan banken på passivsidan inom linjen dels ta upp inlåningen på rikssparkonto, dels omedelbart dra bort bankens fordran på riksgäldskontoret, varför endast de medel som ännu ej inlevererats kommer att påverka balansräkningen. Frågan om hur bankinspektionens riktlinjer närmare skall utformas har ännu inte lösts. Inspektionen förutsätter att regeringen i god tid före lagens ikraftträdande åtminstone i princip anger vissa riktlinjer för redovisningen.

Bankinspektionen instämmer i expertgruppens uppfattning att det är önskvärt om alla bankgrupper använder samma redovisningsprincip för rikssparsystemet. Svårigheter skulle annars uppkomma vid jämförelser mellan de olika bankgrupperna. Dessa svårigheter är dock inte oöverstigeliga.

3.2 Hovrätten för Övre Norrland

För nuvarande skattesparande i bank utgår högsta bankränta på det sparade beloppet. Det nya sparandet på rikssparkonton skall enligt förslaget kanaliseras till riksgäldskontoret via bankerna.

3.3 Länsstyrelsen i Västmanlands län

En särskild fråga som endast vagt har berörts av expertgruppen är vilka följder ett sparande på rikssparkonton kan komma att få för det traditionella banksparandet. Gruppen konstaterar att nuvarande sparskattekonton endast omfattar 2,6–2,9 % av den totala bankinlåningen (s. 77) och menar att sparandet på rikssparkonton – även om det får större volym än sparandet på sparskattekonton fått – inte kommer att medföra "någon mer dramatisk dämpning av inlåningens expansionstakt". Enligt länsstyrelsens mening är detta ett mycket tveksamt uttalande. De förmåner som skulle följa av bestämmelserna om rikssparkonto är helt överlägsna nuvarande traditionella sparformer främst genom den skattefria avkastningen. Det måste därför starkt sättas i fråga om allmänhetens nysparande i bankerna verkligen kommer att öka. Det synes snarare vara så att detta sparande kommer att minska påtagligt under de närmaste åren. Bankerna torde helt sakna möjligheter att konkurrera med allemanssparandets rikssparkonton som utöver skattefri avkastning kan erbjuda utmärkt ränta utan uppsägningstid. Endast för grupper som faller utanför allemanssparandet, t. ex. sparkonton för barnbidrag etc., kan ett nysparande förväntas. Om man därtill lägger att bankerna under tiden 1985–1989 tvingas hålla 16 à 17 miljarder tillgängliga för lyftning inom ramen för medlen på skattesparkontona kan allvarliga störningar uppkomma på lånemarknaden. Av betänkan- det (s. 77–80) framgår visserligen att avsikten är att dämpa bankinlåningens expansionstakt och att viss del av hushållssparandet skall "dras ur banksystemet". Länsstyrelsen vill emellertid sätta i fråga om inte de föreslagna åtgärderna går så långt att bankernas in- och utlåningsverksamhet under lång tid kommer att påverkas kraftigare än vad som avsetts. Särskilt ansträngt kan det bli för sparbankerna som beloppsmässigt svarar för ca 1/3 av t. ex. skattesparkontona.

3.4 Fullmäktige i Sveriges riksbank

Det nuvarande skattesparandet kan ske i två former – dels genom förvärv av andelar i en aktiesparfond, dels genom bankinlåning. Det är angeläget att även fortsättningsvis stimulera hushållen till ett sparande i motsvarande former men att i systemet införliva en i dagens läge värdefull ändring rörande bankdelen. Att i den situationen, vari svensk ekonomi nu befinner sig, stimulera just bankinlåning med skattefavourer framstår som

obefogat. Fullmäktige finner därför expertgruppens förslag att omforma det nuvarande skattesparandet i bank till ett sparande på rikssparkonto i bank där medlen slussas vidare till riksgäldskontoret särskilt värdefull. Framför allt till följd av de stora statliga budgetunderskotten har en av kreditpolitikens huvuduppgifter blivit att söka öka statens upplåning utanför banksystemet och hålla tillbaka likviditetsökningen i banksystemet och i ekonomin i övrigt. Oavsett hur bankerna i sin medverkan i det nya systemet redovisar sparandet – innanför eller utanför balansräkningen – skall sparmedlen odelat överföras till riksgäldskontoret. Alternativet till ett system, som innebär att medlen överförs till riksgäldskontoret, är en mycket stor ökning av banklikviditeten och därmed mycket höga likviditetsskivotskrav.

Sparsystemets huvudmål är att öka sparandet och att kanalisera det inom systemet uppsamlade sparandet till näringslivet och staten. Förslaget har samtidigt, som berörts ovan, fått en sådan utformning att det är ägnat att dämpa banklikviditeten. Härigenom underlättas den kreditpolitiska styrningen av bankerna. Det är möjligt att sparsystemet kommer att verka olika på olika banker och bankgrupper. Detta måste självfallet beaktas i just den kreditpolitiska styrningen av bankerna. Leder det nya sparsystemet till en särskilt stor sänkning av likviditeten i en viss bank eller bankgrupp, måste självfallet likviditetskraven sänkas särskilt mycket för denna bank eller bankgrupp. Detta ligger i linje med vad som redan sker, när banklikviditeten minskas av andra faktorer än utlåningsexpansion.

Fullmäktige tillstyrker således det framlagda sparförslaget och kommer helt naturligt att i sin kreditpolitik beakta de effekter sparsystemet har på bankerna. Vad fullmäktige ansett sig böra ifrågasätta gäller endast den låga uttagsavgiften och behovet av initialsubvention.

Reservation av ledamöterna Burenstam Linder, Boo och Troedsson

De belopp, som kan bli tillgängliga för att genom allemanssparandet bidra till att finansiera det statliga budgetunderskottet är i förhållande till dessa underskott obetydliga. Det är en allvarlig svaghet att detta inte understrukits av fullmäktiges majoritet. Behovet av att vidta kraftiga besparingar i de offentliga utgifterna måste framhåvas.

Det nuvarande skattesparandet har fungerat väl. Avsikten har från början varit att efter en inledande period ändra systemet vad avser de skatteavdrag som är ett av inslagen.

Beträffande den konstruktion, som den nu föreliggande utredningen föreslår, vill vi dock framföra vissa synpunkter.

Det finns ingen principiell skillnad mellan å ena sidan ett system med tidsbundna sparavsättningar och skatteavdrag och å andra sidan ett system med icke tidsbundna sparavsättningar. Skatteavdragen kan ses som en extra räntegottgörelse för bindningen av sparbeloppen. Det är därför ologiskt när fullmäktiges majoritet säger, att de sparbelopp, som frigörs

fr. o. m. 1985, skulle med nuvarande system kunna komma i åtnjutande av skatteavdraget enbart genom att användas som insättningar 1985. Man skulle inte kunna komma i åtnjutande av avdraget utan att binda pengarna för ett antal år.

En annan fråga är om skatteavdragen för en sådan bindning skulle kunna anses vara en alltför generös premie för bindningen. Att ha sparbeloppen omedelbart tillgängliga – dock med vissa avgifter vid uttag – skulle då ses som en för statskassan mindre dyrbar favör. Detta är utredningens tanke och den är antagligen riktig. Men detta innebär också att det nya sparsystemet för allmänheten kommer att uppfattas som mindre gynnsamt och därför också i minskad utsträckning bidra till finansieringen av statsskulden. Detta skulle vara i sin ordning, om kraftfulla åtgärder vidtagits för att minska statsutgifterna.

Den försämring i villkoren som sker, är särskilt påtaglig för det riskvilliga sparandet. Vi anser detta vara en allvarlig nackdel.

Fullmäktige gör gällande att det nya systemet har sådana egenskaper att det kan sägas fungera "evigt". Detta synsätt visar en beklaglig brist på insyn i den negativa dynamik som statsskuldfinansieringens problematik utlöser. Budgetunderskotten är stora: staten försöker förbilliga sin upplåning genom att tvinga försäkringsbolag och banker att på för dem oförmåliga villkor låna pengar till staten; detta försämrar försäkringstagares och banksparares utbyte av deras sparande och minskar deras sparbenägenhet; för att motverka denna sida av kreditmarknadsregleringarna vidtar så staten en ny reglering som ger allmänheten särskilda gynnsamma kreditvillkor vid utlåning till staten; denna så gynnade allmänhet är samma allmänhet som fått sitt sparande skadat genom olika tvångsregler för försäkrings- och banksparande. Att tro att "allemanssparandet" som ett led i denna process skulle kunna fungera "evigt" är felaktigt. Mycket stora budgetunderskott kommer att leda till snedvridningar som också kommer att förstöra allemanssparandet. Av dessa skäl anser vi också att den beloppsgräns om 30 000 kr för individuella sparkonton som utredningen föreslår för att inte särskilt gynna storsparandet och som fullmäktige vill ta bort i sin iver att illustrera det nya systemets hållbarhet, är ett icke-problem. Beloppsgränsen kan både has och mistas. Systemet kommer att behöva ändras, innan beloppsgränsen utövat någon spärr för sparavsättningar.

3.5 Fullmäktige i riksgäldskontoret

Fullmäktige har särskild anledning att med tillfredsställelse notera att sparandet i rikssparkonto enligt förslaget skall överföras till riksgäldskontoret. Ett centralt mål för statsskuldspolitiken är att finansieringen av budgetunderskottet i så stor utsträckning som möjligt sker utanför banksystemet. De långivare som då blir aktuella är kapitalmarknadsinstitut,

företag, kommuner, fonder, stiftelser och hushåll. Kapitalmarknadsinstituten har under senare år visat en viss minskning i sin placeringskapacitet. Främst företag och kommuner har spelat en viktig roll i finansieringen av budgetunderskottet under det gångna året genom sina engagemang i statsskuldväxlar. Tillväxten av upplåningen mot statsskuldväxlar kan dock inte förväntas ske i samma takt under kommande år. Den statliga upplåningen från hushållen har hittills skett huvudsakligen i form av spar- och premieobligationslån. Hushållens andel av den totala statsskulden har minskat från en toppnotering på 18 % 1976 till 12 % under 1982.

Genom att sparmedel i rikssparkonto överförs direkt till riksgäldskontoret underlättas möjligheterna att nå ovannämnda mål för statsskuldpolitiken. Effekten i detta avseende av det föreslagna sparsystemet blir givetvis beroende av vilken omfattning sparandet får. Målet bör enligt fullmäktiges mening vara att uppnå ett totalt sparande i rikssparkonto på 5–10 miljarder per år. Det är mot denna bakgrund förslaget bör bedömas.

Riksgäldskontoret förutsätter att vad avser bankernas utlåningsmöjligheter dessa regleras av riksbanken via de kreditpolitiska styrmedlen. Så sker t. ex. vid bankernas försäljning av sparobligationer.

Beträffande räntesättningen vill fullmäktige föreslå en större flexibilitet än som anges i expertgruppens förslag, dvs. diskonto +1,25 %, bl. a. på grund av räntesatsens osäkra effekt på upplåningsvolymen. Detta kan uppnås genom att riksgäldskontoret på liknande sätt som för övriga upplåningsformer bestämmer räntan i samråd med riksbanken.

Reservation av ledamöterna Sundkvist, Hovhammar och Tobisson

”Trots häftig kritik från den dåvarande oppositionen har det system för skattebesparande som infördes under den borgerliga regeringsperioden blivit en stor framgång. Efter valet har den nya socialdemokratiska regeringen känt sig förpliktad att avskaffa skattesparandet. Det föreslås nu ersättas av ett ”allmanssparande”. Det nuvarande skattesparandet får i förslaget ett indirekt erkännande genom att de båda systemen företer många likheter. Men det tidigare avståndstagandet medför tyvärr att möjligheterna att underlätta övergång från det gamla till det nya systemet inte tillvaratagits.

Jämfört med skattesparandet innebär allmanssparandet minskad bindning av sparmedlen men borttagen skattereduktion. Eftersom den nuvarande skattereduktionen är större vid sparande i aktiesparfond än på skattesparkonto, försvinner därmed den riskpremie som under senare år fått de insatta medlen att fördelas ungefär jämnt på de båda sparformerna.

I expertgruppens betänkande medges också att inflödet till de nya rikssparkontona kommer att bli betydligt större än till kapitalsparfonderna. Medborgarnas sparande skall tydligen styras över från näringslivet till statsskulden. Det är naturligtvis ingen tillfällighet att det utbud av aktier på två miljarder kronor om året som aktiefondernas successiva avskaffande

försäkras till omfattningen överensstämmer med det belopp som löntagarfonderna till en början skall köpa aktier för varje år.

Ett annat medgivande från expertgruppens sida är att nysparandet blir lågt. Detta var tidigare en vanlig invändning mot skattesparandet. Nu sägs att även överföringar från annat sparande är nyttiga. Skillnaden är dock den att hittills har banksparande i stor utsträckning omvandlats till riskvilligt kapital, medan det i framtiden främst får formen av lån till staten.

Fullmäktiges majoritet hoppas att sparandet på rikssparkonton skall uppgå till 5–10 miljarder kronor per år. Vi tror att den låga bindningsgraden kan medföra en god anslutning vid starten. Samma faktor kommer dock sedan att göra uttag vanliga, varför nettosparandet under följande år kan väntas bli mindre. Vi ifrågasätter därför möjligheterna att på sikt få önskvärd omfattning på den föreslagna sparformen. För att lyckas därmed är det under alla omständigheter nödvändigt att bankerna ger villkor som stimulerar till en aktiv marknadsföring av sparformen.

Vi har tidigare förutsatt att skattesparandet måste reformeras när man kommer till den tidpunkt då det bundna sparandet får lyftas. Men det nya sparsystem som då skall erbjudas hushållen måste vara mer anpassat till det tidigare skattesparandet än vad allemanssparandet är. Expertgruppen föreslår ett avvecklande av skattesparandet som direkt inbjuder till överflyttning av sparkapital från det gamla systemet till de nya kontona. Detta innebär ingen som helst stimulans för nysparande, vilket är en stor nackdel i nuvarande ekonomiska läge.

Jämfört med statsskulden och det förväntade behovet av statsupplåning blir under alla omständigheter sparandet på rikssparkonton obetydligt. Vi vill därför kraftigt understryka fullmäktigemajoritetens inledningsvis framförda uppfattning att det mest verksamma medlet för att begränsa budgetunderskottet är att öka det *offentliga* sparandet.

3.6 Allmänna pensionsfonden, 1–3:e fondstyrelserna

Överföringen av medel på rikssparkonto till riksgäldskontoret innebär i praktiken en minskning av bankinlåningen. Rikssparkontona kan beskrivas som en av bankerna administrerad statlig upplåning hos hushållen eller som en särskild bankräkning belagd med 100 procents likviditetskrav. Ur kreditpolitisk synvinkel är insättningar på rikssparkonton likvida tillgångar, vilka liksom vanlig bankinlåning måste inkluderas i penningmängden. Det är oklart hur rikssparkontona kommer att påverka bankernas balansomslutning. Detta beror bl.a. på om insättningen redovisas netto eller brutto i bankernas balansräkningar. Det är i princip även möjligt att riksgäldskontoret står som gäldenär i förhållande till spararna. De problem som aktualiseras i samband härmed är inte lösta i utredningens förslag.

Insättningarna på rikssparkonto framstår väsentligen som substitut för bankinlåning och tillkommer initialt som en omplacering. Ur bankernas

synpunkt verkar omplaceringen som en höjning av likviditetskraven. Bankernas medverkan i marknadsföringen av rikssparkonton är en förutsättning för systemets framgång. Frågan om bankernas ersättning behandlas emellertid mycket knapphändigt i utredningen. Inte heller tar utredningen upp frågan i vilken omfattning subventionerna av rikssparkonton kan väntas leda till en höjning av räntorna på konkurrerande bankräkningar. Styrelserna förutsätter att systemets kostnader och verkningar utredes innan beslut fattas om systemets definitiva utformning.

3.7 Allmänna pensionsfonden, 4:e fondstyrelsen

Expertgruppen föreslår i fråga om räntan för sparande på rikssparkonto att denna skall vara diskontobunden. Eftersom sparandet avser långfristig statsfinansiering och inte ingår i bankinstitutens rörelse ter det sig mer naturligt att räntan i stället anknyts till en långfristig statsobligationsränta, med avdrag för bankernas förvaltningskostnader. Härigenom skulle man vinna att räntevariationerna sannolikt skulle bli både mindre och färre, vilket borde underlätta marknadsföringen av detta sparande.

3.8 Svenska bankföreningen

Svenska bankföreningen understryker vikten av att statsupplåningen sker på sådant sätt att bankernas skulder och balansomslutning inte sväller och soliditeten försämrats. Beträffande expertgruppens skrivning att inlåningen på rikssparkonto kan redovisas netto eller brutto vill Bankföreningen framhålla att det för "netto-metoden" krävs att bankinspektionen ger anvisningar om att bankerna i sina balansräkningar skall kvitta hushållens insättningar på rikssparkonto mot sin motsvarande fordran på riksgäldskontoret och föra dessa poster inom linjen. Då bör en nettoredovisning kunna accepteras utan särskild lagstiftning trots reglerna i bokföringslagen. En förutsättning för nettoredovisning är vidare att riksgäldskontoret utfärdar en garanti att svara för resp. banks skulder till spararna på rikssparkonto. Endast med en sådan ordning kan man uppnå att utländska långivare m. fl. bortser från vissa av bankernas skulder vid en bedömning av soliditeten.

Eftersom bankföreningen inte funnit några sakliga skäl för en bruttoredovisning vilka i styrka kan jämföras med kravet på god soliditet i banker med utlandsrörelse, bör nettoredovisningen gälla för alla banker.

Skulle statsmakterna finna att en nettoredovisning inte kan komma ifråga bör riksgäldskontoret stå som gäldenär gentemot spararna. Lösningen av dessa frågor är enligt bankföreningen avgörande för frågan om rikssparkonton.

3.9 Svenska sparbanksföreningen

Sparbanksföreningen föreslår att det organiserade bosparande som nu sker i samarbete mellan sparbanken, bostadskooperationen och fackliga organisationer bör ges samma förmåner som det föreslagna sparsystemet.

Vidare anförs att allemanssparande på konto i bank kommer att reducera den vanliga hushållsinlåningen i olika grad beroende på bankernas struktur. Därvid är det angeläget att riksbankens styrmedel för bankgrupperna tar hänsyn till ev. förlorad kreditkapacitet. Föreningen föreslår som lämplig modell för en sådan neutralisering det tillämpade avräkningsförfarandet i likviditetskvoten vid försäljning av statens sparobligationer.

Det är angeläget att i en eventuell proposition om allemanssparandet ett uttalande görs att vid tillämpningen av styrmedel för bankgrupper och enskilda banker hänsyn tas till förlorad kreditkapacitet.

Föreningen aner att redovisningen skall ske inom bankernas balansräkning. Redovisningen bör vidare ske brutto enligt vanlig redovisningspraxis. Några skäl som talar för nettoredovisning finns inte för sparbankernas del. Bankernas refinansieringslån i AP-fonderna – som redovisningsmässigt kan sägas vara av samma karaktär som allemanssparandet – redovisas brutto i bankernas balansräkningar.

Föreningen har kännedom om att affärsbankerna förordar en nettoredovisning med hänvisning till att en bruttoredovisning medför ökad balansomslutning och därmed ger sken av försämrad soliditet. Den faktiska soliditeten måste emellertid ställas mot den riskexponering bankerna är utsatta för. Ett lägre soliditetstal vid bruttoredovisning innebär i detta fall ingen faktisk försämring eftersom placeringar i riksgäldskontoret måste anses helt riskfria för bankerna.

3.10 Sveriges föreningsbankers förbund

SFF ser det som angeläget att understryka, att affärsbankerna får tillbaka en avsevärt större andel av statens utgifter på sina inlåningskonton än fördelningen av den totala inlåningen mellan bankgrupperna utgör. Detta torde också innebära, att – vid statsskuldväxeltransaktioner – denna recyclingprocess av statens utgifter i verkligheten inte är någon nackdel för affärsbankerna, dvs. tvärtemot vad expertgruppen hävdar.

I samband med detta resonemang är det av stor betydelse att hänvisa till det faktum, att försäljningen av statsskuldväxlar främst minskar affärsbankernas specialinlåning, vilket oftast är en dyrbar refinansieringsform. Sparandet i rikssparkonton däremot kommer i hög grad att ske genom omflyttning från vanlig inlåning till det nya statliga kontot. Eftersom andelen hushållskunder väger tyngre i föreningsbankerna och även i sparbankerna än i affärsbankerna, befarar SFF en icke konkurrensneutral lönsamhetsförsämring för föreningsbankerna jämfört med affärsbankgruppen som följd av det nya statliga sparsystemet.

På grund av de ovannämnda effekterna vad beträffar statsskuldväxlar och sparande i rikssparkonton samt den citerade "recyclingprocessen" av statens utgifter till banksystemet har SFF den mycket bestämda uppfattningen, att budgetunderskott i nuvarande storleksordning och dess finansiering leder till olikheter ur konkurrenssynpunkt inom banksektorn, varvid föreningsbankerna drabbas. Föreningsbankerna och även sparbankerna missgynnas dessutom på grund av sina begränsade möjligheter till refinansiering utomlands. Sveriges relativt sett höga ränteläge beror ju främst på de stora underskotten i bytesbalansen och statsbudgeten. Utan denna i relation till omvärlden förhållandevis höga svenska räntenivå skulle affärsbankernas utlåning i utländska valutor ligga på en betydligt lägre nivå än i dag samtidigt som affärsbankerna starkare skulle påverkas av kreditpolitiska åtgärningar.

Beträffande redovisningsmetod stöder förbundet tanken att bankgrupperna bör använda samma system. SFF saknar emellertid preciseringar på vad som menas med netto- eller bruttoredovisning. SFF tolkar de två alternativen på så sätt, att nettometoder avser den senaste månadens sparande som ännu icke överförs till riksgäldskontoret, medan bruttoredovisningen innebär att sparande redovisas i sin helhet i bankernas balansräkning. Dessutom har utredningen uttalat, att bankerna – ej riksgäldskontoret – skall stå som gäldenärer gentemot insättarna.

SFF anser, att denna uppläggning präglas av inkonsekvens. I stället finns enligt SFFs uppfattning följande alternativ. I alternativ I står riksgäldskontoret som gäldenär gentemot spararna och då skall riksgäldskontoret i sin tur redovisa de belopp som finansierats genom rikssparkontona. Samtidigt måste bankerna i sina balansräkningar ta upp det sparande som inbetalts men ännu inte inlevererats till riksgäldskontoret (vilket motsvarar den s. k. nettometoden).

Alternativ II innebär, att bankerna står som gäldenärer gentemot spararna. I detta fall måste hela sparandet redovisas i bankernas balansräkningar (vilket är den s. k. bruttometoden).

Det ovan sagda betyder, att det inte råder någon valfrihet när det gäller redovisningsmetod, om bankerna skall stå som gäldenärer gentemot spararna. SFF avstyrker emellertid bruttometoden, eftersom denna skulle leda till en onödig "upplåsning" av bankernas balansräkningar. Detta skulle medföra besvärande konsekvenser för bankernas soliditet.

I stället förordar SFF nettoredovisningsmetoden, där riksgäldskontoret fungerar som gäldenär gentemot spararna, och i sin balansräkning redovisar hela sparandet (bortsett från det som ännu inte inlevererats från bankerna). Eventuellt kan bankerna informera om rikssparkontonas utveckling i kommentarerna till sina balansräkningar.

3.11 Sveriges industriförbund

Förbundet har inga principiella invändningar mot införandet av rikssparkonton. Vi hade dock velat se en utförlig analys av denna sparandeforms konsekvenser för totalsparande och kreditmarknad. Ökar totalsparandet eller blir det fråga om en överflyttning av medel från bankkonton till risksparkkontona? Någon tillfredsställande argumentering på denna punkt ger inte expertgruppen. Inte heller finns något analytiskt resonemang om rikssparandets betydelse för räntenivå och penningmängd. Det är i och för sig tänkbart att denna sparform kan möjliggöra en statlig upplåning som är mindre ränteuppdrivande än alternativa låneformer. I så fall skulle förslaget innebära en klart intressant innovation. Vi önskar att expertgruppen försett oss med en tillfredsställande analys av det problemet.

3.12 Kooperativa förbundet (KF)

Sparandet på skattesparkonto i KF:s sparkassa har vuxit mycket kraftigt under senare år och utgör, även om det relativt sett kan te sig blygsamt, ett icke oväsentligt bidrag till förbundets kapitalförsörjning. Ur den aspekten är det givetvis negativt för KF att detta sparande föreslås upphöra och ersättas av sparande på rikssparkonto, där sparmedlen slussas vidare till riksgäldskontoret. Å andra sidan har KF full förståelse för behovet att hushållen bidrar till finansieringen av statens budgetunderskott. Däremot noterar KF med beklagande att det nya rikssparandet endast föreslås ske i bank. Detta innebär att KF inte skulle ha något alternativ att erbjuda den snabbt växande delen av sina sparkunder, som deltar i det nuvarande skattesparandet. Det är ett starkt krav från KF:s sida att dess sparkassa bereds möjlighet att medverka i sparandet på rikssparkonto på samma villkor som bankerna.

3.13 Lantbrukarnas riksförbund (LRF)

Det är väsentligt att ett ökat hushållssparande utnyttjas till produktiva investeringar och inte främst blir ett medel för att finansiera ett budgetunderskott betingat av en hög offentlig konsumtion. LRF ställer sig därför tvekan till systemet med rikssparkonton där medlen direkt slussas till riksgäldskontoret. Rikssparkontona kommer att direkt konkurrera med den ordinarie bankinlåningen. Bankernas intresse av att marknadsföra rikssparkontona torde därför vara begränsat. Bankanknutna sparkonton där medlen sedan på traditionellt sätt tillhandahålls kapitalmarknaden, kombinerat med finanspolitiska styrmedel borde kunna ge samma eftersträvar resultat.

3.14 Folksam

Det är en brist i utredningens förslag att man inte kunnat visa på allemanssparandets rimliga effekter avseende det långsiktiga och regelbundna sparandet. Enligt vår mening torde spararna återigen finna skäl för att byta tillgångarna i skattesparandet – som föreslås bli slopat med allemanssparandets start år 1984 – mot möjligheten att sätta in motsvarande kapital i det nya sparandet. Den mest näraliggande effekten av riksspar-kontot torde bli den nämnda. Rikssparkontoinnehavare – i likhet med andelsägarna i kapitalsparfond – kommer att kunna ta ut sitt sparande vid valfri tidpunkt, visserligen mot en 1-procentig avgift, men syftet med förslaget om sparandets långsiktighet har därmed också urholkats. Förslaget, åtminstone till de delar som handlar om rikssparkonto, torde alltså kunna ifrågasättas i avseende på målsättningen om långsiktighet och regelbundenhet i nysparandet.

3.15 HSB

HSB vill föreslå, att bostadssparande i bostadskooperationen ges samma fördelar som det av expertgruppen föreslagna allemanssparandet samt att sparmedlen får behållas inom bostadskooperationen. Bostadskooperationen använder sparmedlen i bostadsbyggandet och i ROT-sektorn och minskar därmed i motsvarande mån behoven av eljest statlig och institutionell finansiering. Ett införande av "allemanssparande" som icke tar i beaktande bostadssparandets särställning innebär allvarlig risk för att bostadssparandet upphör utan att den sparkapacitet det innebär tillförs annan sparsektor.

4 Kapitalsparfondernas placeringsmöjligheter

4.1 Bankinspektionen

Expertgruppen föreslår att kapitalsparfond skall få möjlighet att placera sina medel i statspapper. Placeringen begränsas till 25 % av fondförmögenheten. Samma möjlighet öppnas för aktiesparfonderna. Bankinspektionen tillstyrker den föreslagna ändringen men föreslår att inspektionen genom dispens kan möjliggöra att större andel placeras i statspapper.

4.2 Länsstyrelsen i Malmöhus län

Länsstyrelsen anser det är värdefullt att de föreslagna nya kapitalsparfondernas placeringsmöjligheter ökar jämfört med de villkor som gäller för dagens aktiesparfonder.

4.3 Allmänna pensionsfonden, 4:e fondstyrelsen

I fråga om bestämmelsen att högst 10 % av en kapitalsparfonds portfölj får placeras i ett enskilt bolag är fondstyrelsen tveksam till lämpligheten av en preciserad regel. Grundat på erfarenheterna av fjärde AP-fondens verksamhet anser styrelsen att den allmänna regeln om riskspridning i 14 § 1, förslaget till lag om allemanssparande, bör vara tillfyllest. Om man anser en preciserad regel nödvändig bör det klargöras om procentsatsen gäller anskaffningsvärden eller marknadsvärden (och om värdepapper utfärdade av staten i detta sammanhang skall inräknas i fondens värde eller inte). Bestämmelsen bör i så fall avse anskaffningsvärden. Det är lätt att med exempel från fjärde AP-fonden visa att en regel avseende marknadsvärden skulle kunna leda till omotiverade försäljningar av värdepapper med en särskilt gynnsam kursutveckling.

I 13 § lagförslaget räknas de värdepapper upp, som en kapitalsparfond får förvärva. I paragrafen bör i tydlighetssyfte också anges att en fond får ha banktillgodohavanden. Även om det finns en fungerande marknad för statsskuldväxlar måste en fond av praktiska skäl ha ett eller flera bankkonton med tidvis inte obetydliga tillgodohavanden.

4.4 Centralorganisationen SACO/SR

Oavsett huvudman ser inte SACO/SR något behov av att fastställa en övre gräns för kapitalsparfondernas placeringar i statspapper.

4.5 Svenska arbetsgivareföreningen, SAF

Svenska arbetsgivareföreningen har inget att erinra mot förslaget att kapitalsparfonderna skall kunna placera upp till 25 % av fondförmögenheten i statspapper.

4.6 Svenska sparbanksföreningen

Kapitalsparfonder skall enligt expertgruppens förslag få placera högst 25 % av fondförmögenheten i olika typer av statspapper. Sådana papper bör vara av likvid karaktär så att de snabbt kan säljas för omplacering i aktier eller för att kunna tillgodose eventuella krav på uttag eller byte av fond. Sparbanksföreningen föreslår att inom ovannämnda 25-procentsram skall förutom statspapper också få ingå bankcertifikat.

4.7 SHIO-Familjeföretagen

Organisationen anser att det direkt i lagtexten bör anges att kapitalsparfonderna kan placera sina medel i bankräkning.

4.8 Sveriges värdepappersfonders förening

De nya kapitalsparfonderna skall enligt förslaget ha samma placeringsmöjligheter som dagens aktiesparfonder, dock med tillägget att upp till 25 % av fondförmögenheten får placeras i av staten emitterade värdepapper. Föreningen finner det inte nödvändigt att ha detta tillägg enär aktiefonder och aktiesparfonder redan i dag har möjlighet att hålla likviditet som ger motsvarande avkastning.

4.9 Sveriges aktiesparares riksförbund

Utredningens förslag att kapitalsparfonden skall kunna placera upp till 25 % av sina tillgångar i statspapper hälsar aktiespararna med tillfredsställelse.

Den hittillsvarande ordningen, som i praktiken inneburit att Aktiesparfonderna varje månad placerat allt insatt sparande i aktier, har inte varit bra. Det har varit ett osmidigt system, som inneburit en rent mekanisk press uppåt på kurserna. Aktiesparfonderna har inte haft fria händer att försöka avvakta med köp till bästa köptillfälle.

Aktiespararna anser därför att förslaget att Kapitalsparfonderna får placera upp till 25 % i statspapper är välbetänkt. Dock under förutsättning, att dessa placeringar i statspapper betraktas som *tillfälliga*, i väntan på lämpliga tillfällen att köpa aktier. Vidare bör fonderna ha möjlighet att placera sin likvid även i andra former än statspapper, exempelvis bankcertifikat.

4.10 Kooperativa förbunder (KF)

I fråga om sparandet i riskkapital har KF vid ett flertal tillfällen påtalat att företagsformen ekonomisk förening inte givits med aktiebolagen likvärdiga förutsättningar för sin försörjning med riskkapital. Detta har bl. a. skett i samband med Kooperationsutredningen, där KF framlade ett förslag till riskbärande sparande. Konsummedlemmar skulle enligt detta förslag erbjudas teckna s. k. garantikapital i konsumentföreningarna under likartade former som tillämpas för skattesparandet. Det är visserligen enligt förslaget om Allemanssparande möjligt för t. ex. flertalet konsumentföreningar att stå som huvudmän för nybildade kapitalsparfonder. Dessa skulle dock enligt föreslagna placeringsregler kunna placera endast 10 % av fondkapitalet i kooperativ verksamhet (aktier i kooperativt ägda bolag). Det måste, enligt KF:s uppfattning, anses rimligt att en kapitalsparfond, som vänder sig till sparare i deras egenskap av konsumentföreningarnas ägare, får möjlighet att placera en större andel av fondförmögenheten i kooperativ verksamhet.

KF vill i detta sammanhang föreslå att liknande placeringsregler, som utredningen föreslår för de företagsanknutna aktiesparfonderna, skall få

tillämpas för kooperativa kapitalsparfonder. Detta skulle i så fall innebära att dessa fonder tilläts placera mellan 25 och 50 % av sitt kapital i kooperativt ägda aktiebolag och kooperativa föreningar. Placeringar i de sistnämnda skulle då ske i form av garantikapital eller B-insatser. I övrigt skulle samma placeringsregler gälla som för andra företagsanknutna kapitalsparfonder. Sparandet i dessa fonder borde vidare, enligt KF:s mening, stå öppet inte bara för medlemmar i de kooperativa föreningarna utan även för anställda i dessa och deras eventuella dotterföretag.

Eftersom varken garantikapital eller B-insatser är etablerade placeringsobjekt på kapitalmarknaden torde det vara lämpligt att här något gå in på vad som avses med dessa begrepp.

Föreningslagen bygger på principen att det är medlemmarna som skall skjuta till föreningens primära egenkapital. Detta sker i form av medlemsinsatser. För att göra det möjligt dels för andra än medlemmar att satsa riskkapital i kooperativa föreningar dels för medlemmar att satsa kapital utöver den obligatoriska medlemsinsatsen, fördelade KF Kooperationsutredningen ett förslag om s.k. garantikapital. Detta skulle ha en mellanställning mellan medlemskapital och lånat kapital. Kooperationsutredningen framlade i samma syfte ett förslag om en ny kapitalform utan rösträtt vid sidan om det traditionella insatskapitalet, benämnt B-insatser.

Villkoren för teckning av garantikapital kan sammanfattas på följande sätt:

- Belopp:** En förening kan ta upp ett garantikapital som högst motsvarar insatskapitalet. Skulle insatskapitalet av någon anledning komma att understiga garantikapitalet uppstår återbetalningsskyldighet för den del av garantikapitalet som överstiger insatskapitalet.
- Löptid:** 10 år, kan av föreningen sägas upp efter 5 år.
- Ränta:** Marknadsanpassad ränta med hänsyn till löptid och risk. Räntan skall vara avdragsgill för föreningen.
- Säkerhet:** Ingen särskild säkerhet lämnas. Rätt till betalning följer först efter föreningens samtliga skulder och är vad gäller återbetalningsskyldighet jämförbart med insatskapital.
- Övrigt:** Ett eller flera garantikapitallån kan förekomma. Lånen är amorteringsfria. Garantikapitalbevisen är ställda på innehavaren och därmed överlåtbara. Något inflytande följer ej med garantikapitalet.

Slutligen anser KF att det bör vara möjligt även för en samorganisation, ägd av organisationer som var och en för sig eller tillsammans fyller de föreslagna kraven för huvudmannaskap för en kapitalsparfond, att också själv vara huvudman. Tillämpat på konsumentkooperationen skulle detta innebära att KF skulle kunna stå som huvudman för en kapitalsparfond i vilken konsumentföreningarnas medlemmar sparar. Särskilt under uppbyggnadsperioden av det nya sparandet bör det vara angeläget att få ett så

brett medlemsunderlag som möjligt. Visar sig sparformen attraktiv kan i ett senare skede nya fonder startas med ägarorganisationerna som huvudmän.

4.11 Lantbrukarnas riksförbund

LRF anser att allemanssparandet bör bli tillgängligt för alla typer av företag, såväl aktiebolag som ekonomiska föreningar. För att de senare skall ges möjlighet att utnyttja allemanssparandet via kapitalsparfonder krävs vissa anpassningar av expertgruppens förslag. De kooperativa kapitalsparfonderna bör arbeta utefter samma förutsättningar som de i expertgruppen föreslagna kapitalsparfonderna, utom i ett avseende. Kooperativa kapitalsparfonder bör få möjlighet att placera sparmedel i lämpliga långfristiga former (ev. B-insatser eller motsvarande) i ekonomiska föreningar i stället för i aktier.

Väljs B-insatser förutsätter det att kooperationsutredningens förslag beträffande riskkapitalförsörjningen blir en realitet före den 1 januari 1984, i vilket bl. a. koppling finns till förslagen om B-insatser samt beskattning av insatsränta.

Det är angeläget att B-insatserna ges en kortare bindningstid än föreslagna 10 år, med tanke på den relativt ringa bindningen i kapitalsparfonden. Även med en kortare bindningstid på B-insatserna kan det teoretiskt sett uppstå likviditetsproblem i fonden. LRF delar dock expertgruppens uppfattning att incitamenten är tillräckligt starka för att sparandet skall få en långsiktig karaktär. En spridning av olika B-insatsinnehav över tiden, möjligheten till en viss likviditetsreserv i statspapper samt eventuellt en garanti från fondens huvudman torde uppväga likviditetsrisken på grund av B-insatsernas bundna form.

Avsaknaden av värdetillväxt på B-insatserna samt behovet av en viss riskpremie motiverar en avkastning som något överstiger räntan på riks-sparkontona. En avkastning på förslagsvis diskonto plus 2% torde vara tillräckligt för att stimulera till ett sparande från i första hand lantbrukskooperationens medlemmar och anställda.

LRF bedömer att inledningsvis bör inom lantbrukskooperationens ram en kooperativ kapitalsparfond inrättas med LRF som huvudman.

Genom införandet av kooperativa kapitalsparfonder skapas likvärdiga förutsättningar för kooperativa företag och aktiebolag att attrahera riskkapital via hushållens sparande inom allemanssparandets ram.

5 Kapitalsparfondernas organisation och andelsägarnas inflytande

5.1 Postverket

Beträffande kapitalsparfonder måste förslaget om högsta antalet kunder per fond ändras. Postverket arbetar som ombud för PK-banken bl. a. när det gäller att sälja nuvarande aktiefondsparande. Det är orimligt att Posten/ PKbanken inte skulle kunna erbjuda alla sina kunder att spara i kapital-sparfonder. Antingen kan begränsningsregeln beträffande antalet kunder per fond tas bort eller kan — om ett ökat inflytande från spararnas sida är önskvärt — varje bankinstitut få rätt att bilda flera fonder. Det senare kan dock leda till problem om fonderna får olika framgång och sparare därför vill byta mellan olika fonder i banken.

5.2 Kungliga bankinspektionen

För att en fond för lönsparande skall kunna få någon omfattning att tala om fordras att fondbolagen har någon kanal till löntagarna. Det är därför naturligt att bankernas aktiesparfonder är de största fonderna. Även vissa större bolag som t. ex. Volvo och SCA har via egna fondbolag med framgång kunnat bedriva fondverksamhet. Enligt den nuvarande lagstiftningen kan vem som helst starta ett fondbolag och genom detta driva en aktiesparfond. Trots den medvind som aktiesparfonderna seglat i under de senaste två åren har under denna tid endast ett fåtal nya aktiesparfonder bildats. Endast en organisation har visat intresse för sådan verksamhet. Vad expertgruppen nu föreslår är i realiteten en begränsning av antalet möjliga huvudmän för lönsparande i fonder. Detta kan te sig något förvånande med hänsyn till expertgruppens målsättning.

En åtgärd som direkt tar syfte på att minska koncentrationen är förslaget om begränsning av antalet andelsägare i kapitalsparfonderna. Sammantaget med förslaget om begränsning av andelsägarnas sparande leder detta till att kapitalsparfondernas fondförmögenhet maximeras till 1,5 miljarder kr. En andelsägares sparande har dock endast minimerats till 100 kr. Rent teoretiskt kan en fond med maximala antalet andelsägare få en fondförmögenhet på endast 5 miljoner kr., dvs. om 50 000 andelsägare endast gör en minimiinsättning vardera. En större fond innebär större ekonomiska fördelar för både fondbolaget och fondandelsägarna. För de senare i form av lägre administrativa kostnader. Man får därför anta att fondbolagen, som en följd av begränsningen av antalet andelsägare, kommer att lägga ner den största mödan på de presumtiva andelsägarna som har den bästa ekonomiska ställningen. Härvid torde andra av expertgruppen framställda mål komma att motverkas. Det kan mot bakgrund av ovanstående starkt ifrågasättas om en begränsning skall göras till antalet personer.

Såsom en ytterligare begränsning föreslås att varje huvudman för en

kapitalsparfonds fondbolag endast skall få äga ett fondbolag. Ett antal andelsägare i SE-Bankens, Handelsbankens resp. PK-bankens aktiesparfonder kommer på grund härav och som en följd av den ovan angivna begränsningen att bli "övertaliga" på så sätt att de inte får plats i dessa bankers kapitalsparfonder. Sparbankernas aktiesparfond, som är den till antalet största, kommer däremot att kunna delas upp på ett lämpligt antal kapitalsparfonder, vars fondbolag ägs av olika sparbanker. I detta avseende kan förslaget inte anses vara konkurrensneutralt. En möjlighet vore att, i enlighet med vad som sägs i betänkandet om rikstäckande organisationer, tillåta att de rikstäckande bankernas regionala organ blir huvudmän för var sin kapitalsparfond. Risken för centralstyrning torde liksom för organisationerna vara i det närmaste obefintlig.

Enligt den nuvarande lagstiftningen skall andelsägarna utse representanter i fondbolagets styrelse. Detta sker så gott som uteslutande på en andelsägarstämma. Endast i undantagsfall har det hänt att andelsägarrepresentanter utsetts av en intressesammanslutning. Det är regel att förslag på sådana representanter lämnas av en valberedning. När nu expertgruppen vill göra dessa institutioner obligatoriska kommer detta alltså inte att innebära någon ändring av nuvarande förhållanden. Representanter för bankinspektionen har under året liksom tidigare år besökt så gott som samtliga av de stora aktiesparfondernas andelsägarstämmor. Dessa har i år varit synnerligen välbesökta och har därför i några fall inte kunnat inbära någon verklig dialog mellan fondbolag och andelsägare. Ett fondbolag har såsom en konsekvens av det stora intresset från andelsägarnas sida hållit åtta regionala stämmor på olika platser i landet. Vid dessa stämmor har nominering av andelsägarrepresentanter ägt rum. Bankinspektionen har även varit representerad vid en sådan stämma och har därvid kunnat konstatera en stor tillfredsställelse hos andelsägarna över att fondbolaget förlagt någon verksamhet till deras hemort. Sammanfattningsvis konstaterar inspektionen att andelsägarstämmorna numera fungerar på ett tillfredsställande sätt, såtillvida att andelsägarna deltar i betydligt större grad än tidigare. Ett tidigare problem har varit att andelsägarstämmorna besökts av ett fåtal andelsägare, varvid risk förelegat för att andelsägarstämmorna inte kunde anses representativa för majoriteten av andelsägarna.

För att stärka andelsägarnas position föreslår expertgruppen att dessa erhåller majoritet i fondbolagets styrelse. Av styrelsen på minst sju personer skall regeringen utse två ledamöter och bolagsstämman i fondbolaget en ledamot. De övriga ledamöterna bland dem styrelsens ordförande skall utses av andelsägarna på fondandelsägarstämma. Denna ändring skall även gälla retroaktivt i fråga om nuvarande aktiesparfonder. Bankinspektionen är i och för sig positiv till att andelsägarnas ställning i fondbolaget stärks. Inspektionen befarar dock att den mycket kraftiga försämringen av bolagsstämmans inflytande på styrelsevalet kan få negativa effekter. Huvudmannen som även framgent skall äga hela fondbolaget har ett moraliskt

ansvar för fonden. Denne lånar ofta sitt namn till fonden och står vanligen för marknadsföringen av denna. På grund av att huvudmannen bara förfogar över en av minst sju platser i styrelsen blir det svårt för att inte säga omöjligt att vid marknadsföring av fonden lämna några bindande uppgifter om fondens placeringsinriktning eller dess övriga mer långsiktiga policy. Risken är också större än med nuvarande regler att fonden kommer att drivas mer kortsiktigt, då styrelsens majoritet endast har ansvar ett år i taget. Detta senare skulle kunna motverkas om mandattiden gjordes längre än ett år. Eventuella presumtiva huvudmän för kapitalsparfonder kan med vetskap om sin framtida ställning i fondbolaget bedöma om de vill starta ett fondbolag. De nuvarande ägarna till fondbolagen för aktiesparfonderna har inte denna möjlighet. Enligt inspektionens uppfattning motiverar inte huvudmännens tidigare agerande att lagstiftningen i detta avseende görs retroaktivt.

Frågan om aktiesparfondernas utövande av rösträtt för aktier i fonden har på senare tid väckt visst intresse. Inspektionen har diskuterat frågan med verkställande direktörerna för de sju största aktiesparfondernas fondbolag. Diskussionen har resulterat i en promemoria som tillställts fondbolagen. I denna pekas till en början på den ställning som andelsägarrepresentanterna i styrelsen f. n. har. Vidare understryks att noggranna anvisningar för röstningen skall utfärdas av styrelsen i varje särskilt fall. Slutligen anges möjligheten att, utöver särskilda instruktioner, hänvisa till en generell instruktion. Den generella instruktionen pekar på tre huvudregler, nämligen dels att fondbolaget i första hand skall företrädas av andelsägarrepresentant, dels att företrädaren vid osäkerhet skall avstå från att rösta och dels att han, om han bedömer att han bör rösta trots att han saknar särskild anvisning för röstningen i det aktuella fallet, skall göra detta på ett sätt som bäst gagnar andelsägarnas intressen på längre sikt.

Den i betänkandet föreslagna ordningen där endast andelsägarnas ledamöter i styrelsen deltar i beslut om rösträtt tillstyrks av inspektionen. Inspektionen vill emellertid peka på att det i praktiken tillhör undantagen att fondbolagets styrelse vid beslut om deltagande vid bolagsstämma känner till vilka frågor, utöver de författningsenliga, som kommer att bli föremål för beslut på bolagsstämman. Någon form av instruktion kommer därför även i fortsättningen att bli erforderlig.

Överföring av sparande från en fond till en annan

Möjlighet att byta aktiesparfond föreligger i dag bara vid hel- och halvårsskifte. Bytet avser då bara det nya sparandet. Expertgruppen har för att stärka spararnas ställning föreslagit att byte skall kunna ske när som helst och även avse gammalt sparande. Detta kan sägas vara en konsekvens av att sparandet inte gjorts bundet. Härvid uppkommer emellertid vissa problem. Enligt skattereglerna, som ej föreslås ändrade, har fonden skattefrihet för realisationsvinst på aktier som fonden innehaft längre tid än två år.

För nyare papper betalar fonden full skatt. Om ett större antal andelsägare flyttar sitt sparande från en fond eller tar ut sina pengar kan fonden tvingas till försäljning av aktier. Särskilt om fonden bedriver en kortsiktig place-ringspolitik kan det bli nödvändigt att sälja papper som är yngre än två år. Fondens drabbas då av realisationsvinstskatt. Denna drabbar dock bara de andelsägare som stannar kvar i fonden. På grund av skatten kommer andelsvärdet att sjunka, vilket i sin tur kan leda till att fler byter från denna fond osv. En multiplikatoreffekt kan alltså bli följden. Detta kan särskilt komma att drabba de nya, mindre insiktsfulla andelsägarna. Förhoppningsvis kommer dock inte andelsägarna att byta fond i sådan utsträckning att denna situation behöver inträffa. Bestämmelsen har ett psykologiskt värde som sannolikt väger tyngre än den ovan skisserade risken. Ett sätt att undvika risken är naturligtvis att helt befria kapitalsparfonderna från realisationsvinstskatt.

5.3 Statskontoret

Statskontoret anser att den föreslagna begränsningen av antalet andels-ägare (50 000) i kapitalsparfonderna både kan bli praktiskt svår att tillämpa och också möjligen ge oönskade effekter genom att utestänga sparare från tillträde till de önskade (bästa) kapitalsparfonderna.

5.4 Hovrätten för övre Norrland

I avsnitt 5.2.3 i betänkandet utvecklas närmare vilka krav som skall ställas på en organisation för att den skall vara lämplig som ägare till ett fondbolag som förvaltar en kapitalsparfond. Enligt specialmotiveringen bör prövningen ankomma på bankinspektionen. Hovrätten anser att villkoren för att en organisation skall få tillstånd att förvalta en kapitalsparfond bör få en fylligare utformning i lagtexten än vad expertgruppen har ansett vara nödvändigt.

5.5 Kammarrätten i Göteborg

I betänkandet föreslås regler som syftar till att motverka makt- och ägarkoncentration i kapitalsparfonder. Bland annat skall andelsägarnas antal i en kapitalsparfond inte få överstiga 50 000. Det är naturligt att spararen vill spara i den fond som han bedömer som skickligast på att förvalta sparmedlen. Spararen har i det nya systemet också fått rätt att byta kapitalsparfond. En begränsning av antalet andelsägare i fonderna medför risk för att denna rätt i praktiken kommer att framstå som illusori-sk, eftersom tänkbara alternativa fonder redan kan vara fulltecknade. Det torde också medföra olägenheter för bankerna att behöva avvisa ett stort antal – i några fall merparten – av de gamla fondkunderna. De syften

som utredningsmännen vill tillgodose med den föreslagna regeln får anses bli tillräckligt beaktade av systemet ändå. Sålunda torde de nya reglerna om styrelsens sammansättning och fondandelsägarstämma ge det ökade inflytande för fondandelsägarna som åsyftas.

5.6 Reservation av ledamöter i länsstyrelsen Malmöhus län, Lennart Engholm, Thorvald Frostemark, Kurt-Åke Olsson, Lars Samzelius, Fredrik Swartling och Lars Walberg

Enligt förslaget får varje kapitalsparfond ha högst 50 000 andelsägare, och varje huvudman får endast ha *ett* fondbolag och därmed bara förvalta *en* fond. De större bankerna har i dag fondbolag med andelsägare överstigande denna gräns. Bildas inte nya fonder i tillräcklig utsträckning kommer platserna i de bankanknutna fonderna inte att räcka till. I dag finns ca 540 000 konton i de sju existerande aktiesparfonderna. Skulle begränsningen gå igenom skulle endast 350 000 konton få plats om inga nya fonder bildades. Den föreslagna begränsningen till 50 000 andelsägare bör enligt länsstyrelsens uppfattning utgå. Begränsningen minskar också det meningsfyllda i förslaget att en andelsägare skall ha rätt att byta fond om han så önskar.

5.7 Länsstyrelsen i Norrbotten län

Expertgruppen har som en utgångspunkt för det egna förslaget att det skall motverka makt- och ägarkoncentration inom näringslivet. I ett avseende tillgodoses detta krav. Andelsägarna föreslås tillsätta styrelsemajoriteten i de fondbolag som äger och förvaltar en kapitalsparfond.

Kretsen av huvudmän föreslås vidgad till att bl. a. omfatta organisationer av en viss storlek. Det torde vara tveksamt om t. ex. den fackliga rörelsen kommer att utnyttja denna möjlighet.

5.8 Allmänna pensionsfonden, första, andra och tredje fondstyrelserna

Utredningens förslag om vidgat inflytande för andelsägarna i de nya fonderna tillstyrkes. Likaså kan styrelserna instämma i utredningens önskemål om en ökad pluralism i systemet och om engagemang av nya huvudmän. Styrelserna kan ej se att denna inställning nödvändiggör den föreslagna maximeringen av antalet andelsägare i en kapitalsparfond. Det finns tvärtom principiella invändningar mot en sådan lösning. Enligt förslaget skall andelsägarna kunna fritt välja fond och därmed även byta fond. Denna valfrihet kan med maximeringen bli illusorisk. Den skulle också föranleda omedelbara praktiska problem för vissa huvudmän som redan i de nuvarande fonderna överskrider maximitalet. Styrelserna avstyrker därför den föreslagna maximeringen.

5.9 Allmänna pensionsfonden, 4:e fondstyrelsen

Expertgruppen föreslår att antalet andelsägare i en kapitalsparfond inte får överstiga 50 000. Även om man önskar en spridning av det nya fondsystemet på ett större antal huvudmän kan lämpligheten av en sådan maximeringsregel ifrågasättas. Rent principiellt är det tveksamt om spridningen bör åstadkommas genom att man hindrar institutioner med ett etablerat kontaktnät med hushållsspararna, tekniska resurser och sakkunskap i fråga om kapitalförvaltning från att utvidga sin verksamhet. Fondstyrelsen vill i detta sammanhang erinra om att expertgruppen i flera avseenden föreslår en förstärkning av fondandelsägarnas ställning i förhållande till fondförvaltaren. Vidare får den föreslagna antalsgränsen mindre lyckliga konsekvenser från konkurrenssynpunkt genom att vissa bankinstitut har ett landsomfattande kundunderlag medan andra bedriver verksamhet lokalt eller regionalt. Slutligen skulle regeln förhindra önskade överflyttningar av sparande till en framgångsrik kapitalsparfond som redan uppnått maximiantalet andelsägare. Fondstyrelsen är dock medveten om att avsaknaden av någon form av begränsningsregel kan leda till en koncentration av fondförvaltningen som kan vara störande från marknadssynpunkt. Fondstyrelsen föreslår därför att denna fråga övervägs ytterligare.

Möjligheten att flytta över sparande i en kapitalsparfond till en annan bör vara ägnad att befrämja en effektiv kapitalförvaltning. Fondstyrelsen vill emellertid påpeka, att en sådan möjlighet också kan medföra vissa nackdelar. Inte minst på grund av kvartalsredovisningen beträffande fondernas verksamhet kommer uppmärksamheten att i hög grad inriktas på det kortsiktiga utfallet av fondförvaltningen, som till sin natur är en verksamhet på längre sikt. Det kan därför befaras att ett stort antal överföringar mellan kapitalsparfonder kan komma att ske på tveksamma premisser. Viktigare är emellertid den effekt som ambitionen hos fondförvaltarna att på kort sikt hävda sig gentemot konkurrenterna kan få på placeringspolitiken. Det är ingalunda säkert att en högre avkastning på kort sikt också innebär en långsiktigt effektivare kapitalförvaltning – och de praktiska möjligheterna till upprepade överflyttningar av sparandet är begränsade.

5.10 Stockholms fondbörs

Utredningen föreslår att antalet delägare i en kapitalsparfond inte skall få överstiga 50 000. En sådan regel skulle få orimliga konsekvenser. Den kan leda till att en bank tvingas avvisa kunder som vill bli delägare i dess kapitalsparfond. Regeln innebär en inskränkning i medborgarnas fria val när det gäller användningen av disponibel inkomst. Den som vill spara i kapitalsparfond kan inte fritt välja i vilken fond han vill placera sina medel. Den föreslagna regeln kan också leda till att den som redan är delägare i någon av de skattesparfonder som har mer än 50 000 medlemmar, dvs. för

närvarande de till SE-Banken, Sparbankerna, PK-banken och Handelsbanken anknutna fonderna, i samband med övergången till sparande i kapitalsparfonder tvingas byta bank.

Det förefaller över huvud taget orimligt att diskriminera de banker som varit särskilt framgångsrika när det gällt att ackvirera skattefondsparande. Det är normalt en uppgift för banker att vårda sig om hushållssparandet. Därför vore det mera naturligt att söka vidareutveckla den kapacitet för att ta hand om sparande som bankerna har och att de därvid fritt får tävla inbördes och med andra organisationer som vill sätta upp fonder för aktiesparande. Den föreslagna begränsningen som till synes godtyckligt satts till högst 50 000 medlemmar är i själva verket en statligt organiserad konkurrensbegränsning.

Styrelsen anser, liksom utredningen, att det är önskvärt att fonddelägarnas representanter i fondbolagsstyrelse får exklusiv rätt att utöva rösträtt på bolagsstämma för de aktier som fonden förvaltar. Redan nu har de vetorätt i sådana frågor. Däremot är det inte rimligt med sådana regler beträffande sammansättningen av styrelsen i fondbolag att ägaren av bolaget kan hamna i minoritet när det gäller sådana frågor som bolagets administration, kostnaderna för verksamheten och dispositionen av eventuella överskott.

Utredningen föreslår att den som flyttar sina medel från en fond till en annan måste flytta hela sin behållning i den gamla fonden. Det bör enligt styrelsens mening vara möjligt att flytta endast en del av medlen eller att avsluta ett sparande i en fond och utnyttja återstående skattegynnade sparmöjligheter i en annan fond. Särskilt angeläget kan detta vara när en sparare flyttar från ett företag där han deltar i en företagsanknuten fond eller i en vanlig kapitalsparfond. Den som deltar i ett företagsanknutet sparande kan också finna att han vid ett visst läge inte önskar placera mera medel i sitt eget företag, utan vill sprida sina resurser.

5.11 Landsorganisationen, LO

Den andra delen av allemanssparandet utgörs av riskvilligt kapital till näringslivet och skall organiseras via nybildade kapitalsparfonder. Utredningen har därvid haft som mål att förhindra bankernas dominans beträffande aktiesparandet och att sparandet i riskvilligt kapital skall motverka makt- och förmögenhetskoncentrationen i näringslivet. Kapitalsparfonder skall få bildas av banker, fondkommissionsbolag och organisationer. Beträffande organisationers möjlighet att skapa kapitalsparfonder finns inga preciserade regler men de bör normalt ha minst 1 000 medlemmar och vara "en organisation som främjar medlemmarnas intressen inom arbetsliv eller näringsliv". Organisationen skall bestå av fysiska personer och inte vara bildad för ändamålet att just skapa en kapitalsparfond.

Utredningen föreslår vissa reformer vad gäller fondernas organisation

som stärker andelsägarnas inflytande i fonden, samt deras placeringsregler.

Det är enligt LOs uppfattning svårt att se att den föreslagna utformningen kommer att uppfylla de målsättningar utredningen har på systemet. Även om syftet anges som att bryta bankernas inflytande över fonderna, innebär förslaget att bankerna kan bilda kapitalsparfonder som, innan de når upp i sin maximala storlek (högst 50 000 andelsägare med 30 000 kr insatt), är 50 % större än någon av de nuvarande aktiesparfonderna knutna till bankerna. Även om andelsägarnas inflytande över fonderna förstärks är det svårt att se att kapitalsparfonderna, ens nämnvärt, kommer att bidra till en minskning av makt- och förmögenhetskonzentrationen.

Eftersom utredningen inte kan avgränsa de organisationer som kan vara tänkbara för att starta kapitalsparfonder lämnas ett visst godtycke åt bankspektionen att avgöra om en organisation kan anses lämplig eller ej. Klart torde vara att utredarna, utan att rakt ut säga det, tänker sig att de fackliga organisationerna skall starta kapitalsparfonder. För LOs vidkommande ter det sig svårt att rekommendera medlemsorganisationerna att starta sådana. Det ingår inte i den fackliga organisationens uppdrag att förvalta medlemmarnas privata sparmedel med högsta möjliga avkastning som målsättning.

5.12 Tjänstemännens centralorganisation, TCO

Vad särskilt gäller aktiesparfonderna instämmer TCO i den kritik som riktas mot den starka bindningen till bankerna. Kritiken riktas också mot spararnas bristande insyn och inflytande i fondernas förvaltning. Nuvarande regler innebär att de som redan i dag har ett stort inflytande över kapitalmarknaden tilldelas ännu större resurser. I denna mening kan man säga att makten över kapitalmarknaden ytterligare koncentreras. Det kan ifrågasättas om det över huvud taget är möjligt att utforma regler som ger småspararna ett inflytande på kapitalmarknaden, men man kan åtminstone sträva efter en minskad koncentration. Mot denna bakgrund anser TCO att de föreslagna reglerna på detta område fått en bättre utformning än i nuvarande sparsystem.

Denna inställning innebär inte att TCO tagit ställning till huruvida organisationen är beredd att påta sig rollen som huvudman för en eller flera kapitalsparfonder. Ett sådant ställningstagande kräver längre tid än vad som nu står till buds.

5.13 Centralorganisationen SACO/SR

SACO/SR ser positivt på utredningens intentioner att uppnå ökad flexibilitet och konkurrens i systemet genom möjligheten att flytta kapitalet mellan olika aktiefonder, liksom på förslaget att bredda kretsen av huvudmän och öka aktiespararnas inflytande över verksamheten.

Det är positivt att utredningen vill bredda huvudmannakretsen när det gäller aktiefonderna. SACO/SR anser emellertid att man kan gå längre än utredningen har gjort och också tillåta andra enskilda fonder utöver de föreslagna organisationsfonderna. Löntagarna kan i vissa fall ha intresse av att bilda kapitalsparfonder som är fristående från de fackliga organisationerna för att undvika konflikten mellan ägaransvar och de traditionellt fackliga intressena. SACO/SR föreslår att reglerna differentieras för två olika grupper av huvudmän för aktiefonderna.

Genom den av SACO/SR föreslagna huvudmannastrukturen skulle antalet fonder bli större. Därmed skulle utredningens strävan att motverka ökad makt- och ägarkoncentration i näringslivet bli lättare att förverkliga.

I syfte att stimulera flera mindre kapitalsparfonder föreslår utredningen en övre gräns på 50 000 sparare per fond. SACO/SR sympatiserar med intentionerna att bilda många små och konkurrerande fonder, men kan samtidigt se motiv för att öppna en möjlighet att i vissa fall ge dispens från denna grundregel.

5.14 Sveriges Civilingenjörskörbundet

I betänkandet föreslås en begränsning av antalet delägare i var och en av kapitalsparfonderna till högst 50 000. Flera av de nuvarande bankanslutna aktiesparfonderna har över 50 000 delägare. För bankfonderna uppstår besvärliga prioriteringsproblem om begränsningen genomförs. Många SACO/SR-medlemmar som är anslutna till någon bankfond kan tänkas bli "hemlösa". CF föreslår därför att de som nu är delägare i en aktiesparfond skall ha möjlighet att ansluta sig till en nybildad kapitalsparfond med samma bank som huvudman.

CF är den enda fackliga organisation som för närvarande administrerar en aktiesparfond. Detta faktum har inte observerats av allemanssparutredningen, möjligen beroende på att CF:s fond bildades så sent som den 1 januari 1983. Om CF – vilket är troligt – avser att efter den 1 januari 1984 tillhandahålla medlemmarna den service som en kapitalsparfond innebär, uppstår besvärliga övergångsproblem. CF har nyligen ombildat ett helägt dotterbolag, AB Ingenjörshuset, till att bli fondbolag för aktiesparfonden. Om utredningens förslag skulle genomföras i ograverat skick måste ett nytt fondbolag bildas som bedriver sin verksamhet parallellt med AB Ingenjörshuset. Vi skulle behöva två styrelser och dubbel administration vilket är kostnadskrävande. För CF är det därför angeläget att sådana övergångsbestämmelser införs (alternativt dispensförfarande) att AB Ingenjörshuset fungerar som fondbolag även till den nyinrättade kapitalsparfonden. Vi är givetvis då beredda att låta den styrelse som bildas enligt reglerna för kapitalsparfonderna i allemanssparandet få bestämma placeringen även för den gamla aktiesparfonden. Utredningen anser det vara synnerligen angeläget att de fackliga organisationerna bildar kapitalsparfonder. Den om-

ständigheten att CF varit föregångare i detta hänseende bör inte förorsaka förbundet några olägenheter när det gäller allemanssparandet.

5.15 Svenska arbetsgivareföreningen, SAF

Av tekniska skäl föreslås, att sparande i kapitalsparfonder skall kanaliseras till nya fonder. Vidare föreslås att en organisation skall kunna vara huvudman för en kapitalsparfond. Detta har i princip också varit möjligt med nuvarande aktiesparfonder. För att begränsa storleken av de nya fonderna föreslås att en kapitalsparfond skall få ha högst 50 000 andelsägare.

Av nuvarande bankanknutna aktiesparfonder har såväl SE-Bankens, Sparbankernas, PK-bankens som Svenska Handelsbankens mer än 50 000 konton den 31 mars 1983. Ur spararnas synpunkt måste den föreslagna begränsningen framstå som betänklig. Det är inte rimligt att en fond skall behöva avvisa nya andelsägare, därför att antalet tidigare andelsägare nått upp till 50 000-gränsen. Fondernas storlek måste få avgöras av spararnas förtroende för resp. fond.

Vissa förändringar föreslås också vad gäller fondstyrelsernas sammansättning, genom att andelsägarstämmor görs obligatoriska samt genom obligatorisk valberedning som skall lägga fram förslag om vilka personer som skall representera andelsägarna i fondbolagets styrelse. Ändringarna föreslås gälla såväl aktiesparfonder som de nya kapitalsparfonderna.

Det angivna syftet med de föreslagna ändringarna är att stärka andelsägarnas inflytande. I realiteten är det emellertid inte genom rätten att via andelsägarstämmor utse styrelseledamöter i fondbolaget som andelsägarnas inflytande kan manifesteras utan genom rätten att byta fond. I det perspektivet framstår de föreslagna regeländringarna som onödiga. Vad som däremot har reell betydelse är den föreslagna rätten att vid valfri tidpunkt byta kapitalsparfond. Denna rätt skulle emellertid kunna bli kraftigt kringskuren om den ovannämnda 50 000-gränsen sätter stopp för spararens möjlighet att byta till en framgångsrik och därför attraktiv kapitalsparfond.

5.16 Svenska bankföreningen

Förslaget att antalet andelsägare i en kapitalsparfond inte får överstiga 50 000 strider enligt bankföreningens uppfattning mot det grundläggande syftet att tillgodose spararnas intressen. Det måste nämligen ligga i deras intresse att fritt få placera sina medel i den fond de vill. Detta skulle förhindras om förslaget genomfördes. Expertgruppens målsättning att ge spararen möjlighet att byta till fond han föredrar kommer inte heller att uppfyllas.

Förslaget skulle dessutom föranleda svårigheter för fonderna när det

gäller att avvisa personer som vill placera medel. I ett initialskede skulle det bli en mycket besvärande uppgift att peka ut dem som inte kunde få fortsätta spara i en fond med anknytning till viss bank. Begränsningen av antalet andelsägare skulle vidare innebära en konkurrensbegränsning av unikt slag, som samhället eljest strävar efter att motverka. Förslaget strider också mot de principer om fri konkurrens på bankområdet med möjligheter för de olika bankinstituten att på likartade villkor driva sin verksamhet som infördes genom ändringar i banklagstiftningen år 1969. — Bankföreningen avstyrker följaktligen förslaget om begränsning av antalet andelsägare.

Skulle en begränsning av antalet andelsägare införas trots de anförda skälen däremot förordar bankföreningen att en bank får bilda flera fondbolag för förvaltning av kapitalsparfonder.

Expertgruppen föreslår att beslutanderätten för en kapitalsparfond skall tillkomma de ledamöter i fondbolagets styrelse som företräder andelsägarna. Detta skulle medföra att den bank som genom att tillföra aktiekapital och andra resurser bildar ett fondbolag helt skulle sakna inflytande över verksamheten i sitt dotterbolag. Bankföreningen anser att den bank som bildat ett fondbolag har ett ansvar gentemot kunderna att fonden sköts bra, att placeringarna görs professionellt, att marknadsföringen utformas lämpligt etc. Besluten och ansvaret härför kan rimligen inte åvila andra än fondbolagets ägare.

Bankföreningen föreslår därför att man inte inskränker bolagsstämmans rätt enligt aktiebolagslagen att utse representanter i fondstyrelsen, som utövar beslutanderätten över fondernas administration och placeringsinriktning. Bankföreningen har däremot inget att invända mot att andelsägarrepresentanterna får ensamma utöva rösträtten för de aktier i vilka fonderna placerats.

Byten av fonder i stor utsträckning kan för en fond som förlorar sparare medföra att fonden för att kunna lösa ut dessa tvingas sälja av sitt aktieinnehav. Därmed tvingas fonden betala realisationsvinstskatt för aktier, vilka inte innehafts två år. Beskattningen drabbar, indirekt, endast de andelsägare som stannar kvar i fonden. Bankföreningen föreslår att fonden vid ren vinstbeskattning får avräkna vinst som härrör från de medel som betalats ut till dem som lämnat fonden.

5.17 Svenska sparbanksföreningen

Antalet andelsägare i varje kapitalsparfond får uppgå till högst 50 000 enligt expertgruppens förslag. Syftet är att minska maktkoncentrationen och lämna utrymme för nya huvudmän att träda in som förvaltare av kapitalsparfonder.

Mot detta syfte bör vägas följande konsekvenser för spararna. En kapitalsparfond kan relativt kort efter starten nå maximigränsen för antalet

andelsägare. Om en sådan fond är bankanknuten måste en del av bankens kunder hänvisas till fond med annan huvudman. Det kan framstå som svårförklarligt för kunden att den egna banken tvingas hänvisa sina kunder till konkurrentbankers eller andra kapitalsparfonder.

Inom sparbanksrörelsen föreligger inget hinder att starta ett flertal kapitalsparfonder. Antalsbegränsningen av andelsägare är därför inte något avgörande problem för sparbankernas del.

Sparbanksföreningen har mot den bakgrunden för sin del inga invändningar mot föreslagen antalsbegränsning.

Enligt expertgruppens förslag skall fondbolagets ägare utse en styrelseledamot i bolaget, staten skall utse två och andelsägarna fyra. Andelsägarstämman utser ordföranden.

För att erbjuda sina kunder aktiesparande i kapitalsparfond fordras att bank satsar aktiekapital och andra resurser för att starta ett fondbolag. Bankens mål kan därvid vara att ge kapitalsparfonden viss placeringsinriktning som överensstämmer med bankens inriktning och profil i övrigt. Av allmänheten kommer kapitalsparfondens verksamhet att uppfattas som en del i bankens rörelse. En framgångsrik kapitalsparfond ger banken good-will – en misskött fond ger bad-will. Bank som i eget namn och med vissa intentioner satsat hela aktiekapitalet i fondbolaget bör få möjligheter att utöva ett rimligt inflytande i bolagets styrelse över placeringsinriktning och administration.

Syftet med expertgruppens förslag är att stärka andelsägarnas inflytande. Ett inflytande kan utövas genom styrelserepresentation men också på individuell nivå genom att andelsägarna utan uttagsavgift kan byta kapitalsparfond på det sätt expertgruppen föreslagit.

Sparbanksföreningen föreslår att fondbolagets huvudman äger rätt utse minst samma antal styrelseledamöter som andelsägarna. Föreningen har däremot ingen invändning mot att endast andelsägarrepresentanterna beslutar om utövande av rösträtten för fondens aktier.

Expertgruppen föreslår att banker, fondkommissionsbolag och vissa organisationer skall kunna vara huvudmän för kapitalsparfonder.

På svensk kreditmarknad har en institutionell uppdelning av olika verksamheter länge varit rådande. Efter hand som nya verksamheter vuxit fram och en allmän produktutveckling ägt rum har den traditionella verksamhetsuppdelningen successivt upplösts. Den faktiska utvecklingen har i många fall gått snabbare än en erforderlig anpassning av lagstiftningen. Problem har därvid uppstått och gränserna för institutionernas verksamhet har blivit oklara. Den nyligen tillsatta strukturutredningen för kreditmarknaden har bl. a. till uppgift att lägga förslag till regler som klargör de olika institutionernas verksamhetsinriktning.

Om expertgruppens förslag att fondkommissionsbolag skall tillåtas bilda fondbolag för kapitalsparfonder genomförs, kommer en institutionell utvidgning att ske av en verksamhet som för närvarande är bankanknuten

med ett undantag. Konsekvensen är en fortsatt utveckling mot oklara gränsdragningar för verksamheten på kreditmarknaden. Sparbanksföreningen kan inte inse att fondkommissionsbolag är lämpliga att hantera breda organiserade sparformer för hushållen. Sådana sparformer för hushållen, även när det gäller aktiesparande, bör förbehållas banker på den institutionella kreditmarknaden. Expertgruppens motiv att vidga kretsen av huvudmän har ändå uppfyllts genom att en rad olika organisationer tillåts bilda kapitalsparfonder.

Sparbanksföreningen avstyrker således att fondkommissionsbolag ingår i den krets som tillåts bilda kapitalsparfonder.

5.18 Sveriges föreningsbankers förbund

För närvarande kan aktiespararna endast byta fond vid halvårs- och helårsskiften. Samtidigt måste tidigare insatta medel vid ett fondbyte stå kvar i den "gamla" fonden, dvs. enbart nyinsättningar kan ske i en annan fond. Utredningen föreslår att aktiespararna ges ökad flexibilitet genom att byte av fond skall kunna ske när som helst. Dessutom skall enligt förslaget hela sparandet kunna överföras från den ursprungliga till den nya kapitalsparfonden.

SFF har ingen principiell erinran mot denna ändring. SFF vill dock påpeka, att denna nya regel kan ha allvarliga konsekvenser för en kapitalsparfond om allt för omfattande fondbyten äger rum. Detta gäller både fondens ekonomi och de sparare, som av olika skäl inte kan eller vill genomföra ett fondbyte (jfr även vad ovan sagts ang. skattekonsekvenserna). På grund av dessa farhågor föreslår SFF att 6 § ändras så tillvida, att kapitalsparfonderna får ta ut en 1-procentig uttagsavgift vid byte från en kapitalsparfond till en annan. Dessutom föreslår SFF att realisationsvinstskatten slopas för kapitalsparfonderna.

Utredningen anser det som en viktig förändring, att andelsägarna erhåller en förstärkt roll i fondstyrelserna. Expertgruppen bedömer det som tillräckligt, att fondbolagets ägare enbart utser en styrelseledamot. Dessutom åligger det regeringen som hittills att utnämna två styrelserepresentanter. Minst fyra styrelseledamöter skall representeras av andelsägarna, dvs. fondbolagets styrelse kommer att bestå av minst sju ledamöter. Detta förslag innebär, att andelsägarna får ett dominerande inflytande även över fondbolagets placeringspolitik.

SFF har ingen erinran mot förslaget i denna del. Huvudmannen måste dock ges rätt att välja förvaltare av fonden. SFF föreslår dessutom, att fondbolagets ägare bör ha fler än ett mandat i kapitalsparfondernas styrelser för att dessa skall få ett större inslag av professionell kompetens.

5.19 SHIO-Familjeföretagen

För att minska maktkoncentrationen föreslår arbetsgruppen att en kapitalsparfond högst får ha 50 000 andelsägare.

Denna regel skall jämföras med antalet konton inom resp. fond hos nuvarande aktiefondssparande. Flertalet av dessa fonder överskrider med mycket god marginal den föreslagna gränsen.

Begränsningen av antalet andelsägare kommer att få en rad negativa effekter. Populära kapitalsparfonder som effektivt förvaltar sparmedlen kommer troligen inte att bli öppna för nya sparare eftersom stor risk finns att de når upp till 50 000 andelsägare. Härigenom kommer spararnas möjligheter att flytta sparmedel att försvåras.

Arbetsgruppens argument beträffande maktkoncentration är inte övertygande nog för att motivera maximigränsen. Genom fritt utträde och tillträde till olika kapitalsparfonder kan andelsägarna på ett mycket effektivt sätt visa sitt missnöje över hur fondstyrelsen utnyttjar sin rösträtt och handhar placeringspolitiken. Arbetsgruppens förslag om ökat andelsägarinflytande i fonderna minskar även risken för maktkoncentration.

SHIO-Familjeföretagen avstyrker med bestämdhet den föreslagna begränsningen av antalet andelsägare i en aktiesparfond.

5.20 Sveriges industriförbund, SI

Vissa regler i det nya sparsystemet är svårbegripliga, speciellt med hänsyn till de egenskaper expertgruppen vill att det skall ha. Sålunda föreslås att en kapitalsparfond inte får ha mer än 50 000 fondandelsägare, ett tal som i dag överträffas av fyra s. k. bankfonder. Efter vilka kriterier skall en framgångsrik fond diskriminera mellan fondandelsägare in spe? Här liksom i andra köproblem är det svårt att finna rättvisa principer. Expertgruppens strävan att skapa fördelningspolitisk rättvisa kan i praktiken mynna ut i förmögenhetstillväxt för 50 000 utvalda.

Låt majoriteten av styrelsemedlemmarna i fondbolaget utses av dess bolagsstämma. Det förefaller inte rimligt att ägarna av ett fondbolag inte skulle ha det avgörande inflytandet i detta. Genom förslagets möjligheter till snabbt byte av fond kan andelsägarna "med fötterna" reagera mot eventuell misskötsel av deras intressen. Fondförvaltarna har större tryck på sig enligt det föreslagna systemet än i det i dag rådande. Vi tillstyrker dock förslaget att de andelsägarvalda styrelsemedlemmarna skall utöva rösträtten för fondens aktier.

Expertgruppen föreslår att en kapitalsparfond skall förvaltas av ett för ändamålet särskilt bildat fondbolag. Detta fondbolag skall enligt förslaget endast få förvalta en kapitalsparfond och inte få förvalta andra aktiefonder eller aktiesparfonder.

Som ovan nämnts motsätter sig föreningen att en huvudman endast får

starta en kapitalsparfond. Föreningen är också kritisk till förslaget att särskilt fondbolag måste startas för förvaltningen av kapitalsparfond om fondbolag för aktiesparfond redan finnes. Av effektivitetsskäl föreslår föreningen att såvida fondbolag redan startats av huvudman för skattefondsparandet, må detta fondbolag även starta kapitalsparfond.

Den erfarenhet vad gäller marknadsföring, placeringar och administration av aktiesparfonder som byggets upp i dessa fondbolag torde för spararna utgöra en trygghetsgaranti för en fortsatt effektiv förvaltning även av de nya kapitalsparfonderna. Genom denna konstruktion uppstår ej heller den krångliga situation som skisserats, men ej lösts av expertgruppen, beträffande kapitalsparfondernas möjligheter att agera på aktiemarknaden innan den första andelsägarstämman hållits.

Vidare motsätter sig föreningen den av expertgruppen föreslagna styrelsesammansättningen för fondbolag och kapitalsparfond. Expertgruppen föreslår att bolagsstämman har rätt att utse endast en ledamot av totalt sju i fondbolagets styrelse. Härigenom fräntas huvudmannen det avgörande inflyandet i frågor som rör administration, personalärenden, marknadsföring, ekonomi etc. Huvudmannen, vilken ger sitt namn åt verksamheten och satsar det nödvändiga kapitalet, skulle på detta vis inte ha beslutanderätten i avgörande frågor i det egna bolaget. Detta är enligt föreningens synsätt helt oacceptabelt. Föreningen föreslår i stället att bolagsstämman skall ha rätt att utse lika många styrelseledamöter som fondandelsägarstämman.

Expertgruppen föreslår vidare att beslutanderätten i styrelsen i frågor som rör utövande av rösträtt för fondens aktier helt skall tillkomma de av andelsägarstämman utsedda ledamöterna. Föreningen tillstyrker detta förslag.

En sparare som väljer att byta kapitalsparfond skall enligt utredningens förslag flytta hela sitt inestående belopp från den gamla fonden till den nya. Föreningen anser inte att skäl föreligger härför, utan menar att det från spararens riskspridningssynpunkt är motiverat att han själv beslutar huruvida det redan sparade kapitalet skall flyttas eller inte. Härav följer att kontrollen av sparandet inte bör ske inom det föreslagna huvudbanksystemet, utan bör lämpligen ligga på ett fristående kontrollorgan.

5.22 Sveriges finansanalytikers förening

Utredningen föreslår att antalet andelsägare i en kapitalsparfond ej får överstiga 50 000. Detta förslag är utomordentligt olyckligt ur marknadsekonomisk synpunkt. En grundläggande rättighet på alla fria marknader är principen om fritt inträde på marknaden. Upprätthållandet av denna princip är särskilt påkallat när det gäller riskkapitalmarknader, vars syfte ju är att åstadkomma en optimal allokering av kapital. Förslaget synes också gå stick i stäv med utredningens förslag (och därmed argumentation) vad

gäller möjligheten att öka valfriheten för spararna genom byte av fond. I sammanhanget kan påpekas att någon specialmotivering till förslaget inte presterats av utredningen och att utredningen ju föreslagit förändringar jämfört med nuvarande system som avsevärt stärker andelsägarnas ställning. Förmodligen skulle ett tillämpande av en begränsning också leda till betydande praktiska svårigheter för fonderna.

Ytterligare ett argument mot den föreslagna storleksbegränsningen är att incitamenten skulle minska – och slutligen upphöra – för att öka andelsägarkretsen om antalet andelsägare närmar sig 50 000. På så sätt skulle troligen vissa bankgruppers kunder till viss del ställas utanför fondsparandet, vilket skulle leda till ett icke önskvärt lägre totalt sparande. För övrigt talar det mesta för att storleksproblematiken tar hand om sig själv. Erfarenhetsmässigt blir större fonder mer trögrörliga och tenderar att närma sig ett "indexperformance". En sådan fond får givetvis svårare att hävda sig i konkurrensen.

5.23 Sveriges aktiesparares riksförbund

En uttrycklig ambition i betänkandet är, att man vill få en större bredd på sparandet. Man vill få in nya sparargrupper, och man vill få fram ett bredare, mer diversifierat utbud av fonder. Aktiespararna finner detta vara lovvärda ambitioner.

Flera fonder, med olika inriktning, och med olika typer av huvudmän bakom sig, skapar större bredd och mer mångfald på kapitalmarknaden. Det är bra i sig. Dessutom får spararna större valfrihet, vilket är bra och vilket bör medföra att sparsystemet kan attrahera fler sparare.

Det skulle vara en utomordentligt intressant utveckling om några av landets verkligt stora organisationer kunde förmås starta egna kapitalsparfonder. Aktiespararna anser, att en sådan utveckling på alla sätt bör stödjas.

Två svaga punkter med skattesparandet har varit andelsägarnas dåliga inflytande och bristande möjlighet för spararna att flytta sitt tidigare sparande från en fond till en annan.

Enligt betänkandet kommer andelsägarna att tillsätta majoriteten (fyra av sju) ledamöter i fondbolagens styrelser. Vidare kommer valberedningar, som ska företräda andelsägarna att obligatoriskt inrättas. Båda dessa förändringar stärker andelsägarnas ställning och välkomnas därför.

Vidare föreslås, att andelsägarna ska kunna flytta även sina tidigare insättningar från en kapitalsparfond som de är missnöjda med till någon annan fond. Detta är bra, både för att spararen på detta sätt får större inflytande över sitt sparkapital och för att en sund konkurrens mellan fonderna stimuleras.

Här uppstår dock ett problem: Om många sparare samtidigt vill lämna en fond, kan den tvingas sälja ut aktier före tvåårsgränsen, varvid fonden

drabbas av full reavinstskatt. Detta drabbar spararna i fonden, genom att andelsvärdet sjunker. Spararna i kapitalsparfonder drabbas således indirekt av aktiebeskattningen, på ett sätt som knappast varit avsett.

En konsekvens av bindningstidens avskaffande bör därför bli att man tar bort realisationsvinstskatten även på aktieinnehav under tvåårsgränsen för kapitalsparfonderna.

Två inslag i betänkandet gör att huvudmännens intresse att satsa på fonderna kanske blir begränsat.

Det första gäller fondbolagens styrelser. Enligt förslaget ska andelsägarna besätta fyra platser, statliga representanter två platser och huvudmännen en plats. Aktiespararna har svårt att se det nödvändiga i att staten tillsätter fler styrelseledamöter än vad huvudmännen gör. Det är ett bakvänt förhållande. Rimligare är att fondens huvudman tillsätter två platser och staten en plats.

De största aktiesparfonderna, SE-Bankens och Sparbankernas, har i dag nästan tre gånger så många andelsägare. Vid övergången till Kapitalsparfonder kommer således bara var tredje sparare i dessa fonder att kunna erbjudas plats. Nästan 100 000 sparare i dessa två aktiesparfonder kommer att tvingas söka sig någon annanstans.

Denna begränsning gör att dessa bankers intresse att marknadsföra sina fonder minskar. På samma sätt kan en alltför svag representation i fondbolagets styrelse minska bankens/huvudmannens intresse för verksamheten. Dessa två faktorer tillsammans försvagar incitamentet att marknadsföra det nya systemet lika starkt som tidigare.

En lämplig lösning kan vara, att varje huvudman tillåts starta flera olika Kapitalsparfonder, som var och en är begränsad till 50 000 andelsägare. Varje fond bör då ha en autonom styrelse och förvaltning. Fonderna kan därmed komma att ges något olika placeringsinriktning. Eftersom andelsägarna i varje fond kommer att dominera resp. fonds styrelse, behöver man inte befara några problem med maktkoncentration.

5.24 Kooperativa förbundet, KF

Kooperativa förbundet anser att huvudmannaskapet för kooperativa kapitalsparfonder skall också kunna omfattas av samorganisationer, ägda av organisationer som var och en för sig eller tillsammans fyller de föreslagna kraven för huvudmannaskap.

Andelsägare i de kooperativa kapitalsparfonderna skall kunna vara såväl medlemmar i huvudmannorganisationerna som anställda i dessa och deras eventuella dotterföretag.

5.25 Lantbrukarnas Riksförbund, LRF

LRF finner det positivt att möjligheter öppnas för en breddning av kretsen av huvudmän för kapitalsparfonder. Ytterligare finner LRF, som demokratisk rörelse, det helt självklart att det avgörande inflytandet över kapitalsparfonderna skall innehas av andelsägarna, och ställer sig positivt till de förändringar expertgruppen föreslår i avsikt att stärka andelsägarnas ställning.

5.26 Aktiefrämjandet

Begränsningen att en bank inte får ha fler än 50 000 konton i kapitalsparfonder måste slopas.

Expertgruppen säger själv att det är viktigt att så många som möjligt bland skattefondspararna på ett smidigt sätt kan gå över till den nya sparformen. Men effekten av expertgruppens förslag är i stället att över 200 000 sparare skall uppmanas byta bank!

I stället måste vi ta tillvara den befintliga sparbenägenheten och utnyttja bankernas erfarenhet, marknadsföringsresurser och överlägsna distributionskanaler (3 900 bankkontor). Att kunna erbjuda aktiefondsplaceringar vid sidan av andra spar- och placeringsformer är en integrerad del av bankernas verksamhet. Det är orimligt att tänka sig att denna service bara skall kunna omfatta en del av en banks kunder.

Bakom expertgruppens unika konkurrensbegränsningsförslag ligger dock ett viktigt problem, nämligen: att fonderna kan bli alltför stora med tanke på placeringarnas effektivitet, ägaransvar och spararnas inflytande. De banker som det här är fråga om är Sparbankerna (155 000 konton), SE-Banken (141 000), PK-banken (92 000) och Handelsbanken (70 000). De berörda bankerna, varav en är statlig, har i dag en kraftig decentraliserad organisation med stor regional självständighet. SE-Banken har 3, PK-banken 4 och Handelsbanken 8 regioner. Ett alternativ till stora centrala bankfonder kan vara att dessa banker kan bilda egna fonder på samma grunder som sparbankerna och folkrörelseägda organisationer.

Lagen måste ge dispensmöjlighet för andra fondhuvudmän, t. ex. grupper av huvudmän i en region, där var och en inte är tillräckligt stor men där kombinationen kvalificerar. Ett exempel härpå är Arvikafonden där fondbolaget ägs av ortens alla banker, kommunen och börsföretagen. Dispenser kan också avse överskridande av maximalt antal konton om särskilda skäl föreligger, liksom möjlighet för fonderna att placera en större andel än 10 % i icke börsnoterade företags aktier.

5.27 Folksam

Förslagets huvudsakliga syfte är att fondmedlen skall användas som riskvilligt kapital till näringslivet. Därutöver lämnar förslaget också vägen

öppen för en spridning av ägandet och ett ökat inflytande för andelsägarna, dvs. för de som sparar i dessa fonder. Det är därför av vikt att andelsägarna ges bestämmanderätt i de enligt utredarna föreslagna nybildade fondbolagen.

5.28 Svenska Bankmannaförbundet

Förbundet vill i fråga om sparande i de föreslagna kapitalsparfonderna anföra den synpunkten, att bildande av fondbolag för kapitalsparfonder bör förbehållas banker och – efter prövning – fondkommissionsbolag. De kreditinstitut som har en bred kontaktyta till allmänhet och som i dag förvaltar aktiesparfonder bör även fortsättningsvis kunna göra detta då bankanställda är väl skickade för dessa uppgifter. Mot denna bakgrund anser förbundet inte att fackliga eller andra organisationer ska bilda fondbolag.

Bankmannaförbundet är positivt till ett ökat inflytande för andelsägarna i kapitalsparfonder. Den föreslagna begränsningen till 50 000 andelsägare i varje kapitalsparfond är ologisk om syftet ska vara att ge allmänheten fritt val att söka sig till den fond som bäst svarar mot individens önskemål om placeringsinriktning m. m. Skulle ändå en begränsning anses önskvärd bör en bank kunna stå som huvudman för mer än ett fondbolag för att därmed möjliggöra parallella kapitalsparfonder.

6 De företagsanknutna kapitalsparfonderna

6.1 Bankinspektionen

Med en företagsanknuten aktiesparfond förstås i lagen om aktiesparfonder en fond som dels bildas genom kapitaltillskott endast från anställda i ett visst aktiebolag eller inom en viss koncern, dels endast placerar i aktier som utfärdas av det aktiebolag i vilket andelsägarna är anställda eller vid koncernfallet i vars dotterbolag de är anställda. Med denna definition har vissa aktiesparfonder, som visserligen är formellt öppna men där alla andelsägarna i praktiken är anställda i huvudmannabolaget eller dess dotterbolag, ej fallit under begreppet företagsanknuten fond. Dessa aktiesparfonder placerar 20–25 % av fondförmögenheten i egna aktier. Det bör observeras att dessa aktiesparfonder har en profil som nära anknyter till vad som föreslås gälla för de företagsanknutna kapitalsparfonderna. Detta bör enligt inspektionens uppfattning beaktas vid övergången till det nya sparandet. Bankinspektionen återkommer under denna rubrik till frågan.

De företagsanknutna aktiesparfonderna avviker radikalt från en aktiefondstankens huvudprinciper, nämligen riskspridningen. Den placeringsinriktning som expertgruppen föreslår återställer i detta avseende ordningen. Bankinspektionen tillstyrker att företagsanknutna kapitalsparfonder inrättas i enlighet med expertgruppens förslag.

Bankinspektionen har tidigare berört de aktiesparfonder som utan att vara företagsanknutna ändå riktar sig enbart till anställda i visst företag eller viss koncern. Enligt expertgruppens förslag skall de fondbolag som förvaltar företagsanknutna aktiesparfonder också kunna få förvalta en företagsanknuten kapitalsparfond. Denna ordning bör rimligen också gälla de nu berörda fonderna.

6.2 Kammarrätten i Göteborg

Hittillsvarande regler om företagsanknutna aktiesparfonder har gällt börsnoterade företag. Såvitt kan utläsas ur motiven torde det inte vara avsett att någon ändring skall ske i det hänseendet. Emellertid framgår det inte klart av de föreslagna särskilda reglerna att sådana fonder skall få förekomma bara vid de börsnoterade företagen. Sålunda hänvisas i 20 § till värdepapper som avses i 13 §. I 13 § nämns bland annat aktier som inte är börsnoterade. Det bör således komma till klart uttryck – genom att 20 § ges en annan lydelse eller på något annat sätt – att företagsanknutna fonder avser anställda i börsnoterade företag. (Jfr 11 § lagen 1978:428 om aktiesparfonder.)

6.3 Länsstyrelsen i Västmanlands län

Problem uppkommer när personer som valt att spara i företagsanknutna kapitalsparfonder slutar sin anställning hos företaget i fråga. Enligt lagförslagets 21 § skall då sparmedlen betalas ut eller överföras till en annan kapitalsparfond allt efter spararens önskemål. Det kan lätt tänkas att personer som valt denna form för sparande gjort det enbart i solidaritet med företaget och för att stärka dess ekonomiska ställning. Sedan anställningen upphört t. ex. genom pensionsavgång kan t. o. m. denna känslomässiga bindning kvarstå. Vederbörande person kan då tvingas att antingen lösa ut det inestående kapitalet eller att flytta över det till någon av de "fria" kapitalsparfonderna, för vilka vederbörande måhända helt saknar intresse. Vill han gå över till rikssparkonto måste han så att säga "börja om från början" sedan han löst ut sin andel ur den företagsanknutna kapitalsparfonden. Detta är enligt länsstyrelsens uppfattning ingen bra lösning. Länsstyrelsen vill därför föreslå en sådan ändring av förslaget till 6 § att möjlighet öppnas för överföring av medel från företagsanknuten kapitalsparfond till såväl annan kapitalsparfond som rikssparkonto vid avgång från företaget på grund av pensionering eller byte av anställning. Vid dödsfall skulle dödsboet ha möjlighet att i vart fall under viss tid ha kvar sina andelar dock utan rätt att tillskjuta ytterligare medel.

6.4 Stockholms fondbörs

I det nuvarande skattesparandet har företagsanknutna fonder blivit mycket populära. En rad bolag har infört sådana system och flera förbereder att införa sådana. De nu gällande reglerna för skattesparande är enkla och företagen har byggt upp den administration som behövs när placeringsuppgiften endast består i att köpa företagets egna aktier. Enligt vad som erfarits uppfattar börsföretagen det föreslagna nya systemet för företagsanknutet sparande såsom mera krångligt och ägnat att dra större administrationskostnader, bl. a. till följd av föreskriften att högst 50 % av fondförmögenheten får placeras i det egna företagets aktier. Kravet på spridda placeringar kräver tillgång till expertis. Man finner det över huvud taget föga tilltalande att behöva avveckla ett system som fungerar väl. Det finns därför risk att företagen kommer att tappa intresset för det företagsanknutna sparandet med de nya regler som föreslås. Enligt styrelsens mening bör de företagsanknutna fonderna även fortsättningsvis få placera fondförmögenheten helt i det egna företagets aktier.

Reservation av styrelseledamoten Kurt Eklöf

Börsstyrelsen riktar sig mot de föreslagna nya reglerna för företagsanknutna fonder och det krångliga krav på expertis som det modesta spridningskravet för sådana fonder skulle medföra. För min del anser jag att den bästa lösningen är att helt avskaffa skatteförmånerna för sådana fonder. Ett motiv bakom aktiefondformen är att ge småsparare möjlighet att åstadkomma en tillfredsställande aktiespridning. Det är tvivelaktigt om en institution som inte uppfyller krav om acceptabel spridning över huvud taget skall få kallas aktiefond. I varje fall bör det undvikas att låta den ingå i ett statligt sparstimulanssystem.

6.5 Centralorganisationen SACO/SR

Eftersom spararna får ett ökat inflytande över fondens verksamhet finns inte något behov av vare sig en mindre gräns om minst 95 % eller en högre gräns på 50 % av fondförmögenhetens placering i det egna företaget.

6.6 Svenska arbetsgivareföreningen, SAF

Det skall också fortsättningsvis vara möjligt att spara i det egna företags aktier genom inrättandet av företagsanknutna kapitalsparfonder. Enligt de nuvarande reglerna skall sparmedlen i de företagsanknutna aktiesparfonderna till 100 % placeras i det egna företaget. Enligt expertgruppens förslag skall de företagsanknutna kapitalsparfonderna placera mellan 25 och 50 % i det egna företaget. Liksom övriga kapitalsparfonder skall de också kunna placera 25 % av sina medel i statspapper.

Det är rimligt att de företagsanknutna fonderna ges rätt till att göra

placeringar också i andra aktier än det egna företags. Att de skulle tvingas att placera minst 50% av fondförmögenheten i andra aktier eller statspapper framstår däremot som mindre lämpligt. Företagsanknutna kapitalsparfonder bör, om man så önskar, kunna placera hela fondförmögenheten i det egna företaget.

För de företagsanslutna fonderna föreslår expertgruppen att aktiefondslagens begränsningsregel av röstvärdet till högst 5% i det egna företaget slopas. Svenska arbetsgivareföreningen har inga invändningar mot att så sker.

6.7 Svenska bankföreningen

Bankföreningen har inhämtat att intresset för det företagsanknutna kapitalfondsparandet skulle bli mycket litet om inte sådana kapitalsparfonder fick placera sina medel helt och hållet i det egna företaget. Krav på spridda placeringar skulle förutsätta att sådana fonder behövde bygga upp en administration med bl. a. egen placeringsexpertis. För att möjliggöra fortsatt sådant aktiesparande bör därför fonderna tillåtas att till 100 procent placera i det egna företaget. Önskemålet om riskspridning kan tillgodoses genom att man tillåter spararen att spara dels i kapitalsparfond, dels i företagsanknuten kapitalsparfond.

6.8 SHIO-Familjeföretagen

SHIO-Familjeföretagen anser att företagsanknutna kapitalsparfonder även skall kunna bildas i anslutning till företag anslutna till den s. k. OTC-listan.

6.9 Sveriges industriförbund, SI

Inför två alternativ av företagsanknutna kapitalsparfonder, öppna resp. slutna. I de *öppna* företagsanknutna fonderna gäller samma placeringsregler som för kapitalsparfonder i övrigt, dock med undantaget att fonden kan ges möjlighet att placera upp till 25% av fondvärdet i resp. företagsaktier. *Slutna* fonder får endast bestå av aktier i resp. företag. Till skillnad från de slutna aktiesparfonderna bör de dock få placera upp till 25% av kapitalet i statsobligationer. Den dominerande delen av aktiesparfonder i företag är slutna (företagsanknutna). Det främsta skälet till att man valt denna form är att man på det sättet velat kombinera skattesparandet med ett extra engagemang i företaget i fråga. I ett brev från en av våra medlemmar sägs:

”Enligt vår uppfattning är ett av huvudmålen med de företagsanknutna fonderna att genom individuellt deläggande i det egna företaget stimulera motivationen och resultatmedvetandet hos de anställda samt öka samhö-

righeten mellan företaget och de anställda. Såväl de anställda som företaget synes ha intresse av att upp till 100% av kapitalet kan placeras i det egna företaget. Då varje fond äger besluta vilken andel av kapitalet som placeras i det egna företaget, föreligger inte någon anledning att i lag inskränka friheten för kapitalplaceringen. En önskad riskspridning kan av varje enskild även uppnås genom sparande i de öppna fonderna."

Kommer denna möjlighet inte att kvarstå är risken stor att aktiviteten i företagsfonderna minskar starkt, se bilaga. Ett alternativt förslag från vår sida är att låta företagsanknutna fonder fritt placera sina medel, dvs. ha rätt att låta hela fonden omfattas av aktier i det egna företaget.

Låt även fondbolag med öppna företagsfonder dessutom förvalta en kapitalsparfond. Denna möjlighet ges i förslaget till bolag med företagsanknutna aktiesparfonder. Det förefaller som expertgruppen glömt bort de öppna företagsfonderna. Det är på sätt och vis begripligt. I dagligt tal har termen "företagsanknuten" kommit att avse alla företagsfonder. På sid. 38 i rapporten sägs: "För närvarande finns det ju sju aktiesparfonder..." "Dessa fonder är knutna till en eller flera banker." I verkligheten finns ett ännu större antal aktiesparfonder (utöver de företagsanknutna) vilkas fondbolag ägs av företag.

Ge möjlighet för dispens för fondbolag att utöver vad som sägs i 18 § förvalta flera fonder. Förbundet bildade 1982 ett fondbolag till vilket ett mindre antal icke börsnoterade företag kunde ansluta sina fonder. I och med att fonder gavs rätt att placera viss del av fondens kapital i icke börsnoterade företags aktier, uppstod också möjligheten att starta skattefondsparande i mindre företag. På så vis kunde också dessa sparare låta delar av sitt sparande avse aktier i det egna företaget. Förbundets bidrag gällde enbart underlättande av administrationen av detta sparande. Framför allt slipper de små företagen bilda egna fondbolag. Däremot ansvarar de själva för fondens sammanställning på aktier. Vi tror att denna typ av fonder på sikt kan bidra till en ökad tillströmning av riskkapital i de mindre företagen.

Låt även ekonomiska föreningar med företag som medlemmar bilda fondbolag. De borde vara en lämplig bas för aktiesparande, t. ex. när de enskilda företagen är för små för att själva bilda fondbolag.

6.10 Sveriges värdepappersfonders förening

Föreningen finner det glädjande att expertgruppen föreslår inrättande av företagsanknutna kapitalsparfonder. Vad gäller placeringarna i dessa fonder instämmer föreningen i det lämpliga i att en viss anknytning till det egna företaget säkerställs genom att 25% av fondförmögenheten är placerad i det egna företags aktier. Dock anser föreningen inte att skäl föreligger att begränsa köpen i det egna företaget till högst 50% av fondförmögenheten, utan föreslår i stället att en företagsanknuten kapitalsparfond

skall ha rätt att obegränsat placera medel i det egna företaget. Detta bör dock framgå av fondbestämmelserna.

Föreningen föreslår som nämnts att vid byte av fond låta spararen själv avgöra om det redan sparade kapitalet skall flyttas eller inte. Härigenom skulle t.ex. sparare i en företagsanknuten kapitalsparfond kunna byta till en vanlig kapitalsparfond med bättre riskspridning utan att behöva ta ut hela sitt kapital från det egna företags fond.

Utredningens förslag med särskilt fondbolag för kapitalsparfond skulle leda till en situation där de företagsinriktade aktiesparfonderna med dispens att placera upp till 25 % av kapitalet i det egna företaget måste bilda sådant nytt fondbolag medan de i lagens mening företagsanknutna aktiesparfonderna skulle ha rätt att starta kapitalsparfond inom ramen för existerande fondbolag. Med föreningens förslag att särskilt fondbolag för kapitalsparfond ej behöver startas undviks den orättvisa situationen beträffande kostnader och effektivitet mellan olika typer av företagsinriktade fonder.

7 Administration och kontroll

7.1 Postverket

Postverket framhåller att huvudbanksystemet blir krångligt och svårt att förstå för kunderna. Därtill kan det upplevas som psykologiskt svårt för en kund att huvudbanken får kännedom om att han bytt till annan bank. Riksgäldskontoret bör i stället svara för kontrollarbetet varvid postverket är berett att som särskilt uppdrag åt riksgäldskontoret sköta de administrativa och datamässiga rutiner som behövs.

7.2 Riksskatteverket

I allmän självdeklaration skall skattepliktig ränta på bankmedel och behållningen på kontot vid årets utgång redovisas som inkomst av kapital resp. förmögenhet. Deklaranten är emellertid inte skyldig att till allmän självdeklaration foga intyg såsom kontoutdrag eller liknande för att styrka riktigheten av de lämnade uppgifterna. Verifieringen sker alltså endast efter anmodan från taxeringsnämnd.

Genom att sparare på allemanssparkonto inte heller åläggs någon skyldighet att bifoga bevis som utvisar att tillgodohavandet avser ett sådant sparande vill RSV påtala att de direkta kontrollmöjligheter – såsom vid skattesparandet – vid både medvetet missbruk i syfte att uppnå skattelättnader och vid uppenbara missförstånd kommer att saknas för beskattningsmyndigheterna.

I 7 § förslag till lag om allemanssparande stadgas bl.a.: Om en sparare öppnar mer än ett konto för allemanssparandet skall insatta medel på

samtliga konton utom det först öppnade betalas ut. Någon ränta eller värdeökning skall ej gottskrivas spararen på de utbetalda beloppen.

Kontrollen av att en sparare inte öppnar fler än ett konto för allemanssparandet skall enligt betänkandet förlagsvis handhas av bankgirocentralen. Mot bakgrund av RSV:s erfarenheter från skattesparandet, där liknande förbud finns, kan inte samtliga "flerkontohavare" alltid fångas upp trots olika kontrollinsatser. Detta innebär att taxeringsnämnderna kan komma att behöva ta ställning till beskattningskonsekvenserna vid otillåtet dubbelsparande. RSV menar att taxeringsnämnd i sådant fall strikt skall följa lagtexten om skattelättnader för allemanssparande. Detta innebär alltså att räntan/värdeökningen trots dubbelsparandet skall anses skattefri på samtliga konton. Taxeringsnämnden har således endast att ta ställning till om det är konton som faller in under lagstiftningen om allemanssparande — oavsett om 7 § andra stycket är tillämpligt — eller ett vanligt bankkonto. Någon korrigering av taxeringen såsom att påföra räntan på ett av kontona som skattepliktig inkomst skall alltså enligt RSV:s uppfattning inte ske. Med ett sådant synsätt — vilket det mot bakgrund av motivering- en på sid. 71 är tveksamt om utredningen delar — är den sanktion, dvs. ingen gottskrivning av ränta/värdeökning på otillåtna konton, som är inbyggd i allemanssparsystemet tillfyllest. Enligt RSV:s mening är det emellertid angeläget att denna fråga klargörs i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

I detta sammanhang vill RSV framhålla att en effektiv kontroll av att otillåtet dubbelsparande inte förekommer torde kunna genomföras endast om man inför en lagreglerad skyldighet för spararen att uppge personnummer då sådant konto öppnas.

7.3 Fullmäktige i riksgäldskontoret

Enligt fullmäktiges mening är motiven bakom det nya sparsystemets administration och kontroll välgrundade. Framför allt gäller det expertgruppens strävan att göra förslaget enkelt för spararen. Det bör exempelvis vara en fördel för spararen att endast behöva vända sig till en bank — huvudbanken — för att delta i allemanssparandet oavsett hur denne väljer att lägga upp sitt sparande. Även det förhållandet att kontrollen av sparandet sker på ett så tidigt stadium att risken för ett felaktigt hanterande av systemet minimeras bör vara positivt för spararen. De administrativa rutinerna för sparsystemet har dock inte närmare beskrivits i betänkandet. Fullmäktige förutsätter att arbetet med den tekniska uppbyggnaden av sparsystemet bedrivs skyndsamt och i samverkan med bankerna samt med bibehållet syfte, dvs. att göra förslaget enkelt för spararen. Det är angeläget att administrativa rutiner tillskapas som även möjliggör en rationell kontroll av sparsystemet.

Den övergripande kontrollen av att sparreglerna följs skall enligt förslaget skötas av riksgäldskontoret. Detta arbete får ske parallellt med motsva-

rande uppgifter i vinstsparandet och under en 5-årsperiod även för skatte-sparandet. Det nya sparsystemet kommer att innebära ett omfattande initialt arbete med systemuppläggning, precisering av regler och anvisningar m. m. samt ett fortlöpande kontroll- och uppföljningsarbete. Fullmäktige kan för närvarande inte närmare bedöma de resurser härför som kontoret kan komma att behöva avseende såväl datakapacitet som personella resurser för systemupbyggnad och kontrollarbete m. m. En närmare bedömning av resursanspråken kan därför ske först sedan systemet för den nya sparformen preciserats och riksgäldskontorets uppgifter bättre kan överblickas.

Expertgruppen har i sitt betänkande inte närmare behandlat frågorna om marknadsföring av allemanssparandet utan endast konstaterat att denna huvudsakligen får skötas av bankerna och huvudmännen för kapitalsparfonderna.

Fullmäktige har inte något att erinra mot att den mera löpande marknadsföringen handhas på sätt expertgruppen förutsatt. Därutöver bör enligt fullmäktiges mening ställas särskilda krav på en samordning av marknadsföringen av allemanssparandet. Ansvar för samordningen bör, anser fullmäktige, ligga hos riksgäldskontoret. För denna uppgift bör riksgäldskontoret tillföras särskilda medel.

I fråga om marknadsföringen av rikssparkonton vill fullmäktige framhålla vikten av att avtalet mellan staten och bankerna får en sådan utformning att bankerna stimuleras till att aktivt och fortlöpande marknadsföra rikssparandet. Denna fråga bör därför bli föremål för närmare diskussioner mellan parterna.

7.4 Datainspektionen

Datainspektionen pekar på det nödvändiga i att man klargör dels vilka personregister som förs, dels vem som är registeransvarig enligt datalagen för resp. register. Enligt 1 § datalagen är den registeransvarig för vars räkning registret förs om han förfogar över det. Frågan är av betydelse när det gäller en mängd skyldigheter enligt datalagen.

Inom det nya allemanssparandet torde registreringen av uppgifter om spararen/sparandet normalt komma att ske i resp. banks eller fondbolags kundregister och då som ett naturligt led i förhållandet mellan den registrerade och den registeransvarige. Något särskilt tillstånd enligt datalagen krävs inte för denna registrering.

Om ett liknande kundförhållande kan anses föreligga mellan spararen och bankgirocentralen resp. riksgäldskontoret krävs följaktligen inte heller något särskilt tillstånd, vilket dock förutsätter att den registrerade är införstådd med förhållandena. I motsatt fall erfordras tillstånd från datainspektionen eller beslut av statsmakterna. Sådant tillstånd eller beslut erfordras också när det gäller samkörningar då uppgifter inhämtas från ett personregister till ett annat.

Vad avser de tilltänkta kontrollsamkörningarna anser datainspektionen i och för sig att dessa, i likhet med vad som gjorts inom det nuvarande systemet, bör få ske, dock med beaktande av vad som ovan nämnts beträffande registeransvaret. En förutsättning bör också vara att de registrerade informeras om att kontroll kommer att ske genom samkörning med hjälp av ADB, var denna görs och i vilket syfte den genomförs. Datainspektionen har emellertid svårt att inse varför kontrollen måste ske både inom banksystemet och hos riksgäldskontoret.

Den tilltänka kontrollsamkörningen vid bankgirocentralen – eller eventuellt upplysningscentralen – torde enligt 1 § datalagen endast vara möjlig på uppdrag av den registeransvarige. Riksgäldskontoret synes i det inledande skedet vara registeransvarig då samkörningarna får antas ske för riksgäldskontorets räkning, men datainspektionen saknar underlag för en närmare analys av hur härmed förhåller sig. Datainspektionen ser det som positivt att man nu föreslår ett system som eliminerar behovet av skattekontroll och därmed riskerna för eventuella framtida krav på kontrollsamkörningar inom skatteadministrationen.

Sammanfattningsvis vill datainspektionen peka på det nödvändiga i att frågan om registeransvar noggrant övervägs. Datainspektionen förordar att frågorna om kontrollsamkörningar och därmed sammanhängande registrering regleras genom författning.

7.5 Svenska bankföreningen

Svenska bankföreningen framhåller att det föreslagna huvudbanksystemet medför stora svårigheter. Kunderna tvingas ha ett extra uppsamlingskonto, besked om fondandelar skulle komma från huvudbanken även om en annan bank är förvaringsbank. Bankerna skulle tvingas till ett kraftigt informationsutbyte inbördes vilket kan uppfattas som stridande mot banksekretessen. Bankföreningen avvisar bestämt huvudbanksystemet och anser att varje bank bör svara för att högsta månatliga sparbelopp inte överskrids. Banken rapporterar sedan behövliga uppgifter månadsvis till central instans för kontroll att övriga sparregler följs. Om riksgäldskontoret inte har tillgängliga resurser för detta är bankgirocentralen väl lämpad för denna kontroll mot ersättning.

7.6 Svenska sparbanksföreningen

Den tid som står till förfogande för bankerna att för allemänssparande utveckla nya datasystem, utbilda personal, införa nya rutiner och planera för marknadsföring är mycket kort. Utveckling av datasystem som innehåller alla de funktioner och kontroller som expertgruppen föreslår kan inte ske till den planerade starten den 1 januari 1984.

En start vid den planerade tidpunkten förutsätter förändringar i försla-

get. Av tidsskäl men främst av sakskäl anser föreningen att följande förändringar av kontroller och informationskrav bör ske.

Expertgruppens förslag om huvudbanksystem är svårhanterligt. Det fordras dels en omfattande utbyggnad av bankernas datasystem, dels ett betydande informationsutbyte mellan banker och kapitalsparfonder som från sekretess- och konkurrenssynpunkter ter sig tveksamt eller direkt olämpligt. Kontroll att vissa sparvillkor uppfylls samt att erforderlig information lämnas till spararna måste i första hand ankomma på resp. bank och kapitalsparfond. En övergripande kontroll av att sparreglerna följs är en uppgift för riksgäldskontoret. Det kan ske genom att banker och kapitalsparfonder levererar erforderligt dataunderlag.

Sparbanksföreningen avstyrker således förslaget om huvudbanksystem i allemanssparandet.

Kontrollen att endast ett allemanskonto öppnas per person skall åläggas bankgirocentralen alternativt upplysningscentralen enligt expertgruppens förslag. Sparbanksföreningen vill bestämt avstyrka en sådan ordning. Dessa företag har tillkommit för att fullgöra helt andra uppgifter än att samköra bankernas kundregister för kontrolländamål. Kontrollen bör enligt föreningens uppfattning åläggas riksgäldskontoret alternativt skattemyndigheterna. I det senare fallet skulle kontrollen kunna ske vid förmögenhetsredovisningen i deklarationen.

Även kontrollen av att endast en startpremie utgår bör åläggas förslagsvis riksgäldskontoret.

7.7 Sveriges föreningsbankers förbund

Expertgruppen föreslår, att spararna i allemanssparandets båda former enbart har en huvudbankförbindelse. I praktiken innebär detta system, att en sparares totala insättningar på rikssparkontot och i kapitalsparfonden skall redovisas av den s. k. huvudbanken till ett uppsamlingskonto, vilket möjliggör en kontroll av att det sparade beloppet inte överstiger 600 kronor i månaden. Har kunden enbart ett rikssparkonto och/eller sparar i en kapitalsparfond där huvudbanken också är förvaringsbank, så är detta självfallet en smidig uppläggning. Om man däremot tänker sig det alternativet att en kund bestämmer sig för en kapitalsparfond som inte ägs av huvudbanken, så uppstår det enligt SFF:s uppfattning en för kunden förvirrande situation. Beskedet om andelarnas värde och utveckling kommer då från en annan bank än förvaringsbanken, vilket dessutom tvingar bankerna till ett kontinuerligt och kostsamt informationsutbyte sinsemellan.

Av dessa skäl avvisar SFF det föreslagna huvudbanksystemet. En mycket enklare hantering av allemanssparandets kontroll borde enligt SFF:s mening vara möjlig, om varje bank endast kontrollerar insättningarna inom det egna institutet och varje månad översänder magnetband med bl. a.

personnummer till exempelvis upplysningscentralen och riksgäldskontoret.

7.8 Svenska Bankmannaförbundet

Bankmannaförbundet finner det anmärkningsvärt att utredningen inte tagit kontakt med representanter för de anställdas organisation, Svenska Bankmannaförbundet, för att diskutera såväl det tekniska genomförandet som de informationsinsatser som kommer att behövas för att allemanssparandet skall få någon framgång.

Från de bankanställdas sida kan inte accepteras ett regelsystem som är lika tekniskt ohanterligt som vinstsparandet. Ett eventuellt system för sparande på rikssparkonton enligt expertgruppens modell får inte vara tekniskt och administrativt besvärligt. Förbundet vill här erinra om nuvarande vinstsparande som är så tekniskt komplicerat att ytterst få tjänstemän kan överblicka och behärska detta regelsystem. Om allemanssparandet därför skall införas måste det utformas i samråd med bankerna och deras datatekniska experter. Detta är inte möjligt att genomföra till den 1 januari 1984.

8 Ersättningsfrågor

8.1 Bankinspektionen

Bankinspektionen tar upp frågan om de nuvarande fondbolagens och bankernas uttag av avgifter från aktiesparfonder och den automatik med vilken avgifterna ökat med snabbt stigande börskurser. Avgifterna har varit relaterade till fondförmögenheten. Efter överläggningar mellan inspektionen och fondbolagen har man överenskommit om att avgiften skall bestämmas efter en sjunkande skala, dvs. med lägre procentuella avgiftsuttag ju större fondförmögenheten blir. Bankinspektionen menar att denna ordning också bör användas i det nya sparsystemet med kapitalsparfonder.

8.2 Statskontoret

Statskontoret anför att det inte framgår av betänkandet vilka överväganden som legat bakom förslaget om ersättningen till bankerna och ifrågasätter om inte förslaget innebär en överkompensation för bankernas medverkan. Ersättningsfrågan till bolag som förvaltar kapitalfonder har inte diskuterats i betänkandet.

8.3 Riksrevisionsverket

Riksrevisionsverket anser att ersättningen till bankerna måste ses i samband med förhållandet beträffande räntegottgörelse mellan bankerna

– riksgäldskontoret å ena sidan samt bankerna – spararna å den andra. Den föreslagna konstruktionen kan tolkas så att bankernas uppgift ses som ett förmedlingsuppdrag där bankerna dessutom erhåller kompensation för de räntor de betalar ut till spararna. Ses däremot ersättningen som kompensation för bankernas arbete med kontouppläggning, överföring etc. ställer sig RRV tveksam till konstruktionen. I så fall bör ersättningen relateras till bankernas faktiska hanterande av kontona, t. ex. antalet sparare.

8.4 Riksgäldskontoret

Riksgäldskontoret anför att bankerna kan kompenseras antingen i form av en räntemarginal eller vid fastställandet av provisioner. Avgörande vid val av kompensationsform är normalt bankernas roll i statsfinansieringen – som långgivare/placerare eller förmedlare av statslån.

Enligt förslaget skall bankerna uppträda såsom låntagare gentemot sina kunder och i sin tur låna ut medlen till riksgäldskontoret. De medel som sparas på rikssparkonto skall enligt förslaget överföras till riksgäldskontoret den 15:e i månaden efter den månad insättning skett. Förhållandet vad gäller räntegottgörelse mellan å ena sidan spararen–banken och å andra sidan banken–riksgäldskontoret framgår dock inte klart av expertgruppens förslag.

Fullmäktige finner det angeläget bl. a. av administrativa skäl att relationen spararen–banken i detta avseende hålls skild från relationen bank/riksgäldskontoret så att banken svarar för räntegottgörelse till spararen och i sin tur erhåller ränta från riksgäldskontoret för de belopp som banken vid varje tidpunkt har inestående hos kontoret. Denna ordning tycks också i ett avseende överensstämma med expertgruppens mening.

I övervägandena påpekas nämligen att bankerna under ca 20 dagar förfogar över en månadsinsättning. Bankerna ges därvid "möjlighet att erhålla en positiv räntemarginal på dessa medel". Uttrycket synes tyda på att bankerna skulle svara för räntan på insättningarna och genom placering av dessa kunna erhålla en högre avkastning.

Å andra sidan tyder förslaget om ersättning till bankerna med en viss procentsats (2,5 %) av den totala årliga saldoökningen – vilken här definieras som bankernas nettoinsättningar i riksgäldskontoret på rikssparkontona – på att expertgruppen sett bankernas arbete som ett förmedlingsuppdrag där bankerna dessutom erhåller kompensation för de räntor de betalar ut till spararna. Det sistnämnda sägs dock inte uttryckligen i betänkandet.

Frågan om formerna för och storleken på ersättningen till bankerna bör därför, med beaktande av vad ovan framhållits, bli föremål för vidare diskussioner. Det bör ske sedan utförningen av rikssparandet och bankernas roll i vad avser främst administrationen och marknadsföringen av

sparandet samt dess effekter på bankernas utlåningsmöjligheter närmare klarlagts.

8.5 Svenska bankföreningen

Svenska bankföreningen framhåller att administration av rikssparkonton medför kostnader av två slag: dels uppläggningskostnader m. m. av "engångskaraktär" per varje nyöppnat konto, dels löpande kontohållningskostnader per konto och år.

Expertgruppens förslag att knyta ersättningen till saldoökningen medför vissa problem. Om en sparare flyttar sina sparmedel till annan bank, kommer hela överflyttningen att räknas ifrån andra sparares saldoökning och därmed minska ersättningen för kostnader i den bank som förlorar sparmedlen. Vid en sådan överflyttning erhåller banken, enligt expertgruppens förslag, inte ens någon uttagsavgift. Vid ett uttag, som ej är överflyttning, erhåller banken enligt utredningens förslag visserligen en uttagsavgift på 1 %, men denna avgift är naturligtvis otillräcklig för att kompensera banken för ett intäktsbortfall på 2,5 % av den saldoökning som banken går miste om när uttag matchas mot insättningar och räntor. En bank skulle således enligt expertgruppens förslag kunna komma i den situationen att stora uppläggningskostnader för nya konton inte medför den föreslagna ersättningen på 2,5 %. Uttag och överflyttningar bör därför enligt bankföreningens mening inte dras bort från insättningar vid beräkning av ersättningen. Vidare bör, av administrativa skäl, sparpremien på 400 kronor inräknas i ersättningsunderlaget. Detta kommer således att definieras som summan av bruttoinsättningar, upplupen ränta och sparpremie.

För utvecklingen av allemanssparandet är givetvis medverkan av bankkontorens personal av avgörande betydelse. Förutom den ovannämnda direkta kostnadsersättningen måste därför bankkontoren erhålla incitament som motiverar personalen att "sälja bort" lönsam inlåning. En sådan förmedlingsprovision bör för att ge effekt inte understiga 0,5 % beräknad på kontobehållningen varje år.

För bankerna innebär både sparande på rikssparkonto och sparande för kapitalsparfond administration av konton med åtföljande kostnader. Bankföreningen föreslår därför att samma ersättning från staten bör erhållas oavsett sparform.

Bankföreningen anser att särskilda anslag för information och utbildning bör beviljas i likhet med vad som har gällt beträffande marknadsföringen av skattesparkonto, skattefondkonto och vinstsparkonto. Liksom hittills bör den centrala marknadsföringen skötas av Lönsparkommittén.

Vidare bör bankerna från riksgäldskontoret erhålla samma *räntebelopp* som bankerna gottskriver spararna på rikssparkonton. Härigenom uppnås att bankerna inte står någon ränterisk innan sparmedlen överförs till riks-

gäldskontoret. Detta är en logisk förutsättning för att rikssparkontomedlen inte skall komma att medräknas bland bankernas skulder.

8.6 Svenska sparbanksföreningen

Sparbanksföreningen anser att en annan konstruktion för kostnadsersättningen måste övervägas.

Eftersom ersättningsfrågor som inte täcks av lagstiftningen måste regleras i separat avtal, utgår sparbanksföreningen från att förutsättningslösa förhandlingar upptas mellan staten och bankerna i denna fråga. Det är angeläget att sådana förhandlingar upptas snarast möjligt så att riksdagen vid behandlingen av en eventuell proposition har kännedom om ersättningsfrågan.

Den ränteersättning riksgäldskontoret gottskriver bankerna skall enligt utredningsförslaget utgå från och med den dag medlen sätts in på konto i riksgäldskontoret, dvs. den 15:e i varje månad. Räntegottgörelsen gentemot hushållen skall bankerna själva dessförinnan svara för. Hushållens insättningar sker ofta omkring den 25:e i månaden. Det ankommer följaktligen på bankerna att under ca 20 dagar placera medlen till sådan ränta att kostnadstäckning erhålls. Ränteavkastningen på sådana placeringar kan inte garanteras för så kort tid som det är fråga om.

Föreningen anser att bankerna inte bör stå denna ränterisk utan erhålla full räntegottgörelse från riksgäldskontoret från och med den dag kunden gör sin insättning i bank. De ytterligare intäkter bankerna kan erhålla på de kortsiktigt disponerade medlen bör ses som en del i kostnadsersättningen till bankerna.

Vid överflyttning av sparandet åsamkas bankerna också kostnader och föreningen utgår från att en administrativ avgift därvid kan tas ut av kunden vars storlek får bestämmas av konkurrenssituationen på marknaden.

8.7 Sveriges föreningsbankers förbund (SFF)

SFF framhåller att den föreslagna ersättningen är otillräcklig som kompensation för bankernas administrativa kostnader. Ett sådant ersättnings-system innebär, att ingen skillnad görs om en sparare sätter in 600 kr. eller 6 sparare 100 kr. vardera. Detta faktum talar för en viss ersättning per öppnat konto. Dessutom innebär kostnadsersättning på saldoökningen en uppenbar risk att hanteringen av rikssparkonton blir direkt förlustgivande för sådana konton, vars behållning närmar sig eller uppnår 30 000 kr., dvs. taket.

I stället föreslår SFF en årlig ersättning i storleksordningen 0,75 % på stocken samt som stimulans för bankkontoren en minst 1-procentig ersättning på saldoökningen. Skulle det ändå införas kostnadsersättning på

saldoökningen, så anser SFF att kompensationen bör fastställas till 4%. SFF ser det som ytterst angeläget, att bankkontoren utöver kostnadstäckningen kan räkna med någon stimulans i form av försäljningsprovision.

8.8 Sveriges värdepappersfonders förening

Föreningen framför som en grundläggande åsikt att all den ersättning som utgår från staten till huvudmännen i allemanssparandet skall vara så utformad att konkurrensneutralitet mellan sparformerna uppnås. Föreningen föreslår också att fondbolag skall ha rätt att ta ut en avgift för täckande av de kostnader som uppstår då andelsägare flyttar sitt kapital. I annat fall drabbar kostnaden de kvarvarande andelsägarna.

8.9 Sveriges finansanalytikers förening

Föreningen vill förorda att bankerna ersätts med 2,5 % av saldoökningen per år även för sparande på kapitalsparkonto. Detta är viktigt också för att incitamenten vid rådgivning av de två sparformerna skall bli neutrala.

9 Statsfinansiella kostnader

9.1 Statskontoret

Allemanssparandet medger inte som skattesparandet en skattereduktion för de insatta beloppen. Statskontoret förutsätter därför att statens finanser förstärks om den nya sparformen börjar tillämpas även om utredningen inte gjort några beräkningar härvidlag. Hur stor den statsfinansiella förstärkningen blir är dock svårt att uppskatta. En besparing på mindre än ca 10–20 milj. kr. per år torde knappast motivera att en ny sparform inrättas. Modifieringar av nuvarande skattesparande skulle i en sådan situation vara att föredraga.

På vissa punkter, bl. a. riksgäldskontorets närmare medverkan, ersättning för bankernas medverkan, finansiering av marknadsföringsinsatserna och utbildning av bankpersonalen saknas i betänkandet beräkningar av kostnaderna för statsverket.

Enligt betänkandet ersätts bankerna på tre olika sätt för sitt arbete i samband med allemanssparandet. Dels föreslås bankerna erhålla 2,5 % av den totala saldoökningen på rikssparkontona, dels erhåller bankerna en uttagsavgift motsvarande 1 % på uttaget belopp eller minst 40 kr. och dels, slutligen, förfogar bankerna över de insatta sparmedlen och erhåller därmed ränta under ca 20 dagar enligt utredningens bedömning.

Av betänkandet framgår inte vilka överväganden som legat bakom förslaget beträffande ersättning till bankerna m. fl. Statskontoret ifrågasätter

om den föreslagna ersättningen inte kan innebära en viss överkompensation för bankernas medverkan. Statskontoret kan inte finna att ersättningsfrågan till bolag som förvaltar kapitalfonder har diskuterats. Viss skillnad i administrationskostnader kan exempelvis uppkomma för fristående kapitalfonder i jämförelse med bankanknutna kapitalfonder.

9.2 Riksrevisionsverket

RRV:s beräkningar visar att statens kostnadsfördelar med allemanssparandet jämfört med skattesparandet varierar stort beroende på sparvolym. Om samtliga sparare (antages 1.2 miljoner) gör insättningar om 100 kr/mån under 4 år blir statens besparing 150 milj. kr. medan insättningar om 600 kr./mån. ger en besparing på ca 3 miljarder kronor. Till skillnad från expertgruppen har därvid den föreslagna ersättningen till bankerna på 2.5% av saldoökningen per år inkluderats.

9.3 Riksgäldskontoret

Riksgäldskontoret anser att de statsfinansiella kostnaderna för rikssparandet även bör ses ur ren upplåningssynpunkt eftersom det – i motsats till skattesparandet i bank – är avsett att ersätta annan statlig upplåning. Sett ur denna synpunkt kan konstateras att de direkta kostnaderna i form av ränteutbetalningar och startpremier till spararna och ersättning till bankerna enligt förslaget torde komma att uppgå till 10–11% av den totala upplåningsvolymen. Detta bör jämföras med den upplåning som rikssparandet är tänkt att ersätta, nämligen upplåning hos bankerna främst genom räntebärande obligationer, för vilka räntekostnaden f. n. ligger på ca 12%. Om hänsyn bara tas till de direkta kostnaderna är alltså upplåningen via rikssparandet billigare. Med hänsyn till att räntan på räntebärande obligationer är skattepliktig torde dock nettokostnaden för statens upplåning hos bankerna i realiteten vara något lägre än kostnaden för rikssparandet. Det är en brist i betänkandet att expertgruppen inte närmare utvecklat principerna för räntesättningen.

9.4 Svenska arbetsgivareföreningen

SAF framhåller att skattereduktionen i skattesparandet motsvarar en kostnad för staten på 1.8 öre per sparad krona och år för banksparat och 3,6 öre per krona och år vid skattefondsparande. Dessa kostnader framstår inte som tillräckligt motiv att avskaffa skattesparandet.

9.5 Aktiefremjandet

Aktiefremjandet menar att skattefondsparandet genom sin inverkan på aktiemarknaden inneburit att statens inkomster från aktiesparandet totalt

sett ökat mångfald. Allemanssparandet torde därför medföra en minskning av skatteintäkterna. Med t. ex. 15 % skattereduktion i skattefondsparandet blir statens kostnader i inskränkt mening ca 300 milj. kr. per år. Kostnaderna för allemanssparandets sparrabatt blir vid samma antal sparare 130 milj. kr. per år (1984+1985). Mellanskillnaden är för liten för att motivera förändringar med så riskfyllda konsekvenser och marginella förtjänster.

9.6 Sveriges finansanalytikers förening

Föreningen pekar på att expertgruppen gjort vissa grova kalkyler över de statsfinansiella kostnaderna i absoluta tal. En kalkyl i relativa former vore intressantare. Med olika antaganden om genomsnittlig bindningstid och marginalskatt kan den verkliga räntekostnaden för staten klargöras beträffande det sparande som sker på rikssparkonton. Denna räntesats skulle vara jämförbar med räntesatsen för andra statliga finansieringsformer.

10 Övergångsregler

10.1 Bankinspektionen

Bankinspektionen anser att expertgruppen har legaliserat en rundgång genom att förorda en obligatorisk utbetalning av de medel som spararen ej önskat överförd till det nya sparandet vid resp. femårsperiods utgång. När det gäller skattesparandet kan inspektionen för sin del inte se att det skulle vara förenat med några tekniska svårigheter att överföra detta sparande till rikssparkonto, då gäldenären fortfarande är densamme, nämligen banken. Att överföra sparade medel från skattefondsparande till kapitalsparfond är dock svårare, då det innebär ett gäldenärsbyte. Det är därför av största vikt att åtgärder vidtas för att "suga upp" de medel som frigörs.

Det kan dock ifrågasättas om den föreslagna lagstiftningen innebär ett förbud mot att låta sparandet kvarstå i aktiesparfonderna även efter utgången av sparperioden. Enligt 3 § lagen (1978: 423) om skattelättnader för vissa sparformer gäller skattefrihet för ränta och utdelning som tillfaller aktiesparfond. Denna skattebefrielse består så länge aktiesparfonden existerar. Expertgruppen föreslår visserligen att denna lag skall upphävas men ger samtidigt den övergångsbestämmelsen att lagen fortfarande gäller insättningar som har skett före den 1 januari 1984. De aktiesparfonder som finns vid årsskiftet skulle fortfarande åtnjuta skattefrihet. Eftersom något nysparande inte skulle komma att ske i fonderna skulle de fungera som kapitalsparfonderna. Bankinspektionen tillstyrker därför de föreslagna lagändringarna.

Beträffande de nystartade fondernas begränsade handlingsfrihet framhåller inspektionen att fondbolaget eller dess huvudman under de tre till

sex första månaderna efter bankinspektionens beslut inte kan ange vilken inriktning fonden kommer att ha vilket inte kommer att underlätta marknadsföringen. Förslaget berör dock en annan och kanske viktigare aspekt. Det kan förväntas att den begränsade styrelsen visar återhållsamhet vad det gäller placering av fondens medel. Expertgruppen har därför föreslagit möjlighet för fonden att under första året endast göra placeringar i statspapper. Om man hypotetiskt tänker sig att sparandet i kapitalsparfonder blir lika stort som i skattefonder innebär detta en månatlig placering i storleksordningen 170 milj. kr. Om detta köpintresse under sex månader försvinner från börsen torde en större påverkan på denna inte kunna undvikas. Börsen torde också komma att påverkas ett år senare när fonderna måste nedbringa andelen statspapper till 25 procent. Ett uppdämt köpintresse kommer då att göra sig gällande. Dessa verkningar på börsen bör undvikas.

Bankinspektionen anser också att även om det är möjligt att åstadkomma en lagstiftning om allemanssparandet, som träder i kraft från årsskiftet, och som enligt förslaget skall äga tillämplighet redan dessförinnan vad gäller förberedelser inför startandet av allemanssparandet, kan det uppkomma stora problem med hänsyn till den korta tid som återstår till dess alla förberedelser inför det nya sparandet måste vara avklarade. Inte förrän riksdagens beslut om det nya sparandet föreligger kan med säkerhet avgöras på vilket sätt alla frågor skall lösas. Detta gäller inte minst frågan om hur rikssparkontot skall redovisas.

Beträffande de nya kapitalsparfonderna torde många av de tilltänkta nya huvudmännen i dag sakna varje erfarenhet av aktiefondverksamhet. Det kan därför befaras att det kommer att ta viss tid innan dessa kommer så långt i sin planering att deras fondbolag kan påbörja sin verksamhet.

Bankinspektionen ifrågasätter därför om inte många svårigheter och risker, som ligger i en alltför skyndsam handläggning, bör undvikas genom att övergången från det gamla till det nya sparandet uppskjuts ytterligare någon tid, t. ex. till den 1 juli 1984.

10.2 Riksrevisionsverket

RRV anser att det är tveksamt om startpremiens stimulanseffekt står i rimlig proportion till kostnaden för staten. Ett sätt att stimulera övergången från skattesparande till allemanssparande är att i övergångsbestämmelserna medge befrielse från de årliga sparkraven. Sparbeloppet i det förra systemet bör i sin helhet kunna föras över till allemanssparandet inom ramen för det maximala sparandet. Härigenom kan de belopp som frigörs ur skattesparandet fångas upp av allemanssparandet.

10.3 Riksskatteverket

Vad beträffar övergångsreglerna konstaterar RSV att kreditinrättningar inte skall utfärda sparbevis för sådant sparande enligt lagen om skattelättnader för vissa sparformer där villkoren för sparandet inte är uppfyllda – bl. a. om antalet insättningar per år understiger det stadgeenliga antalet. Å andra sidan skall den skattskyldige för att åtnjuta skattelättnaderna till deklarationen foga ett sparbevis. RSV finner det högst osannolikt att kreditinrättningarna till 1984 års taxering skall ha möjlighet att – utan orimliga resursinsatser – ändra såväl gällande blanketter som ADB-system. RSV vill därför förorda ett tillägg till övergångsbestämmelserna enligt vilket sparare, som inte uppfyllt villkoren för att erhålla ett sparbevis men ändå sparat på skattespar- eller skattefondkonto åläggs att med kontoutdrag eller liknande handling visa sparbeloppets storlek vilket ju utgör underlaget för sparskattereduktion. I annat fall befarar RSV att taxeringarna i sådana fall kan bli felaktiga.

10.4 Länsstyrelsen i Västmanlands län

Länsstyrelsen pekar på det önskvärda att binda redan gjorda besparingar i det gamla skattesparandet vilket torde kräva vissa förmåner. Ett alternativ vore att medge en förlängning av löptiden för skattesparandet, t. ex. ytterligare 10 år, med rätt till fortsatt skattefri avkastning och befrielse från reavinstskatt vid kommande inlösen men utan rätt till nya insättningar. Alternativt föreslås en höjning av sparavdraget till 2000 kr. för ensamstående och 4000 kr. gemensamt för sambeskattade personer.

En annan tänkbar möjlighet är att spararna ges tillfälle att överföra medlen till specifika statliga konton som berättigar till köp av sparobligationer med hög ränta och bonusförmåner eller premieobligationer med hög vinstavkastning.

10.5 Centralorganisationen SACO/SR

SACO pekar på möjligheten att under en övergångsperiod låta de nuvarande skattesparfonderna fortleva även sedan skattesubventionerna upphört. Utredningens förslag innebär att ca 10 miljarder kr. skall lösgöras från fonderna under perioden 1985–1989 och det är tveksamt i vilken utsträckning skattefondspararna låter sitt lösgjorda kapital gå tillbaka till aktiemarknaden.

10.6 Svenska arbetsgivareföreningen

Svenska arbetsgivareföreningen menar att det gamla skattesparsystemet bör få fortsätta efter vissa kompletteringar, t. ex. om möjlighet att låta

sparande medel kvarstå på särskilt konto även efter den femåriga bindningsperiodens utgång och därvid inte bli föremål för inkomstbeskattning så att utträdesproblematiken kan hanteras smidigare.

10.7 Svenska bankföreningen

Bankföreningen har i skrivelse till departementet i juni 1983 hävdad att det nya sparsystemet kräver en förberedelse tid på inemot 6 månader från beslut till start. Det nya sparsystemet bör ändå kunna få full effekt under loppet av 1984 om särskilda övergångsbestämmelser tillåter maximal årsinsättning på kortare tid än 12 månader. En kontinuitet i allemanssparandet bör likväl kunna uppnås.

Bankföreningen anför också att sakliga skäl saknas för att medel på skattesparkonto just den 1 januari efter en femårsperiod, skall behöva överföras till nytt konto.

Motsvarande medel i aktiesparfonder bör också kunna få stå kvar genom att aktiesparfonderna fortsätter som hittills dock utan något nysparande. Nuvarande skattefrihet bör bibehållas även efter 5-årsperiodens utgång för att motverka en snabb utförsäljning av aktierna.

10.8 Svenska sparbanksföreningen

Sparbanksföreningen hävdar att utveckling av datasystem med funktioner och kontroller i enlighet med expertgruppens förslag inte kan ske till 1 januari 1984. En start vid denna tidpunkt förutsätter förändringar i förslaget. Av tids- och sakskäl bör huvudbanksystemet frångås.

10.9 Sveriges föreningsbankers förbund (SFF)

SFF påpekar att det inte tydligt framgår av förslaget om de skattemässiga förmånerna i skattesparandet kan tas i anspråk även vid exempelvis fyra insättningar under enbart första eller andra halvåret 1983. Här erfordras ett snabbt besked till banker och allmänhet om vad som gäller.

SFF menar att utredningens avvecklingsplaner för skattefondsparandet medför risk att stora aktiepaket säljs ut 1987 och 1988 vilket kan resultera i en alltför kraftig tillbakagång på börsen. En långsammare och mer successiv reducering av de gamla fonderna kunde åstadkommas om skattefriheten på värdeökningen fanns kvar även efter 5-årsperiodens utgång, åtminstone under en övergångsperiod.

SFF bedömer, mot bakgrund av systemet med huvudbank och att en mängd preciseringar erfordras vad gäller den tekniska hanteringen och kontrollrutinerna, en tidsperiod på 6 månader mellan riksdagens beslut och systemstart av allemanssparandet som ofrånkomlig.

10.10 Sveriges finansanalytikers förening

Föreningen anser att utredningen tar häpnadsväckande lätt på utträdesproblematiken i skattefondsparandet. Det belopp som kan komma att frigöras uppgår till närmare 10 miljarder kr. även om kursnivån på börsen skulle förbli vid nuvarande nivå fem år framåt. Utbudet är koncentrerat till en treårsperiod. De sämre förmånerna och tekniska begränsningarna i allemanssparandet torde leda till ett starkt ökat utbud av aktier med önskade effekter på nyemissionsvolymen. För att mildra denna effekt bör skattesparandet tillåtas kvarstå på oförändrade villkor även framgent.

10.11 Aktiespararnas riksförbund

Det har tagit skattesparandet fem år att komma upp i nuvarande volym, dvs. 1,4 miljoner konton. Vid årsskiftet ska allemanssparandet starta från noll igen. Hur lång tid kommer det att ta innan det nya systemet slagit igenom fullt ut? Framför allt, hur lång tid tar det innan kapitalsparfonderna kommit upp i full storlek?

Naturligtvis kommer det att gå snabbare för allemanssparandet än det gjorde för skattesparandet. Där var man tvungen att bryta ny mark, och satsa mycket omfattande resurser på marknadsföring. Genom dessa kraftfulla insatser har marknaden beretts för ett brett sparintresse hos hushållen. allemanssparandet kan i huvudsak rida vidare på detta intresse.

Trots detta är det möjligt, att vi får ett *övergångsproblem* mellan det gamla och det nya systemet. Främst gäller detta sparandet i aktier.

Inom aktiespararna är vi oroliga av två olika skäl. För det första har skattesparandet i aktiesparfond mycket större betydelse för börsen än vad skattesparande i bank har för kreditmarknaden. De ca två miljarder kr. som aktiesparfonderna nu nyplacerar varje år på börsen har haft en påtaglig effekt på börskursernas utveckling.

För det andra måste man räkna med, att borttagandet av riskpremie innebär att ett antal av dem som nu spar i aktiesparfond *inte* kommer att välja kapitalsparfond utan istället väljer rikssparkonto.

Arbetsgruppen förefaller dela aktiespararnas farhågor på denna punkt. Men man verkar anse, att detta bortfall kommer att kompenseras av att allemanssparandet totalt sett beräknas få större volym än skattesparandet. Den lägre *andelen* som väljer riskalternativet ska uppvägas av den större *totala volymen*, enligt detta tankesätt. I slutändan skulle då ungefär lika många sparare spara i kapitalsparfond som idag deltar i aktiesparfond.

Detta synsätt innebär dock en sammanblandning av kort och lång sikt. Det är *möjligt* att en större total volym på allemanssparandet *så småningom* kompenserar det tapp av aktiefondsparare som inträffar *omedelbart*. Men även om detta sker, så har vi ändå ett problem: Vi får ett "glapp" mellan avskaffandet av det gamla systemet och införandet av det nya. Eftersom det rör sig om helt nya sparargrupper som ska rekryteras kan det

mycket väl vara en fråga om flera år, innan det nya systemet nått sitt fulla genomslag.

Detta kommer att drabba aktiemarknaden. Tillflödet av hushållssparande via skattepremierade sparsystem kommer oundvikligen att minska under mellanperioden.

För närvarande tillförs via Aktiesparfonderna ca 175 milj. kr. per månad. Under ett okänt antal månader efter januari 1984 kommer det månatliga tillflödet att vara mindre, kanske betydligt mindre.

Detta kommer att få effekt på aktiekurserna, både direkt och indirekt. I värsta fall kan besvärande kursfall inträffa. Om det händer, kan det i sin tur ytterligare försvåra situationen, eftersom sparande i börsaktier då kan framstå som mindre attraktivt för stora sparargrupper.

Såvitt aktiespararna kan bedöma, finns här således ett övergångsproblem i skarven mellan aktiesparfonder och kapitalsparfonder. Lösningen på detta problem bör ligga i att man på något sätt påskyndar de tilltänkta spararnas beslut att börja spara.

10.12 Aktiefrämjandet

Aktiefrämjandet föreslår att skattefondsparandet får fortsätta intill utgången av 1985 om än kanske med minskad skattereduktion. Mot bakgrund av fondernas uttag under året kan man fatta beslut om framtida former för aktiesparande baserat på expertgruppens förslag. Bankinspektionen kan under hösten 1983 träffa överenskommelse med nuvarande fondföretag om fondernas storlek och förbättringar av andelsägarinflytandet. Detta hindrar inte införandet av "riksgäldssparandet".

Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till

Lag om allemanssparande

Allmänna bestämmelser

1 § I denna lag behandlas den särskilda sparform (allemanssparande) som är förenad med skattelättnader enligt lägen (1983:000) om skattelättnader för allemanssparande.

2 § Var och en som är kyrkobokförd här i landet får ansluta sig till allemanssparandet från och med det år då han fyller sexton år.

3 § Sparmedlen skall sättas in i en svensk bank som enligt överenskomelse med riksgäldskontoret förmedlar allemanssparande. Medlen sätts in på ett *rikssparkonto* hos banken eller överförs till högst två *kapitalsparfonder*. Sparmedlen får även fördelas mellan de båda sparformerna.

Vad som föreskrivs i första stycket och annars i denna lag i fråga om bank gäller också i fråga om sparkassa.

4 § Varje sparare får sätta in högst 600 kronor i månaden i allemanssparandet.

Spararens insättningar, i förekommande fall minskade med uttag, får sammanlagt inte överstiga 30 000 kronor.

5 § Den som börjar spara under år 1984 får för detta år ett särskilt tillägg (bonusränta) motsvarande fem procent årlig ränta. Bonusräntan bekostas av staten och tillförs spararens konto vid utgången av år 1984.

En bonusränta betalas även till den som börjar spara efter år 1984, om det sker senast det år då spararen fyller 25 år. Bonusräntan tillförs spararens konto vid utgången av det år då sparandet har inletts.

6 § Vid uttag betalar spararen en avgift motsvarande en procent av det uttagna beloppet, dock minst 20 kronor.

Avgiften tillfaller banken vid uttag såväl från ett rikssparkonto som från en kapitalsparfond.

7 § Utan hinder av 4 § får en sparare överföra hela behållningen på sitt rikssparkonto till ett sådant konto i en annan bank eller, helt eller delvis, behållningen i en kapitalsparfond till en annan sådan fond.

Vid överföring enligt första stycket är banken berättigad till ersättning av spararen för sina kostnader för överföringen. Någon uttagsavgift enligt 6 § skall inte betalas.

8 § Om rätten till sparmedlen genom överlåtelse eller på annat sätt övergår till någon annan än spararen eller om spararen pantsätter sin fordran, skall inestående medel betalas ut.

Om en sparare överskrider de begränsningar som enligt 4 § gäller för allemanssparandet, skall överskjutande sparmedel betalas ut till honom.

Någon ränta eller värdeökning på dessa medel skall ej gottskrivas spararen. Om det för sparmedlen har förvärvats andelar i en kapitalsparfond och om andelsvärdet därefter har sjunkit, skall beloppet jämkas i motsvarande mån.

Vid utbetalning enligt första stycket skall uttagsavgift enligt 6 § erläggas.

Rikssparkonto

9 § De medel som sätts in på ett rikssparkonto skall överföras från banken till riksgäldskontoret.

På de medel som satts in på ett rikssparkonto utgår årlig ränta enligt en räntefot som motsvarar det av riksbanken fastställda, vid varje tid gällande diskontot med tillägg av 1,25 procentenheter.

Kapitalparfonder

10 § En kapitalsparfond är en fond för sparande i svenska aktier och andra svenska värdepapper.

I fråga om kapitalparfonder gäller vad som föreskrivs i aktiefondslagen (1974: 931) och annan författning i fråga om aktiefond med de avvikelser som följer av denna lag och lagen (1983: 000) om skattelättnader för allmanssparande.

11 § Antalet andelsägare i en kapitalsparfond får inte överstiga 75 000.

12 § En kapitalsparfond förvaltas av ett fondbolag som bildas särskilt för detta ändamål.

Ett fondbolag får inte förvalta mer än en kapitalsparfond.

Bankinspektionen kan, om det finns särskilda skäl, medge undantag från första stycket.

13 § Styrelsen för fondbolaget skall bestå av minst sju ledamöter. Av styrelseledamöterna väljs flertalet och bland dem styrelsens ordförande av en fondandelsägarstämma. Av de övriga ledamöterna utses två av regeringen och minst en av bolagsstämman i fondbolaget. För de av fondandelsägarstämman valda ledamöterna skall stämman välja suppleanter.

Intill dess andelsägarstämma hållits består styrelsen av de ledamöter som regeringen och bolagsstämman har utsett.

Fondandelsägarstämmans val av ledamöter och suppleanter i fondbolagets styrelse skall beredas av en valberedning, utsedd av en fondandelsägarstämma. Det gäller dock ej första gången val äger rum.

14 § För fondandelsägarna i en kapitalsparfond skall årligen hållas stämma.

En fondandelsägarstämma skall hållas första gången tidigast tre och senast sex månader efter det att bankinspektionen meddelat tillstånd för fondbolaget att utöva fondverksamhet.

15 § Fondbolag får till en kapitalsparfond förvärva endast följande slag av värdepapper, nämligen

1. sådana svenska aktier och av svenskt aktiebolag utfärdade konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning som noteras vid Stockholms fondbörs,

2. värdepapper som avses i 1 och som utbjuds till försäljning under

sådana förhållanden att sannolika skäl finns för antagande att de inom ett år från förvärvet kommer att inregistreras vid Stockholms fondbörs,

3. andra svenska aktier samt andra av svenskt aktiebolag utfärdade konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning,

4. bevis om rätt att teckna eller erhålla aktier eller andra värdepapper som avses i 1–3,

5. obligationer och andra skuldförbindelser, utfärdade av staten.

Har värdepapper som förvärvats enligt första stycket 2 ej inregistrerats eller noterats inom ett år från förvärvet, skall de avyttras så snart det lämpligen kan ske, om de inte vid något tillfälle under ettårsperioden kunnat inrymmas inom tioprocentsgränsen enligt sista stycket.

Ett fondbolag får inte till en kapitalsparfond förvärva aktier i bolaget.

Ett fondbolag får inte till fonden mot vederlag förvärva värdepapper som avses i första stycket 3 eller bevis om rätt att teckna eller erhålla sådana värdepapper i sådan omfattning att värdet av värdepapperen och bevisen genom förvärvet kommer att överstiga tio procent av fondens värde. Bankinspektionen kan, om det finns särskilda skäl, medge att procenttalet överskrids. Ej heller får ett fondbolag till fonden mot vederlag förvärva värdepapper enligt första stycket 5 i sådan omfattning att värdet av de värdepapper som där avses genom förvärvet kommer att överstiga tjugofem procent av fondens värde. Den sistnämnda begränsningen gäller dock inte förrän ett år efter det att fondbolaget erhållit bankinspektionens tillstånd att bedriva fondverksamhet.

16 § Ett fondbolag skall tillse att en kapitalsparfond får en med hänsyn till intresset av riskspridning lämplig sammansättning av värdepapper.

Fondbolaget får ej till fonden mot vederlag förvärva värdepapper av samma utfärdare i sådan omfattning att värdet av de värdepapper i fonden som utfärdats av denne genom förvärvet kommer att överstiga tio procent av fondens värde. Detta gäller ej värdepapper som har utfärdats av staten.

Om det finns särskilda skäl, kan bankinspektionen medge att procenttalet i andra stycket överskrids.

Utan hinder av andra stycket och 15 § sista stycket får vid emission aktier, konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning förvärvas på grund av fondens tidigare aktieinnehav. Sådana aktier eller skuldebrev skall dock avyttras så snart det lämpligen kan ske och senast ett år efter förvärvet, om värdepapperen ej vid något tillfälle under ettårsperioden kunnat inrymmas inom de gränser som anges i andra stycket och 15 § sista stycket första meningen. Om det finns särskilda skäl, kan bankinspektionen medge uppskov med avyttringen.

17 § I beslut om rösträtt för aktier i fonden deltar endast de ledamöter i fondbolagets styrelse som har utsetts av andelsägarstämman.

18 § Fondbestämmelserna för en kapitalsparfond skall ange att

1. fonden är en kapitalsparfond för vilken denna lag gäller,

2. fondbolaget skall föra register över innehav av fondandelar och inte skall utfärda fondandelsbevis,

3. utdelning till fondandelsägarna inte skall ske,

4. inlösen av fondandel skall ske i de fall och på de villkor som anges i denna lag och i aktiefondslagen (1974:931).

Fondbestämmelserna skall också innehålla närmare regler om fondandelsägarstämma.

Företagsanknutna kapitalsparfonder

19 § I en företagsanknuten kapitalsparfond får kapitaltillskott göras endast av den som är anställd i ett visst bolag eller inom en viss koncern. För en sådan fond gäller i tillämpliga delar 10–18 §§, om inte annat följer av 20–23 §§.

20 § Utan hinder av 12 § gäller att ett fondbolag som förvaltar en eller flera företagsanknutna aktiesparfonder även får förvalta en företagsanknuten kapitalsparfond.

21 § Styrelsen för fondbolaget skall bestå av minst fem ledamöter. Av ledamöterna väljs flertalet och bland dem styrelsens ordförande av fondandelsägarstämman. Övriga ledamöter väljs av bolagsstämman i fondbolaget. Minst en ledamot skall väljas av bolagsstämman. För de av fondandelsägarstämman valda ledamöterna skall stämman välja suppleanter.

Om ett fondbolag förvaltar flera företagsanknutna fonder skall för varje sådan fond i fondbolagets styrelse ingå minst en ledamot som har valts av andelsägarstämman i fonden.

Utan hinder av 8 § fjärde stycket första meningen aktiefondslagen (1974: 931) får till styrelseledamöter i ett fondbolag som förvaltar en företagsanknuten kapitalsparfond för anställda hos ett bankaktiebolag, utses anställda i bankbolaget.

22 § Minst tjugofem procent av en företagsanknuten kapitalsparfonds värde skall placeras i sådana värdepapper som avses i 15 § och som har utfärdats av det aktiebolag i vilket de som tillskjuter kapital till fonden är anställda eller – om bolaget ingår som moderbolag i en koncern – i vars dotterbolag de är anställda.

Den i 22 § aktiefondslagen (1974: 931) föreskrivna begränsningen i fråga om en aktiefonds innehav av aktier i samma bolag gäller ej för en företagsanknuten kapitalsparfond.

Av fondens beteckning skall framgå vilket företag den är anknuten till.

23 § Bestämmelsen i 4 § andra stycket aktiefondslagen (1974: 931) gäller inte fondbolag som förvaltar en företagsanknuten kapitalsparfond.

Bankinspektionen får efter ansökan medge att fondbolaget inte avger kvartalsredogörelse för fonden.

Bankinspektionen får avstå från att för fondbolaget förordna revisor som avses i 46 § tredje stycket aktiefondslagen.

24 § Riksgäldskontoret får meddela de föreskrifter som behövs för administration och kontroll av allemanssparandet.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1984 och gäller även dessförrinnan i fråga om åtgärder som behövs för att lagen i sin helhet skall kunna tillämpas från och med den dagen.

Förslag till**Lag om skattelättnader för allemanssparande**

Skattelättnader enligt denna lag medges för sparande enligt lagen (1983: 000) om allemanssparande.

Räntan på sparmedlen samt bonusräntan enligt 5 § lagen (1983: 000) om allemanssparande utgör inte skattepliktig inkomst vid taxering enligt kommunalskattelagen (1928: 370) eller lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt. Ränta och utdelning som tillfaller en kapitalsparfond utgör inte heller skattepliktig inkomst.

Realisationsvinst på andel i aktiesparfond utgör inte skattepliktig inkomst. Avdrag får ej göras för realisationsförlust på sådan andel.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1984 och tillämpas på insättningar som har skett efter ikraftträdandet.

Genom lagen upphävs lagen (1978: 423) om skattelättnader för vissa sparformer. Den gamla lagen gäller fortfarande i fråga om sparande som har skett före den 1 april 1984.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1978: 428) om aktiesparfonder**

Härigenom föreskrivs att 2, 3, 10 och 11 §§ lagen (1978: 428) om aktiesparfonder skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***2 §**

Aktiesparfond förvaltas av fondbolag som bildas särskilt för detta ändamål.

Styrelsen för fondbolaget skall bestå av minst sju ledamöter.

Av styrelseledamöterna utser regeringen två ledamöter. Minst hälften av återstående ledamöter utses av fondandelsägarna eller intresse-sammanslutning för dem.

Styrelsen för fondbolaget skall bestå av minst sju ledamöter. Av dessa skall flertalet och bland dem ordföranden väljas av en fondandelsägarstämma, som skall hållas årligen. Av de övriga ledamöterna utses två av regeringen och minst en av bolagsstämman i fondbolaget. För de av fondandelsägarstämman valda ledamöterna skall stämman välja suppleanter.

Fondandelsägarstämmans val av ledamöter och suppleanter i fondbolagets styrelse skall beredas av en valberedning, utsedd av en fondandelsägarstämma.

I beslut om rösträtt för aktier i fonden deltar endast de ledamöter i fondbolagets styrelse som har utsetts av andelsägarstämman.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Till aktiesparfond får förvärvas endast de värdepapper enligt 19 § aktiefondslagen (1974: 931) vilka är

1. aktier i svenskt aktiebolag.
2. sådana konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning som har utfärdats av svenskt aktiebolag.

Om det lämpligen kan ske, skall förvärvas sådana aktier, som utfärdas i samband med nyemission, eller konvertibla skuldebrev.

1. aktier i svenskt aktiebolag.
2. sådana konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning som har utfärdats av svenskt aktiebolag.

3. obligationer och andra skuldförbindelser, utfärdade av staten.

Utan hinder av 21 § andra stycket aktiefondslagen (1974: 931) får fondbolaget till fonden mot vederlag förvärva värdepapper, enligt första stycket 3 i sådan omfattning att värdet av de värdepapper som där avses genom förvärvet kommer att uppgå till tjugofem procent av fondens värde.

Banksinspektionen får medge att det i 19 § sista stycket aktiefondslagen angivna procenttalet överskrids.

10 §

Förvaltar ett fondbolag uteslutande en eller flera företagsanknutna aktiesparfonder, gäller i stället för 2 § andra och tredje styckena att styrelsen för fondbolaget skall bestå av minst fem ledamöter och att minst hälften av styrelseledamöterna skall utses av fondandelsägarna eller intressesammanslutning för dem.

Om ett fondbolag förvaltar flera aktiesparfonder, skall för varje företagsanknuten fond i fondbolagets styrelse ingå minst en ledamot, som utsetts av delägarna i denna fond eller av intressesammanslutning för dem. Ett beslut om utövande av rösträtt för aktier i en sådan fond skall ha biträts av mer än hälften av de ledamöter som utsetts för fondens delägare.

Förvaltar ett fondbolag uteslutande en eller flera företagsanknutna aktiesparfonder, gäller i stället för 2 § andra stycket att styrelsen för fondbolaget skall bestå av minst fem ledamöter samt att flertalet och bland dem ordföranden skall väljas av fondandelsägarstämman. Övriga ledamöter väljs av bolagsstämman i fondbolaget. Minst en ledamot skall väljas av bolagsstämman. För de av fondandelsägarstämman valda ledamöterna skall stämman välja suppleanter.

Om ett fondbolag förvaltar flera aktiesparfonder, skall för varje företagsanknuten fond i fondbolagets styrelse ingå minst en ledamot, som valts av fondandelsägarstämman i denna fond.

Utan hinder av 8 § fjärde stycket första meningen aktiefondslagen (1974: 931) får till styrelseledamöter i fondbolag, som förvaltar en företags-

Nuvarande lydelse

anknuten aktiesparfond för anställda hos ett bankaktiebolag utses anställda i bankbolaget.

Föreslagen lydelse

11 §

Ett fondbolag får inte förvärva andra aktier till en företagsanknuten aktiesparfond än aktier som avses i 19 § andra stycket 1 eller 3 aktiefondslagen (1974:931) och som har utfärdats av det aktiebolag, i vilket de som tillskjuter kapital till fonden är anställda eller – om bolaget ingår som moderbolag i en koncern – i vars dotterbolag de är anställda. Av andra värdepapper får till fonden förvärvas endast sådana i samma punkter avsedda konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning som har utfärdats av det bolag i vilket aktier får förvärvas.

Av fondens beteckning skall framgå vilket bolags aktier som får förvärvas till fonden.

I en företagsanknuten aktiesparfond skall minst tjugofem procent av fondens värde placeras i sådana värdepapper som avses i 3 § första stycket 1 och 2 och som har utfärdats av det aktiebolag, i vilket de som tillskjuter kapital till fonden är anställda eller – om bolaget ingår som moderbolag i en koncern – i vars dotterbolag de är anställda.

Av fondens beteckning skall framgå vilket företag den är anknyten till.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1984.

En styrelse i fondbolag, vilken valts före lagens ikraftträdande kvarstår utan hinder av 2 § andra stycket och 10 § första stycket under den tid valet avser. Bestämmelserna i 2 § tredje och fjärde styckena tillämpas inte förrän styrelse enligt denna lag första gången har valts.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1978:423) om skattelättnader för vissa sparformer**

Härigenom föreskrivs att 1–4 §§ lagen (1978:423) om skattelättnader för vissa sparformer skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 §

Skattelättnader enligt denna lag medges fysisk person över 16 år, som har varit bosatt eller stadigvarande har vistats här i riket under någon del av inkomståret och som under året har haft sådan inkomst som enligt 9 § 3 mom. andra

Skattelättnader enligt denna lag medges fysisk person över 16 år, som har varit bosatt eller stadigvarande har vistats här i riket under någon del av inkomståret och som under året har haft sådan inkomst som enligt 9 § 3 mom. andra

Nuvarande lydelse

stycket lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt är att anse som A-inkomst eller har haft inkomst enligt lagen (1958: 295) om sjömansskatt.

Frågan om den skattskyldiges ålder bedöms enligt 65 § kommunalskattelagen.

Med inkomstår förstås det kalenderår som närmast har föregått taxeringsåret.

2 §

Sparskattereduktion åtnjuts med 10% av belopp som under inkomståret har insatts på särskilt lönsparkonto och som vid årets utgång inneslår på kontot samt med 20% av belopp som under inkomståret har insatts på aktiesparkonto och som vid årets utgång motsvaras av andelar i aktiesparfond enligt lagen (1978: 428) om aktiesparfonder eller inneslår på kontot för inköp av sådana andelar. Sparskattereduktion åtnjuts under förutsättning att insättningar på lönsparkonto eller aktiesparkonto har gjorts på kontot under minst sex av inkomstarets månader. Varje insättning skall uppgå till lägst 75 kronor och högst 600 kronor. Högsta belopp för insättning på lönsparkonto är dock 400 kronor. Sparskattereduktion får – utom i fall som avses i andra stycket – inte beräknas på högre sammanlagt belopp än 7200 kronor, varav högst 4800 kronor får avse insättningar på lönsparkonto. Sparskattereduktion får inte heller beräknas på högre belopp än som motsvaras av sådan inkomst som anges i 1 §. Öretal som uppkommer vid beräkning av sparskattereduktion bortfaller.

Har sparande enligt första

Föreslagen lydelse

stycket lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt är att anse som A-inkomst eller har haft inkomst enligt lagen (1958: 295) om sjömansskatt. *Skattelättnader medges inte för sparande som sker efter utgången av mars 1984.*

Sparskattereduktion åtnjuts med 10% av belopp som under inkomståret har insatts på särskilt lönsparkonto och som vid årets utgång inneslår på kontot samt med 20% av belopp som under inkomståret har insatts på aktiesparkonto och som vid årets utgång motsvaras av andelar i aktiesparfond enligt lagen (1978: 428) om aktiesparfonder eller inneslår på kontot för inköp av sådana andelar. Sparskattereduktion åtnjuts under förutsättning att insättningar på lönsparkonto eller aktiesparkonto har gjorts på kontot under minst sex av inkomstarets månader. *För sparande under år 1983 ges dock sparskattereduktion, även om insättningar gjorts under ett mindre antal månader.* Varje insättning skall uppgå till lägst 75 kronor och högst 600 kronor. Högsta belopp för insättning på lönsparkonto är dock 400 kronor. Sparskattereduktion får – utom i fall som avses i andra stycket – inte beräknas på högre sammanlagt belopp än 7200 kronor, varav högst 4800 kronor får avse insättningar på lönsparkonto. Sparskattereduktion får inte heller beräknas på högre belopp än som motsvaras av sådan inkomst som anges i 1 §. Öretal som uppkommer vid beräkning av sparskattereduktion bortfaller. *För insättningar under år 1984 åtnjuts ej sparskattereduktion.*

Har sparande enligt första

Nuvarande lydelse

stycket påbörjats under senare delen av året men har inte insättningar skett under sex månader, åtnjuts sparskattereduktion för sådana sparmedel först vid beräkning av skatt för det närmast följande inkomståret. Sparskattereduktion enligt detta stycke medges endast om sparandet under det sistnämnda inkomståret uppfyller de förutsättningar som anges i första stycket. Sparskattereduktion får med tillämpning av detta stycke beräknas på ett sammanlagt belopp av högst 10 200 kronor, varav högst 6 800 kronor får avse insättningar på lönsparkonto.

Föreslagen lydelse

stycket påbörjats under senare delen av året men har inte insättningar skett under sex månader, åtnjuts sparskattereduktion för sådana sparmedel först vid beräkning av skatt för det närmast följande inkomståret. Sparskattereduktion enligt detta stycke medges endast om sparandet under det sistnämnda inkomståret uppfyller de förutsättningar som anges i första stycket. *För att sparande under år 1982 skall berättiga till sparskattereduktion vid 1984 års taxering krävs vidare att insättningar på lönsparkonto eller aktiesparkonto har gjorts under minst sex månader under år 1983.* Sparskattereduktion får med tillämpning av detta stycke beräknas på ett sammanlagt belopp av högst 10 200 kronor, varav högst 6 800 kronor får avse insättningar på lönsparkonto. *Bestämmelserna i detta stycke tillämpas inte i fråga om sparande som påbörjas under år 1983.*

I fråga om sparskattereduktion tillämpas 2 § 4 mom. femte och sjätte styckena uppbördslagen (1953: 272). Sparskattereduktion skall tillgodoräknas den skattskyldige före annan skattereduktion.

Har skattskyldig under beskattningsåret varit skyldig att erlagga sjömansskatt och har denna nedsatts enligt 12 § 4 mom. lagen (1958: 295) om sjömansskatt på grund av bestämmelserna i denna lag, skall reduktionsbeloppet minskas med det belopp varmed nedsättning har skett.

3 §

Har sparskattereduktion åtnjutits enligt 2 §, utgör räntan på sparmedlen under inkomståret och närmast följande fem år inte skattepliktig inkomst vid taxering enligt kommunalskattelagen (1928: 370) eller lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt. Vad nu har sagts gäller inte ränta som belöper på sådan del av inkomstår som anges i 2 § andra stycket första meningen. Ränta och utdelning som tillfaller aktiesparfond utgör inte heller skattepliktig inkomst.

Räntan på sparmedel som satts in på lönsparkonto under år 1984 utgör inte skattepliktig inkomst under det året eller de närmast följande fyra åren.

4 §

Vid realisationsvinstberäkning enligt bestämmelserna i punkt 2 b av anvisningarna till 36 § kommunalskattelagen (1928: 370) i fråga om andel

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

som har innehafts i fem år räknat från utgången av det år för vilket sparskattereduktion har medgivits, får efter den skattskyldiges val anskaffningskostnaden beräknas antingen till andelens marknadsvärde vid utgången av det femte året eller till värdet vid utgången av det år för vilket sparskattereduktion har medgivits ökat med avkastningen under de därpå följande fem åren. I det första fallet anses andelen anskaffad vid utgången av det femte året och i det andra fallet vid utgången av det år för vilket sparskattereduktion har medgivits.

Vid realisationsvinstberäkning i fråga om en andel som har innehafts mindre än fem år räknat från utgången av det år för vilket sparskattereduktion har medgivits skall andelen anses anskaffad den 31 december sistnämnda år för en kostnad som motsvarar det sammanlagda beloppet av under året gjorda insättningar på aktiesparkonto. I fall som anges i 2 § andra stycket medräknas i anskaffningskostnaden även insättningar på aktiesparkonto som gjorts under året före det år för vilket sparskattereduktion har medgivits. Bestämmelserna i punkt 2 b tredje stycket av anvisningarna till 36 § kommunalskattelagen får inte tillämpas. Vid vinstberäkningen medges avdrag för belopp som fondbolaget har innehållit med stöd av 5 §.

För andelar som förvärvats under år 1984 gäller dock följande. Avyttras en andel före utgången av år 1988, utgör realisationsvinst som uppkommer vid avyttringen inte skattepliktig inkomst. Ej heller medges avdrag för realisationsförlust, som uppkommer vid en sådan avyttring. Avyttras en andel efter utgången av år 1988 får efter den skattskyldiges val anskaffningskostnaden beräknas antingen till andelens marknadsvärde vid utgången av år 1988 eller till värdet vid utgången av mars 1984 ökat med avkastningen till och med år 1988. I det första fallet anses andelen anskaffad vid utgången år 1988 och i det andra fallet vid utgången av mars 1984.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1984 och tillämpas första gången vid 1984 års taxering.

FINANSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1983-10-13

Närvarande: statsrådet I. Carlsson, ordförande, och statsråden Lundkvist, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Andersson, Rainer, Boström, Bodström, Göransson, R. Carlsson, Holmberg, Thunborg.

Föredragande: statsrådet Feldt

Proposition om allemanssparandet

1 Anmälan av lagrådsyttrande

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande¹ över förslag till

1. lag om allemanssparande,
2. lag om skattelättnader för allemanssparande,
3. lag om ändring i lagen (1978:428) om aktiesparfonder,
4. lag om ändring i lagen (1978:423) om skattelättnader för vissa sparformer.

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Jag godtar vad lagrådet har anfört i fråga om förslag till lag om allemanssparande och jag föreslår att lagförslaget ändras i enlighet härmed. Vidare förordar jag att några ändringar av redaktionell art görs i nämnda lagförslag och i de övriga remitterade lagförslagen.

Jag vill avslutningsvis ta upp några frågor som rör administrationen och kontrollen av allemanssparandet.

Det nuvarande skattesparandet administreras av riksgäldskontoret. Det bör ankomma på riksgäldskontoret att administrera även det nya sparsystemet. Riksgäldskontoret bör sålunda få i uppdrag att – i enlighet med vad som framgår av lagrådsremissen – träffa avtal med banker och spar-kassor om institutens medverkan i allemanssparandet, inbegripet den ersättning som skall utgå till instituten. Även övervakningen av sparsystemet bör handhas av riksgäldskontoret. Som framhållits i lagrådsremissen kan

¹ Beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde 1983-09-22.

samma lag. Det kan vidare inte anses föreligga något hinder för bankinspektionen att redan före den 1 april 1984 pröva frågan om tillstånd för ett fondbolag att bedriva verksamhet enligt lagen och meddela tillstånd till verksamheten att gälla från och med den dagen. I samma ordning kan fondbestämmelser och dispenser meddelas. Lagrådet har ej för sin del kunnat finna exempel på åtgärder som skulle kräva stöd av den föreslagna övergångsbestämmelsen. Lagrådet föreslår därför att denna utgår ur lagförslaget.

Förslaget till lag om allemanssparande föranleder i övrigt ingen erinran från lagrådets sida.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

viss föreskrift angående avyttring om värdepapperet ej "inregistrerats eller noterats" inom ett år från förvärvet.

Såvitt framgår av lagrådsremissen är det inte åsyftat någon skillnad i sak mellan de värdepapper som avses med uttrycket notera och dem som beskrivs med begreppet inregistrera. Bestämmelserna skall endast omfatta sådana aktier som är – eller förväntas bli – inregistrerade vid Stockholms fondbörs.

I den svenska börsterminologin synes begreppet notering (notera) användas i flera olika bemärkelser. Det kan användas i betydelsen avge köp- och säljanbud. Vidare begagnas ordet notering för att beteckna fastställande av kurs. Därvid menas att fondbörsen genom protokollsanteckning eller eljest officiellt konstaterar att vissa kurser förekommit under förhandlingarna. Därutöver används uttrycket noterat värdepapper för att ange att värdepapperet i fråga är inregistrerat vid fondbörsen. Härtill kommer att både i dagligt tal och i tidningar och andra media orden notera och notering felaktigt brukas även om aktier som inte är inregistrerade vid börsen.

Fondbörsutredningen föreslog att uttrycket notering endast skulle användas för att beteckna fastställande av kurs (se SOU 1973: 60 s. 105 f.). Detta torde numera i allmänhet iakttas. Här kan hänvisas till 18 och 21 §§ lagen (1979: 749) om Stockholms fondbörs.

Innebörden av uttrycken notera och notering i börstekniska sammanhang är alltså oklar och begreppen är mångtydiga. De torde därför undvikas, när de kan leda till missförstånd, och nyttjas uteslutande i betydelsen kursfastställelse.

Med hänsyn till det anförda bör i nu förevarande paragraf uttrycket notera inte användas.

Lagrådet föreslår därför att i första stycket punkt 1 "noteras" utbyts mot "är inregistrerade" och att i andra stycket orden "eller noterats" utgår ur lagtexten.

Den redaktionella utformningen av 15 § i lagrådsremissen har skett med 19 § aktiefondslagen (1974: 931) som förebild. Enligt lagrådets mening bör vid lägligt tillfälle jämkningar motsvarande de nu föreslagna göras jämväl i sistnämnda lagrum.

Övergångsbestämmelser

Lagen skall enligt övergångsbestämmelserna träda i kraft den 1 april 1984. Enligt nämnda bestämmelser skall den dock gälla även dessförinnan i fråga om åtgärder som behövs för att lagen i sin helhet skall kunna tillämpas från och med den dagen. En övergångsbestämmelse av motsvarande innehåll återfinns i lagen (1978: 428) om aktiesparfonder. Lagrådet vill dock ifrågasätta om bestämmelsen behövs. De förberedande åtgärder som enligt specialmotiveringen tänkes bli genomförda enligt bestämmelsen synes sålunda kunna vidtas utan stöd av denna. Fondbolag bildas och registreras enligt aktiebolagslagen. Likaså kan styrelseledamöter utses enligt

LAGRÅDET

PROTOKOLL
vid sammanträde
1983-10-10

Närvarande: f. d. regeringsrådet Lidbeck, regeringsrådet Brink, justitierådet Heuman.

Enligt lagrådet den 3 oktober 1983 tillhandakommet utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 22 september 1983 har regeringen på hemställan av chefen för finansdepartementet statsrådet Feldt beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om allemanssparande,
2. lag om skattelättnader för allemanssparande,
3. lag om ändring i lagen (1978:428) om aktiesparfonder,
4. lag om ändring i lagen (1978:423) om skattelättnader för vissa sparformer.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Bengt-Åke Nilsson.

Förslagen föranleder följande yttrande av lagrådet:

Förslaget till lag om allemanssparande**3 §**

I paragrafens första stycke andra meningen sägs att sparmedlen skall sättas in på ett *rikssparkonto* hos bank eller överföras till högst två *kapitalsparfonder*. Vidare föreskrivs i tredje meningen att medlen får fördelas mellan de båda sparformerna. Motiven till bestämmelserna återfinns i den allmänna motiveringen under 3.2.3. Den avsedda innebörden är att en sparare får spara på endast ett rikssparkonto och därjämte i en eller två kapitalsparfonder. För att detta skall komma till klarare uttryck bör första stycket andra meningen ges följande lydelse: "En sparare får inte spara på mer än ett *rikssparkonto* och i fler än två *kapitalsparfonder*." Iakttas detta förslag behövs inte tredje meningen i första stycket.

15 §

Denna paragraf innehåller bl. a. bestämmelser om vilka värdepapper ett fondbolag får förvärva till en kapitalsparfond. I första stycket punkt 1 uppräknas bland dessa värdepapper bl. a. sådana svenska aktier "som noteras vid Stockholms fondbörs". Enligt punkt 2 får fondbolaget vidare förvärva värdepapper som avses i punkt 1 och som utbjuds till försäljning under sådana förhållanden att sannolika skäl finns för antagande att de inom ett år från förvärvet kommer att "inregistreras vid Stockholms fondbörs".

Om sistnämnda slag av värdepapper finns i paragrafens andra stycke

det vara lämpligt att riksgäldskontoret uppdrar åt annan att svara för det löpande kontrollarbetet.

I lagrådsremissen har diskuterats möjligheten för bankerna att i sin balansräkning nettoredovisa sparandet på rikssparkonto.

Som bankerna framhållit bör – för att skapa klarhet angående grunden för nettoredovisning – riksgäldskontoret garantera att bankerna fullgör sina förpliktelser gentemot spararna. Riksgäldskontoret bör därför bemyndigas att utfärda en garanti för respektive banks förpliktelser gentemot spararna. En sådan garanti bör kunna lämnas, oavsett om banken väljer att använda brutto- eller nettoredovisning.

För att allemanssparandet snabbt skall kunna vinna en bred anslutning bland allmänheten bör särskilda informationsinsatser påbörjas snarast efter det att ett riksdagsbeslut föreligger. I marknadsföringen bör även ingå försök att stimulera organisationer att bilda fondbolag och starta kapital-sparfonder. Särskilda informations- och utbildningsinsatser bör göras för organisationer som beslutar att starta en kapitalsparfond.

Enligt min mening bör planläggningen och utformningen i stort av informations- och utbildningsinsatserna ankomma på en särskild av regeringen utsedd sparkommitté. Denna – i vilken bör ingå bl. a. representanter för riksgäldskontoret – bör självfallet samarbeta nära med riksgäldskontoret och bör också få hjälp med kansliresurser där. Genomförandet av marknadsföringsåtgärder och utbildningsinsatser bör ankomma på riksgäldskontoret inom ramen för administrationsansvaret. Jag har under hand inhämtat att riksgäldskontoret är villigt att åta sig att medverka i informationsarbetet på det sätt som jag nu har angett. Medel för informations- och utbildningsinsatser och för övriga kostnader bör för innevarande år anslås på tilläggsbudget till statsbudgeten med ett belopp av 13 milj. kr., varav 2 milj. kr bör användas för särskilda insatser i fråga om organisationer som avser att starta kapitalsparfonder. Till medelsbehovet för budgetåret 1984/85 återkommer jag i annat sammanhang.

Den av mig föreslagna sparkommittén bör också få i uppdrag att följa och analysera allemanssparandets utveckling. Även andra uppgifter inom sparområdet kan övervägas. Jag avser att längre fram återkomma till regeringen med förslag till direktiv för kommittén.

2 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

dels antaga de av lagrådet granskade lagförslagen med vidtagna ändringar,

dels i överensstämmelse med vad jag har angett i det föregående uppdra åt fullmäktige i riksgäldskontoret att med banker och sparkassor träffa avtal om medverkan i allemanssparandet.

dels bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att – med avräkning mot varje banks motsvarande fordran på riksgäldskontoret – utfärda en garanti för bankens förpliktelser mot dem som sparar på rikssparkonto,

dels till *Information om allemanssparandet* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1983/84 under sjunde huvudtiteln anvisa ett anslag av 13 milj. kr.

3 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehåll

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Författningsförslag	3
Förslag till lag om allemanssparande	3
Förslag till lag om skattelättnader om allemanssparande	8
Förslag till lag om ändring i lagen (1978:428) om aktiesparfonder ..	9
Förslag till lag om ändring i lagen (1978:423) om skattelättnader för vissa sparformer	12
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde 1983-09-22	16
1 Inledning	16
2 Nuvarande sparsystem	16
2.1 Skattesparsystemet	17
2.2 Aktiesparfondernas organisation	19
3 Allmän motivering	20
3.1 Allmänna utgångspunkter	20
3.2 Gemensamma grunddrag i allemanssparandet	24
3.2.1 Kretsen av sparare	24
3.2.2 Sparstimulanser	24
3.2.3 Sparbeloppens storlek och fördelning	26
3.2.4 Bindningen av de sparade medlen	28
3.2.5 Överföring av sparmedel inom allemanssparandet	29
3.3 Sparande på rikssparkonto	31
3.4 Sparande i kapitalsparfond	34
3.4.1 Inrättande av kapitalsparfonder	34
3.4.2 De allmänna kapitalsparfondernas organisation	35
3.4.3 Fondandelsägarnas inflytande	36
3.4.4 Placeringsmöjligheterna för de allmänna kapitalsparfonden- derna	37
3.4.5 De företagsanknutna kapitalsparfonderna	38
3.4.6 Behov av nya fondbolag	40
3.4.7 Igångsättande av verksamheten	41
3.5 Övriga frågor	42
3.5.1 Administration och kontroll	42
3.5.2 Ersättningsfrågor	45
3.5.3 Övergången från skattesparande till allemanssparande ..	47
3.5.4 Statsfinansiella kostnader	49
4 Upprättade lagförslag	51
5 Specialmotivering	51
5.1 Förslaget till lag om allemanssparande	52
5.2 Förslaget till lag om skattelättnader för allemanssparande ...	65
5.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1978:428) om aktiespar- fonder	66
5.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1978:423) om skattelätt- nader för vissa sparformer	68
6 Hemställan	70
7 Beslut	70
Bilaga 1 Sammanfattning av expertgruppens betänkande (Ds Fi 1983: 15) Allemanssparandet	71
Bilaga 2 Expertgruppens lagförslag	78

Bilaga 3	Sammanställning av remissyttrandena över expertgruppens betänkande	85
Bilaga 4	Det remitterade lagförslaget	161
	Utdrag ur lagrådets protokoll 1983-10-10	171
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde 1983-10-13	174